

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

La Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona 1916 - 1936

Cèlia Cañellas
Rosa Torán

DESEMBRE 1976

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

CAPITULO O

INTRODUCCION

L'interès pel tema de la política educativa duta a terme per l'Ajuntament de Barcelona, sen's despertar en realitzàvem la tesi de llicenciatura. La tesi, feta en equin, tractava dels edificis escolars construïts per iniciativa municipal des de començaments de segle fins al 1936. Fou aleshores que ens adonàrem que l'edificació escolar a la nostra ciutat significà moltes més coses que la simple solució del problema de l'escolarització dels infants. És cert que aspectes com la normativa legal sobre arquitectura escolar, la política escolar del Ministeri d'Instrucció Pública, la difícil situació pressupostària, etc..., condicionaren i configuraren uns resultats determinats. Però també és cert que hi influïren qüestions més artístiques políticament, com era l'utòpic ideal de la construcció de la "Catalunya nova", en temps de la I República, i els canvis substancials que aportà la II República, notrocinadors de l'intent més seriós que ha existit fins ara per a resoldre el problema escolar des de perspectives autonòmiques.

Així, sentírem ben aviat la necessitat d'emprendre l'estudi a fons de la política educativa escomençada per l'Ajuntament de Barcelona, institució responsable, conjuntament

amb l'Estat Central, de desenvolupament primari. Quan el treball ja era força avançat, esdevingueren fets importants a la vida política del nostre país que plantejaren qüestions semblants a les debatudes en el període que nos ocupava. Sense tractar de transplantar solucions donades en situacions passades, és evident la utilitat de contribuir a una anàlisi, polèmica encara, de les iniciatives i institucions que han ofert models d'actuació en conjuncions molt determinades i d'època discussió i definició polítiques.

També creiem que contribuïm a pal·liar, en una petita part, la manca d'historiografia dedicada als temes culturals i educatius, sobre els quals només es troben referències massa generals a les històries de la pedagogia o a llibres de divulgació que, en molts casos, responen a criteris purament estadístics o expliquen conjuncions molt conegudes. D'altra banda, en tots els estudis de la història contemporània catalana s'hi troba a faltar l'anàlisi de la trajectòria política i les realitzacions de l'Ajuntament barceloní en tots els terrenys, com la sanitat, l'habitatge, la beneficència... Per tot això, l'obra de la Comissió de Cultura és un text gairebé inèdit. I la

referències que s'hi han fet i no oblidem que les funcions de la, com ara la seva dinàmica interior, eren llet de diverses tendències polítiques o les seves limitacions, fins i tot en els moments més recivits, com ho va ser la possibilitat d'un inici de gestió escolar autonòmica a través del Patronat Escolar.

Aquesta aportació inicial no té evidentment un caràcter definitiu. És susceptible de modificacions a mesura que s'investiguin de forma sistemàtica el paper de les institucions públiques i entitats privades en la difusió cultural i en la planificació educativa al nostre país.

Pretencem, ara per ara, analitzar la tasca de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona des de 1916, any de la seva creació, fins al 1936. Excloem el període de guerra i revolució per les transformacions importantíssimes que sofrí l'ensenyament sota les directrius marcades pel C.E.H.U. La divisió del tema en etapes respon al criteri cronològic-històric que respecta les fluctuacions polítiques : 1916-1923, 1923-1930, 1930-1936. Els anys que corresponen a la Dictadura de Primo de Rivera es posen en parentesi d'inactivitat per a la Comissió de Cultura.

i, en canvi, un reforç de l'atribució de la Junta Municipal de l'Ensenyance.

Les atribucions de la C.C. eren àmplies i variades (colònies, cantines, juntes autònomes, escoles associada, patronats mixtos de museus, Escola Superior de Música ...). Nosaltres, que ens hem limitat a les relacions directament amb l'ensenyament primari, nosem que aquesta diversitat d'atribucions restà eficaçia a la comissió.

La vestitue i interrelacions del tema exigiria una col·laboració interdisciplinària, sobretot amb especialistes de la història de la pedagogia. La impossibilitat immediata d'aquest ambiciós projecte ens ha abocat al plantejament del treball des del punt de vista de la interpretació política.

Les hipòtesis de les quals hem partit per a aquesta interpretació són les següents :

La Comissió de Cultura manté una trajectòria en certa manera autònoma de l'evolució i canvis polítics que es van produint, o bé modifica substancialment la seva línia

00004

d'actuació seguint les renovacions consistorials o els canvis polítics generals ?

La continuïtat de Manuel Ainaud, com Assessor tècnic de la Comissió, a excepció del període dictatorial, és una simple coincidència o bé confirma la primera de les disjuntives esmentades abans ?

A part d'enmarcar políticament l'actuació de la C.C., caldria, per a formular conclusions més àmplies i vàlides, un coneixement profund d'aspectes molt diversos, o bé no treballats fins ara, o bé estudiats en referència a períodes molt concrets. D'entre aquests aspectes destaquem :

- la situació escolar a la ciutat de Barcelona, comparant-la amb la resta de Catalunya i Espanya.
- la política educativa del Ministeri D'Instrucció Pública, l'evolució pressupostària i l'extensió i funcionament de les escoles nacionals.
- la situació i real influència de l'escola privada, des de les escoles parroquials fins els gran centres religiosos, acadèmics, ..., etc, tenint en compte que en ella s'ha escolaritzat la majoria de la població.

- La influència dels nous corrents de reformes educatives adoptats pels països europeus i en concret per Bèlgica i Suïssa - que els pedagogs catalans d'entremès viren sovint com a models sobretot d'encà de la 1a Guerra Mundial.

- L'anàlisi de l'actuació de la resta dels municipis de Catalunya, a fi de no caure en el perill del centralisme i dirigir-se barceloní.

- La valoració de l'obra cultural de la Generalitat i la Diputació al llarg dels anys, partint de l'opinió que hi deixà l'ideari de Prat de la Riba.

- L'estudi de la política cultural de l'Ajuntament barceloní, abans de la creació de la C.C., per tal de respondre a la qüestió de si la creació d'aquesta aportà novetats respecte al període anterior en què els serveis culturals i d'ensenyament estaven delegats a diverses comissions.

- Biografies i evolució dels principals components de la Comissió de Cultura.

Metodologia i fonts.

Tota l'estructuració dels capítols del treball l'hem urtada seguint la idea de donar un marc polític a les realitzacions i trajectòria de la C.C., punt central de l'estudi, deixant de banda l'anàlisi de les realitzacions des del punt de vista pedagògic. Aquest marc altrament a la cinella relació cronològica dels esdeveniments de l'època i oferint informació molt nova sobre algunes qüestions. Per referència a la part dedicada a les eleccions i evolució del consistori, d'on es dedueixen les bases d'actuació política municipal. D'altres capítols han pogut ésser realitzats prenent com a base la bibliografia ja existent. Ambdós fets comporten una desigualtat en el tractament, notable fins i tot en la utilització de les fonts.

Essent, doncs, el nucli del treball la C.C., la selecció de material, extret sobretot de la premsa política i especialitzada i de les publicacions del propi Ajuntament, ha estat realitzada amb el criteri de seguir a fons la vida de la Comissió en el si del municipi. La nostra primera idea era fer el buidatge sistemàtic de les actes de les sessions municipals, però com que la seva realització no

00007

comportava moltes dificultats, ens centràrem en la utilització de les gasetes municipals, on es recullen tots els dictàmens de les sessions i les opinions a totes les propostes. Aquestes últimes ens van fornir una documentació de la diferents punts de vista sobre els temes polítics generals. Sempre que es tractava de qüestions de menor importància, s'ha confrontat amb la premsa dels partits participants en la discussió, que ens ha subministrat articles d'un valor insubstituïble.

La bibliografia emprada és exhaustiva mentre que les fonts de premsa partidista són limitades quantitativament i qualitativament. Hem seleccionat els diaris portaveus dels partits polítics amb incidència a la política municipal, i hem exclòs d'altres grups que no hi participaren com a tals o que es movien en el marc de les aliances tàctiques amb els grups hegemònics. Hem resseguit així mateix els períodes on teníem la certesa que es posaven en discussió qüestions de política educativa (Eleccions municipals, creació de la C.C., concessió del Patronat Escolar ...)

Ens hem aprofitat també, encara que amb ulls crítics, a d'altres publicacions de l'Ajuntament, el caràcter no opor-

00008

tic de les quals hem volgut superar mitjançant la comparació amb altres possibles versions. Aquí hem trobat amb una dificultat, ja que, fins al temps de la II República, costa de trobar publicacions dels estaments interessats, sobretot de mestres, que abordin la crítica de cada una de les realitzacions de l'Ajuntament.

No hem utilitzat ni amb profusió ni d'una forma sistemàtica, a causa de la seva amplitud, els butlletins de les associacions que jugaven un paper important en la vida cultural barceloniana. D'altra banda, he començat a desenvolupar-se l'interés pels estudis monogràfics d'algunes d'aquestes entitats que, un cop realitzats, podran ésser de valuós interès.

Un cop més de moment, les entrevistes a personatges supervivents de l'època, per haver donat prioritat a les fonts escrites, que han resultat de més extensió que la prevista al començament.

No hem fet l'apèndix documental amb criteri exhaustiu, complementant només alguns dels aspectes de l'estudi i l'afegirem en un afegit posterior. D'aquesta manera, caldrà que se

00009

pletar l'estudi amb una selecció d'il·lustracions, entre-
tes sobretot de la premsa humorística de l'època, que ens
apropia a la incidència que la política havia anat adreçant
en l'ambient del carrer. En poden ser una mostra les il·lus-
tracions incloses ara.

Agraïm l'ajut i la col·laboració de :

- Josep Mª Ainaud
- Albert Balcells
- Jordi Galí
- Joaquim Ventalló
- Maria Codina, vda. Artur Martorell
- Seminari d'Història de l'ensenyament.

i especialment a Ana Mª Torrent i Jordi Guixà per la seva cooperació en la realització pràctica del treball.

SIGLES

AB	Ateneo Barcelonés
AEB	Anuari Estadístic de Barcelona
AEP	Ateneu Enciclopèdic Popular
APEC	Associació Protectora Ensenyança Catalana
AHUAD	Arxiu Històric Urbanisme, Arquitectura i Disseny.
B.APEC	Butlletí APEC
BC	Biblioteca de Catalunya
BRA	Bloc Republicà Autonomista
CADCI	Centre Autonomista Dependents Comerç i Indústria
CC	Comissió de Cultura
CIP	Consell d'Investigació Pedagògica
CLM (El)	El Clamor del Magisterio
CNR	Centre Nacionalista Republicà
CNT	Confederació Nacional del Treball
COACB	C.O. Arquitectes Catalunya i Balears
EUC	Estudis Universitaris Catalans
FAD	Foment de les Arts Decoratives
FMA	Federació Monarquica Autonomista
FNMC	Federació Nacional Mestres Catalunya
FTN	Foment del Treball Nacional
GATPAC	Grup d'Arquitectes i Tècnics per al Progrés de l'Arquitectura Contemporània.

GMB	Gaceta Municipal de Barcelona
IACSI	Institut Agrícola Català de Sant Isidre.
IEC	Institut Estudis Catalans
ILE	Institución Libre de Enseñanza
IP	Instrucció Pública
LCH	Lucha (La)
LET	L'Esquella de la Torratxa
LL.	Lliga Regionalista
LRV	La Revista
MIP	Ministeri d'Instrucció Pública
MO	Moviment obrer
PB (La)	Publicitat (La)
PR.	Partit Radical
PR (El)	Progreso (El)
PRC	Partit Republicà català
QE	Quaderns d'Estudi
RO	Real Ordre
SBAI	Societat Barcelonina d'Amics de l'Instrucció
SEBAP	Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País.
UFNR	Unió Federal Nacionalista Republicana
UGT	Unió General de Treballadors
UMN	Unió Monàrquica Nacional
UR	Unió Republicana
VC (La)	Veu de Catalunya (La)

CAPITOL I

PO ITICA MUNICIPAL.
BARCELONA 1916-1923.

00014

INTRODUCCIÓ

Malgrat que el nostre estudi es dediqui a l'anàlisi de les realitzacions dutes a terme per la C.C., és obvi de constatar que la seva trajectòria avança dins un marc polític molt definit : el Consistori barceloní. Aquesta afirmació no suposa un paral·lelisme entre ambdós organismes, ja que l'Assessoria Tècnica li ofereix garanties d'autonomia en les qüestions de tipus pràctic, ni tampoc suposa que el lligam entre la C.C. i l'Ajuntament determinés la seva actuació, a excepció de períodes de paralització de la seva activitat, com succeí durant la Dictadura de Primo de Rivera.

Existeix una manca total d'estudis globals i parcials sobre l'evolució de la política municipal en els anys que ens ocupen. Cobrir aquest buit representaria un servei òptim a l'historiografia catalana del segle XX, però caldria abordar-lo des d'unes perspectives àmplies, que compranguessin una anàlisi crítica del caràcter, funcionament i realitzacions de les diverses comissions; de l'actitud del Ministeri de la Governació i el seu delegat ací:

de la representativitat real dels diversos grups polítics en joc, dels grups de pressió ... No és aquesta complexitat d'interrogants la que ací desvetllarem, però calia insistir-hi per sostreure l'estudi de la C.C. d'una possible temptació d'aïllament.

00016

L'ORGANITZACIÓ DE L'AJUNTAMENT SEGONS LA LLEI MUNICIPAL
VIGENT

Per conèixer l'organització de l'Ajuntament hem utilitzat el fullet d'Isidre Lloret, director de l'Escola de Funcionaris d'Administració Local, titulat "Dret Municipal Vigent" i publicat a la col·lecció Popular Minerva, després de la Setmana Municipal de 1916 :

"Els ajuntaments són corporacions econòmico-administratives ... es constitueixen cada dos anys el primer de gener, que es renoven per meitat ... Es componen de :

" L'alcalde ... presideix la corporació ... és l'autoritat local, darrer graó de la jerarquia territorial del govern central. Per aquesta fusió de l'orgue de poder local amb el general ... el Govern es reserva els nomenaments en els pobles cap de partit i de més de 6.000 Hab. - on tria un regidor - i a Madrid i Barcelona, on tria a qui vol.

" Els tinents d'alcalde ... són els encarregats a les ordres de l'alcalde, de les funcions governatives i executi

00017

ves als districtes. Al constituir-se l'Ajuntament els elegix de son sí - en votació secreta essent precis obtenir majoria absoluta - meitat més u - del total legal dels regidors - A Madrid i Barcelona pot fer-ho el govern ...

" Els Regidors ... són funcionaris d'elecció popular directa feta segons la llei de 8 d'agost de 1907 - sistema majoritari temperat amb representació a les minories - encarregats de l'estudi, deliberació i resolució de tots els afers municipals ... l'elecció és per districtes i es fa per quatre anys, renovant-se per meitat cada dos. El seu nombre, proporcional al nombre d'habitants - art. 33 - va de 6 a 50 ...

" El Secretari ... és l'assessor legal i executor tècnic-administratiu de l'Ajuntament, Alcalde i Junta Municipal ...

" Les Comissions ... Al constituir-se l'Ajuntament, en la seva segona sessió fixa el nombre de les permanents en què ha de dividir-se i a qui encarrega d'un o més rams, nomenant els vocals en votació secreta, però en tot temps pot nomenar-ne d'altres d'especials ... Les presideix el vocal

de més categoria consistorial ... (Són permanents les comissions que es distribueixen els 50 regidors. Sols es pot formar part d'una : Hisenda, Governació i Foment. Són especials totes les altres. S'elegeix a qui surt, in dependentment de les que formi part.) (1)

Són orgues d'estudis que serveixen només per a fer els expedients i dictamens ... però mai resoldre, ço que pertoca al consistori ...

" Pressupostos ... Com se fan. Els prepara una comissió especial, i l'Ajuntament ... discuteix i aprova un projecte, que exposa al públic i després amb les reclamacions formulades el passa a la Junta Municipal, qui lliurement el discuteix, reforma si vol i l'aprova en definitiva ... En tot temps de l'any se'n poden fer d'extraordinaris ... El Pressupost de despeses ha de constar dels següents capítols : ... 4art . Instrucció Pública ...

El Pressupost d'ingressos, inclou l'Instrucció Pública en el capítol cinqué.

" La Junta Municipal ... Es la que determina la vida econòmica de l'Ajuntament, aprovant els pressupostos i esta-

blint els arbitris legals ... La formen tots els regidors i un nombre igual de vocals elegits cada any a la sort d'unes llistes de contribuents que l'Ajuntament forme pel gener ... "

Aquesta organització provocava un funcionament molt poc eficaç. Les Comissions es reunien per deliberar els assumptes que els pertocaven, i elaboraven uns dictamens que es presentaven a l'aprovació del Consistori en general. Tot-hom hi podia fer esmenes i finalment el dictamen era aprobat per majoria o bé quedava sobre la taula per a una altra sessió municipal.

Absolutament tots els dictamens havien de passar pel Consistori, i això, allargava les sessions i els donava un caire totalment burocràtic. Sovint la lluita política entre partits motivava un funcionament obstruccionista; aleshores es deixava de banda el funcionament burocràtic per decantar-se vers el parlamentarisme.

Un cop aprovats els dictamens, l'acord consistorial tampoc no tenia plena capacitat executiva. L'alcalde podia donar-

Mi el seu vet; en determinades atribucions (sobretot en qüestions pressupostàries) calia que els acords fossin refrendats per les Juntes de Vocals Associats i en ultima instància, podien quedar suspesos per decisió del governador civil.

Les deficiències eren tan manifestes, que podem citar com exemple, les paraules de J. Puig i Cadafalch, en prendre possessió del seu càrrec de regidor, l'any 1901 :

"Quines ganes de riure el primer dia que ens sentàrem en els setials del Consistori. El secretari anava fent una remor com qui fa veure que llegeix i de tant en tant el President repetia aquesta frase : ¿ Se aprueba ? ! Que da aprobado !

Ho deia, però ningú aprovava ni desaprojava res ni entenia tan sols res del que es tractava ...

Això, és una comèdia, és també una necessitat imposada per la llei, per la sàvia llei." (2)

Ja des del moment que regionalistes i republicans es fan amb l'Ajuntament de Barcelona es troben lligats en els seves tasques per les traves del funcionament municipal i

comencen el procés de vitalitzar la vida consistorial mitjançant reformes administratives (com la realitzada l'any 1902), i pressiona a Madrid per aconseguir una veritable reorganització. Tots els partits, (i en aquest cas hi haurà acord entre els regionalistes i lerrouxistes), s'hi dedicaran. Tres seran principalment les solucions que anirant apuntent-se : l'obtenció d'una autonomia administrativa, l'enrobustiment de l'hisenda municipal i la reorganització del sistema de govern de la ciutat. Totes tres convergiran en els projectes de reforma de la Llei Municipal. (3)

LA LLUITA PER L'AUTONOMIA ADMINISTRATIVA I LA REFORMA
DE LA LLEI MUNICIPAL

La Llei Municipal vigent era la promulgada per Cànovas, el 2-10 de 1877. Encara que en aspectes electorals estava modificada per l'ampliació del sufragi (fins aleshores restringit) a tots els varons majors de 25 anys, feta per Sagasta l'any 1890, i per reformes pel que fa al sistema de representació dels vots, fetes per Maura l'any 1907, en els aspectes bàsics i en els administratius es mantenia inalterable.

Fruit de la política de la Restauració, que sostenia la seva ficció parlamentària en al força del caciquisme, la llei restringia totalment el poder dels ajuntaments, sotmetent-los al poder central, com de fet ja establia l'article 84 de la Constitució ,

"Intervención del rey y en su caso de las Cortes, para impedir que las Diputaciones provinciales y los Ayuntamientos se extralimiten de sus atribuciones en perjuicio de los intereses generales y permanentes" (4)

00023

Com és sabut, la renovació de les Cambres Legislatives - Senat i Congrés -, era sotmesa als altibaixos de la política del país. Calia renovar el Congrés cada vegada que es produïa un canvi de govern, ja que el partit de torn li interessava pujar al poder sense el predomini del partit rival a les Corts. El mecanisme anava acompanyat amb un sistema de cacicat molt perfeccionat.

Aquest procés de dependència del sistema electoral de la marxa general del país no es produeix ni als ajuntaments ni a les diputacions. Les eleccions municipals i provincials es fan en dates fixades - cada dos anys - i en elles es renoven la meitat dels càrrecs.

Si el funcionament dels ajuntaments, les seves atribucions i prerrogatives quedaren fixades als estrets límits de la Llei Municipal, la fabricació de les eleccions des del Ministeri de la Governació i els seus delegats, amb càrrec oficial o sense ell, garantí entrat el segle XX., el dirigisme centralista, i proporcionà a l'Europa parlamentària l'espectacle d'una farsa electoral.

0002

A Catalunya i sobretot a Barcelona ciutat es produí un procés paral·lel : d'una banda el desvetllament nacional i recuperació d'uns atributs propis, i d'altra, la més palesa demostració d'anacronisme i ineficàcia de les lleis reguladores de la vida municipal. Les eleccions per mitjà d'un sufragi abocat a les lluites de partits, enfront de la passivitat i malversacions encara vigents en molts pobles i ciutats d'Espanya, demostraven que l'administració municipal era un problema polític a resoldre i que els oferiments de reforma del govern, en cas de ser-hi, serien sempre antagònics amb la creixent necessitat d'autonomia. Indiscutiblement, el divorci existent entre la LLei Municipal en vigor i les necessitats de la ciutat de Barcelona era insalvable.

En la història electoral catalana, les famoses eleccions a diputats del maig de 1901 i les municipals del novembre del mateix any marquen una fita important i allisonadora. És el triomf del vot real enfront del caciquisme; és la manifestació activa de gran part del ciutadans com a garentia que els resultats no seran falsejats. Aquest és el balanç més positiu que pot fer-se d'aquesta primera sortida

00025

pública del catalanisme, sense oblidar el seu relatiu éxit.

Aquest brillant inici no s'estroncà pas al llarg dels anys. El divorci existent entre els electors de Barcelona i el govern central és una constant que es manifesta en totes les eleccions següents. Al costat de la denúncia de la vergonyant designació dels alcaldes de "real orden", tots els partits no dinàstics propugnen campanyes a favor d'una reforma de la Llei Municipal.

No poden deslligar les propostes concretes elaborades a l'entorn de la desitjada reforma de la Llei Municipal, de les aspiracions autonòmiques catalanes.

Quan Cànovas va promulgar la Constitució de 1876 i les successives lleis ordenadores de la vida individual i col·lectiva del país, el catalanisme no era encara una força política capacitada per a una lluita oberta contra tots els caciquismes locals, salvaguardes de l'ordre que la Restauració havia de garantir. Formada i consolidada la consciència de la necessitat d'una gestió pròpia, amb uns òrgans de poder representatius i catalans, els partits polítics

00026

contemplen l'Ajuntament com una plataforma de poder que ha de conquerir-se. La forma com s'utilitza aquesta plataforma és ja una altra cosa, motiu d'enfrontament dels diversos grups.

A poc a poc es referma la idea que l'autonomia municipal és una qüestió política, condicionada a la resposta que puguin donar-hi els detentadors del poder, incapacitats en aquests anys per a qualsevol mesura reformista ...

Potser l'únic polític que afrontà la qüestió fou Maura, autor de diversos projectes de reformes administratives que, pels avatars de la política nacional, no varen arribar a consolidar-se.

El municipi barceloní intervingué activament, matisent amb la seva aportació els projectes reformadors governamentals. Així, en la sessió municipal del 4-3-1902, s'aprova l'informe elaborat pels Srs. Pella i Forgas, J. Carner, Mir i Miró, A. Bastinós i Serraclara, sobre reformes necessàries en la Llei Municipal. L'any 1907, els regidors Layret, Pinilla i Duran formaren també una comis

0002

sió per estudiar el projecte de reforma de l'Administració Local d'en Maura.

Des de les eleccions de 1915, la reforma de la Llei Municipal és un dels punts més abordats per la Lliga i pel P.R., encara que aquest ho fa amb menys insistència. Catalunya no pot patir els defectes d'una situació endèmica, de la qual és culpable la legislació d'administració local vigent. Només des d'unes perspectives autonòmiques, l'Ajuntament deixarà d'ésser una corporació passiva i extremadament limitada.

El 2 de maig de 1916, els regidors regionalistes havien proposat la creació d'una comissió amb representació de les minories (integrada per D'Abadal, P. Coromines, F. Cambó, A. Lerroux, M. Junyent, Roig i Bergadá i A. Martinez Domingo), que es dedicués a l'estudi de les reformes necessàries a la Llei Municipal i a la realització d'un programa de reorganització i dignificació de l'Ajuntament.

"... No es posible que unas mismas disposiciones administrativas regulen la organización y el funcionamiento de pequeños municipios rurales de vida sencilla y recur

00022

sos proporcionados a las pocas facultades que tienen que ejercer y que sean al propio tiempo aplicables a las gran des metrópolis que ha creado el desarrollo de la vida moderna y que tienden a constituirse en pequeños estados den tro del gran estado nacional" (5)

Dins aquest corrent podem situar les sessions de treball de la Setmana Municipal del 1916, dedicades a aquest tema.

El mes de març de 1917 se celebrà a Saragossa una assemblea de diversos grups republicans. En el punt 3 de les conclusions es demana l'autonomia municipal, comarcal o regional. "la única institución natural es el municipio, anterior y superior al Estado" (6). Aquesta concepció del municipi com a entitat superior, arrenca del federalisme del segle XIX i difereix del planteig de la Lliga, la qual avantposa sempre l'existència d'una nacionalitat catalana, en funció de la qual han d'estructurar-se totes les instàncies de poder i administració. Ambdues postures, però, en el context de 1917, no són contradictòries; al contrari, serviran per a bastir l'efímera política d'apropament entre la Lliga i el Partit Radical, culminent

00023

en l'Assemblea de Parlamentaris.

Els diaris "El Progreso" y "La Veu de Catalunya", en els mesos precedents a l'Assemblea, publiquen nombroses crides a la consciència de força que els ajuntaments han d'adquirir :

"Es l'hora d'actuar ja que els governants no actuen, per això els Ajuntaments han d'ensenyar-se en tota sa força i fer entendre als governants que dormen, que si l'exèrcit i les juntes són unes forces que poden trencar-li el son, ells també ho són i també poden fer-ho" (7)

En la III Setmana Municipal, organitzada per l'Escola de Funcionaris s'accentua encara més que en les anteriors el seu caire polític, influït totalment per les circumstàncies. S'hi nota també una agrupació de forces diverses; al costat d'en Cambó hi figuren ponents com Lerroux i Royo Villanova. Cambó donà la conferència "El que hem de fer al Parlament", Lerroux "Transformació revolucionària de les hisendes locals" i Royo parlà de l'administració municipal en general.

00030

Hi assistiren representants de municipis de fora de Catalunya. El tema de l'autonomia municipal es tractà conjuntament amb el de l'autonomia escolar. El diputat Vallés i Pujal parlà en nom de la Mancomunitat i Diputació, en els següents termes :

"Cal reintegrar als Ajuntaments totes llurs prerrogatives i no han d'ésser una sucursal burocràtica del Ministeri de la Governació : se'ls ha de tornar l'ànima (l'escola) i el cos (el patrimoni)".

En la sessió municipal de 28-6-1917, en la qual prengué possessió A. Martinez Domingo, el P.R. i la Lliga presentaren propostes molt concretes demanant l'autonomia municipal. Els radicals s'expressaren així :

" ...
2º Que es concedeixi als ajuntaments el més ampli règim autonòmic com a únic mitjà de desenrotllar-se aquests organismes perquè serveixin de base a l'organització de la vida nacional, sense detriment de les característiques regionals, la realitat de les quals no es pot desconèixer a Espanya.

3º Dirigir-se al govern sol·licitant la immediata reunió

00031

de les Corts perquè puguin ser resolts aquest i altres greus problemes plantejats actualment i la resolució dels quals no admet ajornament.

4º Que en previsió d'una possible negativa s'acordi invitar als ajuntaments de les principals poblacions d'Espanya perquè convoquin una assemblea dels Ajuntaments de la seva regió respectiva.

5º Que l'Ajuntament de Barcelona convoqui amb l'objecte abans expressat tots el de Catalunya, amb assistència de les representacions provincials i parlamentàries.

6º Que en el cas que aquestes últimes acordin celebrar la reunió que sembla anunciar-se, l'Ajuntament posi a la seva disposició tots els elements que posseeix a fi d'aconseguir la major eficàcia en les seves tasques i l'èxit dels seus propòsits que no poden ser altres que aconseguir que prevalgui per damunt de tota classe de poders la voluntat sobirana de la nació espanyola." (8)

La proposta dels regionalistes i altres membres autonomistes diu :

"Que pel Sr. Alcalde s'envii a l'Excm. Sr. President

00034

del Consell de Ministres un telegrama expressant que aquesta corporació municipal, responant ~~al~~hora a les seves pròpies conviccions i a les ànsies vivíssimes d'una radical renovació que en tot el país alenen, prega al govern l'urgent establiment d'un règim de reconeixement de la personalitat i autonomia de Catalunya i de les altres regions d'Espanya i de la llibertat dels municipis." (9)

Es decideix discutir a la propera sessió la unificació de les dues propostes, donat que no tenen punts de contradicció.

Després de l'optimisme i subsegüent desencant d'uns i integració d'altres en el transcurs de l'Assemblea de Parlamentaris, les pressions per a aconseguir l'autonomia municipal, continuaren a l'any 1918, en el moment de les grans campanyes generals pro-autonomia que es concretaren en el Projecte de Reforma de la Llei Municipal del mes de maig.

A la sessió municipal de 14-3-1918 s'elevà una petició al govern demanant amnistia, reforma municipal i autonomia.

00035

El mes de maig es formà una comissió per estudiar la Reforma de la Llei Municipal, fruit de la qual fou la memòria de l'Ajuntament, aprovada a la sessió 4-5-1918 i elevada al govern, on es proposava la reforma de la legislació municipal, especialment per a les ciutats de més de 100.000 habitants.

Els trets fonamentals de la Memòria són :

- En l'actual organització el municipi depèn dels organismes de govern. L'alcalde és el representant del poder central, és una autoritat governativa, però les seves facultats són inferiors a les del govern civil que pot suspendre qualsevol acord municipal. També els jutjats gaudien d'aquesta prerrogativa. En aquest projecte de reforma es proposa que sols el Tribunal Contenciós Administratiu tingui poders per anular acords municipals.
- Divisió del govern municipal en poders, a fi que tot el ple municipal no hagi de deliberar i aprovar qualsevol qüestió, per insignificant que sigui.
- Supressió de les incompatibilitats dels regidors amb els càrrecs de diputat i senador.

00034

- Recompte de vots per llista, no per districtes, a fi d'evitar que surtin electes per un districte candidats amb menys vots que els vençuts en d'altres.
- Respecte al nomenament de l'alcalde, no es considera suficient l'aconseguida elecció entre els regidors i es defensa el sufragi universal directe.
- Els grups republicans demanen la desaparició de la Junta Municipal, formada per regidors i veïns contribuents i la funció de la qual consistia a controlar els acords del municipi.
- Total competència municipal en els serveis d'Urbanisme, Transports, Abastos, Cultura i Beneficiència.
- Extensió de la jurisdicció municipal de la Zona Marítima, Port i Eixample.
- Els Ajuntaments han d'administrar una Hisenda pròpia. No han de recaptar ni per altres corporacions ni per l'Estat. En el cas concret de la contribució urbana, de la qual un 16 % es destinava a I.P., havia de cedir-se totalment a l'Ajuntament.

Respecte a l'opinió que mereix aquesta Membria transcrivim un fragment de l'article "Els municipis catalans" fir-

00015

mat per Martí Esteve i aparegut a "La Revista" el 16 de juliol de 1918 :

"... L'esperit que informa la Memòria susdita es esperit de metròpoli, i la seva petició essencial, per tant, la dels atributs de capitalitat a la ciutat de Barcelona; és una nota exclusivista, com també son exclusius d'ella els problemes plantejats. D'una banda, solament en un incís ve a constatar el vot del nostre Ajuntament perquè sigui reformada la vida dels altres municipis ..."

Un fet paral·lel amb l'aprovació d'aquesta Memòria pel Consistori fou el projecte d'un plebiscit a tots els municipis catalans per part de l'Escola de Funcionaris de l'Administració Local, amb el qual es pretenia cobrir el buit o oblit abans esmentat. L'exercici de la plena soberania al Consistori barceloní ha d'esdevenir el primer pas per a fer-ho extensiu a tot el territori català i per a conjugar l'interés comú a totes les corporacions : l'autonomia. En aquest mateix context es donen a l'Ateneu Enciclopèdic Popular una sèrie de conferències sobre les necessitats de Barcelona i el govern de la ciutat, que van des de peticions generals d'autonomia fins a parlaments sobre neces-

00076

sitats concretes, com és el cas del realitzat pel senador Joan Garriga i Massó, que qualifica de ridícul el pressupost de la ciutat, que obliga a mantenir unes institucions que semblen obra de aficionats.

En obtenir resposta positiva aquest projecte de reforma .
tramès al govern, a l'Assemblea General de Municipis celebrada el 23-10-1919 es demana de nou la Reforma de la Llei Municipal per a les ciutats de més de 100.000 habitants. Quasi en els mateixos termes i sense que el pas del temps serveixi per agilitzar o dur a terme una obra **renovadora** per part dels diversos governs, trobem una proposta dels regidors Marquès, Anglada, Junyent, Matons, i B. de Quirós, a la sessió municipal de 10-4-1922.

Aquest decaïment de la lluita per l'autonomia administrativa tenia el seu paral·lel en la feblesa de la vida politica municipal, provocada per la radicalització de la lluita social al carrer, Com deia "L'Esquella de la Torratxa":

"... A l'agost del 1921 el consistori quasi no es reuneix. Es fan les sessions amb un o dos regidors. Com que no resolen rés no es troba a faltar que no es reunixin ..."

(10)

003

La revifalla del caliu al Consistori no es produirà fins passats els anys de la Dictadura i fins els anys de la II República no es farà efectiva l'abolició de la Llei Municipal de 1877 i la promulgació d'una de nova.

00038

L'ELECCIÓ DE ALCALDE I ELS NOMENAMENTS DE REIAL ORDRE

Un dels punts més vergonyosos del govern de la ciutat era el nomenament dels alcaldes per Reial Ordre. Era tal la importància política de Barcelona que la monarquia es reservava la designació directe del seu màxim representant, transformant així un càrrec urbà i cívic, en una delegació del poder real.

Els altibaixos de la política governamental incidien directament en els nomenaments, i els batlles podien veure's substituïts o nomenats a cada canvi del Ministeri de Governació.

Mentre el Consistori no fou ocupat pels regidors votats democràticament no s'evidenciaren les contradiccions que aquesta situació provocava, i s'esdevingué fins i tot que alcaldes nomenats per la monarquia varen arribar a ser populars, com és el cas de Rius i Taulet.

A mesura que creix la protesta contra la subjecció de l'Ajuntament al poder central, augmenten les crítiques a la

00039

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA

Periodic humoristic

NÚM. 2032 : ANY XXXIX

10 cèntims — Atrassats: 20

BARCELONA 6 DE DESEMBRE DE 1917

R. I. P.

La mort dels alcaldes de Real Ordre

fórmula de nomenar alcaldes i s'insisteix en la necessitat d'acabar amb un procediment tant vexant per a la ciutat. Totes les forces d'oposició al règim concorden també en aquest punt : a les sessions de constitució dels nous ajuntaments trobem crítiques constants, fetes per regidors, des dels republicans fins als jaumins.

Les pressions dirigides vers el govern de concentració, sorgit arrel de la crisi de 1917, modificà aquest aspecte i per una R.O. de 29-11-1917 cessaren tots els alcaldes elegits per aquest procediment, a excepció del de Madrid, i facultava als ajuntaments a una elecció entre els regidors.

L'abolició dels nomenaments per R.O. fou sens dubte un triomf i un pas important en la lluita per l'autonomia municipal. A l'any 1920 se succeïren rumors que es restabliria novament la designació centralista i s'aixecaren fortes protestes de la majoria dels regidors. A la sessió de 13-10-1920, Companys, Mir i Miró, Giral i Iglesias llegiren la següent proposta :

"... que este Ayuntamiento se ratifique en su criterio único compatible con los principios de la democracia y de

00047

autonomia municipal, que ha de presidirle un alcalde designado por el voto de la corporación ". (11)

Pocs dies després els rumors demostraven la previsió d'uns fets reals. Fou derogada la R.O. que donava facultat d'elecció al Consistori, però no afectà a la ciutat de Barcelona. A la sessió de 8-11-1920, el Consistori signà una protesta "... por atentar contra las libertades municipales de las ciudades y villas de Cataluña", encapçalada pels regidors Companys, Giralt, Bordas i Mir i Miró, enviant-se tot seguit telegrams al govern i als ajuntaments on se suspengueren els alcaldes de nomenament popular.

Aquesta situació durarà fins els anys de la Dictadura, en què Barcelona no sols es veura privada d'elegir el seu batlle, sinó fins i tot els seus regidors.

00041

Els alcaldes de la ciutat

Després de la dimissió de Guillem de Boladeres i Roma una Reial Ordre datada el 22 de juliol de 1915 nomenava alcalde de Barcelona a Antoni Martínez Domingo, advocat barceloní que seguí a Dato en l'escissió del partit canovista i que ja havia ocupat el càrrec anteriorment , en l'any 1897.

El mes de desembre, la crisi portà al govern als liberals presidits pel comte de Romanones, i Santiago Alba ocupà la cartera de governació. El batlle barceloní era aleshores a Madrid gestionant del govern central un ajut econòmic per a la ciutat. En retornar, presentà d'immediat la seva dimissió, i restà com alcalde accidental el lerrouxista Sr. Pich i Pon.

El nou govern nomenà, també per Reial Ordre (23-12-15) a Josep Collaso i Gil, representant del partit liberal a Barcelona i que ja havia també ocupat el càrrec anteriorment - 1894, 1897, 1909, 1913 - .

00042

L'auge del regionalisme en les darreres eleccions, preocupava al govern, que sembla que va arribar a aliar-se amb els republicans - acord conegut com a pacte de la Castellana - per tal de disminuir la influència de la Lliga.

El recel que desvetllà el nomenament de J. Collaso entre els regionalistes era precisament degut a la temença que, per conveniències polítiques, aquest es decantaria en tot moment vers els lerrouxistes.

L'alcalde presentà la seva dimissió pocs mesos després. Segons el diari regionalista "era dimissionari des de la sessió de cap d'any, perquè amb el nou Ajuntament, no podia apoiar tant als radicals ...

Ha contribuït també a la dimissió que la minoria radical es posés també contra ell " (12)

Un altre liberal, el marques d'Olèrdola, fou nomenat per substituir-lo (R.O. 28-2-1916). M. Rius i Rius, fill de Rius i Taulet, havia passat de la militància en els rengles republicans nacionalistes a ser el cap dels liberals

00043

a la ciutat. El seu passat republicà confirmava als regionalistes el pacte abans esmentat :

"(El nou alcalde) ... és nacionalista republicà. Això confirma la convergència política i electoral entre el govern, el partit de Romanones, els radicals i la UENR."

(13)

La seva actuació va ser molt limitada, essent criticat tant pels republicans com per la Lliga. Pot i això es mantingué en el càrrec fins els dies de l'Assemblea de Parlamentaris.

El 2 de juliol del 1917, el govern ~~e~~conservador de Dato, donava de nou la direcció del consistori a A. Martinez Domingo (Reial Ordre 28-6-17), que dimitia un ~~m~~es després (26-7-17) expressant la seva disconformitat amb l'actitud del govern, i la seva adhesió a l'Assemblea.

Era el seu trencament amb els datistes i l'inici d'una actitud que el portaria a militar poc després amb els regionalistes. La seva postura li valgué la popularitat, així com les paraules que pronuncià en dimitir que preferia ser

50061

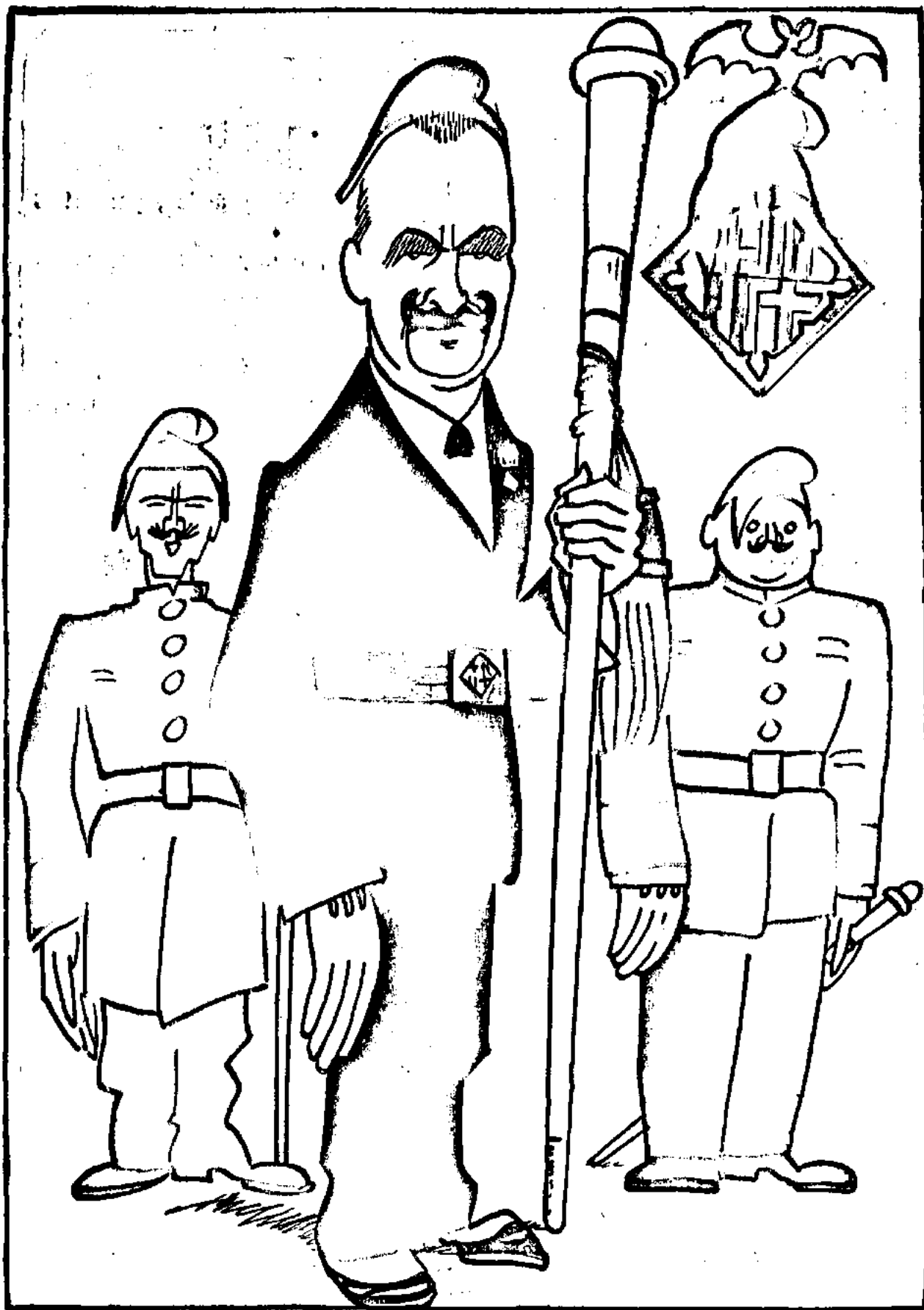
"ciutadà lliure de la lliure Barcelona".

La ciutat, commoguda per la crisi política, restà uns mesos sense batlle, fins que com a resultat de la formació del govern de concentració presidit per Garcia Prieto (3-11-17), s'aconseguí acabar el sistema de nomenament governamental (R.O. 29-11-17).

Si fins ara, els noms dels alcaldes ens han estat donats per l'equilibri de les forces polítiques en el sí del govern central, a partir d'aquest moment, l'home que dirigirà els afers municipals serà triat pel consistori, i per tant, dependrà de la correlació de forces polítiques dins l'Ajuntament.

El primer alcalde elegit fou J.Rocha, radical votat gràcies a l'acord de tots els republicans el 6 de desembre. L'1 de gener de 1918, a la sessió municipal en què es formava el nou Ajuntament, presentà la seva dimissió. El nou consistori elegí un altre radical, M. Morales Pareja, lerrouxista andalús guanyador gràcies a la unitat de tots els republicans, enfront de la candidatura regionalista que defensava

00045

UNA VARA PER A QUINZE DIES

El senyor Rocha, alcalde republicà de Barcelona.

altre cop a A. Martinez Domingo, per la seva catalanitat i per la popularitat de què gaudia des de la seva dimissió.

A. Martinez Domingo fou finalment elegit alcalde, el 14 de maig de 1919, després de la dimissió de Morales Pareja, el dia 7 de maig. Es mantingué en el càrrec durant dos biennis municipals, ja que va ser ~~reelegit~~ en la SM del 1-4-1920 de constitució del nou consistori, per l'abstenció en la votació dels lerrouxistes, que aquell any ja eren minoria.

La personalitat de Martinez Domingo es força expressiva de l'evolució de la política de dretes de la ciutat. Mantinent-se sempre dins un marge de conservadurisme social, va anar decantant-se des de la política oficial dels partits dinàstics a la política real que podia fer-se des dels Ajuntaments, i aquesta dedicació a la política real el va anar acostant vers els regionalistes. El seu encert a valorar els problemes urbans de la ciutat, li valgué l'ajut dels seus oponents republicans, que només el criticaven per la seva ideologia. La inclinació regionalista arribà a ser tant forta en ell que l'any 1920, trencà ofi-

00046

cialment les seves relacions amb el governador civil per causa dels incidents ocorreguts amb motiu dels Jocs Florals presidits pel mariscal Joffre; perquè considerava que una manifestació cívica presidida per les autoritats locals no tenia perquè ser desfeta per unes forces d'ordre depenents de Madrid.

En els anys difícils que li tocà ser alcalde, el seu conservadurisme que li feia pensar que des del municipi podia fer quelcom per atenuar la lluita social, li valgué ser víctima d'un atemptat. De retorn a l'Ajuntament, es refermà en els seus principis :

"... L'alcalde és com el pare de tots, que abraça amb amor a tots els seus fills. Oh, si estiméssim la ciutat !, si penséssim com està lligada la nostra sort a la seva sort; com estem interessats tots, pobres i rics, obrers i patrons, en la seva grandesa, en la seva prosperitat, en l'honor del seu nom; com venim obligats a treballar perquè mantingui el lloc gloriós que li correspon en el món; si sentíssim això, ens esgarrihariem tots els odis, com la paraula santa del patriotisme destruiria totes les passions mesquines, tots els desenfrenaments de

00047

la cobejança, tota la maldat de les lluites socials, per a transformar-los en noble emulació en favor dels interessos de la ciutat !". (14)

L'abril del 1922 i en constituir-se el nou consistori, fou elegit com alcalde, Ferran Fabra i Puig, marquès d'Al^ella, votat pels regidors regionalistes i pels monàrquics, però no pels republicans, que s'abstingueren perquè consideraven contradictori que una ciutat de tradicions democràtiques tingués en aquells moments un batlle monàrquic.

Si considerem que la tria del màxim representant municipal ens pot indicar per on anaven les aliances dels polítics dins l'Ajuntament, queda bastant clar com en aquest període, després d'un breu temps d'equilibri entre les forces regionalistes i republicanes, la Lliga acabà fent-se amb el Consistori, amb l'ajut dels seus aliats monàrquics i jaumins. Aquest predomini regionalista va ocórrer quan ja la Lliga manifestava obertament el seu caire dretà i conservador i havia deixat d'ésser el grup polític més representatiu de Catalunya. Si la personalitat de Mar^tinez Domingo permeté durant uns anys neutralitzar la si-

0004

tuació, no serà així amb el nou alcalde monàrquic, triat per un consistori - amb majoria regionalista - que ha arribat a l'Ajuntament enmig de l'apatia ciutadana.

La dissociació entre els interessos de la ciutat i el seu representant anirà augmentant de tal manera que, en arribar la Dictadura i suspendre's els càrrecs d'elecció democràtica, ningú no aixecarà la veu per defensar, ni al seu Ajuntament ni al seu president.

00040

CAPÍTOL II

LES ELECCIONS MUNICIPALS
A LA CIUTAT DE BARCELONA.

000.503

LES ELECCIONS MUNICIPALS DE 1.915

IMPORTANCIA DE LES ELECCIONS BARCELONINES

A les eleccions municipals de la ciutat de Barcelona s'hi juguen uns llocs de poder d'una extraordinària significació en el conjunt espanyol. L'empenta econòmica de la capital catalana exigeix un marc polític molt més ample que el permès - pels estrictes criteris de la Restauració. Pels partits d'àmbit espanyol, les eleccions barcelonines són un mirall, on veuran reflectida la seva real incidència. Pels partits d'àmbit català, les eleccions barcelonines no sols són l'oportunitat de conquerir un poder local, sinó que representen la reiterada possibilitat de protestar contra el govern central.

El ressó que té per tot Catalunya el moment polític que es viurà a Barcelòna, atorgava una gran responsabilitat als grups - fonamentalment regionalistes i radicals - que concorren a les eleccions...les seves alternatives, pactes o hostilitats han de mesurar-se també en funció de tot l'àmbit català, del qual Barcelona és l'avantguarda. La lluita electoral municipal mai no queda minimitzada pels problemes concrets de la ciutat: els regionalistes tenen tothora present

0005

la seva estratègia - cal refer una Nació dins un Estat Espanyol -, els radicals no obliden que Barcelona es decisiva, de cara a la consecució d'una forma de govern republicana.

LA CONJUNTURA INTERNACIONAL

I LES SEVES REPERCUSSIONS A CATALUNYA

La Comissió de Cultura, creada arrel de les eleccions municipals de l'any 1915, neix al segon any d'una guerra, on s'enfronten dos conceptes de civilització occdintal, per tal de decidir una nova distribució dels països colonitzats.

Si alguna cosa podia fer sortir de l'apatia política amb que lliscava la vida pública espanyola, aquesta fou la declaració del conflicte bèl·lic que transformaria homes i països arreu d'Europa.

Malgrat que el govern, encapçalat pel conservador Dato, s'a-fanyava a declarar una postura de neutralitat, tots els esta-ments i classes socials de l'Espanya restauracionista es llençaven a prendre posicions respecte al conflicte que dividia Europa. En general, les forces de centre i esquerra es decan-taven vers els aliats, mentre que les dretes ho feien vers els Estats Centrals.

Els partits establien analogies entre els països bel·lige -

00052

rants i la seva estratègia i aprofitaven una sèrie de fets aliens per a escombrar cap a casa seva. En la panoràmica dels partits polítics a Catalunya, quina fou la seva postura?

De bon començament, la burgesia catalana arrengrada a la Lliga veurà en els pobles germànics una imatge del seu propi concepte de nació: una llengua, una cultura i una tradició històrica com a base de la comunitat, una vida espiritual renovada per la raó, i una vida econòmica pròspera, garantida per un estat que s'erigeix en defensor dels interessos dels grups econòmicament més forts.

La inicial postura de la Lliga canvia quan veu que la causa dels aliats pot ser una esperança per a Catalunya. De fet, hom creia molt majoritàriament, que la fi del conflicte ajudaria Catalunya a autodefinir-se com a nació amb estat propi. (1)

Sembla que la inoperància del govern, marcadament germanòfil, per a donar un tomb a la vida econòmica espanyola, influí també en aquest canvi de la Lliga.

Els grups republicans, denunciaren desseguida la postura dominant i opresiva dels alemanys i apoiaran la lluita del costat dels aliats. (2)

Els socialistes (3) i els internacionalistes, ja en el seu

00053

moment, denunciem els interessos de les burgesies nacionals en lluita i recomanem la inhibició del treballadors, de la guerra i la seva activitat de cara a aconseguir la revolució proletària. Només a Rússia aquesta tàctica obtindrà resultats. Les repercussions de la revolució d'octubre no arribaran a Catalunya fins quan ja estigui consumada.

Si les influències soviètiques no ens arriben fins l'any 17, sí que ens arriben des del començament de la guerra els ressons del moviment dels pobles europeus que fins aleshores han viscut aixoplugats sota el domini d'un règim monàrquic, centralitzat i tiranitzador, i que veuen en el conflicte una possibilitat de fer respectar els seus drets a autogovernar-se. Cal veure, doncs, el paral·lel que s'estableix en el temps entre la lluita dels pobles eslaus i la dels patriotes irlandesos.

Però la guerra afecta la vida catalana en altres terrenys, ultra el polític. Els intel·lectuals prenen postures a favor o en contra de la cultura dels països bel·ligerants. Altra vegada, la contradicció. Fins aleshores, tots els corrents d'avantguarda intel·lectual espanyola, havien anat a cercar la "llum" en el món cultural alemany (recordem-nos de l'herència de Krause ...), però, en començar la guerra es decanten progressivament cap a la defensa dels països aliats. Encara que, no tots els intel·lectuals evolucionaran en el mateix sentit. D'Ors i Baroja, per exemple, són els símbols de dos

00056

àmbits culturals diferents, que defensaven aferrissadament la cultura germana, malgrat el corrent general aliadòfil.

D'altra banda, i deixant al marge les definicions ideològiques, el país viurà intensament, sobretot, la repercussió econòmica de la guerra. Les forces actives tractaran de readaptar l'economia espanyola a les noves necessitats. La crisi exportadora que pateixen els productes agrícoles, ha de compensar-se amb la producció industrial.

Tot Europa és un mercat a bon preu dels productes industrials no bèl·lics, i agraris. Això farà que pugin els preus al mercat interior. Els guanys són immediats i molt considerables, tant, que fins i tot s'ha parlat de l'aparició d'una nova capa social a Catalunya, que seria integrada pels industrials i comerciants, enriquits de nou, gràcies a la guerra.

L'augment del cost de la vida, la puja dels articles de primera necessitat, com són les subsistències - aliments i serveis elementals (aigua, gas, llum) -, provoquen freqüents vagues i aguditzen al màxim el ja caldejat ambient social. (4)

La vida municipal es desenvolupa lligada a la tensió política dels partits. Una vegada més el ple consistorial esdevé una palestra pública més sotmesa a la conjuntura del moment que a la resolució de les necessitats concretes d'una població,

00055

no veu d'augmentar les seves condicions de vida de forma
abundant per la desmesura entre els seus salaris i els
beneficis acumulats per una minoria poc interessada a tra-
ferir els seus guanys en inversions rentables a llarg -
termini, que modificarien l'actual estructura econòmi-
ca espanyola.

Des del consistori, tots els grups que arreglaren a les
seves files sectors de la burgesia catalana (accepten -
l'escuema històric ja divulgat, segons el qual la Lliga
representa la burgesia tradicional, amb interessos agraris,
comercials i industrials, i tancom l'hipòtesi que el par-
tit radical, defensa els interessos de la "nova" burgesia,
els "nou-rics" amb activitats industrials i sobretot co-
mercials) busquen conjuntament oportunitats que facilitin
l'entràncament dels comerciants i industrials de Catalunya.

A més, la Lliga reforça al vèxim les seves actituds ex-
fordistes envers l'Estat espanyol :

"Els governs que estan en guerra ... s'ocupen temps a
ocupar-se de reformes econòmiques en previsió dels con-
flictes que puguin venir després de la pau ... I el govern

000556

... sempre, què fa ? ... s'ha passat l'estiu balneari-ant de balneari, en balneari, de platja a platja. Els ministres no han tingut temps d'estudiar una pressuposició.

I a l'efinir de Catalunya per trobar Eugeni per els conflictes econòmics que s'obrien, respon a les "activitats del Sr. Dato que tracta del més gran conflicte que s'ha produït a Espanya no la mateixa manera que tractaria el plat de dos rills i d'ous de Vivianino. L'actitud del govern ens avergonyeix com a espanyols. La nostra responsabilitat és poder evitar o no el que no atén les peticions de Catalunya ..."

(5)

La capacitat de convocatòria de la Lliga és gran en aquest moment. Per il·lustrar-ho, esmentem només un fet :

A causa del conflicte bel·lic s'hevien paral·litzat els ports francs d'Alemanya i Bèlgica. Això donava a Espanya una oportunitat de transformar-se en intermediària del comerç internacional. Els polítics de la Lliga, que s'adonaven de la importància d'aquesta conjuntura i de l'èxit de capitalització

00057

aconseguien d'aplegar a tots els partits per a reclamar enèrgicament la concessió d'una zona de port franc per a Barcelona. (6)

La campanya pública per aconseguir del govern central aquesta concessió - Zona neutral, port franc - aglutina doncs a totes les forces polítiques i econòmiques. Partits, sindicats, corporacions participen en la crida i en la manifestació popular del dia 30 d'octubre de 1915, que des de les planes de La Veu és convocada en els següents termes:

"Ciutadans! La crisi va pujant com un maror de tempestat.

La vida va fent-se impossible.

El treball va faltant: l'oubrer, amb dolor, emigra.

El capital s'amaga, poruc, els menestrals empobreixen.

La guerra ha trasbalsat el món i la pau - per tots desitjada - donarà noves normes econòmiques als pobles.

El fort, el preparat, viurà i prosperarà: el feble caurà per no alçar-se més.

El govern no actua, ni permet que el parlament funcioni i bona part de l'opinió espanyola no s'adona o s'adorm en la més fatal de les peresses.

Mes Catalunya ha senyalat al govern i als pobles d'Espanya, el camí de salvació. Precisa un esforç suprem perquè la seva veu sigui escoltada i triomfin les seves orientacions

00000
1915

salvadores.

El diumenge vinent dia 10, al matí, patrons i obrers, industrials, menestrals, partits polítics, cooperativistes, corporacions populars, tots els estaments, tots els interessos de Catalunya s'apleguen en Assemblée magna, per a confirmar la voluntat del nostre poble de triomfar de la batalla...

Ciutadans ! tots a la gran manifestació del diumenge !

Per Catalunya i per tot Espanya !

E. Prat de la Riba, Josep de Caralt, F. Cambó, A.Lerroux, P. Corominas, Josep Roig i Bergada, Josep Puig Esteve, Eladi Gardo, Pere Borja Artigas, Fco Basot, Salvador Vives, Josep Ros, Domingo Cases, Raimon D'Abadal, Rafael Valliet, Joan Vidal Vales, Josep Juncal, Oriol Martorell. (7)

Un cop acabada la guerra, l'Exposició Universal de Barcelona és l'altre gran oportunitat per als productes espanyols, però la seva realització quedarà molt més endarrerida que la consecució del Port Franc. Ja en aquest anys, tanmateix, veiem com des del consistori, radicals i regionalistes preparen el terreny per l'Expo, fent intervenir al Municipi en l'apropiació de la muntanya de Montjuic.

Si fins aquí tot es harmonia - es volen defensar uns interessos no comuns però sí complementaris - no passa la mateixa quan es vol encetar el tema de la qüestió social des de l'ajuntament. En realitat, poc podia fer el municipi per

00059

ajudar a resoldre el problema humà, tant dels vaguistes, a comiadats, com dels treballadors, escanyats per un salari totalment insuficient. En general, el problema era realment polític i no solucionable només a escala barcelonina, malgrat que Barcelona fos un dels llocs on els preus es dispararen més ràpidament.

Els radicals, conseqüents amb el seu reformisme social, i no oblidant mai el paper de tribuna política que té per a ells l'ajuntament barceloní, presten suport des dels seus càrrecs municipals a les reivindicacions treballadores i tracten de millorar un xic la penosa situació dels barris més necessitats. Tot i això, l'ajuda és més aviat simbòlica i queda limitada al repartiment de bons per a pa a la proposta d'una ajuda econòmica municipal per als vaguistes - proposta no acceptada pel consistori -, i a la cessió, en repetides ocasions, del Palau de Belles Arts, per a reunions populars de protesta contra l'augment dels preus. Potser la seva actuació més profitosa i remarcable és el recurs contra l'augment dels preus del gas, que provocà un informe tècnic del regidor Vega i March, i forçà la companyia concessionària a modificar l'augment.

Els regionalistes, en tot moment, feren mostra de la seva intransigència en aquest tema, i així, com podem pensar - que l'actitud dels radicals era condicionada per la proxi

00060

mitat de les eleccions, també podem pensar que ^{de la} la Lliga era , alhora, la manifestació de les conviccions personals d'al guns regidors, i la garantia de la seva actuació enfront el futur electorat.

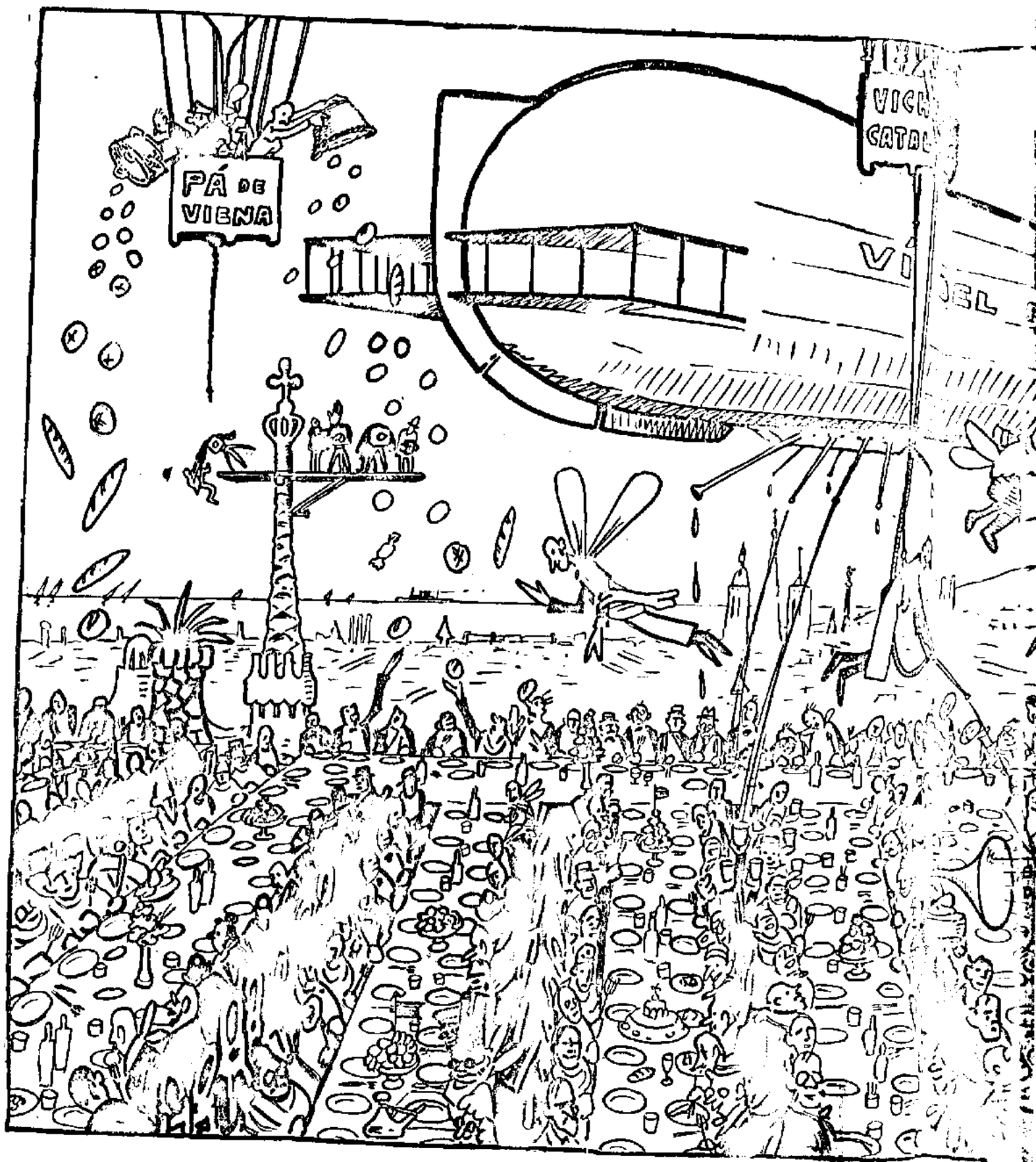
LES FORCES POLITIQUES (8)

La pugna política establerta a la ciutat de Barcelona queda fonamentalment polaritzada, en aquests anys, entre la Lliga Regionalista i el Partit Republicà Radical, amb els seus - respectius al·liats; però no podem ometre les forces republicanes nacionalistes, des de la UFNR (Unió Federal Nacionalista Republicana), malgrat la seva davallada als darrers anys, fins al BRA (Bloc Republicà Autonomista) de recent formació.

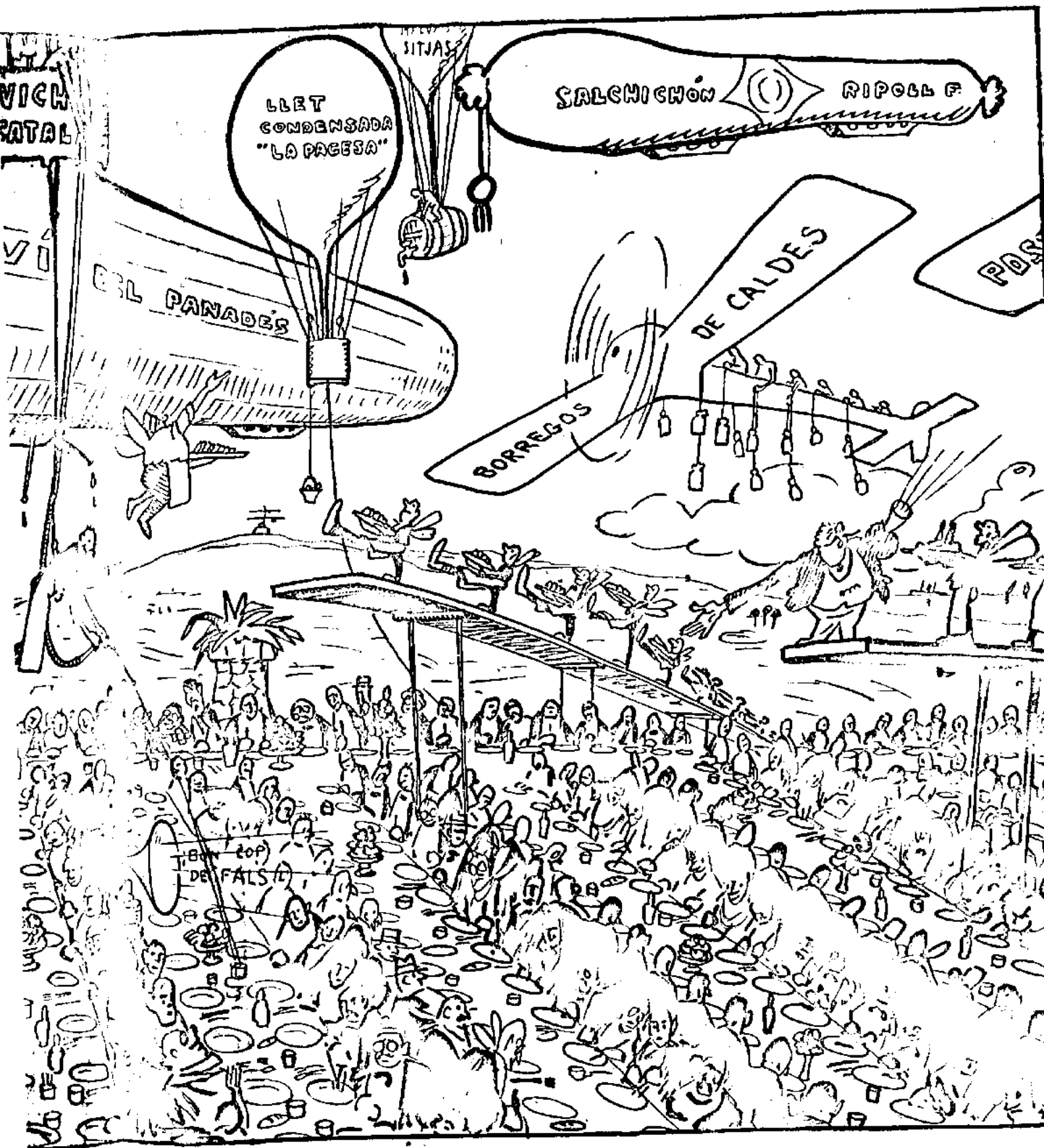
Els partits dinàstics, els republicans independents i Defensa Social no gaudeixen de gran representativitat en el ventall d'opcions polítiques de l'electorat barceloní.

Convé recordar els trets fonamentals de la política dels - grups influents per tal de poder mesurar justament l'interès de cada un per a aconseguir uns llocs al Consistori.

00061

El Kolossal àpet regionalista del Park Güell o aquí varàn, se'n va'n

¡aquí veuen, señores, lo que és la "Unitat" i lo que és tenir gana.

La Lliga Regionalista

"La Lliga no és ni pot ser un partit ...és una organització patriòtica que no té de partit altres elements que els que fan necessaris les lluites amb els altres partits. La Lliga és una escola de ciutadania... en la qual hi cap tothom que senti aspiracions redemptores per a la nostra personalitat col·lectiva com a poble ..." (9)

Aquesta definició propagandística des de les planes de La Veu ens fa adonar de la singularitat del grup regionalista, per tal com no segueix els esquemes clàssics d'un partit polític en els seus aspectes organitzatius. La Lliga comptava amb una superestructura de direcció política (Comissió d'Acció Política), sota la qual s'eplegaven un seguit d'entitats i grups, fonamentalment econòmics, - disposats a seguir la seva política de forma incondicional o en funció d'unes accions concretes. Aquesta característica explica, en part, el possibilisme del grup i justifica les seves aliances tàctiques en cada una de les eleccions municipals, que variaran segons el moment conjuntural i la correlació de forces.

Les bases ideològiques del grup poden resumir-se així:
La crítica de l'Estat espanyol és feta amb una visió regeneracionista i des d'una perspectiva històrico-romàntica

00052

que atribueix a Castella l'opressió de la nacionalitat catalana. El caràcter del seu nacionalisme queda totalment de finit per Prat en les seves consideracions d'identificació d'una nació com un organisme viu, que supera el pur voluntarisme i enllaça un passat comú amb la lluita per a un futur. En aquest terreny els governs de la Restauració no varen voler entendre mai que el nacionalisme de la Lliga era totalment antiseparatista, puix que mai no va proposar-se la separació de Catalunya de l'Estat espanyol, sinó la inclusió en aquest de les forces més vives, - coincidents sempre amb les catalanes -, per a aconseguir una total readaptació de l'economia espanyola i iniciar un procés de sanejament polític.

Com que era un grup d'interessos burgesos, mai no va voler manifestar-se com una força d'oposició permanent als governs restauracionistes, però, en canvi, oferia unes alternatives conjugables amb el seu status, les quals, en moltes ocasions provocaven seriosos problemes al règim.

El seu accidentalisme pel que fa a les formes de govern els fa combregar amb la idea que l'eficàcia del poder és conjugable amb qualsevol forma d'estat, sempre i quan sigui capaç de garantir un desenvolupament capitalista coherent i un règim de llibertat per a tots els pobles de l'Estat espanyol.

00063

En l'aspecte social, la Lliga era un grup totalment conservador, tant per la seva composició i contacte amb els mitjans rurals i eclesiàstics, com pel contingent dels seus programes polítics de classe dominant.

L'any 1915, la Lliga és un partit important a Catalunya. És el grup d'àmbit català que gaudeix de més força i també de més poder, ambdós elements aconseguits segons unes directrius estratègiques mai no explicitades, però sí molt clares pels homes de la Comissió d'Acció Política. (Cambó es dedicà a la lluita en l'àmbit espanyol, Prat a la vida regional i provinciala i Durà i Ventosa al municipi).

Des de començaments de segle, en concret des de l'any 1901, la victòria regionalista a les eleccions trencà definitivament amb el sistema dinàstic dels partits. Des d'aleshores l'alternativa política a la ciutat de Barcelona estarà entre el republicanisme i el catalanisme. El torn es produirà (a l'Ajuntament) al voltant d'aquestes dues forces i des de l'any 1913 la balança s'anirà equilibrant fins aconseguir la majoria de la Lliga en les eleccions de l'any - 1917.

Com un resultat més de la campanya de Solidaritat (1906), Prat de la Riba va ser elegit president de la Diputació. Era el primer càrrec de govern que obtenia la Lliga. La pe

00064

netració de la política del grup en els organismes locals no s'aconseguirà pas pel predomini numèric, (10), sinó per la imposició de les directrius regionalistes sobretot a través de la presidència de les grans personalitats del partit (Prat i Puig).

El vist-i-plau de la Lliga al govern Maura, a l'estiu de l'any 1909, afavorirà l'inici de la campanya pro-Mancomunitat, la qual obtingué el decret de la seva concessió - l'any 1915. La Lliga volgué fer-ho aparèixer sempre com un triomf seu, oblidant la tasca duta a terme per republicans nacionalistes, com ara Pere Coromines, que no escatimaven esforços al Parlament per aconseguir l'aprovació d'aquest decret.

Amè la Mancomunitat s'inicia la política per aconseguir - uns òrgans unitaris de govern a escala catalana. Prat de la Riba ocuparà des de 1914 la presidència de la recent creada Mancomunitat.

De tota manera, la necessitat d'influir en l'Estat espanyol es farà més imperiosa arrel del conflicte europeu de 1914.

A mesura que s'aniran frustrant els intents reformadors de Catalunya en la política del govern central i aniran essent rebatudes les apassionades intervencions dels parlamentaris

00065

catalans a les Corts, augmentarà l'interès de controlar el màxim nombre d'institucions locals, futures plataformes de gestió que permetin la conversió de Catalunya en nació moderna.

Els objectius estaven clars: "Volien crear un gran rotatiu, conquerir l'opinió catalana, organitzar políticament el poble, envair els Ajuntaments i les Diputacions, fomentar l'art, la literatura i la riquesa material del nostre país, transformar, en una paraula, Catalunya" (11).

El Partit Radical

Habitualment s'acostuma a desestimar o menysprear als radicals identificant-los amb Lerroux o Emiliano Iglesias, que argumentaven incansablement la seva política antiregionalista; però, cal mesurar amb menys simplisme la seva trajectòria, i no oblidar que fou un partit realment influent en el món obrer i petit burgès, que li assegurà el seu domini a l'Ajuntament de Barcelona, durant molts biennis d'actuació municipal.

A diferència de la Lliga, el Partit Radical gaudia d'una organització de partit en el ple sentit de la paraula. Tenia una organització estable a tot Espanya. A més a més

00066

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA

Periodic humoristic

1915 :: ANY XL

10 cèntims — Atrassats 20

BARCELONA 8 DE MARÇ DE 1918

EL GENERAL FERRER ALS HOMBS DEL SEU ESTAT MAJOR

—Ja veieu que és més que aquesta fortalesa. El que és
més que defensar-la

Als Comitès electorals funcionaven les "Casas del Pueblo" on s'assegurava un contacte més a prop amb els veïns del partit. Allà s'hi feien una feina de control i de política i d'horitzons socials - ensenyant, canviant llibres, ... a la de Barcelona fins i tot s'hi feien treballs ... - Les Casas del Pueblo" són el nucli d'una xarxa d'activitats diverses que, arribant a les eleccions, devien ser un bon font de vots.

La Casa del Poble era la base social del partit i, precisament, el cert és que arriba com el partit amb més tradició fins als dies de la segona República. L'exposició breu definitiva de l'interior del partit radical, no és un document any més que un llenguatge trajectòria que produïren canvis notables. Així, no hi ha quasi res de les idees dels dies de la pre-república i l'actuació del partit a la II República. Per tant, la breu definitiva del P.R. a l'època que ens ocupa són :

a) Republicanisme. El P.R. s'oposa a la continuïtat de la monarquia espanyola, i lluita electoralment contra els regiments dinàstics. Només estableix aliances amb partits i grups republicans provats. El 20 de desembre de 1915, conferència on es fa seva conjunció amb els socialistes i declaren que "la Monarquia es incompatible en España con el espíritu democrático" (12)

000000

En contrast amb aquests, el P.R. mai no es definirà com un partit de classe, la seva fita és participar en el poder, mai assolir-lo com a grup predominant o totalitari. Pels radicals, República es equivalent a Revolució:

"Nuestra política no tiene más que un objetivo: la Revolución...Pero la revolución no es solo un hecho de fuerza. Votar contra el régimen es hacer una afirmación revolucionaria". (13)

El joc electoral és l'únic joc possible, ara bé, vist el lamentable funcionament del sistema de vots en el nostre país, el P.R. accepta també l'ús de les crides a l'acció pública (vagues, mítings,...) per tal de poder forçar - l'acció governamental.

b) Laïcisme. El credo del P.R. es un liberalisme europeïtzant massa tenyit d'anticlericalisme hispànic. Propugna la separació de l'Església i l'Estat, com a premisa de republicanisme. Lluita per acabar amb la influència religiosa no sols com a grup de pressió dins l'estat monàrquic, sinó fins i tot en les relacions més privades i particulars.

Matrimoni civil, enterrament civil, escola laica, són aspectes que responen a un mateix interès. Aquesta preocupació per destruir els fonaments catòlics en les manifestacions més populars i concretes es manifesta en els àpats públics que celebren les seves entitats en temps de Qua-

000000

resma, o amb les discussions que a l'ajuntament barceloní s'estableixen per decidir si la Banda Municipal anirà o no a la processó del Corpus.

c) Qüestió social. En aquests anys no sembla tenir una doctrina coherent cara a la qüestió social. Presta suport a les reivindicacions dels treballadors - a Barcelona, molts cops com a força política d'oposició a la Lliga, posició - que probablement li assegura els vots dels obrers encara no decebuts del joc polític. les seves afirmacions en aquest sentit estan impregnades d'un tò paternalista i simplista, sense un contingut de classe. N'és una prova el seu vocabulari que estableix dicotomies (rics i pobres, burgesia i poble, ...).

d) Federalisme. Molt connectades amb la tradició republicana espanyola, les doctrines federals seran exhibides - pels radicals com alternativa al regionalisme de la Lliga. Serà l'única opció que oferiran a les pressions cap a - l'autonomia manifestades pel nostre país, i sempre el seu federalisme serà supeditat a la consecució d'una forma de govern republicana.

"(el P.R.) defenderá la bandera de la autonomía que representa libertad y progreso, arrebatándola de manos de los lligueros ...los radicales no somos centralistas, por que centralismo y uniformismo son una manifestación del - despotismo político" (14).

00059

"Con respeto a las doctrinas autonomistas, creo yo, ...que todos los republicanos españoles, influenciados por el federalismo de Pi Margall, habrían de hacer suyas para defenderlas con todo entusiasmo las aspiraciones autonómicas de Cataluña republicana, una vez lograda la organización de un gran partido nacional, garantía suprema de la unidad de la Patria" (15).

"La autonomía de Cataluña en boca de los hombres de la Lliga es la expresión del sentimiento separatista manifestado cobardemente, la autonomía en labios de los radicales y nacionalistas es la consagración de los hombres y de los pueblos" (16).

Aquesta sortida fàcil d'acusar a la Lliga de separatisme - era totalment desproporcionada. Fins al 1917 tots els partits - i també la Lliga - encara creien en la possibilitat de reformar l'estat espanyol i aconseguir formes de gestió autonòmiques per a Catalunya.

A la ciutat de Barcelona l'actuació del partit pren uns caràcters diferents que a la resta d'Espanya. La concentració urbana de la capital catalana, la força del seu moviment obrer - de gran tradició republicana -, i l'empenta econòmica de la seva burgesia (no pas tota arregladora a la Lliga i als partits dinàstics) en fan un lloc de cultura ideal pels idearis del P. R. Els radicals no oblidem mai el pes que per a la política espanyola té el caire polític

00070

que prengui Barcelona :

"Barcelona se ha convertido en una gran ciudad. Cuando por azares de la vida de nuestro pueblo, la historia de Cataluña - y en consecuencia la de Barcelona - quedó truncada, la nobleza y la aristocracia tras de la Corte emigró y para recomenzar nuestra historia, para seguir adelante - como pueblo en el mundo, solo quedaron en Cataluña, en calidad de catalanes, los menestrales y los obreros. Toda la grandeza presente a ellos se debe, toda la grandeza futura, ellos la iniciaron" (17)

Alguns dels homes del P.R. a Barcelona en aquests anys són industrials com Pich i Pon, o intel·lectuals relacionats - amb afers educatius. Malgrat el contrast que aquestes darreres personalitats ofereixen amb la demagogia del "leader" del grup, Lerroux, cal recordar la tradició que el republi canisme havia tingut sempre a Espanya entre catedràtics i professors (Salmeron, Azcarate, ...). Professors d'institut com Giner de los Rios, de la Normal com Juncal, mestres com Durany i Bellera, molts d'ells nascuts a d'altres regions, són els qui defensaran des de les tribunes populars de Catalunya - Consistori, Diputació - els interessos del partit.

00077

La Unió Federal Nacionalista Republicana

Fou crada l'any 1910, com a resultat de la fusió de tres grups; CNR, UR, Partit Federal. Aquesta heterogeneïtat provocà contínues tensions i abandons en la direcció del partit.

Ideari

La UFNR és un partit català d'àmbit espanyol, que es defineix com a republicà i democrata. Com a grup republicà busca alternatives a l'estat espanyol. La seva lluita va dirigida contra l'Estat de la Restauració i vol fer possible un règim republicà democràtic. Així, es vincula des dels seus inicis amb altres grups polítics d'altres regions - (forma part de la coalició republicana-socialista).

El seu programa social, encara que tímid, vol incorporar a les seves files la classe treballadora, dividida fins aleshores entre el lerrouxisme i l'anarquisme, però no aconseguí tenir-hi una influència molt estesa. Als seus començaments no assolí gaires triomfs electorals, sobretot a causa de la campanya de descrèdit que li féu la Lliga. Els temps de la solidaritat quedaven lluny i els mateixos dirigents de la UFNR tenien interès en accentuar l'abisme entre les forces d'esquerra i les de la dreta (Lliga).

00072

Evolució del grup

A partir de les eleccions de 1911 la UFNR inicià la seva da
vallada, que es manifestarà més rotundament en el fracàs a
les eleccions municipals de 1913. Una de les causes del fra
càs fou potser la radicalització de les lluites socials, so
bretot a partir del 1910, any en que es fundà la CNT a Bar
celona.

Després d'ambdues derrotes, i en vista del seu enfondament
progressiu, el grup no té altre solució que cercar aliances
per a concórrer a les properes eleccions. Com que no acon
seguí d'arribar a pactar amb la Lliga, féu l'alinça amb els
radicals, malgrat la campanya de descrèdit a què havien sot
mès a aquests a l'Ajuntament, a cause de tèrboles actuacions.

La gestació del Pacte de Sant Gervasi entre el PR i l'UFNR
va ser difícil. No era pas una aliança entre grups ideo
lògicament afins, sinó que era bàsicament la realització -
d'un programa d'acció política immediata, que garantís el
manteniment del predomini dels grups republicans, enfront
de l'auge de la Lliga, cada vegada més influent i amb una
sorprent coherència externa. Aquests fragments del manifest
ens ho demostren :

" ...el vell caciquisme, engruixit i renovat pels homes de

00073

la Lliga, inflant artificiosament la deserció reformista, tracta de sostreure la direcció de la vida política a les masses d'oposició antidinàstica ...la Junta de Defensa Republicana accepta la batalla i crida al poble a la lluita per disputar la victòria als qui s'han compromès perquè no surti cap diputat republicà als districtes forans de Catalunya ...A tot arreu de Catalunya presenten candidats republicans i no miren d'on els traïeu: feu-los jurar fidelitat a la república i que siguin federals nacionalistes republicans o radicals i voteu aquell que pugui millor batre l'enemic ..."(18).

Previsiblement, aquest pacte portà conflictes al si de l'UFNR. La Junta Municipal de Barcelona, a la qual pertanyia F.Layret, s'hi oposà totalment, argumentant l'anticatalanitat dels radicals i el seu guenyat desprestigi com a rectors de l'ajuntament barceloní. S'hi oposaren també part dels homes de "El poble català". L'escissió formarà el BRA.

La coalició fou derrotada. Les divergències i el fracàs van anar preparant l'esfondrament del partit. A partir de les eleccions del 14, molts dels seus homes portaran a terme una acció política més personal que de grup. El nou fracàs, a les eleccions municipals de l'any 1915 allunyen al seu líder més significat, P. Coromines, de la direcció de "El poble català" i de la política de partit.

00074

El Bloc Republicà Autonomista

Després de l'efímer intent de Rovira i Virgili d'aglutinar als disidents de l'UFNR entorn al nou grup "Esquerra Catalanista", fou Layret qui portà a terme aquesta tasca reorganitzadora. El 6 de maig de 1915, el diari "El Poble Català" publicà el manifest " El BRA als ciutadans " (19).

Aquest manifest és un esbós de programa del grup que intenta desmarcar-se de l'actuació de la Lliga i alhora donar -coherència al republicanisme català. Accepta indirectament el socialisme, pel que fa a les reivindicacions socials, - però exclou la possibilitat de constituir un partit de classe. El BLOC és autonomista, presta suport i col·labora en les iniciatives de la Lliga destinades a deslligar Catalunya del centralisme monàrquic:

"Delante de la actitud del gobierno español se hallan las peticiones de la Lliga Regionalista, claras, terminantes. Estas peticiones pueden ser suscritas por todos los hombres de la izquierda. Hemos de considerar como una gran falta no colaborar energicamente ...Pero existen ciertos problemas, ciertas ideas que no podrían ser afrontadas por la Lliga, por reñir con sus ideas conservadoras, y eso debemos pedirlo nosotros" (21)

"Desde tots els llocs de poder es critica l'actuació governamental i es parlen dels problemes d'Espanya, però no

00075

es resol·rés. Un reformisme monàrquic no és vàlid. Hi ha d'haver una força política que vagi cap a la República" ;
(20)

La solució dels problemes que afecten al país sols poden resoldre's a través de noves formes de govern republicanes. El renaixement de Catalunya i el respecte al seus drets des de Madrid, només s'aconseguirà quan s'afrontin els problemes polítics de forma global.

El BRA amb la seva existència incipient, no presenta candidatures a les eleccions municipals. El grup decideix prestar suport a les candidatures republicanes, "per evitar més divisió de vots per les esquerres". En canvi, els seus homes es presenten a les eleccions legislatives del mes de març, per recuperar l'electorat republicà que des de l'aliança dels radicals amb l'UFNR ha anat disminuint els seus vots. Els problemes que pretenen resoldre al Parlament són l'exèrcit, el Marroc i l'autonomia catalana (22). El discurs parlamentari de M. Domingo el mes de juny de l'any 1916, ens serveix per demostrar com el BRA, intentant pal·liar les deficiències i l'abandó que l'UFNR havia tingut amb els partits d'àmbit espanyol, pren el camí de les solucions d'àmbit espanyol per resoldre les aspiracions de Catalunya :

"La Lliga Regionalista no és Catalunya. Hi han (...)

00010

el partit republicà nacionalista, la Unió Catalanista, el P.R., els lliberals, i els conservadors. Tots han de confessar que Catalunya té una personalitat distinta que el restant d'Espanya ...El problema nacionalista mai ha estat - conservador, sempre ha estat d'essència lliberal (parla de Pi Margall, Almirall). L'actual representació d'Espanya és caduca, decadent ...Aquest renaixement regional s'ha manifestat sempre que Espanya s'ha trobat en crisi ...La vitalitat de Catalunya està en què coneix els problemes del restant d'Espanya ...vol resoldre'ls ... (Catalunya) vol viure la vida moderna, vol resoldre el problema religiós com el resolen els pobles europeus ...es la que està al - costat dels aliats pensant en les idees de llibertat dintre de la seva substancialitat. La monarquia no pot resoldre el problema català. Es precis per això un canvi de règim ...Nosaltres tots podem parlar en nom de la regió de Catalunya ...Vosaltres no representeu a les vostres regions, no representeu a Espanya ...sinó que porteu la representació de l'esperit de la monarquia i el caciquisme ...Nosaltres no volem separar a Catalunya d'Espanya. El que volem es canviar el seu esperit. El problema no l'han de plantejar sols Catalunya, sinó Castella, Galícia i les altres regions" (23).

000000

Campanya electoral de la Lliga Regionalista per les eleccions del novembre de 1915

Després de l'avançada que la Lliga havia fet a les darreres eleccions legislatives, les municipals convocades pel 14 de novembre de 1915 esdevenien definitives per decidir si el consistori continuava tenint majoria republicana. (24)

El mes de novembre, segons els líders del partit, havia de marcar un període important en la política catalana. I això en dos terrenys: les eleccions havien de decidir si la Lliga podia comptar amb una administració que posés fi a les "disbauxes lerrouxistes", i els líders regionalistes havien de parlar a les Corts per defensar l'economia catalana i proposar solucions concretes per a tot l'estat espanyol. Aquesta proposta a Madrid venia avalada per la gran Assemblea i manifestació de la Zona Neutral i altres reformes econòmiques.

Els regionalistes tenien clar quin era el pas de l'ajuntament a la política barcelonina i catalana :

¶El problema municipal a Barcelona no és l'usual que es presenta a les grans capitals. En altres països civilitzats el problema fóra d'administrar sols una ciutat: a Barcelona, que reuneix i sintetitza el moviment nacional de

00076

Catalunya, és el problema municipal de Barcelona, tot el fonament de la nostra obra, ja que estem condemnats a què la Mancomunitat es nodreixi dels cabals de la Diputació i aquesta dels de Barcelona, perquè en aquesta hi està acumulada la riquesa"(25).

L'hegemonia a l'Ajuntament era una fita clara per als homes de la Lliga. Però, com que l'elecció de l'alcalde era una prerrogativa exclusiva del govern de Madrid, la Lliga només podia assolir la supremacia al Consistori si compta va amb una majoria de regidors addictes.

De tota manera, la Lliga es proposà el domini del Consistori molt més tard que el de la resta d'institucions, ja que era conscient de la dificultat d'obtenir majoria en les eleccions municipals, on ja era tradicional el resultat favorable als lerrouxistes.

La Lliga, doncs, es reservà, i només optà per l'hegemonia municipal quan considerà l'Ajuntament com un graó més en l'escala de poder dels organismes locals, que calia conquerir per arrodonir l'obra de penetració, i quan pogué oferir a l'electorat barceloní la mostra de les actuacions modèliques realitzades a les altres corporacions.

La propaganda s'orquestrava així:

00079

"El catalanisme ha penetrat les corporacions científiques i econòmiques de Barcelona, el catalanisme governa la Diputació provincial, el catalanisme ha creat l'expressió gloriosa de la Mancomunitat, el catalanisme fa la guerra al vell estat espanyol amb energia infatigable. Només l'Ajuntament era un afront. Pensa bé que si tu multipliques el teu esforç, Catalunya es completa" (26).

Cal recordar però, que les vots no depenien tant de la campanya, sinó molt més de l'anterior actuació dels partits als districtes - dirigida pels Tinents d'Alcalde - i que el poble tenia altres canals molt més habituals - premsa, centres del partit als barris - per conèixer les diferents tendències. Per tant, la cosa fonamental era la tria dels candidats i l'estudi tàctic de les aliances a cada districte.

Els candidats presentats per la Lliga foren :

- Districte II. Lluís Puig de la Bellacasa
" III. Lluís Duran i Ventosa
" IV. Josep Rogent i Padrosa
" V. Ramon Coll i Rodes
" ". Enric Ribalta i Martí
" VI. Xavier Caldero Coronas
" ". Jacinto Raventos Bordoy
" VII. Marian Tarrida Cases

00000

Districte VIII.	Josep Cirera Escala
"	" . Gustau Gili Roig
"	IX. Lluís Jover Bonell
"	X. Antoni Daumas Dalmau

Tots ells foren presentats el 14 de novembre a l'acte que tingué lloc en el local del partit, on varen parlar els homes de més prestigi, així com els candidats.

Abadal manifesta amb gran èntasi la intenció de destruir el poder lerrouxista, considerant-lo més que un partit "una banderia". Aclarí que la candidatura de la Lliga es podia dividir en dues categories: la dels homes coneguts i la de la joventut (entre els joves s'inclouen Puig, Coll, Calderó, Raventos, Jover). Entre els candidats ja coneguts, - Lluís Luran era l'home que havia dirigit, des de 1905, la minoria de la Lliga a l'Ajuntament de Barcelona i, era - també qui havia tingut un paper fonamental en la creació de la Mancomunitat.

El regidor Jaume Bofill, que treballava a l'Ajuntament des de l'any 1913, un dels joves prometedors de la Lliga, remarcà el fet que la meitat de la candidatura del seu partit fos jove:

"Això demostra l'eterna juvenesa dels ideals i la fecunditat de l'escola de la Lliga" (27).

0003

Les altres candidatures no trobaven prous valors inèdits a les seves reserves. "Amb bastant sentit, pel que fa al contexte d'enemistats personals i absurdes discussions que no corresponen a les magnituds dels problemes, o, al contrari, per la indiferència amb què es tracten altres de primer ordre", considera " que una de les renovacions que més bé podria fer a l'Ajuntament seria la majoritària participació dels joves".

Cambó en el seu parlament afirmà que l'exercici del sufragi electoral és cada vegada més normal a Barcelona i passà a explicar el dinamisme de les eleccions, i els condicionants que motivaven els pactes tàctics de la Lliga.

La distribució dels districtes electorals podia fer que un partit amb minoria de vots tragués més regidors. Lluintant només la candidatura de la Lliga i la radical-nacionalista, la primera, amb 25.000 vots, podia treure 11 regidors, i l'altra, amb 20.000, 14. La valoració d'aquestes possibilitats era una premisa fonamental per a aconseguir el triomf.

Als districtes III i IV, la Lliga hi tenia assegurades les majories i les minories. Per evitar que aquest excedent de vots caigués a mans dels lerrouxistes, els oferiren a les dretes a canvi de la seva col.laboració futura.

00082

El districte VII era un bastió lerrouxiste i s'imposava la coalició amb els altres grups (lliberals, demòcrates, autonomistes i coalició de dretes), postura més clara que no la de presentar-se com a minoria. Un altre districte conflictiu era el primer, on calia disminuir l'influència dels radicals, mitjançant una campanya de desprestigi.

No cal dir, que, davant tanta complexitat, a l'electorat de la Lliga, se li recomanava observar una profunda disciplina respecte a les disposicions que s'anaven publicant.

La propaganda electoral

La campanya electoral s'orienta en tres vessants. D'una banda s'efectua una crida a l'electorat a través de la identificació de la catalanitat amb l'ideari del partit i la possibilitat que les corporacions ofereixen per a fer tasca catalanista, lluitant així contra el centralisme monàrquic. D'altra banda, s'insisteix en la crítica del funcionament municipal i la necessitat d'una reforma legislativa al respecte.

Duran i Ventosa, fa una de les crides més lúcides, encaminada a la tan necessària reforma municipal, afirmant que la fi del domini lerrouxista a l'Ajuntament, no significa

00033

rà que l'administració municipal, ja funcioni.

No és just de carregar la responsabilitat només als partits, quan és la llei municipal la principal responsable.

"Al començar el catalanisme a intervindre en les eleccions i a prendre posicions en les corporacions administratives no ho féu simplement amb la bandera d'escombrar les organitzacions caduques del caciquisme monàrquic, sinó que demanava una reforma de la vida administrativa de la ciutat i de Catalunya ...Volia canviar l'esperit, l'ideal, el concepte administratiu mateix de les corporacions locals..."

"Sols miracles de tacte polític, de bona fé administrativa, de patriòtic civisme poden impedir que Assemblees de 50 regidors que hem de conèixer els problemes més grossos d'urbanització, d'hisenda, de Beneficència, de Cultura, - d'una ciutat de més de 700.000 habitants, fins els detalls més petits de la vida corporativa, degenerin en petits parlaments, d'insuportable verborrea, o en agrupaments de colles, que segueixen inconscientment una petita èlite que pot donar un cert bon funcionament a l'administració municipal quan és intel·ligent i ben intencionada, o el desgavell més gros i la corrupció més repugnant, en els altre casos ...

"Ni a Barcelona ni enlloc del món pot funcionar amb regularitat un organisme en què es necessitin els vots de 50 re-

0006

gidors per acordar un permís de repintar una casa ... en què a cada sessió s'hagin d'aprovar 150 o 200 dictamens ... i qualsevol regidor pugui entretenir la discussió de qualsevol d'ells, per raons polítiques ...

"Durant molts anys des de Madrid s'ha anat promentent la reforma de l'Administració local. D'ençà que als grans ajuntaments hi han començat a predominar els partits enemics - del règim, ... ja no hi donen tanta importància. Des de Madrid creuen que si el descrèdit de les administracions municipals recau en majories republicanes o regionalistes, tot això tenen guanyat els partits monàrquics ...

"Hem de dir ben clar que la culpa principal de què els ajuntaments no funcionin la té la legislació municipal vigent. D'aquesta no en té cap culpa Catalunya ..." (28).

I, per últim, hi ha tota una part de la campanya dirigida a desprestigiar la candidatura adversària:

"Sense la butxaca del Sr. Pich i del Sr. Balañà, aquestes dues organitzacions (PRI i UPNR) mancarien fins i tot de veu periodística, i sense la personal assistència del Sr. Coromines i el Sr. Lerroux, la Casa del Pueblo i el Centre UPNR s'haurien de convertir en societats recreatives" (29).

00035

Als lerrouxistes se'ls podia acusar de mala administració dels negocis municipals, però no als republicans nacionalistes, perquè la seva intervenció a l'ajuntament sempre fou mínima. La Lliga aprofita els incidents ocorreguts el 11 de setembre d'aquell any, per identificar l'ésquerra nacionalista amb aquells qui atacaren la bandera catalana.

Cambó, en el miting electoral a la Sala Imperi, acusa als radicals d'anticatalans, que aconsegueixen els seus vots dels amargats, descontents i inquiets ... "Dels que esperen un trasbals, una transformació ràpida, un quelcom catastròfic que els farà assolir la realització dels ideals vagos que somnien"...

En contraposició : "en els vots catalanistes hi ha hagut sempre una afirmació concreta, l'afirmació de la constant protesta, l'afirmació del sentit català, l'afirmació de la pàtria catalana, ...l'afirmació de reclamar el dret de regir els nostres propis destins" ... (30).

En el mateix acte, els grups republicans nacionalistes són combatuts i menyspreats per la seva manca de suport popular :

"Els de l'Esquerra van dir: si aquí tothom es catalanista o republicà, fem un partit que sigui alhora republicà i

00036

catalanista ... " la realitat va mostrar que els vots con
tinuaven anant cap a Lerroux o cap a la Lliga ...les últi
mes eleccions van servir per nivellar, en aquestes s'ha
d'obtindre majoria ... "A l'ajuntament no hi hem tingut mai
majoria, però els anys 1902, i 1907 hi hem exercit una
acció predominant i han estat els moments de més prestigi
de l'Ajuntament"(31).

Recollim finalment una selecció dels slogans més freqüents
utilitzats els dies de la campanya electoral :

"Les tongades d'influència regionalista ho han estat de
prestigi per l'ajuntament"

"Les majories radicals han dut l'ajuntament al descrèdit
i el duren a la bancarrota"

"La dignitat dels regidors és la de Barcelona, voteu no-
més als que siguin garantia"

"Barcelona és el cap i casal de Catalunya, no voteu als
que la veuen com una província"

"Si Barcelona té museus dignes d'ella, ho deu als nostres
homes"

"Si el Parc és enlletgit, brut, deixat, ho deu al desgo-
vern del partit radical".

00037

Campanya electoral del Partit Radical per a les eleccions
del novembre de 1915. (32)

La candidatura republicana es presenta com una coalició entre radicals i UFNR, apoiats pel BRA.

Tenint la victòria assegurada a uns quants districtes, - per la seva afirmació de republicanisme i pels seus valors programàtics d'oposició al caciquisme i a la monarquia - s'orienten a la recerca de vots que poden prendre als regionalistes. Una manera d'obtenir aquests vots serà la contraposició ~~de~~ de las tàctiques seguides per ambdós parts a les corporacions locals, contraposició que, és clar, dóna una mala imatge de la Lliga. Així, acusen a la Lliga d'ésser un partit conservador, burgès i clerical, que utilitza les plataformes de poder conquerides a la Diputació i Mancomunitat per a fer-hi la seva pròpia política, a-llunyada dels interessos reals de la població.

"La victoria de los regionalistas representaria:
- la resurrección de los partidos monarquicos en cataluña.
- el triunfo del clericalismo y de los fariseos que dela taron, persiguieron y asesinaron al pueblo durante julio y agosto de 1909. - el predominio de las derechas, de la burguesía explotadora, de la plutocracia y de las grandes compañías monopolizadoras del trabajo. - la cesantía de numerosos empleados municipales ..."(33).

00088

A fi de restar solidesa a l'acusació d'anticatalanisme que els fa la Lliga, fan una professió de fe catalanista i usen la llengua catalana en els mitings electorals.

"La afirmación autonomista, federal, catalana, compatible y complementaria con nuestro concepto de la superioridad de España, que juntos encarnamos ..." (34).

Exposen un programa d'actuació municipal que valora les reformes econòmiquess fetes anteriorment a l'Ajuntament, amb la col.laboració de Pere Coromines, i l'acció social i cultural que el municipi pot desenvolupar.

"Los candidatos ricos representan las doctrinas burguesas puesto que todo su programa municipal se reduce a suprimir empleados ... Cuando los analfabetos son innumerables por falta de escuelas con material adecuado y suficiente ... Si queremos luchar como ciudadanos progresivos, bastará que votemos la coalición republicana ..." (35).

"¿Quiénes son los amigos del pueblo? ... ¿se quiere la reforma económica, la escuela laica, la secularización de los cementerios, ...? En las próximas elecciones se hallan en un lado todas las fuerzas del clericalismo ... del otro lado están el bloque de los republicanos radicales y nacionalistas, dispuestos a defender su obra laica y económica" (36).

40039

"La victoria de la coalición republicana representará ...la posibilidad de desarrollar un programa municipal con estas tres grandes afirmaciones: 1ª la asistencia social , 2ª la justicia social y 3ª la escuela popular, la escuela cívica, en que se educa a los niños para la libertad y la ciudadanía" (37).

"En l'obra innovadora del municipi hi cerco una mica de llum per les intel·ligències dels humils i una mica - d'ajuda pel treballador malalt " (38).

L'acte de propaganda electoral celebrat al teatre Soriano el 4 de novembre fou presidit per Lerroux, Coromines, Estapé, Ullé, Rodés, Alvaro de Albornoz i Callèn (Giner de los Rios no hi pogué assistir per malaltia). Tots els parlaments s'orientaren cap als mateixos aspectes abans esmentats, insistint sobretot en la política cultural:

" Gracias a la preponderancia de los republicanos en el ayuntamiento se conceden subvenciones para las escuelas de Centros políticos y Ateneos, se han doblado las escuelas de artes y oficios, y las de labores, se estableció la escuela del Bosque en Montjuic y el Instituto de segunda enseñanza para la mujer ..." (39).

A.de Albornoz insisteix en la importancia que té l'Ajun-

00090

tament de Barcelona en la lluita per conseguir la República a tot Espanya:

"Votar por los republicanos ...es votar contra una instrucción pública que hace hombre de conciencia esclavizada ...contra los cultivadores del embrutecimiento nacional ...Para ser revolucionario no es menester como dijo Lerroux escupir por el colmillo ...sino hacer labor cultural y ciudadana desde los escanos municipales" (40).

Els candidats per la Coalició republicana eren els següents:

- D.I. Agustí Garcia Inglada -metge
Domingo Blanque Blanc -industrial
- D.II. Rafael Ullé Altamir -comerç
- D.III. Joaquim Casas Carbó -advocat i publicista
- D.IV. Enric Vila Maríegues -fabricant
- D.V. Luis Callen Corzan -arquitecte
Miguel Munné Rafols -industrial
- D.VI. Josep Puig d'Asprer -advocat
Josep Cuadras i Comas -industrial
- D.VII. H.Giner de los Rios -catedràtic
Pere Balanà Espinos -industrial
Agustí Arroyos -metge
- D.VIII. Pere Corominas Montaña -advocat
Manuel Morales Pareja -comerç

00093

D.IX. Pere Gali Fragnet -propietari
D.X. Lluís S. Pagés i Vidal -industrial. (41)

ELS RESULTATS ELECTORALS

La llista reproduïda a continuació reflecteix els resultats electorals i la filiació de cada un dels regidors electes :

ANO 1915 (Noviembre)

<u>DTO</u>	<u>NOMBRE</u>	<u>FILIACION</u>	<u>VOTOS</u>
1º	Agustín Garcia Inglada	Radical	1.479
	Mariano Martí Ventosa	Liberal	1.205
2º	L. Puig de la Bellacasa	Regionalista	2.342
	Rafael Ullé	Radical	2.130
3º	Luis Durán Ventosa	Regionalista	1.670
	Juan Soler Roig	Jaimista	1.068
4º	Enrique Vilaa Marieges	Nacionalista	1.934
	José Rogent Padrosa	Regionalista	1.690
5º	Luis Callén	Radical	2.349
	Miguel Munné	Radical	2.320
	Enrique Ribalta	Regionalista	1.560

00092

6º	Jacinto Raventós	Regionalista	4.088
	Javier Calderó	Regionalista	4.079
	Eladio Gardó	Radical	3.286
7º	H. Giner de los Rios	Radical	4.841
	Pedro Balañá	Radical	4.705
	Agustí Arroyos	Radical	4.510
	Noel Llopis	Liberal	3.782
8º	José Cirera	Regionalista	2.502
	Gustavo Gili Roig	Regionalista	2.412
	Manuel Morales Pareja	Radical	2.183
9º	Alfonso Mauri	Liberal	1.349
	Luis Jover	Regionalista	1.110
10º	Tomás Borrull	Radical	1.535
	Luis Pagés Vidal	Radical	1.151

“

(42)

Les votacions per districtes es van repartir de la següent manera :

DISTRICTES	LLIGA	REPUBLICANS	MONARQUICS
I	-	2.511	728
II	2.342	2.130	348-178
III	2.738	-	441-309
IV	1.698	1.939	1.374-815
V	1.560-1.497	2.349-2.320	293
VI	4.079-4.058	3.286-2932	-

00093

Districtes	Lliga	Republicans	Monarquics
VII	3.754	4.841-4.510	3.782-1.225
VIII	2.502-2412	2.183-2136	717-711
IX	1.110	991	1.349
X	743	2.686	587
TOTAL	<u>20.505-20.373</u>	<u>22.916-22.155</u>	<u>9.619-6.185</u>

(43)

Els dos blocs coalicionats, lliga-monàrquics i radicals-nacionalistes; quedaren gairebé equilibrats. La composició del nou consistori donà un lleuger predomini dels regionalistes amb 26 regidors, respecte als republicans que en tingueren 24.

El balanç que els partits fan d'aquests resultats parteixen de criteris diferents, i cadascun d'ells vol fer ressaltar la seva victòria. Així la Lliga remarca el nou equilibri de forces que s'estableix a l'Ajuntament :

"A l'Ajuntament actual hi han 18 regionalistes i 22 radicals. En el pròxim hi hauràn 21 regionalistes i 20 lerrouxistes"(44).

Però no citen les aliances republicanes, amb les quals les diferències del nº de regidors no es manifesten tan

00094

de llibres.

El diari els publicuen al seu diari un balanç que portem del recompte total de vots per districtes, donant amb la qual aconseguixen de presentar el triomf per a la coalició republicana, exclouent i rebutant la política d'afiliacions de la Lliga.

"Resultados :

Coalición Republicana ...	23.781
Lliga Regionalista	16.404
Liberales	7.781
Conservadores católicos ...	3.378
Republicanos disidentes ..	2.150
"Cristian social"	1.371
Jainistas	1.254
Independientes	1.093
Jainistas disidentes	155

Resultan triunfantes ... Coalición republicana, 12,

Lliga regionalista, 9." (45)

EL NOU CONSISTORI

Les eleccions de novembre no havien donat al consistori una composició homogènia. Els regidors elegits a la consulta del 9 de novembre de 1913 havien de seguir en aquest

00095

bienni. El nou consistori quedà, doncs, format pels regidors citats i pels següents:

Juan José Rocha Garcia (PR), José Rovira Burguera (LL.R.), Santiago de Riva y de España (LL.R.). Antonio Cuadrench Ferrer (PR), Francisco Puig Alfonso (LL.R.), Jaime Bofill Matas (LL.R.), Luis de Llançà y de Sobadilla (Jainistes), Carlos de Fortuny Miralles (LL.R.), Guillermo Suscuets Vautrevers (LL.R.), Jaime Polo Otin (P.R.), Luis de Figueras Marià (P.R.), Joaquin Vila Moliné (P.R.), Eduardo Segura Morató (LL.R.), Ramón Almirall Trius (LL.R.), Santiago Andreu Barbé (LL.R.), Luis Mesa Aventin (P.R.), José Grañé Artigas (monàrquico Liberal), Juan Colominas Maseras (P.R.), Manuel Vega Mardi (P.R.), Juan Fusté Solè (P.R.), Joaquin Rita León (LL.R.), José Mª Lasarte Pessino (P.R.), José Carrarach Mauri (LL.R.), Manuel Serrat Puigbó (nacionalista) i Juan Dessy Martos (P.R.).

Hi havia una majoria dretana, composta d'un conglomerat de tendències : Lliga, monàrquics, carlins, Defensa social,... L'única novetat era que per primera vegada des de començaments de segle, s'havia format un ajuntament sense preponderàcia lerrouxiste. En compliment d'allò que establí la llei municipal vigent l'any 1916, el primer dia de l'any calia renovar el consistori, i per tant, cesaven els regidors que acabaven el seu temps de manament i prenen pos-

00095

sessió els nous.

En aquesta sessió calia distribuir els càrrecs dins el municipi: les tinències d'alcaldia i els llocs de les Comissions permanents. La creació de noves Comissions permanents estava prefiada també per aquesta sessió, primera del nou consistori. En tot cas, es podien crear noves comissions especials, a qualsevol sessió de l'any.

La sessió començà amb el parlament del nou alcalde, Collasso i Gil, que parlà de la necessitat de fer minvar des del Consistori les conseqüències de la Gran Guerra, i portar a terme la cel.lebració de l'Exposició d'Indústries Elèctriques a Barcelona.

Els regionalistes reberen amb recel el nomenament del nou alcalde que, segons creien, amb la seva actitud donava suport als radicals. De fet, la seva designació com a cap de l'ajuntament barceloní seguia els acords del govern i del seu cap, Romanones, dirigits a donar batalla al regionalisme i a Catalunya. (46)

Duran i Ventosa, que substituïx a Raimon d'Abadal en la direcció del grup regionalista del municipi (47) exposa el seu concepte de la funció d'un alcalde de Barcelona. Els seus exemples són Rius i Taulet i el Dr. Robert. Cal que els regidors vagin a fer una feina administrativa, i obli-

00091

din les petiteses del partit. Acaba insistint altra vegada en les deficiències de la Llei Municipal, que iguala Barcelona amb un poblet de poc veïnat.

Giner de los Rios contradiu a Duran pel que fa referència a les atribucions de l'alcalde: L'alcalde no pot tenir iniciatives, és el representant del govern central i sols pot fer complir els acords de l'Ajuntament. Els radicals són federalistes, per tant no deslliguen l'administració de la política i es comprometen a treballar per a la municipalització de serveis.

En arribar el moment de les votacions per les tinències d'alcaldia, comencen els conflictes. Es elegit primer tinent d'alcalde el sr. Duran (Ll) per 26 vots, i n'obté 25 el sr. Giner de los Rios (Pr).

Els radicals no aconseguixen cap tinença pel sr. Rocha, i Giner, cap de la minoria radical, protesta apassionadament, per considerar que la representació hauria d' ser proporcional - respectant la força dels vots populars -. La tensió culmina amb la marxa dels republicans del lloc on s'està fent la sessió. A la sortida de l'ajuntament són vitorejats pels seus seguidors fins arribar a les Rambles.

A l'endemà, el diari "El PR" acusa a la Lliga de fer-se amb

00093

els càrrecs de l'Ajuntament per ajudar des d'allà l'obra que estan fent els regionalistes des de la Mancomunitat :

"Las estridencias de la Lliga ...se han transformado en supuestas instituciones de cultura que no son otra cosa que laboratorios silenciosos pero seguros de separatismo" (48).

I temen l'acció de la Lliga al municipi :

"Volveremos a las subvenciones a las escuelas jaimistas y clericales, arrancándose de cuajo, por falta de protección oficial, la sana semilla de la escuela laica" (49).

Contràriament, els regionalistes glosen el seu triomf, equiparant-lo a un triomf de la ciutat :

"El triomf de la Lliga és el de Catalunya ...El lerrouxisme havia viscut més dels nostres vicis que de la seva força ...La Mancomunitat, el pes de Catalunya en el Parlament espanyol, la imminència de l'Exposició d'indústries elèctriques omplien els nostres àmbits de claror daurada. I amb el nom de la nostra fidelitat per l'únic instrument de lluita, hem anat a la lluita en el camp senyaladíssim de l'ajuntament de Barcelona, el temple profanat de la urbs" (50).

El repartiment de les tinències entre els homes del conglo

00099

merat lliga-dretà, no era pas casual. Obeïa, com ja hem anat veient a les eleccions, a un intent molt coherent per part dels regionalistes de fer-se amb l'ajuntament, un cop ja dominaven les altres corporacions catalanes. Ells mateixos ho diuen ben obertament des de les planes de la Veu:

"El prendre les alcaldies, que són l'instrument de direcció més gran, als radicals, és el primer pas per regenerar l'administració municipal" (51).

"La lliberació de Barcelona de les mans dels lerrouxistes en les tinencies d'alcaldia, no és en realitat tal lliberació, és un pas envers allà, no és la batalla decisiva ...hem pres les posicions estratègiques que eren fonamentals ... A la majoria regionalista ni ha també monàrquics, carlins, ...per tant hi hauran conflictes ...Demostrarem que no som regidors transeünts, regidors de Barcelona, que demà poden ser-ho de València o de la Corunya ... amb alguna cosa s'ha de coneixer que som fills de Barcelona" (52).

"...el l'obra de Duran i Ventosa i els seus companys s'excedeix dels límits del problema simplement municipal i és de govern general, de riquesa i de cultura per Catalunya" (53).

Les repercussions d'aquesta primera sessió municipal no es

00100

Ben esperar. El junta Municipal del P.R. es renoueix a la casa del Pueblo, amb assistència de Lerroux, per acordar la seva prospera actuació. Es decideix no ferir part de cap Comissió especial, només de les permanents, i dedicar-se a facilitar l'obra dels regionalistes.

La continuació de la sessió municipal un altre dia no pot celebrar-se perquè des dels bancs reservats al públic, - s'agradeix als Srs. Fortuny i Alairall, del conglomerat de dretes.

Els republicans no es fan responsables dels aldarulls, i des de les planes de "El PR" s'acusa a la Lliga d'utilitzar elements provocadors per emetzer l'ambient. (54)

El nou consistori començà, doncs, la seva vida amb una sèrie agitada d'incidents, no pas casuels, que enriquir un ambient ja prou tens i que repercutiren en la dificultat de creació de la Comissió de Cultura.

00157

LA CREACIÓ DE LA COMISSIÓ DE CULTURA. (55)

En sessió municipal del dia 11 de gener de 1916, i per proposta dels regidors Lluís Duran i Ventosa, F. Puig i Alfonso i Carles de Fortuny, es demana la creació d'una no va Comissió Ordinària - és a dir Permanent - anomenada Comissió de Cultura, composta per sis regidors, que tindria al seu càrrec les "Escoles Nacionals, Grups escolars, i la seva construcció, Escoles d'Arts, Escola de música, Escoles de cecs, sord-muds i anormals, Escoles de Labors per la Dona i Pall, Foment d'Institucions Culturals, Biblioteques, Exposicions, Arxiu i publicacions, Belles Arts. "

(56)

El Sr. Rocha, en nom dels regidors radicals i republicans, demanà temps per estudiar la proposta. Fou encomanada la rèplica al Sr. Giner de los Rios, que l'inicià amb la petició que aquesta nova comissió sigui especial i no perma nent, i basa la seva sol·licitud en la llei municipal, les ordenances de l'ajuntament i el reglament.

Duran i Ventosa argumenta així la seva proposta : "... no es proposa cap nou organisme... sinó una segregació de de

00102

terminats serveis de la comissió de governació, com escoles nacionals, art musical, labor de la dona, foment de les biblioteques, exposicions de belles arts... Cal que se n'ocupin uns quants regidors que no estiguin distrets amb altres qüestions... No vull extremar la necessitat - d'ella, però sí que haig de recordar una cosa que parla poc en favor del partit que aquí fins ara ha exercit l'hegemonia : ha deixat perdre 300.000 ptas. de subvenció que el govern concedia a Barcelona per a la construcció d'edificis escolars i l'Ajuntament distret amb altres qüestions no es cuida d'aprofitar dita subvenció per acabar amb les vergonyoses escoles de primera ensenyança que ara tenim..."

Durán contraposa a la qüestió de l'incompliment legal diverses raons per a demostrar que l'ajuntament ha estat i obrat sempre separat de les ordenances : "Si no voleu atendre aquestes raons, resultarà que vosaltres, els que us dieu representants de l'avenç i del progrés, sereu els conservadors d'aquestes arcaiques ordenances i nosaltres, els a qui vosaltres motegeu de "retrogrades i reaccionaris" serem els avançats i els reformistes ".

El regidor de la Lliga afirma el seu ideari polític, alhora que ofereix als radicals un sincer esperit de concòrdia.

00705

en tot el que es refereix a organització : "Nosaltres davant de Barcelona volem donar un exemple de esperit de concòrdia". A continuació els ofereix la meitat dels llocs de la futura comissió. (L'acceptació d'aquestes responsabilitats devia anar aparellada amb la revisió de la postura adoptada pels radicals, de no voler-se integrar en cap de les comissions permanents.)

Les paraules que pronuncià Hermenegildo Giner superen la qüestió motiu del debat, i són una crítica a la tasca cultural dels regionalistes, i també la justificació de l'oposició del P.R. a la nova comissió de Cultura :

"Nosotros tenemos que esta C.C. que vais a crear sea motivo de celos... Venimos a colegir que vuestra cultura está escrita con k, sistema alemán ...nosotros hacemos cultura catalana sin que nadie pueda llevarse a celos. Y vosotros lo reconocéis... En cierta ocasión pedí contra vuestro parecer 30.000 ptas. para la soberbia obra del Dr. Rubió i Lluch, y triunfé contra vosotros. Si solo es, pues, el deseo de practicar una obra de cultura lo que os guía dejad en nuestras manos la C.C., y no intervengais en ella ... ¿no es eso? Quereis hacer aquí una imitación del C.I.P. que funciona en la Diputación y que tantos dis

00104

gustos no acordados ? Ah! no. ¡Eso no. Allí podéis hacer-
lo porque solo tenemos tenemos tres amigos, pero aquí so-
mos 24... Vuestra institución de cultura será en el fondo
un confesionario que rijá las conciencias. No, no queremos
cultura partidista. Así como en la escuela primaria somos
partidarios de la escuela a secas, ni atea ni católica,
en la cultura superior somos partidarios también de que
esté desprovista de todo carácter de tendencia política...
Vosotros lo habeis puesto todo en peligro : la escuela de
Música, la escuela de Arquitectura, la escuela de Inge-
nieros, la de Bellas Artes, todo,... Quereis hacer aquí lo
que haceis en la Diputación. Venís aquí echando en el he-
miciclo la tea de la discordia. Eso es grave, y a eso
no nos allanamos, que vosotros aportéis a esta C.C. vues-
tro caracter conservador reaccionario y ultramontano.
(El Sr. Duran : "No, no lo som"). Bien me alegro de que
no lo seais, pero no esperéis que nosotros seamos ministe-
riales sumisos de vosotros. No admitimos esta generosidad.
Venís a decirnos después que nos habeis derrotado : os
invitamos a la concordia. Pero, esta concordia espera que
nosotros vayamos hacia donde nos queráis llevar. No acep-
tamos esta generosidad. Estamos dispuestos a realizar una
obra de cultura que sea de iniciativa neutral" ...

00105

Heus ací la resposta del sr. Duran :

"Pots nosaltres desistirem de la C.C. si els vots de cideixen que no n'hi ha d'haver. El Sr. Giner tem que la C.C. s'hi faci catalanisme i s'ofereix ell per realitzar els actes catalanistes en el consistori, però nosaltres - estem convençuts de que catalanisme només n'hi ha un, i de que millor l'interpreterem nosaltres, els que desde l'edat de 15 anys el defensem, que no pas vostè, que sempre l'ha combatut. Aquesta pretensió de vostè es un contrasentit : es com si jo volgués ésser el representant de l'esperit republicà. Jo crec que la millor garantia que els podem o ferir es que vostès i nosaltre hi tinguem a la C.C. el ma teix número de vots. Per tant, si la majoria del consistori entén que no hi ha d'haver-hi C.C. ens hi aplenarem, si no, no"

El regidor radical Vega i March, intervé donant una opinió favorable a la creació de la C.C., però creu que ha d'ésser especial i no permanent. Reforça l'opinió del Sr. Giner dubtant de la sinceritat dels regionalistes, que amb la seva obstrucció dins la Comissió de Reforma aconseguiren que no s'aprovés un projecte de grups escolars, elaborat per ell.

Continuen els atacs contra els regionalistes, i la impos-

00106

sibilitat de cooperació és cada vegada més clara, ja que la discussió es converteix en una bona mostra d'hostilitat política. Així cal situar l'intervenció del Sr. Dessy, regidor radical, qui, sense aportar cap nou argument, declara indispensable el compliment de les ordenances municipals, malgrat siguin arcaiques. La seva modificació vindrà després. Excita els ànims dels regidors dient que s'ha de seguir "l'hostilitat implacable i una lluita continua ...". Que no ens vinguin ara amb l'esperit de concòrdia ...". Aprofità la intervenció per a declarar-se com un gran patriota.

Sr. Duran.- "La qüestió queda ben concretada. Es veu ben clar que tots els perills són per a la santa unitat de la Pàtria ..."

Sr. Giner.- "Suposo que això no ho diu en sentit irònic"

Sr. Duran.- "Quan parlo de la unitat de la Pàtria mai per lo en sentit irònic. Tots els perills provenen de que la Comissió es digui permanent o especial. Si per compte de permanent és especial el meu ultracatalanisme ja haurà - desaparegut per aquests senyors. Però el Sr. Dessy, que malgrat ésser un gran orador és sincer, ens ho ha descobert

00107

quan ens ha dit que havien de complir amb l'implacable hostilitat. Està bé, que uns compleixin amb aquesta hostilitat implacable, i els altres, exerceixin el dret de la defensa".

De nou polaritzen la discussió els caps dels respectius partits, Duran i Giner. Aquest torna a parlar de la C.C. i la qualifica d'innecessària "... Por cuanto ahora muy a gusto de todo el mundo, cumplen esta misión la Junta de museos, la de Ciencias Naturales, la de la Enseñanza, la de las escuelas del Bosque". "El que vol un grup del seu partit és donar una orientació, volen també desllorir tota l'administració municipal, i per fer tot això no hi ha empleats que estiguin preparats per fer-ho degudament, i per tant, nosaltres que no estem conformes amb els vostres propòsits, no estem anatents a la vostra invitació de concòrdia. Nosaltres estem resentits i molestos, perquè havent donat una vara al regidor que fou elegit per menys vots, ne deixat sense cap d'elles a d'altres regidors que, com jo, és el que n'he obtingut major número. Que jo no sé encara si l'hauria acceptada, però sí que i ofensa m'hauria obligat a la cortesia. Si persistiu en la vostra intenció, compteu que sempre tindreu enfront 24 vots en contra d'una manera irreductible".

00108

Intervé a continuació el Sr. Vilà Marrieges, republicà nacionalista, aliat del P.R., en la política municipal. Recorda que el Sr. Soler, en la sessió de la constitució del consistori, va dir que s'havia de fer menys política i més administració i que tots els actes dels regionalistes havien tingut per fonament la política: l'adjudicar-se totes les vares i la creació d'aquesta comissió. En nom de la minoria nacionalista protesta que extracti als radicals d'enemics de Catalunya i que els regionalistes vulguin monopolitzar l'amor a Catalunya; els recrimina que vulguin ressucitar la lluita entre catalans i anticitatans, cosa que s'havia esvaït, i que al resucitar podria proporcionar-los en les properes eleccions alguns milers de vots més, però que el fet els nauria de remor dir la consciència.

El regionalista Sr. Duran insisteix en què la qüestió de fons que es planteja no és si la C.C. ha d'ósser especial o permanent. Fem que, encara que accedissin a les propostes dels radicals, l'oposició es mantindria igual. "Si cada vegada que discutíssim vocàltres i nosàltres negociéssim d'accedir nosàltres per esperit de concòrdia, el viure consistorial seria impossible. Jo no puc creure que una persona de la cultura del Sr. Giner es pugui prendre com

00102

una organització la idea de crear una "Comissió de Cultura".

"D'ofensa està - replica el Sr. Giner - en no haver-nos donat participació en el govern de la ciutat, com nosaltres varem fer amb el Sr. Abadell en una altra ocasió i vosaltres no varem acceptar per ofensió de la importància de les tinences. Us les heu quedades totes vosaltres que no sou un partit, sinó un conglomerat que no té nom, perquè si hi ha regionalistes i jauristes, ni he reguadors que no sabem com anomenar-los, ni per quins vots són vingut al consistori..."

Vosaltres no transigiu en la defensa d'ideals, i voleu que us siguem submissos".

La provocació continguda a les paraules de Giner, obliga al Sr. Martí Ventosa, de tendència lliberal independent, a intervenir : "... Hem entrat al consistori amb la força dels vots que ens han donat..."

Giner.- ¿ Quins vots ?

Martí Ventosa.- "Amb els vots del poble, tan dignes com puguin ser-ho els vots que va obtenir vostè".

00110

El Sr. Llopis, monàrquic independent seueas "La Veu", i element del conglomerat de cretes pels radicals, manifesta en castellà, que està disposat a col·laborar en tota obra beneficiosa que es realitza a l'ajuntament i considera que la C.C. podria ser un instrument aient per a la creació d'una veritable cultura popular, però " no debiera laborar contra la unidad española". El seu desig és el de "una cultura popular bajo la égida española".

Acabada la discussió, es procedeix a la votació de la proposta del regionalistes (aquesta proposta explicita el caracter ordinari de la nova comissió, el nombre de regidors, 6, que la composaran, i els organismes que tindrà al seu càrrec). És aprovada per 27 vots contra 24 vots - dels regidors republicans -.

Giner de los Rios fa una esmena en el sentit que la Comissió sigui especial i no permanent i que la composin 7 vocals. Els regionalistes accepten l'esmena. La durada de la sessió municipal - també regulada per la llei i pel costum - fa necessari l'ajornament de l'elecció dels membres que composaran la C.C.

Les úniques comissions permanents municipals per aquest

0011

any de 1916, seran les de Hisenda, Foment i Governació, amb 17 regidors les dues primers, i 16 la darrera.

En sessió del 10 de gener de 1916, i per votació secreta surten elegits com a membres de la C.C. els regidors :

Lluís Duran Ventosa - Lliga

Jaume Bofill i Matas - Lliga

Santiago Andreu Barbe - Lliga

Enric Vila Marrieges - UFNR

Hermenegildo Giner de los Rios - PR

Josep Me de Lasarte - PR

Manuel Vega i March - PR

L'equilibri polític s'ha aconseguit mercè als vots dels regionalistes que han recolzat als seus oponents republicans per forçar-ne la col.laboració.

Després de les tensions anteriors, aquesta crida a la cooperació sorpren als republicans i els fa recelar de les intencions dels homes de la Lliga.

Giner de los Rios, cap de l'oposició republicana diu en

00112

assabentar-se dels resultats : "los regionalistas nos han votado a nosotros, atención que agradecemos, aunque no nos haga apartar de nuestro camino de oposición ..." (57)

"El Poble Català" comenta les paraules de Jiner agraïnt als regionalistes la votació als republicans per formar part de la C.C. Cita també les paraules de Duran i Ventosa, "on es reflecteix el seu interès en tenir majoria a la C.C." (58)

La desconfiança prové sobretot de l'exemple de l'actuació regionalista en les institucions culturals de la Diputació, que segons els radicals s'han convertit en focus de irradiació de catalanisme :

"els radicals mai no consentiran que la C.C. sigui una sucursal del Consell d'investigació Pedagògica. La Lliga vol transformar els establiments culturals en centres naris del catalanisme." (59)

Per part dels regionalistes el compartir els llocs de la nova comissió amb els republicans és més una qüestió tàctica per diluir les tensions, que una veritable esperança de treball en comú ja que els ideals culturals són ben di-

00713

vergents :

"Els lerrouxistes avantposen les escoles que l'Estat monopolitza a les escoles del mateix ajuntament ... prefe-reixen la cultura dogmàtica de l'Estat a la cultura catalana... L'Estat s'apodera de les escoles i només imposa als Ajuntaments l'obligació de pagar les despeses. L'Estat envia el personal, ordena, reglamenta, : fiscalitza les escoles. L'Estat es reserva la tasca d'emmotillar el cervell de la joventut a grat d'ell". (60)

"S'oposaven a la C.C. pel perill del catalanisme. L'ideal del Sr. Viner és el de l'escola divorciada de tot esperit català". (61)

Les repercussions que anys més tard tindrà el nou organisme en la vida ciutadana no són obresacs en el moment de la seva creació.

"El Progreso", dedica les primeres pàgines a parlar de la situació vaguística a la ciutat, i un comentari interior, remarca només l'èxit obtingut pel partit radical, que ha aconseguit que la C.C. fos especial. (62)

00714

En realitat només els regionalistes saben què volien fer-ne, englobant l'actuació al municipi en un pla cultural de més ampli abast. (63)

00115

DES ELECCIONS MUNICIPALS DE 1.917

LA CONJUNTURA POLITICA. LA CRISI DE 1917 I ELS PARTITS POLITICS CATALANS

Poques vegades s'esdevingueren circumstàncies tan òptimes per a fer trontollar la institució monàrquica i el funcionament restauracional, en tota l'encesa vida política del primer terç del segle XX, com en la conjunció d'elements de crisi que es donaren l'any 1917.

Ja s'ha parlat molt dels fets que, superposats uns als altres, posaren a la monarquia en perill de mort, però la incidència que aquestes circumstàncies tingueren en la vida dels municipis és de moment poc coneguda. A les tares cròniques (favoritisme, funcionament caciquil dels consistoris), ja en crisi des del començament del regnat d'Alfons XIII s'hi uniren un cúmul de factors favorables per a fer sentir més vivament la necessitat - d'una renovació profunda de la superestructura política. Aquesta renovació, afectaria lògicament, les administracions locals.

Sense la pretensió de fer una anàlisi de la conjuntura

00718

d'aquest conflictiu any 1917, esmentarem aquells fets in dispensables per a fer entenedor el clima tens en el qual es desenvoluparen les eleccions a regidors pel bienni - 1918-19.

La intervenció dels E.E.U.U. a la guerra del 14 inicia un període d'enfrontament mundial. Totes les forces d'es guerra coincideixen en la seva actitud antigermanòfila i critiquen la passivitat governamental. No volen pas una entrada directa en el conflicte, però es troben molestos davant la incapacitat del Govern de cara a donar respostes a una situació en la qual es dirimeix el futur d'Europa i la gestació de noves nacionalitats. Les pressions en aquest sentit són fetes tant pels reformistes de Melquiades Alvarez, com pels socialistes de Pablo Iglesias i per tots els republicans en general, i forçaren Alfons XIII a la formació d'un gabinet més a to amb la situació internacional. Garcia Prieta, que encapçalava la fracció més avançada de l'ampli conglomerat liberal, és l'encarregat de substituir al desgastat Romanones.

Difícilment podia sobreviure un govern representatiu de les mateixes forces socials desarrelades de la realitat d'un país, que acceptava uns mecanismes corruptes i ineficaços, encara que la conjuntura econòmica fos favora-

00157

ble. El ministeri Garcia Prieto fou totalment inepte davant el cumul de factors provocadors de crisi: les Junes de Defensa, l'oposició de sectors importants del mateix parlament i l'empenta revolucionària del moviment obrer. L'encarregat de restablir l'ordre fou una altre vegada - Dato, el recurs conservador del rei en moments de crisi, que donà les satisfaccions necessàries als militars rebels per ofegar les seves protestes.

Quina fou l'actitud de l'oposició en la qüestió militar? Per oposició entenem des de les forces de centre, - com la Lliga -, fins a les forces d'esquerra, - socialistes i republicans -, representants, respectivament, de la burgesia industrial, part del proletariat i la petita burgesia. Totes aquestes forces eren partidàries decidides de les Junes de Defensa, malgrat el seu tradicional anti militarisme, per considerar que les seves reivindicacions afectaven al mateix règim i la seva col.laboració en la tasca de reforma augmentaria les possibilitats d'èxit. Mentrestant les dues grans centrals sindicals, CNT i UGT, estaven en procés de col.laboració, des de feia temps, accentuat ara per la imminència d'actuació.

La reacció del gabinet Dato davant la pressió del moviment

27.8

obrer fou la tradicional suspensió de garanties i l'establiment de la censura prèvia. A Barcelona foren suspesos els periòdics que tenien més incidència en les forces d'oposició: "La Lucha", "La Publicidad", "El Progreso" i "La Veu de Catalunya".

L'Assemblea de Parlamentaris

L'oposició parlamentària concentrà la seva lluita en l'extensió d'una plataforma reivindicativa mínima que es reduïa a demanar l'obertura de les Corts i la preparació i convocatòria per aquestes d'unes eleccions lliures que donessin la representativitat a les forces dinàmiques del país. La Lliga es significà com a grup davanter, ja que veia en elles la possibilitat de donar alhora satisfacció a les seves peticions d'autonomia i a la seva voluntat regeneradora. Com molt bé diu Isidre Molas " ...com a solució per a modificar aquesta estructura corcada es reafirma la necessitat d'una constitució federal i amb aquesta finalitat es fa una crida a les nacionalitats ibèriques. Naturalment es propugna l'accés al poder dels grups polítics o socials que defensin aquesta posició que són d'altra banda, les forces econòmiques més dinàmiques i les polítiques més preparades del país: la burgesia i

00719

la seva avantguarda política: la Lliga Regionalista". (64)

Des de començaments de juny es reuniren els parlamentaris catalans i iniciaren l'elaboració de la tàctica més idònia per a forçar al govern al canvi i per a fer sortir el problema a la llum pública.

A "La Veu de Catalunya" de 12-6-1917, surten els acords que es prengueren a la reunió de parlamentaris nacionalistes:

" 1.-**Expressar** públicament la seva protesta per la tramitació donada a la crisi, sostraint del Parlament i d'importantes representacions de l'opinió pública l'examen dels greus esdeveniments que l'han motivada, així com per la solució que se li ha donat, que **expressa** el propòsit de mantenir a la direcció de l'estat una política d'artifici, incapaç de posar remei als mals de què ella és responsable.

2.- Afirmar amb més decisió que mai la fe en l'eficàcia de les solucions autonomistes que permetin al poder central d'atendre amb cura els serveis de caràcter general que li pertocuen, i doni, a la vegada, lliure expansió a totes les forces col·lectives i faciliti l'harmonica solució dels plets nacionalistes i regionalistes que es tan plantejats a Espanya.

00120

3.- Emprenere una intensa campanya de propaganda a Catalunya i fora d'ella en favor de les solucions autonomistes i de la dignificació de la vida pública espanyola, que s'iniciarà immediatament amb la publicació d'un manifest que la representació parlamentària regionalista dirigirà al país ".

Aquest manifest sortí el 14 de juny amb el títol de - "Els parlamentaris regionalistes del país" i fou el darrer document polític redactat per Prat de la Riba.

L'obstinada negativa a l'obertura de les Corts provocà la convocatòria extralegal dels parlamentaris, fet que cal interpretar també com un desafiament i un tanteig de forces que la burgesia activa feia als elements no deslliats encara de "l'Ancien Règime."

El ventall polític dels reunits en assemblea el 19 de juliol era ampli: liberals autonomistes, regionalistes, reformistes, radicals, republicans nacionalistes i socialistes. Tots coincidien en la creació d'un estat més flexible, fet que comportava previament l'abolició de l'abolició de la Constitució de 1876, pilar fonamental de l'obra canovista.

Cal ressenyar les repercussions que tingué a l'Ajunta-

00927

ment la celebració de l'Assemblea de Parlamentaris. El mateix dia 19 de juliol havia de celebrarse sessió ordinària, però fou suspesa per l'autoritat governativa, al·legant les raons següents:

"...he decretado con esta fecha la suspensión de dicha reunión del día de mañana, usando de las atribuciones que la ley me confiere en relación de la obligación que me impone de velar en todo momento por la conservación del orden público, obligación que estando como está declarado el estado de prevención que supone la suspensión de las garantías constitucionales, se hace más apremiente ...El anuncio que por todas partes se pretende extender y que V.E. no desconoce, de que ciertos elementos intentarán mañana a todo trance celebrar una reunión fuera de las condiciones legales, precisamente en el local de esa Casa Consistorial y la circunstancia de que para dicha pretendida reunión se viene realizando toda clase de preparativos con objeto de imponer esta celebración contra las más altas decisiones del gobierno de S.M., hacen prever posibles alteraciones del orden que yo, en la parte que me incumbe, estoy obligado a prevenir, adoptando cuantas medidas sean conducentes a evitar la alteración o a disponer preventivamente los medios necesarios para reducirla si desgraciadamente llega a producirse. Por una y otra cosa, estimo absolutamente necesario que

00122

el Excmo. Ayuntamiento no celebre sesión ninguna, tanto más cuanto el hecho de que sea precisamente la misma casa consistorial el lugar anunciado para que elementos extraños a ella intenten allí la ilícita reunión que pretenden, impediría que la Corporación deliberara en los asuntos de su competencia con la absoluta tranquilidad que tal función requiere ...en tal vista comunico a V.E. la expresada suspensión de toda sesión municipal el día de mañana..." (65)

Els regidors que es trobaven a l'Ajuntament l'esmentat dia 19 aixecaren acta de protesta per la prohibició del governador civil, per considerar el fet com una infracció de la Llei Municipal i " ...sin que, como los acontecimientos han demostrado, hubiera peligro alguno de alteración del orden público que, por el contrario, a pesar de ciertas provocaciones se ha conservado gracias al admirable espíritu cívico de la ciudad de Barcelona. Se protesta por la misma razón y por la desconfianza demostrada por el patriotismo de los concejales y en la fuerza pública de que el ayuntamiento dispone, de la entrada de la policía y la Guardia Civil en la Casa Municipal, sin requerimiento previo alguno, ni consentimiento del Excmo. Sr. Alcalde ni del Ayuntamiento; Lamentase profundamente la noticia de la detención en Madrid del compañero de -

consistorio José Rocha, rogando al señor alcalde que persista en las gestiones ya comenzadas por propia iniciativa y ruego de varios concejales para su inmediata libertad..." (66).

La formulació d'aquesta proposta rebé la resposta del governador civil, en el sentit que les seves funcions de mantenidor de l'ordre públic l'obligaren a prendre mesures que no pretenien atemptar contra la dignitat dels regidors.

A la sessió celebrada el dia següent, 20 de juliol, fou presentada una proposta suscrita pels regidors - Durán, Vila, Grañó, Colominas Maseras i de Llanzá, on s'expressava l'adhesió del Consistori a les declaracions i acords de la reunió de senadors i diputats del dia anterior, es formulava protesta per l'acció del govern en relació a ella, es comunicaven aquests acords al president de l'Assemblea i per a solemnitzar-ho s'ajecà la sessió.

Tots aquests fets succeïren quan era alcalde Martínez Domingo, el qual, a la sessió següent de 26-7-1917, comunicà que havia presentat la seva dimissió. S'encarregà interinament de l'Alcaldia el regidor Durán i Vento sa.

00124

la realitat, i malgrat el treball que comportà, l'Assemblea de 1936 posterior no ha estat mai valorada com una fase revolucionària, perquè no ho fou. En tot cas, els partits d'extrema esquerra mantingueren el marge de les classes més oprimides i l'únic el poder no el plantejaren mai de forma efectiva. La realitat, si la lliga era la més propera a revolucionar i empenyava l'oposició el que produí una reconfiguració del poder a l'oligarquia tradicional, com a la seva forma, a una altra oligarquia més propera a la capital i a l'indústria i al port. Aleshores Albertí, com a president de la lliga, es dedicà a promoure mesures revolucionàries. Però després de tot això, quan es intentà fer una revolució burgesa, i que els seus partitsaven mesures a l'extrem.

Aquestes distincions, potser ja s'observen a la pràctica, de necessàries per explicar la posterior evolució i el desenvolupament de la gran política catalana. Si algú creia en la possibilitat de canvi, a partir de l'Assemblea de 1936, posterior, originà el pla de canvi en el desenvolupament. Primer es va iniciar la descomposició de les Juntes de Defensa, que tant havia estat fi en la repressió de la vaga general del 1936, i després el pacte de la Lliga amb el govern central.

La portada de la crisi plantejada fou la següent: Alfons

00125

XIII formà un govern de concentració, encapçalat per - Garcia Prieto, amb la qual cosa s'entroncava el torn pa-
cífic de la Restauració. En aquest govern s'hi cridaren
els regionalistes, però s'hi marginaren als republicans.
Ventosa i Calvell, de la Lliga, fou nomenat ministre -
d'Hisenda i Felip Rodés, ex-membre de la UFNH i prop de
la Lliga en aquests moments, ho fou d'Instrucció Públi-
ca.

I. Molas diu : "... conscient de la seva feblesa com a
classe i com a força política, a l'hora d'establir com-
promisos, la burgesia s'estimà més bescanviar el compro-
mís amb les forces obreres i republicanes, per l'acord
amb l'ordre establert. Deixà d'ésser cap d'una rebel·lió
que sense ella perdia la seva força, per a passar a ésser
un component de l'establishment, un copartípic" (67).

Encara que la Lliga divulgues la teoria que era l'encar-
regada d'infondre i fer valdre els principis de l'Assem-
blea dintre el govern, la realitat la deixava en total
situació d'inferioritat i esdevingué, òbviament, una ali-
ada del govern. Al seu periòdic afirmen que Ventosa i
Calvell entrà al govern portant la representació sense
minves ni atenuacions de l'esperit nacionalista i per
dur a terme la renovació propugnada per l'Assemblea de

00125

Parlamentaris.

"... Hem fet donar el tomb a la vida política espanyola... l'era nova està garantida, els partits turnants són a terra, els interessos nacionalistes i democràtics informaran un nou règim veritablement constitucional i modern..." (68).

Cambó dona una conferència al Palau de la Música el 8-XI-1917 exposant la mateixa tesi que el desenllaç de la crisi era el coronament de l'obra catalana. (69)

Com a cloenda per exposar l'actitud de la Lliga, transcrivim un fragment d'un article titolat " Per l'esdevenidor de la Ibèria. Catalunya enfora " :

"...La Lliga no volia vèncer tota sola, sinó vèncer en Catalunya, amb Catalunya i per Catalunya... el triomf de l'esperit de Catalunya necessitava noves veus dins la Ibèria i l'extinció de les caduques. Mentre això no fos possible calia no sortir del "Catalunya endintre" el lema enaltit per en Maragall i tant esplèndidament servit per la iniciativa dels nostres homes, en la formació de la consciència nacionalista i ciutadana, en la rehabilitació de les nostres corporacions locals, en la fundació d'entitats de cultura, en la creació de la Mancomunitat

00121

i àdhuc en els moviments expansius de Solidaritat i l'Assemblea de Parlamentaris. Catalunya mentre no podia governar tot mantenint-se fidel a si mateixa, s'assabonava en zel, la cultura...

I ara és vinguda l'hora de la Catalunya enfora... Catalunya presideix la transformació de l'Estat espanyol. Per son imperatiu han caigut les velles oligarquies i el torn dels partits i esta desgastant-se arreu d'Espanya el caciquisme... les coses mortes Catalunya les ha desfetes, les coses vives les ha evocades... Ésser ciutadà català és avui un títol excepcional d'honor dins Espanya. És ésser protagonista... No poden ésser indignes del nostre destí...

Estem entre l'Espanya vella i la Nova Ibèria..." (70)

L'actitud dels republicans marginats del poder fou de total oposició al col.laboracionisme dels regionalistes, ja que el consideraven traïdor a l'esperit de l'Assemblea.

Els radicals caracteritzen la crisi de govern com de total desorientació política per la manca de programes envers els importantíssims problemes de la vida nacional, i continuen mantenint el programa de l'Assemblea com a

00123

únic viable per a la salvació d'Espanya. Afirmen que el poble confiava en l'Assemblea per al trànsit d'un règim monàrquic a un de republicà. La incorporació d'elements de l'Assemblea al govern és l'última prova per a demostrar la inviabilitat de la monarquia. Col·laborar amb la vella política és una traïció, agreujada pel fet de formar part d'un gabinet on hi està La Cierva, un dels principals responsables de la repressió de la Setmana Tràgica.

El periòdic "La Lucha", dirigit per M. Domingo, jutja també negativament la postura de la Lliga :

"... La formación del gobierno de concentración es el último cartucho de la monarquía. La Cierva, el asesino de 1909, Alcalá Zamora, el enemigo de la Mancomunidad Alvarado, presidente de la Cia. de A. de M.Z.A., forman gobierno con Ventosa i Calvell de la Lliga Regionalista ... Republicanos, socialistas y reformistas contra la monarquía. Cierva y Cambó unidos contra el país" (71)

00728

El clima polític

La crisi de govern provocà seriosos dubtes sobre la realització de les eleccions. Finalment, aquestes se celebraren l'11 de novembre del 1917, vuit dies després de la formació del nou gabinet. El clima que s'hi respirava era de franca i oberta polèmica entorn els grans problemes que afectaven la vida del país. La discussió política del moment se centrava en la qüestió del suport o el rebutjament de la política col·laboracionista, la qual cosa equivalia a una opció de reforma des de l'interior - del règim o la destrucció d'aquest. Com en tot moment crític s'intentà aprofitar l'ambient electoral per a mostrar els Ajuntaments com una gran força activa que contrasta amb la ineficàcia del govern.

A la major part del territori espanyol es produeix la unió electoral de radicals, socialistes, reformistes i republicans. A Barcelona es plantejaren les eleccions sota aquestes mateixes característiques, si més no teòricament. I ho diem perquè l'anomenada unitat de les esquerres, en procés de consolidació des del mes de juny, adoptà especials singularitats per la tradició dels diversos

00730

grups i la seva trajectòria en la vida municipal. Efectivament, al Consistori, des de les anteriors eleccions de 1915, es trobaven grups homogenis, enfrontats sovint com enemics irreconciliables.

L'altra candidatura, formada per la Lliga i els seus aliats, gaudia dels avantatges del prestigi adquirit davant certs sectors de la ciutat, amb la recent entrada triomfal al nou govern, circumstància més durament atacada pels seus adversaris, com veurem més endavant.

La candidatura dita d'esquerres estava composta sobretot per membres del partit Radical i això feu inviable la participació en aquesta de grups o persones més pertinents a un plantejament d'esquerres. Hi influeix també la crònica crisi en què es troben els partits polítics catalans d'esquerra o el seu caràcter minoritari. Recordem la trajectòria de la desapareguda UFNR, la poca supervivència del BRA i la recent formació, a l'abril del 1917, d'un nou partit, el Partit Republicà Català, dirigit per F. Layret i M. Domingo.

00757

Les dues candidatures.

La Lliga Regionalista.-

A les últimes eleccions celebrades a Catalunya, les provincials de març de 1917, la Lliga tornà a triomfar a Barcelona i a la majoria de districtes catalans, i iniciava la penetració a la Diputació de Tarragona i el domini a la de Girona.

A nivell espanyol, la Lliga intentà potenciar moviments autonòmics semblants entre els núclis industrialitzats on existia una burgesia que anava comprenent les contradiccions a què estava sotmès el seu desenvolupament econòmic. Cambó participà en diverses campanyes arreu d'Espanya i en actes de confraternitat solidària per a pressionar al govern i adquirir prestigi al Parlament.

En general, tota la seva campanya electoral va orientada a glosar el triomf de la Lliga en la solució de la crisi i en la continuïtat que farà a nivell local de les lluites i pressions generals. El municipi continua considerant-se una plataforma idònia que cal dominar per dur a terme una tasca direccional semblant a la dels altres organismes locals i provincials : Diputació i Mancomuni

00132

tat.

A l'anàlisi de l'aportació que els regidors de la Lliga han fet en l'anterior bienni es concreten dues constants: crítica a l'actuació dels radicals i orientacions renovadores, sobretot en les qüestions culturals.

L'article titulat "El govern de la ciutat. L'escola de la Lliga a la Casa Comunal : un bienni de la seva influència", (72), és el que millor ho reflecteix. Els regidors electes de la Lliga no eren majoria. El dilema que varen plantejar-se fou o presentar-se com una minoria homogènia, sense responsabilitats de govern, però influint en l'actuació conjunta del consistori o coaligant-se amb altres minories, constituint una majoria - consistorial d'elements múltiples i ocupar els llocs estratègics de l'organització de l'Ajuntament com eren les tinences d'Alcaldia. Va prevaler en la realitat - aquesta segona opció i fou aquesta política d'aliances tàctiques la que produí més crítiques des de les perspectives dels grups d'oposició, que no es cansaven de qualificar a la Lliga d'oportunista.

Els regionalistes opinen que han triomfat en totes les discussions clarament polítiques, i posen com exemples

00133

d'aquestes les polèmiques sobre l'ús de la llengua catalana al consistori, l'homenatge a Prat de la Riba després de la seva mort, la postura d'adhesió a l'Assemblea de Parlamentaris i el plantejament crític de les qüestions d'organització i autonomia municipal. No és, doncs, d'estranyar que els radicals ataquin a la Lliga de mediatitzadora i d'utilització de les plataformes de poder local per a dur a terme la seva política de grup, allunyada dels problemes que afecten la ciutat.

Interessa ressaltar el balanç que fa la Lliga de la Comissió de Cultura "quelcom ja consolidat, èmul adèscent de la madura organització cultural de la Diputació" de la creació i funcionament de la qual es considerava responsable, malgrat ser una qüestió discutible, perquè si bé no hi ha dubte que la Lliga creà la Comissió de Cultura, aquesta es constituí amb majoria republicana, la qual cosa influí decisivament en la seva actuació i trajectòria.

Després de la suavització de relacions amb els radicals, produïda en ocasió de l'Assemblea de Parlamentaris, la lluita per l'ocupació de l'Ajuntament fa reviure vells odis i acusacions :

"... El Sr. Lerroux ha imposat una candidatura de

00734

coalició d'esquerres... en la qual ha adjudicat els llocs més segurs als radicals. La candidatura és la derrota dels casinos; és, a més a més, la demostració clara, palesa, de que el Sr. Lerroux, presoner de certs compromisos, ha hagut de cedir a les exigències d'alguns amics i que continuarà la tradició de "administració republicana" a l'Ajuntament de Barcelona, si la nostra candidatura no la redueix a la minoria... Demanavem al Sr. Lerroux homes nous, com els hi demana el Bloc... El Sr. Lerroux respon amb noms vells, desacreditats en l'administració municipal". (73)

En aquesta crítica hi han punts de coincidència amb els grups d'esquerra, sobretot pel que fa referència als integrants de la candidatura. Dificilment el Partit Radical podia aconseguir en pocs mesos la renovació que se li demanava, exigida per noves circumstàncies, ja que patia de mals endèmics i malguanyat prestigi del pas per l'Ajuntament d'alguns dels seus homes.

La presentació de candidats la feu Abadal el 4 de novembre :

"... la candidatura regionalista significa la continuïtat d'una obra positiva, l'esperança d'una gran obra

00755

i la republicana radical, vos tornaria a aquells ajunta
ments que vos avergonyien..." (74).

Es presentaren :

- Districte I. Josep Torelló Casanovas. Metge.
" II. Josep Puig Esteve. Dependent de comerç.
" III. Antoni Martínez Domingo. Advocat.
" Lluís Nicolau d'Olwer. Cateuràtic.
" IV. Ramón Coll Rodés. Advocat i Cateuràtic.
" August de Rull Arbós. Enginyer i propietari.
" V. Salvador Bremon Masgrau. Advocat.
" Josep Carabén Vendrell. Industrial.
" VI. Rafael Cardona Mercadal. Industrial.
" Pau Salvat-Espasa. Propietari i Arquitecte.
" VII. Jacint Laporta Mercader. Metge i Publicista.
" VIII. Carles Jordà Pages. Enginyer i Hisendat.
" Manuel Sabater Carbonell. Fabricant.
" IX. Joan Viñas Pons. Apotecari.
" X. Francesc X. Tusell Gost. Fabricant.

(75)

En aquesta candidatura hi han inclosos dos jaumins.

00733

La candidatura republicana.-

En el si del Partit Radical es produí un gir important en aquest conflictiu any. Les seves opcions clarament espanyolistes i anticatalanes s'esvaïren i manifestaren la seva adhesió a les propostes autonòmiques de la Lliga. És significatiu el fet que l'Assemblea de Parlamentaris en carregués a Hermenegildo Giner de los Rios la ponència d'ensenyament. L'aliança de forces republicanes era una exigència amb la que es tenia que respondre a la realitat sempre incontestada pel govern. Els republicans més purs, desertors de la UFR, després del Pacte de Sant Gervasi, es veieren abocats a prestar suport a Lerroix, sinó volien caure en el més absurd isolament.

Lerroix, en un espectacular miting, el 6 de novembre, parlà de la crisi general que afectava a Espanya i que repercutia damunt homes, idees, partits i institucions. Els grups amb qui podien comptar eren socialistes, reformistes, Bloc i nacionalistes independents. Sols els reformistes presentaren candidatura aïllada, i tots els altres s'adheriren als radicals.

La politització del sufragi, imposada per les circums-

00137

tàncies, adoptà el valor del dilema entre l'Espanya oficial i l'Espanya real. Obviament, els republicans se sentien representatius d'aquesta última, afirmant que les úniques forces que no cauen en el joc caciquil són les esquerres :

"... Jamás unas elecciones municipales tuvieron el alto valor político que tienen las próximas... Es por algo más de unas actas por el hecho de tener más o menos concejales que el partido de enfrente, por lo que se puede influir en la política local...

"Se debate el pleito a la patria. Frente a las oligarquías imperantes, frente a la política nefasta de los partidos monárquicos, frente a la España reaccionaria, envilecida y putrefacta, frente a la España inservible de los latrocinios y los crímenes de sus gobernantes, frente a la España depauperada y hambrienta, entregada a la voracidad de unos bandidos desalmados, frente a la España que quiere vivir - o ir muriendo - aislada del mundo, ajena a la lucha que agita las entrañas del mundo, cobarde hasta aguantar todas las vejaciones y atropellos, se ha levantado la parte sana del país, se han levantado los ciudadanos de buena voluntad, los que anhelan una nueva patria, fuerte, próspera y profunda, en la que impere la justicia y se respeten las libertades y el

00136

pueblo que trabaja y sufre encuentre pan con remuneración justísima a su esfuerzo, y no como ahora, que, cuando reclama lo que por derecho indiscutible le corresponde, se le fusila bárbara y despiadadamente... Ninguna fuerza política encarna como el Partido Radical el sentido renovador que informa este movimiento... " (76).

Les eleccions estan incloses en el procés de desgast del règim, el primer indici del qual ha estat la caiguda del govern Dato.

"... Las elecciones próximas han de ser una manifestación abrumadora y desbordante del espíritu republicano, ... que va a hacer tangibles las aspiraciones del pueblo y a condenar los crímenes y excesos del Poder ...

Dos objetos tiene la campaña electoral :

- Vencer al gobierno.
- Hacer frente a la Lliga, luchar contra su política absorbente y caciquista, impedir que siga mangoneando los intereses de la ciudad con fines exclusivistas, de partido, de camarilla ..." (77).

La lluita electoral esdevé un conflicte entre el poble d'una banda i el govern de la lliga de l'altra.

00739

"... Bien está la Lliga confundida con esta amalgama insípida e incolora compuesta por políticos de todos los partidos del régimen, que fueron fracasando mientras llevaban a la patria por caminos de perdición... Los traidores, los desleales, los malvados bién están con los hombres procesados del régimen. Les une el mismo afán de ambición, la misma desvergüenza, idéntica carencia de ideales y la misma indiferencia ante el sufrir del pueblo que quiere a toda costa salir de la abyección en que le hundieron los gobiernos de la monarquía...

Votar a hombres de esa naturaleza, apolíticos de esa consistencia es hacerse cómplices de ellos, es ser con ellos verdugos, cabos de vara y carceleros de los caballeros socialistas, de los ciudadanos honrados que han caído por amor a la patria.

Votar la candidatura regionalista es aceptar todos los crímenes, todas las farsas, todas las traiciones de la Lliga. Los que no quieran llenarse de aprobio, ser marcados con estigmas tan infamantes, deben derrotar el domingo, ante las urnas, a los traidores, a los farsantes, a los mercaderes de los ideales, que por tan bajo precio han vendido al pueblo y a España" (78)

00140

La campanya de desprestigi contra els candidats de la Lliga és severa :

"... Después de A. Rusiñol, lliguero y autor del pacto del hambre, después del conde de Caralt, monárquico y opresor de los obreros del arte fabril, después de Bertrand i Serra, lliguero y enemigo implacable de los trabajadores del ramo del agua, después del lliguero Tarrida, que se dedica a la explotación de menores en la fábrica de vidrio que tiene establecida en la barriada de Sants, de entre la burguesía que nutre a la Lliga se destaca con gran relieve el fabricante Sedó, destinado a ser el leader del futuro Ayuntamiento, pero a los primeros chispazos de protesta popular fue un hecho la retirada del nombre de Sedó, basándola en motivos de salud...

Los candidatos lligueros son los sucesores de los que en el actual bienio se negaron a establecer para los obreros municipales el jornal mínimo de 4 ptas. patrocinado e impuesto por los concejales radicales.

Los candidatos lligueros son apoyados por la burguesía del arte fabril, la del ramo del agua, la que explota a los menores de edad..." (79).

En una ambientació com aquesta, l'abstenció es considera imperdonable: creure en la neutralitat és donar la força a

00134

les dretes i per tant al govern :

"... Los que no votan hacen el papel de los neutrales. Ayudan con su pasividad a los asesinos del pueblo y a los mercaderes de la justicia. Nada hay más repugnante que el abstenido. Cobarde, no se atreve a dar su voto, pero deja que triunfen los enemigos del pueblo. Solo los que a cara descubierta votan la candidatura republicana, cumplen con su deber cívico". (80)

Els candidats republicans eren :

Districte I.	Domingo Blanqué. Industrial.
" II.	Leopoldo Benitez. Capità Marina. Antonio Roma. Industrial.
" III.	Bartolomé Casajuana. Industrial.
" IV.	Francisco Granada. Industrial. Manuel Carvi. Industrial.
" V.	José A. Mir Miró. Advocat. Lluís Companys. Advocat. Periodista.
" VI.	Rafael Estela . Comerciant. Casimir Giralt. Industrial.
" VII.	Emiliano Iglesias. Advocat. Eduardo Batalla. Industrial. Antonio Montaner. Advocat

00142

Districte VIII. Antonio Ambros. Advocat. Comerciant.
 Javier Gambús. Periodista.
 " IX. Rafael Guerra del Río. Advocat.
 " X. José Jorge Vinaixa. Periodista.

D'aquests candidats, Companys es del Bloc i Giralts dels
 nacionalistes. (81)

El Partit Republicà Català (82)

Aquest partit de recent formació no s'adhereix com a tal
 a la candidatura republicana, tampoc té prou força i ar-
 relament per a formar-ne una de pròpia i considera inopor-
 tú fer-ho per la divisió de vots que suposaria front al
 criteri unitari de l'altra bloc:

"... Parece obligado que estas elecciones nos sirvan
 para dar otra gloriosa embestida al régimen y que ante es
 ta enorme responsabilidad y trascendencia todos los parti-
 dos de izquierda antepongan el deber supremo del ideal a
 los intereses partidistas... preconizamos la política de la
 unión y si alguna duda hubiésemos podido tener se habría
 desvanecido al contemplar el triste e inhumano espectáculo
 que nos han ofrecido los regionalistas, infieles a los com

00140

promisos contraidos, perjuros a Cataluña y traidores a Es
paña, prestándose a ser dóciles instrumentos de una monar
quía centralista. La candidatura de la Lliga ya no puede
combatirse como una candidatura de derecha, pero catalana,
sino como una candidatura ministerial...

Cuando fuimos requeridos para que prestáramos nuestro asen
timiento a una candidatura de coalición de izquierdas, no
sotros hubimos de contestar: "No discutiremos el número de
candidatos que se nos adjudiquen... lo que nos interesa
es que la candidatura en conjunto responda a esa política
de renovación que el ambiente y el deber imponen. No se ha
querido hacer así y declinamos toda responsabilidad...

! A luchar ! ! Por el presente y el porvenir ! ! Por la li
bertad y por la Patria ! ! Por los obreros sin pan ! ! Por
los presos sin culpa ! ! Por el deber ! " (83)

Lluís Companys, que en aquesta època exerceix com advocat
junt a Francesc Layret, i conegut pels seus articles al
periòdic "La Lucha", es presenta com a candidat pel dis
trict de V, a títol personal, però el seu partit li presta
un decidit suport :

"...de una parte está la obra que hay que realizar...
de otra parte está la aspiración general y unánime que pu
de hombres nuevos con ideas nuevas, hombres sanos con pro

00144

cedencias diferentes.

El (Companys) puede llenar sobradamente estas aspiraciones. Lleva una noble ejecutoria de civismo, desde la fundación del Bloc, siguiendo paso a paso la actuación de Marcelino Domingo" (84)

L'efervescència de la tasca de partit en els dies de la campanya electoral va dirigida a la consecució de l'alli^{berament} dels presos polítics, considerats responsables de la vaga general del mes d'agost, entre els quals es troba el seu dirigent M. Domingo. Fou posat en llibertat el 5 de novembre, pocs dies abans de la celebració del sufragi, i la rebuda que se li féu a la seva ciutat, Tortosa, de la qual en portava la responsabilitat com a diputat, fou apoteósica .

La col.laboració de la Lliga en el govern es jutjada també molt severament :

"... No es posible que los ciudadanos barceloneses presten su conformidad a la incalificable deserción de Cambó y de los súbditos de Cambó, convertidos hoy en camaradas de la Cierva. No se ha escapado todavía de nuestros ojos el espectáculo admirable del 19 de julio, cuando se celebró la Asamblea de Parlamentarios. Quien había de de-

00145

cir que los hombres de la Lliga iban a todo aquello para escalar un ministerio ?

... Es una cuestión no ya política, sino de dignidad ciudadana." (85)

"... Con un cinismo insultante hablan y escriben los lligueros de moralidad y beneficios. La moralidad de que blasonan es la que han dejado pisoteada y maltrecha al romper los compromisos contraídos con Cataluña y el país entero... es la moral de unos cuantos arrivistas que se han encaramado sobre los deseos del pueblo para sacar de ellos beneficios óptimos" (86)

El delicat moment polític que travessa el país necessita més que mai la participació activa dels ciutadans en el seu deure cívic. S'apel·la a les virtuts d'honradesa i civisme contraposades a les que ofereixen els protagonistes de l'altra candidatura

"... A las urnas !

- Es deber de ciudadanía ir a las urnas, es deber de conciencia, es deber de civismo.
- Nadie podrá abstenerse en este instante de la enorme responsabilidad de ir a votar.
- Un pasado lleno de tradiciones y apostasías nos obliga

00146

como nunca a mirar serenamente el porvenir.

- La labor a realizar han de hacerla hombres de conciencia y honradez, no esos hombres que llevan sobre sí el peso de una villanía y una traición.

- Los hombres que vendieron a la Patria entera, bien pueden vender una ciudad.

- Piensa elector que tu enemigo es la Lliga, piensa que con más fuerza que nunca hay que luchar en este instante por la libertad y el derecho.

! A las urnas ciudadanos ! ! A votar ! "

(87)

00141

ELS RESULTATS ELECTORALS

En general a tot Espanya i a Catalunya triomfaren les can
didatures anomenades d'esquerra. Els republicans podien
afirmar que el poble no estava ni amb el règim ni amb el
govern. La victòria s'ha assolit més per desprestigi de
les dretes que per arrelament republicà. Ciutats importants
com Madrid, València, Saragossa, La Corunya donaren el
seu vot a les esquerres i altres com Bilbao i Pamplona el
donaren a grups amics dels regionalistes.

A Barcelona ciutat, però, no es compliren els optimis-
tes pronòstics dels republicans. La somniada majoria se
l'endugueren els regionalistes. Sortiren electes 13 regio-
nalistes, 12 republicans i un jaumí. La composició del
Consistori quedava bastant assimilada a anys anteriors,
una majoria feble, ja que les minories s'aproximaven a la
meitat dels regidors.

La Lliga, segons La Veu, obtingué 23.336 vots i els repu-
blicans 19.668. La taula següent, tretada de la mateixa font,
ens indica el procés de distribució de vots respecte a les
anteriors eleccions de 1915 :

00148

Districte	<u>Lliga</u>		<u>Republicans</u>	
	<u>1915</u>	<u>1917</u>	<u>1915</u>	<u>1917</u>
I.			2.569	2.208
II.	2.342	2.623	2.130	1.823
III.	1.670	2.260	870	913
IV.	1.696	3.025	1.939	1.579
V.	1.560	1.881	2.331	2.451
VI.	4.088	4.877	3.379	2.981
VII.	1.631	3.001	4.841	3.334
VIII.	2.502	2.939	2.195	2.015
IX.	1.110	1.162	991	1.111
X.	743	1.105	2.692	1.253
	17.344	22.873	23.946	19.668

(88)

Com interpreta el Partit Radical aquesta davallada de
vots?

Les circumstàncies amb què s'han produït les eleccions
han estat totalment desfavorables, des de la precipita
da preparació per refiar-se de l'aplaçament fins a la
pressió oficial, la corrupció i la desorientació polí-
tica creada per la Lliga.

00143

malgrat això han aconseguit no perdre cap lloc al consistori i triomfar en els districtes obrers i populars.

El Partit Republicà Català considera els resultats com una derrota pels republicans i no pas per les mateixes raons que utilitza el P.R. :

"... La candidatura republicana ha sido derrotada porque no era lo que debia ser, lo que queria que fuese la opinión democrática barcelonesa... Solo con candidaturas republicanas prestigiosas, en las que figuren nombres que inspiren confianza, volverán a actuar los republicanos... No basta hablar de unión de las izquierdas para hacerla efectiva . son necesarios hechos para que se consolide y para vigorizarla.

La libertad de cuantos cayeron en las jornadas sangrientas de Agosto reclama, exige que las izquierdas actuen unidas. Sólo cuando esta unión tenga una finalidad más alta que la de ir a la conquista de las actas, podrá perdurar en provecho de Cataluña y España ..." (09)

Reafirmen també la seva política de suport amb reserves, és a dir, si la necessitat d'unitat els obliga a mantenir-se addictes als radicals, no per això deixaren de posar ob

00150

gaccions a una política que creien desencertada i reinci-
dent en errors.

També és significatiu el fet que en el seu portantveu "La
Lucha ", sols dediquin un dia al comentari dels resultats
de les municipals, immediatament reprenen la seva campanya
per l'amnistia i per desbancar a La Cierva del gabinet.

Resultaren candidats electes de la Lliga:

Districte II.	Ruig Esteve.
"	Xicoy.
" III.	Martinez Domingo.
	Nicolau d'Olwer.
" IV.	Coll Rodés.
	Rull.
" V.	Caraben.
" VI.	Cardona.
	Salvat.
" VII.	Laporta.
" VIII.	Jorda.
	Sabater.
" IX.	Viñas.

00191

Al districte tercer triomfà també Bolós, jauní aerensat per la Lliga .

Els candidats electes de la candidatura republicana eren :

Districte I.	Bianqué.
" II.	Romo.
" IV.	Carvi.
" V.	Sir Miró.
	Companyys.
" VI.	Giralt.
" VII.	Iglesias.
	Batalla.
	Montaner.
" VIII.	Gambús.
" IX.	Guerra del Rio.
" X.	Vinaixa.

00.32

CONSTITUCIÓ DEL NOU AJUNTAMENT

A la sessió del 2 de gener de 1918 quedà format el nou consistori, amb els nous regidors Cardona, Salvat, Batalla, Rull, Montaner, Iglesias, Coll, Laporta, Giralt, Jordà, Sabater, Puig Esteve, Xicoy, Mir Miró, Companys, Martínez Domingo, Blanqué, Nicolau, Carabén, Romo, Vinaixa, Solós, Vinas i Guerra del Rio.

Els regidors que continuaven eren : Garcia Ynglada, Martí Ventosa, Puig de la Bellacasa, Ullé, Durán, Soler, Vila Mareiges, Rogent, Calien, Munné, Ribalta, Raventós, Calderó, Cardó, Balanà, Arroyos, Llopis, Cierera, Gili, Morales Pareja, Mauri, Jover, Burrull, Pagés, i Giner de los Rios, que va renunciar per incompatibilitat. En conjunt, 23 republicans, 22 regionalistes, 3 liberals i dos carlins.

Josep Rocha , era alcalde desde el 6-XII-1917. després de la dimissió de Martínez Domingo, que havia cessat en compliment de la R.O. de 29-XI-1917, per la qual es cessava a tots els alcaldes elegits per R.O. a excepció del de Madrid i es facultava als ajuntaments a elegir alcalde

00153

entre els regidors. Es procedí a una votació secreta per a la nova elecció. La lluita s'establí entre Martínez Domingo, candidat de la Lliga, i Morales Pareja, dels republicans.

"... El Ayuntamiento de Barcelona no puede mantenerse al margen de los grandes movimientos políticos porque es nuestra ciudad, en España, la que marca orientaciones a seguir... La lucha entre derechas e izquierdas que por algún tiempo se templó por exigencias momentáneas, que desaparecieron para no volver, torna a adquirir sus naturales y lógicos términos de intensidad... hemos venido a la conclusión de que todos los problemas están concretados y tienen su solución en la lucha de estas dos opuestas idealizaciones...

El alcalde de Barcelona, como cumple la historia de este pueblo, tendrá una clara significación liberal, izquierdista, será republicano" (90)

Per la unitat de les esquerres sortí elegit Morales Pareja, "republicano austero, de honorabilidad indiscutible".

La Lliga, en un ambient tens, manifestà a través Durán

00134

i Ventosa el seu desacord en l'elecció, alegant l'origen anualús de Morales, la popularitat de Martínez Domingo i " si la Lliga ha obtingut 5.000 vots més que els republi^{ca}ns, com pot sentir-se satisfet el poble després del man-goneix ?".

El debat posterior es polaritzà entre Jurán i Emiliano Iglesias, insistint ambdós en el delicat tema de l'autonomia, i reprenent la vella política de l'insult i el desprestigi personal com a arguments.

Els liberals, encapçalats per Mopis, s'alegraren de l'elecció. Lluís Companys, en la seva intervenció digué que no volia entrar en el debat polític plantejat, precisant, però, que la paraula catalanitat o catalanista en boca d'homes de la Lliga , després dels últims esdeveniments, no tenia cap valor davant la consciència pública. Recabà també la seva independència en el consistori, deslligat de tot partit polític, fet ja proclamat abans i després de la campanya electoral. Manifestà el seu desig que la facultat que tenen ara els ajuntaments d'elegir a l'alcalde sigui enrobustida fins aconseguir la plena autonomia municipal.

00105

En la distribució de les tinences d'alcaldia triomfà també la candidatura republicana, formada per Emilio Iglesias, Enrique Vila Marieges, José A. Mir Miró, Luis Callén Orzán, Noel Llopis Bertand, Pedro Balaña Espinós, Rafael Ullied Altamir, Alfons Mauri, Miquel del Solà, i Domèn Bu-rull Jacas.

A la següent sessió de 9-1-1918, s'a provà una proposta de reorganització de les comissions (veure Cronologia) i per votació secreta es procedí a la designació dels regidors que devien formar-ne part. La Comissió de Cultura te nia el caràcter d'especial i quedà formada per :

Manuel Morales Pareja (P.R.)
Casimiro Giralt Bullich (Nacionalista Republicà)
Antonio Montaner Castaño (P.R.)
José Jorge Vinaixa (P.R.)
Francisco X. Gambús Ballvé (P.R.)
Rafael Guerra del Rio (P.R.)
Lluís Durán i Ventosa (Lliga)
Josep Puig Esteve (Lliga)
Lluís Nicolau d'Olwer (Lliga)
Augusto de Rull Artós (Lliga)
Carles Jordá Pages (Lliga)
Joaquín de Bolós y de Saderra (Jaumí)

00136

LES ELECCIONS MUNICIPALS DEL 8 DE FEBRER DE 1.920

LA COJUNTURA POLITICA. LA CRISI SOCIAL I ELS PARTITS POLITICS CATALANS

La conjuntura política té un nou tombant a partir de l'any 1919. Les tres forces d'oposició a la monarquia que s'han vist forttes l'any 1917 - Juntas de Defensa, sindicalisme i autonomisme - estan no en davallada, però sí més enfrontades entre elles que unides cara a l'enemic comú.

Les Juntas de Defensa, mercès a una hàbil maniobra governamental, han assolit algunes de les reivindicacions econòmiques que demanaven i els militars que les integren han vist revalorat de nou el paper de l'exèrcit com a baluard de l'Estat enfront de les forces que amenaçen amb destruir-lo: el separatisme i l'anarquisme.

El sindicalisme ha vist minvades les seves forces no pas perquè s'hagi estancat la lluita social, cada cop més aguditzada, sinó per la repressió terrible que prové d'un doble front: la policia i l'exèrcit i la Patronal. Repressió a la qual no és aliena la fracció de burgesia industrial barcelonina que presta el seu suport a la Lliga Re

00157

gionalista.

L'enduriment dels patrons, el gir marcadament dretà de la Lliga, impossibiliten, ara més que mai, una col·laboració entre tots els partits que fan de l'autonomia catalana un tret fonamental del seu programa polític. El republicanisme català, mancat d'una base social forta - ja que el moviment obrer per influències del sindicalisme s'allunya cada cop més de la lluita política - tampoc no podrà aliar-se amb el centre, cada vegada més inclinat cap a la dreta ni amb el republicanisme espanyol, cada vegada més esquerrà envers la qüestió catalana. L'esperança de crear

un republicanisme autonomista, arrelat al poble per la reivindicació nacional i lligat al moviment obrer per la seva estratègia reformista tenyida de socialisme ha fracassat. En oposició, veurem com en aquests mateixos anys la dreta monàrquica es reïfifica i procura donar una alternativa a la situació catalana, sense trencar amb el sistema polític establert.

Dirà M. Domingo uns anys més tard:

" El año 1919 marca la última coincidencia de todos los catalanes en una petición al estado español... El Par

00158

lamento rechazó el Estatuto. El gobierno se nego a discutirlo. En la hora en que se deliberaba respecto a la actitud a adoptar ante el engaño de que habíamos sido vícti-
mas algunos y la repulsa de que habíamos sido objeto todos, se produjo el movimiento social con organización y ímpetu esperendentes y se ^{ac}abó la coincidencia. Unos assembleistas se arrinconaron en sus casas, otros tomaron las armas contra los obreros, otros fueron a apoyar al poder central contra las aspiraciones de una parte de Cataluña, otros se colocaron resueltamente al lado de los obreros en mar-
cha" (91)

No menys explícites seran las paraules del líder de la Lliga, Francesc Cambó :

"En aquell moment precis s'esdevingué a la nostra terra, com tantes vegades ha escaigut en la historia dels moviments nacionalistes, un conflicte social d'excel·lent importància. Les vagues generals de serveis públics i de la indústria privada a Barcelona, crearen una situació nova, que el Comité Executiu (de la Mancomunitat) hagué de tenir en compte (...) i àdhuc contrariant els sentiments de gran part dels patriotes de Catalunya, el Comité executiu es veié en el cas de prendre la desicció d'ajornar tot

00153

moviment en pro de l'Autonomia mentre duresin aquelles circumstàncies socials. L'acord fou pres per unanimitat" (92)

I tota l'Espanya tradicional s'encomana els temors provocats per una ambientació massa calenta: Les vagues obreres deturant els debats al Congrés, la por de la ciutat de Barcelona pressionant la Lliga a reclamar dels enemics de l'autonomia l'ajut per a la repressió, la gestió hàbil però insuficient dels advocats laboralistes i sindicalistes de cara a dirigir el moviment vaguístic (i cal recordar que la vaga de la Canadenca és una primera mostra de les possibilitats d'actuació que donen els sindicats de ram o d'indústria, i que aquest tipus d'organització no fou adoptat per la CNT fins al Congrés de Sants, el juny de 1916)

Tot aquest conjunt repercutirà en la configuració d'una situació dels partits polítics.

Els regionalistes - malgrat haver vist fracassar la seva tàctica de col.laboració amb l'Estat central, per la ineficàcia de la campanya en favor de l'Estatut -, insisteixen a voler cooperar amb Madrid, potser perquè creuen que en aquell moment la crisi social és tan forta que exigeix una veritable acció de govern, i així ho manifesten des de la

00793

Mancomunitat, la plataforma de poder local, on són majori-
tats :

"Demanem al govern que resolgui d'una vegada la cri-
si d'autoritat a Catalunya que solament pot tenir solució
justa i satisfactòria amb la plena autonomia, però que ara
d'una manera urgent i inajornable, exigeix una acció d'Es-
tat amb voluntat veritable de govern que garantitzi la se-
guretat de les persones, el compliment de les lleis i l'ob-
servança dels pactes i que faci complir a cadascú el seu
deure social perquè ni els individus ni els estaments ma-
teixos puguin aixecar-se per damunt de l'interès total de
la col·lectivitat " (93)

Alhora, i en el mateix sentit, fan una crida al poble català,
on manifesten clarament els seus interessos al demanar
la pau social, no solament en nom de Catalunya, sinó de
l'economia catalana :

"Preguem als ciutadans que considerin que l'enfonsa-
ment econòmic de la nostra terra serà vist amb complaença
per tots aquells que històricament posen paranys i obsta-
cles al desenrotllament de Catalunya, els quals ara la con-
templen sense pena com va rodant a l'abisme. I els exhorta
que es fixin en el profit final de les indústries estran-

00762

geres a benefici dels quals patrons i obrers, s'hauran sa
crificat els patrons i obrers d'aquí..." (94)

La Lliga inicià en aquest període la seva davallada en el
favor popular, però encara reixirà uns quants anys més a
ser el partit més representatiu de Catalunya als organis-
mes estatals i a les corporacions.

Els lerrouxistes, malgrat la seva posició centrista, es
veuran afectats per la repressió conseqüent a l'increment
de la lluita social a Barcelona i es mouran en la contra-
dicció d'encoratjar la lluita obrera sense dirigir-la.
Quelcom de similar els passà amb l'autonomisme. Encara que
en els debats al Parlament fessin causa comuna amb els re
publicans nacionalistes, és evident que el catalanisme no
entrà de ple en els seus objectius i que la seva actitud
fou més un intent de no restar aïllats que no pas un se-
riós canvi de principis.

Seguint dins l'àmbit del republicanisme, el P.R.C. després
d'haver participat activíssimament a les campanyes autonó-
miques i d'haver promocionat les vagues i els projectes de
vagues revolucionàries de la UGT i CNT, entrà en una serio
sa crisi a la fi de l'any 1919, en proposar Layret i Com-

00162

panya l'adhesió a la tercera internacional. La proposta provocà una sèrie d'escissions i, finalment, les repres-
sions que seguiren acabaren amb el partit. (95)

Un nou grup fou La Federació Democràtica Nacionalista, fundada per Francesc Macià. Es feu públic el seu programa el 2 de febrer de 1919. Aglutinava grups republicans, com ara el centre "La Falç" i es diferenciava dels altres partits per incidir molt més marcadament amb la necessitat de la independència total per a Catalunya.

La crisi oberta en el si del moviment autonomista entre les postures republicanes i el partit regionalista, afavoreix l'aparició de nous grups de dretes que, aprofitant el fracàs de la Lliga en la lluita per aconseguir l'auto-
nomia des de l'Estat central, volen fer-se amb les forces conservadores catalanes.

La Unión Monárquica Nacional, és un d'aquests partits. (96)
Fundada el 15-2-1918 a Barcelona, sota la presidència d'Alfons Sala i Argemí. N'eren membres el Marquès d'Olérodola (M. Rius i Rius), F. Torres Vila, el comte de Rigols, P. Milà i Camps, J. Fournier, Ll. Pons Tusquets, Darius Rumeu (Baró de Viver)

00163

Els seus trets polítics eren l'oposició a la Lliga, el monarquisme actiu, el conservadurisme social...

La fracció dels monàrquics partidaris de l'autonomia s'aplegarà en La Federació Monàrquica Autonomista. (97)
Fundada també l'any 1918 amb el fi lluitar per la monarquia i el catalanisme. Esdevindrà el grup polític aliat natural de la Lliga i, a mesura que els regionalistes es facin més dretans, - en els anys de la Segona República, fins i tot antirepublicans - acabarà assimilant-s'hi. Hi pertanyien Joaquim Mª Nadal, Narcís Pla Beniel, Baró de Güell, Joaquim Maluquer i Viladot.

00764

LA SITUACIÓ DE BARCELONA!

El clima en què es desenvoluparan les eleccions és de gran tensió social i alhora de gran inhibició política. Com a resultat de la repressió que ha seguit a les vagues, els diaris es publiquen amb censura prèvia i el diari del PR, El Progreso, deixarà de publicar-se totalment durant cu si bé tot el mes de gener. (99)

També en aquestes dates es produeixen nombroses detencions de sindicalistes i també dels advocats radicals, Ullied, Asprer i Guerra del Rio, més directament lligats amb els afers laborals.

La gent decebuda, no està per anar a votar. La política oficial està tan desprestigiada, que podem veure radicalitzats als primers ministres fins i tot desde un anunci (100)

La lluita de classes ha desbancat l'acció reformista dels partits. La política ha passat de les sales de reunió al carrer i difícilment pot ara ésser controlada des de Madrid i ni tan sols des de Barcelona. Lerroux parlarà al Parlament en aquest mateix mes de gener, de la situació

00765

confosa de la ciutat, on el pistolerisme s'ha emparat dels carrers i els dirigents obrers són empresonats.

Els homes de la UMN, que podrien representar una esperança per a la política oficial centrista, ja que maneguen amb tota facilitat els ressorts de la tupinada electoral, es-verats davant la situació barcelonina sol·liciten de Madrid la suspensió fins més endavant de les eleccions municipals.
(101)

Obligats per l'autoritat, els patrons han hagut d'aixecar el lock-out (102), però la crisi econòmica obliga - i la por ho afaïvoreix - a no readmetre a tots els obrers acomiadats.

L'ambient de desengany de l'electorat, es correspon amb la pobresa de la propaganda electoral de tots els partits:

"Los actos electorales son actos de partido, sin repercusión en la vida política... el pueblo se ha cansado de una lucha ineficaz... el municipio ha degenerado moral y físicamente... se han traído concejales forasteros venidos expresos para ejercer el oficio de concejal " (103)

00156

Però l'exercici del vot continua essent un deure cívic :

"Es un deber votar... todos los partidos estan en crisis, pero se ha de votar por aquellos que representen mejor ideas de moralidad i que ofrezcan garantías de castigar a aquellos que atenten contra la moralidad pública".
(104)

Malgrat l'apatia dels ciutadans, els polítics van a la seva, forçant al màxim les possibilitats electorals.

Des de les planes de l'Esquella, revista satírica, podem llegir la ironia d'aquest contrast i alhora la desconfiança en la gestió del futurs elegits :

"En ple lock-out... hi ha qui treballa com en aquelles benhaurades èpoques de les deu hores i les tres pessetes. Però els que treballen no són ni paletes, ni metal·lúrgics, ni teixidors, ni són tan sols treballadors. Són candidats. I com els hi seria una mica difícil inscriure's en el cens obrer o en el patronal, han inventat un nou treball, desconegut en totes les economies que en diuen "treballar les eleccions"...

Quan arribat al municipi comenci les seves tasques, s'iniciará el treball intensiu, però ja no treballarà pels al-

00167

tres, sinó per a ell, no afalagarà la vanitat estranya, sinó la pròpia ... Anirà a Hisenda, a Aixamplis, a l'Escorxador, a on sigui, menys a Cultura, i més treballador que mai les vuit hores li semblaran reduïdes i absurda el descans dominical.

El candidat ha resolt el moviment continuu, l'energia permanent, col·loca el treball a rèdit i el fa vitalici. Quan tingui seixanta anys i tothom en lloc de vuit treballi sis hores, ell les emplearà totes o en les eleccions o en el municipi, sense pensar mai en vagues. " (105)

00163

LES CANDIDATURES (106)

La Lliga Regionalista

Els candidats per districtes es donen a conèixer el 27 de gener i són :

J. Trius-industrial.

J. Barbey-economista.

E. Maynes-advocat.

V. Blajot-advocat.

M. Carrasco i Formiguera-advocat.

J. Vilaseca i Bals-industrial.

J. Albinana i Folch-comerciant.

J. Degollada-advocat

M. Guarro Casas-industrial

J. Tomas i Boix-industrial. En aliança amb S. Miquel, i amb
i S. Gabarró (P.N.).

J. Gual i Fugot-comerç

Xavier Rusell-industrial

J. M. Puig i Corominas-metge

M. Massot i Calaguer-advocat

(107)

00769

A l'acte de presentació als socis de la Lliga, E. Cambó els analitza i insisteix en el fet que encara que potser no es tracta de la candidatura ideal, els electors han de votar les línies polítiques, no els individus concrets. Assegura la seva col.laboració i la seva experiència, i es compromet a reunir-se periòdicament amb els regidors que resultin electes, però la seva tasca és actualment al govern de Madrid.

La intervenció de Cambó va en tot moment encarrilada a demostrar que la política de la Lliga a l'ajuntament no està aïllada de l'empresa als altres organismes locals, i de la portada a terme des de Madrid. Es tracta d'una mateixa tàctica, d'una mateixa lluita, sempre en nom d'aquest ideal que ell anomena Catalunya.

Per Catalunya i per la seva possible autonomia cal que ara mateix, en les properes eleccions, Barcelona voti una majoria regionalista al municipi; només la majoria permetrà resoldre amb eficàcia els problemes que la ciutat té plantejats :

"... En aquests moments de creixença de Barcelona és necessari que hi hagi una acció col.lectiva forta per a dir al particular: atura't que aquí s'ha de fer un parc,

00170

atura't que aquí s'ha d'establir una plaça, atura't que aquí s'ha de fer un museu ..." (108)

Pels regionalistes, els problemes que la ciutat té pendents, doncs, són sobretot de tipus urbà : la preparació de l'Exposició Universal, la xarxa d'enllaços amb els pobles agregats, la distribució de parcs, la manca de vivandes, els cementiris, les aigües, la pavimentació dels carrers, la Reforma interior ...

Altres personatges de la Lliga que intervenen en l'acte són Duran i Ventosa, Enric Maynes i Ventosa i Calvell. Tots ells insisteixen en la gran necessitat que té el partit en aquests moments de fer-se amb la majoria del consistori. A l'hora de valorar l'actuació anterior, Duran i Ventosa ressalta la col.laboració de l'ajuntament en tots els actes en pro dels ideals de Catalunya i la seva participació en la lluita per a aconseguir una reforma de la Llei Municipal. (109)

La presentació dels candidats va acompanyada d'una campanya a la premsa i de nombroses visites als centres adherits a la Lliga. Potser la propaganda no és tan agressiva com en altres ocasions degut a la franca decadència en

00112

què es troben els altres partits, i es centrà en repetir alguns dels motius característics del regionalisme. Així, Catalunya és una entitat per damunt de les classes socials:

"Aquí a Catalunya s'imposa un flamejar de grans ideals que pugui agrupar i associar a tots els catalans, els de dreta i els d'esquerra, els que posseeixen i els desposseïts ..." J. Cambó (110)

Barcelona és la futura capital de la nova Catalunya, és l'eix per on passa tota la política catalana :

"Barcelona, orna i concreció de tots els delers d'alliberament de la terra catalana, de tots els desigs de grandesa nacional, serà sempre el senyal indicador de la nostra potencialitat com a poble i que tothora el govern de la ciutat ha de transcendir en la normalitat del govern de Catalunya i en la facilitació d'aconseguir-ne la plenitud " (111)

"Recordem tots que una ciutat és una idea, que una ciutat és una pàtria i que en aquesta suprema concreció que constitueix la flor d'una civilització i el resum d'una nacionalitat, Barcelona és Catalunya. I és per això que durant els dies més gloriosos de la nostra nacionalitat viva

00172

i fecunda, generosa i dinàmica, totes les viles de Catalunya esdevenien, de dret i de fet, "carrers" de Barcelona...

"Barcelona, cap i casal de Catalunya, residència del govern incipient... renovarà una vegada més el plesbicit a favor de la nostra autonomia ..." (112)

Igual que la Nació és una entitat que supera les diferències de classes, la ciutat és un cos que integra realitats socials divergents :

"Que tothom profunditzi el sentit social de les eleccions per regidors, perquè la ciutat és ja la societat sencera. I així, procurin els consellers comprendre que la recta administració i la perfecció dels serveis són tant obra social com una llei obrera i des del moment, més obra social que un programa bolxevista" (113)

Cal que els regionalistes es facin amb el poder municipal, ja que són una garantia de pau social i ahora esperança que la lluita per a l'autonomia continua :

"La Lliga afirma: la pau dels esperits i la pau material de la ciutat, per tal com significa l'imperi del sentit català, del sentit de justícia, i amor al progrés de la ciutat en les múltiples intervencions del poder munici-

00173

pal en els problemes socials i de subsistències." (114)

"Els habitants de Barcelona que votin la candidatura nacionalista votaran per la pau ciutadana, votaran per la llibertat política i votaran per la justícia social ... per a la nostra ciutat, per a la nostra benvolguda i adolorida urbs, les eleccions... tenen una importància cabdal... car l'ajuntament que resti constituït ... serà el que haurà de preparar l'ambient de pau i concòrdia, d'afirmació i optimisme que farà possible i fecunda la propera exposició..." (115)

Com que l'honradesa en la gestió pública és una constant en l'actuació de la Lliga, cal recordar les experiències hegemòniques a la Diputació i a la Mancomunitat :

"Voteu per la catalanitat i per l'honrades de l'Ajuntament ens diu La Veu del dia 7-2-1920 i F.Cambó en l'acte de presentació dels candidats demanarà la majoria al municipi " Presentant la nostra historia a la Diputació, la nostra historia a la Mancomunitat i la nostra historia en el govern de l'Estat quan hem estat Ministres ..." (116)

Enfront a aquesta modèlica gestió no cal ni parlar dels

00174

lerrouxistes, només " cal analitzar la seva gestió municipal durant 20 anys " (117). La Lliga promet contra les altres candidatures : "Una administració honrada dels negocis municipals ... i un sentit ciutadà, d'amor a les nostres coses, al nostre esdevenidor, i a la cultura barcelonina, que amb fets hem demostrat arreu on els nostres homes han tingut govern i poder " (118)

És aquesta preocupació per la cultura barcelonina la que es manifestarà en aquests dies pròxims a les eleccions - municipals als articles que sortiren a "La Veu" sobre problemes culturals i educatius de la ciutat i sobre la capacitat dels regidors de la Lliga a la Comissió de Cultura de l'Ajuntament.

00175

EL PARTIT MEDICAL

Com ja s'ha dit, el P.R. va a aquestes eleccions en franca crisi i amb unes circumstàncies francament desfavorables, ja que la repressió envers el MO, també afecta a tots els partits republicans. La candidatura que presenta és la se
güent :

"Jaime Turro -industrial.

Ramón Palau -farmacèutic.

Leopoldo Benitez -capitan de marina.

Jesus Ulled -abogado.

Fco. Granada -editor.

José Capdevila -industrial.

Miguel Gatell -industrial.

Fco. Boada -médico.

Felix Roure -industrial.

Cl. Vilaldach -comerciante.

Juli marial -industrial.

P.Domenech -industrial.

M.Riera -farmacèutic

M. Pahissa -periodista.

I. Naves -industrial.

B. Guñalons -comerciante.

00176

A.A. Santamaria -industrial.

B. Casajoana -industrial y propietario. "

(119)

De cara a la presentació dels candidats, es realitzen actes en els centres adherits al partit i es fa el míting de la "Casa del Pueblo", el 31 de gener. Hi parla Julian Clapera en nom de les joventuts del partit i centra molts dels punts que seran reiteradament repetits els dies que dura la propaganda electoral. Per a ell, la lliga és responsable del lock-out que afecta a la ciutat. Prova de l'esperit lluitador dels homes del P.R. és que estan alguns d'ells a la presó. Cal que guanyin les esquerres, si més no per a alliberar els presos. (120)

Jesus Ullé accentua la preocupació social del P.R. afirmant que el programa que porten els socialistes madrilenys en aquestes eleccions, ells ja el porten a terme a Barcelona des de fa molts anys.

Altres intervencions són les de A. Montaner, i E. Iglesias. Totes dues parlan de la crisi del partit i de la necessitat que tothom voti, ja que l'abstenció afavoreix les dretes. La intervenció d'Antoni Montaner se centra també en

00177

els atacs a la Lliga :

"Si a la Lliga se le hubiera concedido la autonomía, ¿Que iba a hacer? ¿Concedería libertades al pueblo? No. Seguiría declarándose por el pacto del hambre... Después de ser libres, de enseñarles en catalán, de redactar en catalán los documentos oficiales ¿Qué? ¿Los iban a liberar de los patronos? No. Seguirían recogiendo los atributos del poder central, aunque clamen contra él" (121)

Les crítiques van també dirigides a las candidatures republicanes nacionalistes, que acusen d'ajudar a la creta, en el cas del Partit Republicà Català, i fins i tot de ser aliats de la Lliga :

"(En un article destinat a desprestigiar a M. Domingo) ¡Ah! ¡Y en eso de ganar las elecciones, ¡Que te crees tú eso! Verdad es que te contentas con ayudar a tu señora la Lliga, que ya te lo pagará de un modo u otro" (122)

Un anàlisi de la propaganda que apareix en el diari El Progreso en els dies de les eleccions ens permet veure com aquesta se centra en :

a) atacs a la Lliga, qualificant-la de burgesa, reaccionària i clerical, a l'estil dels que ja hem trobat en altres

00118

diades electorals.

b) atacs al govern civil que ha imposat als diaris una censura prèvia que priva de parlar dels presos i de la qüestió social, en els dies que dura la propaganda electoral.

c) atacs al abstencionisme obrer de l'estil : "Abstenerte es votar por tus verdugos y por tus perseguidores" "El que no vote es por que quiere que siga dominando en Barcelona la Fed. Patronal " (123)

d) defensa del sindicalisme obrerista, no marxista.

El balanç de l'actuació anterior dels homes del partit en el municipi va palesa, com en el cas dels seus oponents regionalistes, les dificultats de portar a terme qualsevol tasca sense comptar amb les majories consistorials. Potser si en aquests moments els radicals tinguessin la majoria, l'ajuntament podria jugar un paper en les lluites socials :

"Los radicales han hecho en el ayuntamiento una meritisima labor social y cultural, si no han podido hacer más, ha sido porque hay una mayoría derechista ...

Si los obreros que se abstienen de votar hubieran votado a

00179

los radicales, el Ayuntamiento hubiera puesto a raya a la Federación Patronal, evitando que se hubiera repetido en Barcelona el pacto del hambre" (124)

Si preteníem veure en la propaganda dels principals grups l'indicador dels problemes que sotraguen la ciutat, és evident que cal posar en primer terme el conflicte social.

Un altre punt comú, i que suposem que també respon a una pressió de la ciutat envers els polítics, és la preocupació per les tasques culturals. En el cas del P.R. no hi ha l'abundància de cites i articles que tractin el tema, però cal que n'esmentem un : "La obra del P.R. en el Ayuntamiento. Acción social y cultural." (125), on a part d'adjudicar-se a Giner de los Rios un pla d'acció conseqüència del qual serien els primers grups escolars - s'insisteix en l'eficàcia que per a les realitzacions de la C.C. té l'activitat de la comissió d'hisenda on els radicals compten amb l'amillano Iglesias.

00180

LES ALTRES CANDIDATURES

Els candidats de la UMN són els següents :

Fco. de P. Molins Villonet -agent comercial de canvi i
borsa.

Alberto Blasco Ochoa -arquitecte.

Arcadio de Arquer Vives -industrial.

José Terres Haase -propietari.

Dario Rumeu Freixa (Baró de Viver) -advocat i propietari.

Juan Sabadell Marcader -advocat.

(126)

Els del PRC són :

Magín Cartañá Montserrat

Eladio Rodríguez Fabregas

Jaime Font Mario

Juan Tauler Palomares

Juan Gili Ferran

A. Oliva Oliva

B. Duart Pava

Jaume Virgili Jover

Ernesto Ventos Casadevall

(127)

00181

Els demòcrates nacionalistes són :

Ramón Aguilo Gil -advocat.

Ramón Duran Albosa -industrial.

Claudio Castells Gumella -metge.

Eduard Kalabarder Serra -metge.

(128)

Els jaumins presenten només candidats a tres districtes.

Aquests són:

Pedro Roma Camps -periodiste i propietari.

Mariano Bordas -advocat i propietari.

Salvador Anglada

(129)

00732

ELS RESULTATS DE LES ELECCIONS

Els titulars "Victòria sense precedents" encapçalen el número de "La Veu de Catalunya" dedicat al resultat de les eleccions.

En conjunt s'han obtingut :

"Lliga 25.000 vots

P.R. 16.200 vots

UNN 5.800 vots

Republicans nacionalistes 4.600 vots

Els 26 nous regidors pertanyen als partits següents: 14 de la Lliga, 2 jaumins i 1 monàrquic, que en són aliats; 5 regidors del P.R., 2 de la UNN, 1 nacionalista independent i 1 independent. (130)

La majoria sol·licitada a l'electorat s'ha obtingut, però no cal refiar-se massa de les possibilitats d'acció de l'Ajuntament. Mentre es mantinguin les condicions existents, només té sentit una acció municipal enquadrada dins el conjunt de l'obra de govern de totes les institucions de les

00183

quals depèn Catalunya :

"L'èxit d'avui encara que sembli un epíleg és pròpia-
ment un inici. El llarg pelegrinatge era una preparació :
la tasca, l'obra municipal paral·lela a la realitzada a
la Diputació i a la Mancomunitat ...

La casa de la ciutat serà nostra, però la trobarem delav-
da i buida. Mentre l'Estat no faciliti l'aprovació d'un
estatut per a règim de les grans ciutats, mentre no faci-
liti a laurs ajuntaments la creació d'una hisenda sufi-
cient i pròpia, només l'heroisme patriòtic, que fa mira-
cles... podrà en part suplir mitjans que són indispensa-
bles per a tota labor de govern i administració " (131)

Aquest heroisme patriòtic sembla que l'entenguin els re-
gionalistes com una delegació del poble a la Lliga perquè
en nom seu governi el país, oblidant-se de les reals con-
dicions de la vida barcelonina en aquells dies :

"Barcelona, la capital espiritual i material de Ca-
talunya... té des d'ara un govern nacionalista. Els vots
dels ciutadans, en una afirmació definitiva de catalani-
tat i democràcia han donat la majoria de l'Ajuntament...
al catalanisme. Barcelona s'ha retrobat a sí mateixa.

00184

En el govern de la ciutat hi hien representats tots els matissos del nacionalisme català. No ha estat solament un partit polític el que ha pres possessió de la casa gran. Ha estat un poble... " (132)

El partit republicà radical ressalta en les planes del seu diari, el fet que malgrat la victòria regionalista, cada dia hi hagi menys gent que voti a la Lliga:

"La Lliga con menos votos que nunca ha dado la sensación que ha triunfado. Nuestra derrota querrán aprovechar la los reaccionarios para acogerar la libertad, los burgueses para explotar mejor a los obreros...

El 1 de junio de 1919, obtuvo la Lliga	30.998 votos
el domingo	24.715
Ha perdido	6.283 votos
El 1 de junio de 1919 el PR obtuvo ...	23.866 votos
el domingo	19.236
Ha perdido	4.630 votos

(133)

La culpa del fracàs la tenen els obrers abstencionistes, els quals han de tornar a encarrilar-se cap a la política republicana:

00185

"Obrero abstencionista ¿Ya sabes que ha triunfado la Lliga y con la Lliga los carlistas y la federación Patronal? ¿Ya sabes que has contribuido con tu abstención a este triunfo? Sigue en tu sindicato para laborar para el aumento de tu salario y por la mejora de las condiciones de trabajo, pero no abandones nunca la lucha política".
(134)

També hi ha influït la desorganització dels radicals enfront de la tàctica electoral de la Lliga :

"los mercaderes de la Lliga han sabido administrar sus votos mejor que nosotros y nos han derrotado" (135)

La mateixa impressió post-electoral podem recollir des de les planes iròniques de l'Esquella :

"La Lliga és un partit napoleònic sense possibilitat de Waterloo. A nosaltres ens fa l'efecte d'una prestigita dora que va extraient candidats en lloc de tires de paper. Prou que sabem que hi ha trampa en el joc, però aquest és tan net i fluid que ens embaladin contemplant-lo...
si fos amorosa seria una mena de Ninon de Leclos, sempre aimada i sempre jove, si fos general guanyaria totes les batalles, i si fos exploradora, arribaria al Polo.

00188

"Ho aconsegueix tot, menys lo que és la seva finalitat, l'autonomia.

"La desfeta del P.R. ha estat la de totes les vides incoherents i aventureres ... Mentre (Lerroux) cantà coples infamadores, mentre va anar de ronda desafiant a tort i a dret, mentre va semblar un capità de Flandes vestit a "El siglo", va obtenir triomfs i profits.

Però ara, en lloc de cançons, diu discursos de prevere, en lloc de pegar, rep, en lloc de marxar endavant, deserta. La vellesa de tots els Don Joans. Té reuma, abdomen, celba i compte corrent, i les ciutats, que igual que les dones no s'estimen més que els matrimonis legítims amb cabals o els amors il·legítims amb les joventuts romàntiques i temeraries, l'abandonen. Botiguer per botiguer, prefe-reix l'autèntic." (136)

En conjunt, podem veure com l'èxit dels regionalistes no és, com la Lliga pretén, la consolidació en el poder municipal del poble català. El poble català afeblit per la crisi econòmica i les lluites socials, per la repressió, decebut dels resultats de les lluites dels partits per obtenir l'autonomia s'ha decantat cap a l'abstenció electo-

00187

ral, opció a la qual han ajudat les tendències dominants en el sí del MO, l'acció directa i el sindicalisme.

L'esperança estava en el republicanisme :

"Solo un gran partido democrata que tuviera una no ción clara de la realidad y que tuviera, sobre todo, con ciencia de sus actos, podría salvar la situación, poniendo dique para evitar los desbordamientos de las masas obreras que, habiéndoseles metido sus ideales políticos se entregan, mal orientadas, a los excesos de las luchas sociales que en lugar de dulcificar la situación la irritan y la agravan..." (137)

Però els partits republicans no tenen força ni experièn cia suficient :

"Ningún partido republicano se ha preparado para una acción de gobierno, se ha predicado únicamente la des trucción y en lugar de disciplinar a las masas dándoles una educación cívica, se les ha impelido, primero hacia una fantástica revolución que precisamente, por ser fan-
tástica solo podía dar por frutos la anarquia ..." (138)

00788

LA COMPOSICIÓN DEL CONSISTORI

La sessió constituent es celebra tal com ho manava la llei, l'1 d'abril. Presidia l'alcalde Sr. Martinez Domingo.

Els regidors electes foren :

J. Albiñana Folch - Lliga

Salvador Anglada Llongueras - Jaumí

Arcadio de Arquer Vives - UMA

José Barbey Prats - Lliga

Leopoldo Benitez Rodriguez - PR

Victor Blajot Romero - Lliga

Mariano Bordas Flaquer - Jaumí

José Capdevila Ventosa - PR

Manuel Carrasco i Formiguera - Lliga

Joaquim Degollada Capdaigua - Lliga

Josep Gabarro Bergada - FMA

Lluís Guarro Casas - Lliga

Emiliano Iglesias Ambrosio - PR (Renuncia al carreg de
regidor 30-3-21)

Julio Marial Fey - PR

Lluís Massot Balaguer - Lliga

Martí Matons Bofill - Nacionalista independent

00765

Enrique Maynes Gaspar - Lliga
José Nonell Pujol - Lliga
Ramón Palau Morros - PR
J.Mª Puig Corominas - Lliga
Dario Rumeu Freixa - UAN
Alejo Manuel Santamaria Gonzalez - PR
José Tomás Boix - Lliga
José Trius Tous - Lliga
Xavier Tusell Gost - Lliga
José Vilaseca Bas - Lliga

Aquest foren els regidors que formaren el consistori, junt
amb els elegits a les anteriors eleccions :

Domingo Blanque Blanch - PR
Joaquin de Bolos Sadena - Jaumí
José Caraben Vendrell - Lliga
Manuel Carvi Rodriguez - PR
Ramón Coli i Rodes - Lliga
Lluís Companys Jover - PRC (renuncia el 2-3-21, per incom-
patibilitat amb el càrrec de
diputat a Corts)
Xavier Gambus Ballve - PR
Casimiro Giralt Bullich - Nacionalista republicà

00190

Rafael Guerra del Rio (renuncia el 21-1-21, per incompatibilitat amb el càrrec de diputat a Corts)

Valenti Iglesias Abello - Independent

Carles Jordà Fages - Lliga (renuncia al càrrec per no viure a Barna, el 18-5-21)

José Jorge Vinaixa - PR

Jacinto Laporta Mercader - Lliga

Antonio Martinez Domingo - Lliga

José A. Mir i Miro - PR (mort l'octubre del 1921)

Antonio Montaner Castano - PR

Lluís Nicolas D'Olwer - Lliga

J Puig i Esteve - Lliga

Antonio Roma Planas - PR

Augusto de Rull i Artos - Lliga

Manuel Sabater Carbonell - Lliga

Juan Vinas Pons - Lliga

José Xicoy Grau - Lliga

En conjunt la correlació de partits és la següent:

26 Regionalistes

1 Nacionalista independent

3 Jaumins

14 Radicals

00193

Uns quants regidors dels nou

15. (Per a mostra ja n'hi ha prous)

- 1 Lliberal autonomista monàrquic
- 1 PRO
- 1 Nacionalista republicà
- 2 UMN
- 1 Independent

(139)

Un cop constituït el consistori és procedeix a la votació per elegir el nou alcalde. S'objectua de forma secreta entre els regidors i surt electe el Sr. Martinez Domingo. L'han ajudat els vots de la Lliga, hi han votat en blanc els republicans i els homes de la UMN.

Per a la Lliga, M.Domingo és : "el batlle integerrim i ca talanísim qui, en la més memorable ocasió de la seva vida pública, s'estimà més ser ciutadà lliure de la lliure Barcelona, que tots els honors oficials ... Aquest home ha estat enlaïrat novament a l'alcaldia pel vot del consistori, fidel intèrpret del vot popular ... " (140)

Es procedeix tot seguit al nomenament dels síndics i tinentes d'alcalde, que a la propera sessió municipal, una setmana després, triaran cadascun el seu districte. Resulten electes :

00192

Jorda - Lliga

Maynes - Lliga

Coll i Rodas - Lliga

Nicolau d'Oliver - Lliga

Blajot - Lliga

Matons - Nacionalista independent

Bordaas - Jaumà

Caraben - Lliga

Laporta - Lliga

Massot - Lliga

(L'ordre en què estan citats correspon a l'ordre de les
tinences d'alcaldia)

Pels càrrecs de síndics resulten triats: "

Fulg Esteve - Lliga

Gabarro - FMA

No es pren cap més acord d'importància en aquesta sessió
municipal. La Lliga ara que ja s'ha fet amb els ressorts
de podermunicipals - síndics i tinents d'alcalde - de
ixa de banda per a una propera sessió els habituals parla
ments on es fixen les línies d'actuació del futur consis
tori.

00193

Els radicals, abatuts pels resultats electorals, poden dir poca cosa de la nova distribució hegemònica a ls càrrecs. Només pretenen recordar alló que hi ha hagut de positiu en la seva gestió municipal, perquè almenys es produeixi una certa continuïtat:

"el nuevo ayuntamiento no puede apartarse de las orientaciones que ha trazado la democracia radical. La reforma tributaria, el plan general de enseñanza y construcciones escolares, la nueva política social y las grandes obras de saneamiento son obras del PR...

Debido al concurso que las comisiones de Hacienda han prestado a la de cultura, está en marcha la gran obra de transformación de la enseñanza que se ha emprendido según las normas de la moderna pedagogía ..." (141)

L'Ajuntament és tornà a reunir el proper dilluns, dia 7 d'abril. És la sessió on es distribueixen els càrrecs ja no directament polítics sinó més aviat administratius, - els de les comissions -

Després de llegir el despatx oficial, els regidors Jordà, Maynes, Blajot, Bordas i Matons proposen una reorganització de les comissions municipals.

00734

La proposta demana que la C.C. sigui permanent amb caràcter ordinari. Estaria formada per sis regidors i tindria al seu càrrec : "Escoles nacionals, grups escolars, escoles municipals de totes menes, foment d'institucions Culturals, biblioteques, cantines escolars, escoles del Bosc, jardins d'infants, Arxiu i les seves publicacions, exposicions, Banda municipal " (142)

Continuarien funcionant amb caràcter autònom la Junta de Museus, la Junta de Ciències, la Junta d'exposicions, l'Institut d'Orientació Professional, la de colònies escolars i la de asils i albergs". L'Ajuntament també tindria representants seus en les següents entitats relacionades amb l'ensenyança : " Junta Provincial de Instrucción Pública, Junta Local de la Enseñanza ".

La proposta és aprovada amb una esmena del Sr. E. Iglesias que estableix el caràcter especial de la C.C., i demana que la constituïxin 8 regidors (143) i que tinguin al seu càrrec la construcció d'edificis per als seus serveis.

Es procedeix al nomenament de comissions, i la de cultura és formada pels regidors :

00195

Guarro - Lliga
De Rull - Lliga
Iglesias - PR
Puig i Esteve - Lliga
Barbey - Lliga
Nicolau d'Olwer - Lliga
A. M. Santamaria - PR
Guerra del Rio - PR

La Comissió de Colonies la formen els regidors :

Cardona - Lliga
Anglada - Maumí
Montaner - PR
Laporta - Lliga
Xicoy - Lliga
Nicolau d'Olwer - Lliga

Representen al municipi en altres institucions d'ensenyança, els regidors següents :

Junta Local de la Enseñanza : De Rull, i Santamaria.
Junta Provincial de Instrucción Pública : Barbey.

00196

Després de la distribució dels càrrecs de les comissions, els caps de les majories consistorials i de les minories parlen en nom dels seus partits :

Maynes, en nom dels regionalistes, exposa per quina raó han votat al nou alcalde, "encarnació del sentit cívic dels ideals regionalistes", reafirma la fita principal del seu partit - l'obtenció de l'autonomia per a Catalunya - i no passa a exposar cap programa administratiu per al municipi - observem el contrast amb la propaganda electoral - ja que "Els actes són més eloqüents que les paraules" (144)

iglesias, en nom dels radicals, manifesta la seva sorpresa per la manca dels tradicionals programes que s'exposen cada any en formar-se el nou ajuntament. De tota manera considera que el pla de govern de la Lliga ja és prou clar i "es resumeix en autonomia i exposició". En ambdues empreses el P.R. pot col·laborar-hi i ho farà. El P.R. accepta "no sols l'autonomia de la regió, sinó que vol fins i tot la del municipi per ser aquesta l'expressió de la sobirania popular"

Enfront d'aquest acord, dues absències : ¿ no pens

00197

fer la lliga des de l'ajuntament res contra la repressió ?
¿ per què insistir en la proposta de fer permanent la J.J.?

00198

LES ELECCIONS MUNICIPALS DEL 1.922

VIGILIES DE LA DICTADURA

A la crisi política de la monarquia que ja fa tants anys que s'arrossega, s'afegeix la inquietut pels problemes socials i la desesperació per la ineficàcia d'alguns - caps de l'exèrcit - desastres bel·lics al Marroc -. El règim està desprestigiats no sols en el interior sinó també arreu d'Europa :

"Desde el 12 de junio de 1917 hasta el fin de este año de 1921 ha acabado de desnacerse el prestigio que tu viera la dinastía y que no era sino "prestigio" en el sentido primitivo de esta palabra, es decir, engaño. Hoy no defiende ya nadie a la dinastía por sí misma. Los mascucos tratan de explotarla aprovechándose de su debilidad. Al terminar este año de 1921, la monarquía borbónica ha**burguiana** española, es, moralmente, un **cadáver** y un **cadáver** en descomposición pestífera. Y en torno a él, de este régimen cadavérico, los cadáveres de Monte Arruit " (142)

"El reino de España tiene merecido el bloqueo que se le anuncia por el Comité Internacional Obrero de Amster-

00723

dam, como tiene merecido el descrédito que está cobrando en el mundo civilizado ..." (146)

Les difícils condicions de viua, unides a la crisi política que priva de prendre mesures serioses, i la força repressiva de la Patronal, que no dubta en contractar pistolers, han portat al moviment obrer pels camins de la violència. El seguit d'assassinats d'obrers i patrons pels carrers de Barcelona que s'inicia l'any 1918, continuà en augment en el període 1920-1922. Aquest ambient provoca tensions i dubtes el els partits d'esquerra, ja molt debilitats per la repressió. Sembla que la mort de Llaure i Seguí, i l'empresonament de Companys, deturaren per bastant de temps les possibilitats de refer un partit republicà nacionalista que pogués donar resposta a les exigències socials del moment. Dues vies de sortida per l'esquerra arriben a insinuar-se : l'adhesió als corrents marxistes internacionals i l'estricta sindicalisme, però cap d'elles quallarà en aquests anys.

El Partit radical és ja només una sombra d'allò que havia arribat a ser a Barcelona. En totes les eleccions (legislatives del 19 de desembre del 1920, provincials del 12

00200

de juny, legislatives del 29 d'abril de 1922) només pre senten candidats per minories.

Els regionalistes, en aquests anys, evidencien més que mai la seva comunitat d'interessos amb la burgesia indus trial catalana i es veuen pressionats de nou a la col·la boració amb el govern central, ja que, per una banda, els cal obtenir de Madrid les mesures per afrontar la crisi econòmica i industrial i, per l'altra, havien de cercar ajut per a controlar la difícil situació social a Catalunya.

Cambó entrarà a formar part del govern de concentració presidit per Maura a l'agost del 1921, i intentarà adre çar econòmicament el seu país des del ministeri d'Hisenda. A Barcelona, la brutal repressió contra el moviment obrer i sindical continuarà essent dirigida per Martínez Anido, que no serà destituït del seu càrrec de governador civil, fins l'octubre del 1922. (l'havien nomenat pel càrrec l'octubre del 1920)

Aquesta actitud de la Lliga allunyarà dels seus rengles a tot un seguit de joves polítics que posen en dubte l'e ficàcia de la tàctica regionalista i radicalitzaran les

00201

seves postures autonomistes.

La causa de la monarquia, que ja han deixat de defensar els partits tradicionals, és sustentada a Catalunya per agrupacions com la UMN (Unión Monárquica Nacional), que és derrotada ampliament en cada oportunitat en què es presenta al vot popular. Logícament, seran els seus homes els qui ocuparan els càrrecs públics de Catalunya a partir del cop d'Estat del setembre del 1923.

La monarquia en perill haurà de recolzar-se en les poques forces políticament actives que li resten addictes, i l'exèrcit en serà una. Els militars acabaran essent l'ultim suport del règim, quan a les acaballes del 23 es proclami la dictadura.

Solució de força a un carreró sense sortida que, en un primer moment, fins i tot esperarà als regionalistes, perquè Primo de Rivera els promet de restaurar l'ordre i d'atendre les seves tradicionals peticions autonòmiques.

00202

Les noves alternatives nacionalistes.

En mig de l'apatia que presidia la vida política oficial (s'arribà a percentatges d'un 40 % d'abstenció electoral) fou una sorpresa l'èxit assolit per la candidatura aïlla da de Rovira i Virgili (Acció Catalana) a les eleccions legislatives de l'abril del 1922.

La lliga astorada pel triomf i preveient una rivalitat que podia fer-li perdre encara més el suport popular, intentà per tots els medis - s'arribà fins i tot al ma neig de vots - impedir que Rovira accedís a l'acta de diputat. La reacció davant aquests fets, encara ajudarà a debilitar més la imatge pública del regionalisme :

"Nosaltres no podem pas dubtar, quan estan en llui ta un home de professió intel.lectual, que a la seva pro fessió hi es fidel, que ha remogut la consciència de la ciutat manejant idees, que representa, migrat o esplèn did l'únic esforç d'avui, de la nostra generació per a donar un contingut teòric al catalanisme, per a construir camunt el sentiment nacional una doctrina política... Tot això d'una banda, i de l'altre uns cacics de barria da. Un cert orgull ens pervé com a intel.lectuals (reivin

00203

diquem la ingrata paraula) de veure com per a vèncer a un dels nostres, el polític realista, el manejador dels interessos del barri, el dispensador dels favors i dels terrors del suburbi, ha tingut de caure en la infracció palesa de la llei. Perdién, i no han pogut evitar l'esverament i aquell "trop de zèle" dels perills del qual avisava Talleyrand." (147)

L'èxit d'Acció Catalana, en aquesta primera sortida electoral, es repetí en les eleccions a diputats provincials del 10 de juny del 1923 en aconseguir triomfar en un districte electoral.

Com en l'altre vanceren els radicals, La Lliga es quedà només amb les minories. Aquest enfortiment del nou grup polític quedarà totalment paralitzat pel cop d'estat del setembre i el grup no tindrà altre sortida que les manifestacions de tipus cultural a través del seu diari, La Publicitat, ara en català.

Breu història d'Acció Catalana.-

La constitució del nou grup arrenca de la Conferència -

00204

cional Catalana, convocada per les joventuts nacionalistes l'abril del 1922 i realitzada els dies 4 a 6 de juny del mateix any.

Es tractava fonamentalment de retornar al nacionalisme part dels seus signes d'identitat, perduts amb l'osvalment de l'ideal que en el seu moment havia representat la Lliga i ahora de trobar tàctiques polítiques més encertades :

"Lues tàctiques resten, no ben assajades encara, que es complementen l'una amb l'altra: l'acció exterior de fer conèixer el nostre problema internacionalitzant-lo, i l'acció interior de laborar Catalunya endins, més per mitjà de les nostres corporacions públiques, que ens trobarem que responen a una tònica més general, acudint de dret al nostre poble, per tal que arribi a assolir una suficient densitat i passió nacionalistes " (140)

Acció Catalana passa a ser dirigida pels esmentats Borrell i Nicolson d'Olwer, juntament amb Rovira i Virgili, Ramon D'Abadal, Carles Jorda i Leonore Corvera.

El portavoc del grup fou el setmanari "Acció Catalana"

00205

fins el 15-6-22 que el grup ~~compta~~ amb el diari "La Publi-
 citat" (que s'edità en català des de l'1 d'octubre)

Altres nous grups polítics que apareixen en aquests anys
 són Estat Català i la USC.

Un dels grups assistents a la Conferència Nacional Cata-
 lana, fermament convençut de la necessitat^{no} de fer-se amb
 el govern de les corporacions, sinó de constituir un Es-
 tat propi, creà un nou partit, que organitzat sobretot
 per Macià, es caracteritzava per la superació del fede-
 ralisme i l'accentuació del separatisme. L'acte constitu-
 ent fou una conferència de Macià, als locals del CADCI,
 el 16-7-22. Fou el portantveu del grup, la revista "Es-
 tat Català".

La USC representa l'intent de crear un partit socialista
 català, " Enllaçant el MO amb el catalanisme a través
 del socialisme" (149). Es creà el 6-7-23 i n'eren mem-
 bres Rafael Campalans i Gabriel Alomar.

00206

13.7.1923

LA MALALTA CRÓNICA

—Pobretal... Ja no pot anar ni amb rodes!

AMBIENT DE BARCELONA DAVANT LES ELECCIONS

Barcelona rep les noves eleccions municipals amb un marcar excepcionalisme. Els nous grups polítics creats no feren variar la correlació de forces cara a les eleccions municipals.

"Una sèrie de desconeguts, als que se sumen uns quants desconeguts es preparen per a clavar les seves urpes a les carns de la infel·lig públia, que no pot ja amb els seus ossos. Al costat de l'indocumentat, van aquesta vegada els que de l'administració de la ciutat han fet un ofici; els que han pres la ciutat per camp de conquesta; els que, sota la capa de l'amor a Barcelona, tracten de refer o de fundar la seva hisenda personal.

L'esperit popular, l'ideal de la població, no batega en cap de les candidatures que simulen disputar-se els vots ciutadans. Les llistes de noms sotmeses a l'atenció de la gent responen a l'afany de domini covat pels grups polítics que es barallen per a fer-se amb les escorialsles d'un passat llunyà ...

...Tot el temps que triguem a expulsar-nos la ronya que suposa l'existència dels actuals agrupaments polítics, tardarà Barcelona en ésser un poble modern, mercader de

00207

l'estima a què té dret.

Avui per avui, malgrat les aparences, és la ciutat, un llogaret; quelcom en període de formació; tot menys un cos viu, amb consciència dels seus deures" (150)

El desprestigi dels partits és tal, que fins i tot es retorna als ja gastats procediments caciquils :

"Hem arribat a la fórmula suprema de la política de mocràtica. Un home és un vot i un vot són cinc duros. Són 25 ptas. si els candidats són regionalistes i 10 ptas. si són radicals. Els monàrquics no tenen tarifa fixa. O aga fien badocs gairebé gratuïts o vius per als quals un vot monàrquic s'ha de pagar com el cap-i-cua al domino...

Uns homes amb diners podran, si volen, substituir als partits. Primer inscrivint noms apòcrifs en el cens; després, cercant una clientela de desvergonyits que votin en rels, i finalment adquirint electors en pública subhasta. Uns banquers adquireixen les aigües, uns contractistes les obres públiques, unes empreses els serveis municipals. Doncs, banquers, contractistes o empreses, podrien orga nitza r l'anexia del municipi, convertint-se d'interme diaris en explotadors directes." (151)

00208

LES DIVERSES CANDIDATURES

amb un ambient com el que merben de descriure no és gens estrany que es reuneixi la llista de partits que es presenten a la lluita electoral, com tampoc estranya que els seus programes siguin cada una més variats.

La Lliga regionalista davant les eleccions del 22

Els candidats regionalistes per a regidors són els següents :

Esteve Cortada Alavern
Josep Rovira i Bruguera
Josep de Soler Julia
Bonaventura Plaça Tapis
Marti Esteve i Guau
Ferran Fabra i Puig, Marques d'Alfella
Estanislau Lluç Reynals
Josep Morera i Ferrer
Rafael Closas i Genara
Lluís Bosch Labrus Blat
Salvador Giron Masgrau

00209

Enric Anglada Conejos
Llonguèl Laura Riera
Francesc Masquets i Prats
Joaquim Mª de Nadal Ferrer
Josep Cararach Mauri
Agusti Escoda Domenech

(152)

"Hi ha en la candidatura ... la representació jug^a
ta dels diferents matissos del nacionalisme i la seva
concreció política . Hi ha les altres representacions
socials, unides per una tradició constant a les tasques
ciutadanes. Hi ha la impetuosa embranzida de la joventut
que portarà al consistori la representació de les més
pures idealitats catalanistes i els més ardits anhels
de cultura... Hi ha la ponderació d'interessos i dels
ideals que integren la complexitat ciutadana de Barcelo^a
na" (153)

En l'acte de presentació celebrat als locals de la Lli^a
ga el dia 26, Ventosa i Calvell aclareix quin es el seu
concepte de gestió municipal :

"Per a nosaltres, l'ajuntament ... és el cos viu

00210

de Catalunya, és la representació del cap i casal de Catalunya, on s'hi concreten tots els anhels de llibertat i de progrés de tota la terra catalana. A l'Ajuntament i a la Mancomunitat ... hi havem demostrat que... quan reclamem que ens permetin governar-nos autònomament, no ens mou una aspiració sentimental ... sinó que ens sentim capaços per a l'exercici d'aqueixa llibertat i autonomia ..." (154)

Un altre orador, Bonaventura Mª Plaja, subratlla el paper, el pes que juga la ciutat de Barcelona :

"Barcelona no és una ciutat provinciana ... Barcelona no viu solament de l'amor del pasat i ha complert certament una missió en la història, però sap que en té una altre per complir i és la de reunir un poble. Molta part d'aquesta tasca pertoca a l'ajuntament ..." (155)

Enric Maynes, especifica els límits d'aquesta gestió municipal autònoma en aquestes actuals circumstàncies :

"El primer obstacle és la llei, aquesta llei que ens obliga a discutir-ho tot en plena sessió i que fa que obres nostres puguin ser entretingudes per passions polí-

00211

tiques o per tràmits governatius " (156)

De tota manera, com aclarirà Duran i Ventosa, els regio^unalistes no lluiten tan sols al municipi, sinó també en el govern de l'estat central, i es aquesta lluita coordi^unada la que pot portar a la victòria.

La candidatura de la Lliga representa "l'encarnació de totes les forces socials de Catalunya", i els qui la in^utegren són "garantia d'una administració honrada i d'una actuació fonamentalment catalana" segons paraules de Ven^utosa i Calvell. (157)

Enfront a la Lliga, "l'esquerra catalana ja no existeix ... i dic desgraciadament perquè ... teníem amb ella l'i^u-deal comú de les reivindicacions de Catalunya ... a l'es^uquerra hi havien homes de gran valer..."

"La UMN no representa res més que un aplec de gent unida tant per un ideal anticatalà com per un sentiment d'odi contra nosaltres (els regionalistes)

"Els radicals enlloc podem presentar batalla ... perquè

00212

no són una força política" (158)

com podem llegir, els tòpics regionalistes tornen a servir per a la presentació dels nous polítics :

"la Lliga, ... mai no s'ha considerat un partit, si
nó la representació d'un poble ..." (159)

Poble format pel conjunt de les classes socials sense ex
clusió, unides per un ideal patriòtic comú :

"Una de les tristeses que teníem abans era veure com
la classe obrera no ens seguia, però ja compendrà que ve
amb nosaltres, perquè l'ideal nacionalista necessita del
concurs de totes les classes socials. Seguint així farem
un gran camí en el triomf de la nostra causa.

... Ens sembla que defensar l'ús total de la llengua prò-
pia beneficia m'és al pobre que al ric, perquè aquest dis
posa d'elements per a aprendre altres llengües, mentre
que les quatre nocions de castellà del primer a menys li
serveixen per a presentar-se davant un jutge" (160)

Cal que la ciutat de Barcelona, cap i casal, estigui re-
gida pels nacionalistes, únics i exclusius interès de
la seva espiritualitat :

00213

"Justament ara que Barcelona començarà a preparar-se per a la vinent exposició, com més gran haurà d'ésser l'esforç de la ciutat, com més coses haurà de rectificar i transformar, més fonament barcelonès haurà de trobar-se en les tradicions barcelonines i en la ideologia nacion^lista" (161)

"Per l'exposició, per Barcelona, pre Catalunya,"/o-
ten les candidatures nacionalistes i ciutadanes de la -
liga" (162)

"Per la civilitat de la urbs, per la catalanització de la vida ciutadana, per la moralitat administrativa i les reivindicacions patriòtiques ..." (163)

¿Quines són les promesses que fan els futurs regidors a la ciutat cara a resoldre els problemes més immediats?

Dos aspectes centren la seva atenció. La preocupació pels problemes urbanístics, de cara a preparar la futura exposició, i la inquietud per la cultura.

"La lliga ha de resoldre els problemes de la ciutat tals com l'hissenda municipal, l'embelliment de la ciutat

002.14

l'Exposició ..." (164)

El Partit Radical

La novetat que podem constatar és que els radicals, després de la seva cooperació amb els nacionalistes republicans, ara que aquest estan en plena desfeta, han assimilat quelcom de l'ideari nacionalista, i potser per oportunisme, potser per convicció d'alguns dels seus homes (no cal dir que entre aquest no hi comptem Ferroux), manifestaren molta més fermesa en les afirmacions de catalanitat.

El candidats a regidors pel P.R. són els següents :

J.J. Rocha - advocat.

Josep Ullé - advocat.

Mateo Guau - comerç.

Oriol Martorell Puig - advocat.

B. Casajoana - comerç.

Felix Roure - comerç.

Rafael Canales - metge.

Pedro Bonenech - industrial.

00215

Ramon Olivella - industrial.

Llorenç Pahissa - periodista. (més tard eliminat de les
l·listes per un afer intern
del partit)

Ignasi Neves - comerç.

Mateo Riera - comerç. (més tard esborrat de la llista per
renúncia)

(165)

El P.R. articula la seva propaganda accentuant dos concep-
tes que des d'inicis de segle, i per manca d'eficàcia en
la gestió municipal degut als defectes de la llei, es de-
baten en el sí del municipi : L'ajuntament de Barcelona,
pel seu pos polític ¿és una entitat administrativa o polí-
tica? ¿Només té una d'aquestes característiques o ambdues?
El fracàs de la gestió municipal fins ara ¿és degut potsar
al fet que els partits es decanten massa vers una de les
alternatives?

L'opció dels radicals és clara. De sempre per a ells l'a-
juntament de Barcelona ha estat un instrument polític.

"La lucha electoral ... no tiene en modo alguno un
significado localista ... no luchamos ni ahora ni nunca

00213

por la conquista de puestos, ahora y siempre luchamos por afirmar el predominio de nuestros ideales ... el eclipse de nuestros ideales democráticos en la corporación popular sería de gran trascendencia para nuestro pueblo y repercutiría en la vida nacional..." (166)

El poble ha saber què li interessa més, si prestar suport a un partit que promet una acció administrativa i després no pot acomplir-la degut a les limitacions de la llei municipal (sobretot a la manca de recursos hisenòstics) o a un partit com el P.R. que ja obertament compta amb aquesta limitació :

"nuestra misión en el ayuntamiento tiene un sentido puramente político ... Es preciso que el pueblo barcelonés haga afirmación de sus principios liberales implantando la soberanía popular en el ayuntamiento para impedir la hegemonía de la Lliga, que es la alcahueta de la represión y un instrumento de la burguesía y de la reacción" (167)

Emiliano Iglesias en el curs del miting a Costafrances (2-1-22) reitera la mateixa opció : cal anar al consistori a fer política. Només regentar l'administració municipal és impossible i a més, afavoreix les disbauxes econò-

002

Amigos :

"Nuestra misión en el ayuntamiento ha de tener un sentido puramente político puesto que en menos de dos años se ha conseguido sin atisbos de omisión la obra que emprendimos de reorganizar los servicios, de sanear la hacienda y de acabar con el nepotismo. La reforma tributaria que realizamos ha proporcionado al Ayuntamiento unos veinte millones sobre la cantidad que antes se recaudaba y estos ingresos han servido para aumentar las trampas." (165)

"El PRM ve en el ayuntamiento un instrumento meramente administrativo, sino además un organismo caracter que refleje los latidos de su clase y encienda y haga prosperar el sentido elevado de su compromiso ... Creer que la obra de un ayuntamiento como el de Barcelona puede conducirse a la administración escueta de los intereses antiguos de la ciudad es un error craso, en el que han incurrido los regionalistas, con vergonzosa contumacia " (169)

La propaganda passa també, per la crítica als altres grups en oposició.

La Lliga és la responsable dels "xanxullos" urbanístics de

00218

la ciutat :

"Votar a la Lliga es robar todos los "cangos" administrativos realizados por el ayuntamiento, como la compra de aguas, el metropolitano, la Exposición, el contrato de tesorería, la apertura de la calle santes, la compra de terrenos para parques y las negociaciones de la deuda " (170)

Es també la responsable de la repressió de la patronal i la col.laboradora amb la repressió governamental :

"!Obreros! No votar al P.R. significa votar a favor del despilfarro lliguero en el municipio que tira millones y regales a sus obreros el pan para sus hijos"

"Votar a favor de vuestra opresión, dirigida por los lligueros del sometén y la patronal y realizada por el trio gubernamental Maura-Cierva-Cambó". "!Abajo los tiranos! !Viva la democracia republicana!" (171)

La Lliga no dubta en fer servir procediments caciquils quan li cal :

"La Lliga, representación fementida de los grandes explotadores y del caciquismo más humillante y oprimien-

00213

te, cuya organización pretende retrotraernos a los tiempos ominosos del despotismo feudal y religioso... (172), es la aliada sumisa de las oligarquías centralistas y se dispone a ir a les elecciones resucitando los procedimientos caciquiles" (173)

(Aquesta greu acusació es feia amb motiu de la incorporació dels vots de l'antic municipi de Sarrià al districte VIII, en lloc del VII, on predominaven tradicionalment els republicans)

Els monàrquics ni són mereixedors d'una crítica política a les planes de "El Progreso". Són qualificats així :

"La UIN con sus teorías troglodíticas y nefastas, con sus abominables personalismos, con su hedionda organización medieval y jesuítica" (174)

Mentre que la crisi de l'esquerra sí que és analitzada amb certa cura, el l'article d'Emiliano Iglesias, que reproduïa fragmentàriament :

"La izquierda catalana tiene un vicio de origen. Es un desprendimiento de la Lliga. Una variante, nada más que una variante de la Lliga. Y es que las ideas tienen

00220

un valor en sí, independiente del espacio y del tiempo. La idea de la democracia, del socialismo, de la República, lo mismo en China que en España, lo mismo en Liberia que en Castilla. Condicionar las ideas por el perímetro territorial es empequeñecerlas, caparlas, matarlas antes de que den su fruto político natural. Así ha ocurrido con la izquierda catalana ... El problema de la libertad, de la autonomía o de la independencia de Cataluña, no es problema de izquierdas ni de derechas. Es un problema nacional y el serlo es de todos sus hijos, aun de los mismos que nieguen o combatan el problema en estos términos y aun de aquellos que, no siendo oriundos ni nacidos aquí, tienen, sin embargo, una raigambre económica, afectiva o política. Lo que ocurre es que no hay catalanismo propiamente tal. Y como no lo hay, los que se amparan en él, lo hacen servir de apoyo a fuerzas estructuradas en normas de regularidad política en una nación definitivamente constituida. Comprendo perfectamente un partido de la República catalana que abarque todos los sectores opina**bles** de Cataluña. No se puede comprender (un partido catalan) para influir, gobernar y politiquear en España..." (175)

0022

La Unió

Els candidats que presenta la Unió són els següents :

Jaiac Mir Vives

Benito de Romeu i de Pomar, Jorda de Santa Lú de Romeu

Enrique Colom Jarcany

Juan Domenech Martí

Antonio Robert Rodríguez

Juan Grino Jargas, Barrón de Grino

(175)

La Veu els critica obertament l'ús del català en la seva propaganda considerant-lo oportunista :

"Val més que sigueu francament adversaris; en molts de vosaltres la catalanitat és un impossible natural"

(177)

Altres candidatures, només per a alguns districtes són :

Candidatura Republicana Autònoma: .-

Arcadi Carreras (178)

00222

Candidatura Tradicionalista Independent .-

Francisco Vila Bonalges

José Jover Vila

José García Sanjuan

Aristides Got Vila

Domingo Latorre (179)

Candidatura Independent .-

Lluís Humbert Santos (100)

Candidatura Tradicionalista .-

Salvatore Casado (131)

00223

ELS RESULTATS DE LES ELECCIONS

El balanç de les municipals del 22 demostra el triomf de la Lliga, el descrèdit total de la UMN i el manteniment d'un elevat grau d'abstenció.

El diari regionalista interpreta la seva victòria com que : "La ciutat de Barcelona ratifica la seva confiança a la majoria nacionalista de l'ajuntament"

El resultat de les eleccions és el següent :

Lliga	25.000	vots	...	15	regidors
Lerrouxistes	18.000	"	...	8	"
UMN	5.000	"	...	0	"
Jaumins			...	2	"
(aliats a la Lliga)					

(102)

Els radicals comparen el nombre de vots obtinguts ara i a les darreres eleccions de l'any 20, i s'alegren d'haver augmentat els vots aconseguits :

0022

	<u>Republicanos</u>	<u>Lliga</u>
1920	19.236	24.715
1922	25.210	25.046

"Significa que una parte del pueblo abandona su actitud pasiva de inhibición para incorporarse decididamente a las luchas políticas, y por otra parte, el desmoronamiento de la Lliga, desacreditada con sólo dos años de gobierno" (103)

Molt més ajustada ens sembla la interpretació que del resultat "èxit" radical en fa el diari La Publicidad :

"En las elecciones se ha observado el auge de los partidos con reivindicaciones autonomistas y el fracaso total de los centralistas. Los radicales han conseguido más votos por haber actuado últimamente en favor de las aspiraciones catalanas" (104)

00223

EL NOU CONSISTORI

La sessió de constitució se celebrà l'1 d'abril tal com ho mana la llei, sota la presidència de l'alcalde. Formen el nou consistori, els regidors electes :

Enrique Anglada Conejos - Lliga
Rafael Batlle Miquelerena - Lliga
Lluís Bosch-Labrus Blat - Lliga
Salvador Bremon Masgrau - Lliga
Rafael Canales Benito - P.R.
José Cararach Lauri - Lliga
Bartomeu Casajuana Abril - P.R.
Pedro Domenech Serriñana - P.R.
Estanislao Duran i Reynals - Lliga
Agustín Escola Domenech - Lliga
Marti Esteve Guau - Lliga
Fdo. Fabra i Puig, Marqués d'Alella - Lliga
Valenti Iglesias Abello - Independent
Miquel Junyent Rovira - Jaumí
José Morera Ferrer - Lliga (mort l'any 23, el substitueix
Josep Me Sabater)
Joaquim Me de Nadal i Ferrer - Lliga

00226

Ignacio Navés - P.R.

Ramon Olivella - P.R.

Buenaventura Flaja Ramis - Lliga

Enrique de Quiros Jorden - P.R.

Juan J. Rocha Garcia - P.R.

Felix Roure Carricarte - P.R.

José Rovira Bruguera - Lliga

José Me Sabater Julia - Lliga

Antonio Salvador Castell - Lliga

Fco. Tusquets Frats - Lliga

Juan Bta. Viza Cabell - Jaumí

Es mantenen en el càrrec, obtingut a les eleccions del 1920, els regidors :

Salvador Anglada Llongueras - Jaumí

Arcadio de Arquer Vives - UME

José Barbey Frats - Lliga

Leopoldo Benitez Rodriguez - P.R.

Victor Blajot Romero - Lliga

Mariano Bordes i Flaquer - Jaumí

José Capdevila Ventosa - P.R.

Manuel Carrasco i Formiguera - Lliga

Joaquim Degollada Capdaigua - Lliga

Josép Gabarro Bergada - FMA

00220

Lluís Guarro Casas - Lliga
 Juli Llarial Tey - P.R.
 Lluís Massot Balaguer - Lliga
 Martí Matons Bofill - Nacionalista independent
 Enríque Maynes Gaspar - Lliga
 José Nonell Puig - Lliga
 Ramon Palau Morros - P.R.
 Dario Rumeu Freixa - UMN
 Alejo Manuel Santamaria Gonzalez - P.R.
 José Tomas Boix - Lliga
 José Prius Tous - Lliga
 Javier Tusell Gost - Lliga
 José Vilaseca Mas - Lliga

(185)

En conjunt, la correlació entre els diferents partits
 és la següent :

Lliga	29	regidors
Radicals	13	"
Nacionalistes ind.	1	"
Jaumins	4	"
Independent	1	"
UMN	2	"

(186)

00225

Després del discurs de comiat de l'alcalde Sr. Martínez Boningo i dels representants de les majories i minories regionalistes (Coll i Rodes) i radical (Montaner), es procedeix a la votació per a triar un nou batlle. Surt elegit Ferran Fabra i Puig, marquès d'Albiella, per 31 vots. El republicans han deixat 15 vots en blanc.

Rocaa fa un discurs on especifica que ells no han votat perquè creuen contradictori que la ciutat de tradició republicana tingui un alcalde elegit monàrquic.

Després es procedeix al nomenament dels tinents d'alcalde i síndacs. Resulten elegides :

Tinents d'alcalde :	(per ordre)	Maynes - Lliga
		Plaça - Lliga
		Blaizot - Lliga
		Massot - Lliga
		Rusell - Lliga
		Matons - Independent
		Junyent - Jauri
		Barbey - Lliga
		Nonell - Lliga
		Vilaseca - Lliga

00228

Síndics : Begollada - Eliga
Olivella - F.R.

Els radicals provoquen grans aldarulls pels resultats, perquè creuen que es tracta d'una maniobra regionalista, neguit que continuen manifestant a l'hora de fer el tradi-
cional parlament on s'exposen els programes municipals pel bienni futur.

Maynes, cap de la majoria regionalista, manifesta en el seu parlament, els objectius a ls seus partidaris, que no ens sonen a res de nou :

"Barcelona és per a Catalunya la ciutat cabdal i per això en son esperit administratiu ha de portar-hi també la seva ideologia, servint de guia a les altres ciutats de Catalunya ...

S'ha fet obra a cultura i a hisenda, altres projectes són l'Exposició, la fira de mostres, el dipòsit franc, ..." (187)

Tot seguit els senyors Anglada, Maynes i Junyent fan una proposta sobre organització i constitució de les comissions municipals.

00230

La C.C. serà permanent i especial. La formaran 9 regidors i tindrà al seu càrrec: escoles nacionals, grups escolars, escoles municipals, institucions culturals, biblioteques, cantines, escoles del bosc, jardins d'infants, arxiu i publicacions, Exposicions i Banca Municipal.

Substitueixen amb caràcter autònom la comissió de Colònies escolars, la Junta de Museus i la de Ciències.

Aquesta reorganització, que serà aprovada, es mantindrà fins l'any del cop d'estat, amb l'afegit de la proposta dels Srs. Maynes, Nadal, i Junyent, que el 31 de gener del 23 demanen que s'augmenti el nombre de regidors per comissions.

Formen la C.C. l'1 d'abril del 22, els regidors :

Guarro - Lliga
Roure - P.R.
Barbey - Lliga
Nadal - Lliga
Duran Reynolds - Lliga
Santamaria - P.R.
Esteve - Lliga

0023

Bordas - Jaumí

Palau - P.R.

L'any 23 s'hi afegegen :

Tusquets - Lliga

Batlle - Lliga

Degollada - Lliga

Bremon - Lliga

Formen la Comissió de Colonies escolars :

Olivella - P.R.

Anglada - Lliga

Nonell - Lliga

Barbey - Lliga

Rovira - Lliga

de Quiros - P.R.

S'hi afegeix l'any 23 : Nadal - Lliga

Representen al municipi en altres organismes locals que
es preocupen de l'ensenyament :

00232

Junta Provincial de I. Pública : Plaja - Lliga

Junta Local de la Enseñanza : Santamaria - P.R.
Esteve - Lliga.

00233

CAPITOL III

ELS ORGANISMES LOCALS RESPONSABLES EN MATERIA CULTURAL I EDUCATIVA.

00236

La creació de la C.C. de l'Ajuntament no va significar que des d'aleshores el Municipi fos responsable de les necessitats educatives de la ciutat. Aquesta tasca ja li pertocava d'ençà del segle XIX, des que s'organitzà el sistema de l'educació pública arreu d'Espanya. Quines atribucions tenien els municipis i quines eren les seves connexions amb els organismes de l'Estat central, directament responsables de la qüestió educativa és el que ara pretenem analitzar.

L'ensenyament en el conjunt de l'Estat espanyol depenia des de 1900, del Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts.

Tot i la nova creació d'aquest organisme, el sistema escolar ja estructurat de molt abans per la Llei Moyano (1857) que per la seva transcendència i prolongada vigència, reproduïm a l'Annex 1.

Els punts bàsics de la llei eren :

- la responsabilitat estatal
- l'obligatorietat de l'ensenyament des del 6 fins als 12 anys
- la gratuïtat per aquells que no poguessin pagar-lo
- la confessionalitat
- els continguts limitats a lectura, escriptura, aritmètica i pràctica religiosa.

Per aplicar aquests punts també es preveia la creació d'escòles i la formació dels mestres a les Normals.

La Llei Moyano garantia el control estatal de l'educació, però responsabilitzava als organismes locals dels medis materials de les realitzacions escolars. Així era d'àmbit municipal, l'organització de la primària ; de les Diputacions provincials, la de la secundària i professional; reservant-se l'Estat, la formació del mestres i la Universitat.

Per garantir l'eficàcia d'aquesta delegació de responsabilitats i alhora, per no deixar en cap moment de controlar el conjunt, es crearen una sèrie d'organismes, amb els

quals quedava assegurada la xarxa burocràtica sobre la qual s'assentaria el sistema educatiu espanyol.

En l'aspecte organitzatiu, la Llei Moyano es complementà amb el reglament de 1859, que establia les "Juntas locales y Provinciales de 1ª Enseñanza", modificat posteriorment (D. 5-8-1874, Llei 2-6-68, RD. 19-3-75).

En conjunt, la piràmide política-administrativa era la següent: (1)

Ministre (des de 1901)

Director General (des de 1911) (2)

Rector - Consell Universitari

Governador Civil - Junta Provincial

Alcalde - "Junta Local de Primera Enseñanza"

Aquesta estructuració es calcà en part del model educatiu francès, molt centralitzat i jerarquitzat, però hi havien notables diferències en la seva aplicació real.

Entre a França, L'Estat burgès realment garantia la formació dels ciutadans, a Espanya, les aspiracions de la

00237

burguesia en el terreny educatiu no varen arribar mai a ser assolides per l'Estat, més representatiu dels interessos d'altres grups socials (els terratinents i l'església) directament implicats en el manteniment de l'ensenyança confessional per motius ideològics.

Així, a una banda tenim una estructuració burocràtica molt rígida, sempre sota l'estricte control de l'Estat, i d'altre cantó, ens trobem amb una configuració política del país que impideix que pràcticament aquesta organització funcioni.

Els resultats no podien ser més negatius. Durant anys i anys, els ajuntaments i corporacions locals, dominats pels cacics, no varen arribar a fer res en favor de l'educació popular, i així es constata en llegir testimonis de l'època on es parla d'escoles en locals insòlits (quadres, quartels, esglésies), de deficientes condicions higièniques (àdhuc sense aigua), i a càrrec d'un mestre, generalment mal preparat, i que depèn fins i tot en el cobrament del seu sou dels favors de l'alcalde. (3)

Les Juntas Locals seran en tot moment més un element de control del magisteri que un ajut al desenvolupament de l'ensenyament públic.

L'any 1901 i amb el Ministeri de Alvaro de Figueroa, comte de Romanones, es donà encara un pas més envers la centralització. Per la Llei de Pressupostos, i el RD. 26-10-1901, l'Estat passava a encarregar-se del pagament dels mestres i el material, a canvi de rebre l'import d'un recàrrec del 16% sobre les contribucions territorials dels municipis. Les escoles passaven de ser municipals a ser i dir-se nacionals, i els Ajuntaments perdien tota possibilitat d'intervenció en les funcions educatives en reorganitzar-se l'aparell burocràtic local.

Aquesta mida, que en principi, ja que l'Estat se'n feia càrrec tendia a millorar les condicions materials de l'ensenyança, només contribuï a deslliurar d'obligacions als municipis a canvi de l'esmentat pagament, i alhora impedí qualsevol iniciativa local de cara a millorar l'escola pública.

00259

per un decret posterior (RD. 2-9-1902), les Juntas Locals, passaven a ser municipals a Barcelona, Madrid, València i Sevilla, i dirigides per un "Delegado Regio". Segons el decret, aquest tenia : "la categoria del jefe superior de administración ... en su respectiva jurisdicción tendrá todas las facultades que las disposiciones vigentes atribuyen a los presidentes de las Juntas Provinciales y a estas mismas, y dependerá únicamente y directamente del Ministerio ...

- " Las facultades del Delegado Regio ... son ... las de adontar, bajo su exclusiva y personal iniciativa y responsabilidad, cuantas resoluciones y acuerdos le sugieran su celo en pro del buen regimen, gobierno y dirección de las escuelas públicas, dando cuenta al Ministerio para su aprobación.
- " Podrá igualmente el Delegado Regio inspeccionar personalmente, cuando lo estime oportuno, las escuelas privadas o de patronato de primera enseñanza, reciban o no subvenciones del Estado, de la Provincia o del Municipio ...
- " Auxilia al Delegado Regio en el desempeño de su cargo la Junta Municipal, compuesta por un concejal, dos padres de familia, una madre, un arquitecto municipal, un letrado

00249

consistorial, un maestro y una maestra de las escuelas municipales, del médico inspector de las mismas y del jefe del laboratorio municipal.

A esta Junta le incumbe examinar, discutir y acordar con carácter informativo y consultivo, en todos los asuntos en que por virtud de las leyes y disposiciones vigentes deba intervenir " (4)

Es clar que només el Delegado Regio tenia capacitat executiva i supeditada a l'aprovació ministerial, mentre que el caràcter de les Junes era merament informatiu i consultiu.

Barcelona, malgrat la seva importància urbana, no diferia de la resta de municipis de l'Estat espanyol. Ans, al contrari, la seva potencialitat no li atorgava cap avantatge, sinó que només li servia per a tenir un càrrec burocràtic més : el de la Delegació Règia. (5)

La ineficàcia d'aquesta estructuració burocràtica no impedí que es mantingués durant llarga anys. Posteriors modificacions legals canviaren les atribucions i la composició

00241

de les Junes, (els decrets RD. 7-2-1908, i RD. 5-5-1913), però continuaren bàsicament amb la mateixa funció amb la qual foren creades i amb la mateixa impotència.

Reproduïm a l'Annex 2, el RD. 5-5-1913, que estructura les Junes i que era vigent en el moment de la creació de la C.C., i que encara fou reforçat per una ordre del 21-9-1921, que establia :

"... Las Juntas locales de l Enseñanza pueden en cualquier momento visitar las escuelas para comprobar si los maestros cumplen con sus deberes y conocer las condiciones de los locales y el número de niños de que estos son capaces, pero sin intervenir en el regimen de la enseñanza." (6)

A. Galí analitza així la situació :

"No era pas la indignitat i insalubritat dels locals escolars el que havia d'averonyir la ciutat de Barcelona en ordre a les funcions d'ensenyament. Més l'havia d'averonyir la incapacitació a que la tenia sotmesa el règim polític espanyol, tan alegrement acceptat amb la implan-

00242

ració de la pseudodemocràcia on havien anat a parar les llibertats per la llibertat del segle XIX. Aquesta incapacitació va rebre el cop de gràcia amb el RD. de 25 d'octubre de 1901 signat pel comte de Romanones, que en traspassar a l'Estat l'obligació de pagar els mestres convertia l'escola municipal en nacional i llevava als municipis tot dret d'intervenir en un servei que d'altra banda anava al seu càrrec, puix com és sabut, l'Estat no feia més que de caixer i recaptava estrictament dels municipis els cabals per al servei ...

"Aquesta verrotoria era doble perquè no era sentida, perquè la incapacitació legal havia tingut com a conseqüència la incapacitació moral fins al punt de semblar perfectament normal que les coses passessin d'aquesta manera... Ningú no s'adonava de la ignomínia d'una ciutat de mig milió d'habitants incapacitada per les funcions docents, no se'n fa campanya enlloc sino és en els programes catalanistes involucrada en la generalitat de les reivindicacions autonòmiques. Ningú no la retreu, encara que més d'una vegada en senti el fibló.

00283

* Perquè aquest estat de consciència arribés a precisar-se una mica, calia que es produïssin abans dos estats de consciència, més generals, i que potser tots dos coincidissin. En primer lloc, calia que es produís un "renouveau" pedagògic, és a dir, el sentiment, la necessitat de renovació pedagògica ...

* L'altre sentiment concomitant d'aquest era el de la dignitat política desvetllada per la renovació dels procediments electorals aportada principalment pel catalanisme polític amb la conseqüència natural de l'enfortiment de les corporacions populars gràcies a la voluntat del poble lliurement expressada ". (7)

00244

CANTO IV

LA DUTTA PER A LA GENIO
CRISTIANES EDUCATIUS.

INTRODUCCIÓ (1)

La situació en què es debatia l'ensenyament a Catalunya exigia una resposta per part dels sectors preocupats per la regeneració del país.

Les indignades paraules de J. Puig i Cadafalch als diputats de la Mancomunitat poden ser una mostra dels desitjos que envaïen als catalans cada cop que contemplaven la seva minsa panoràmica d'institucions públiques culturals:

"Hem d'emprendre la restauració del país amb l'activitat dels països devastats. El nostre no ho ha estat per la guerra actual, però ho és pels mals governs i pels governs indiferents i hostils ...

Tenim encara com un govern d'ocupació. A les terres devastades han desaparegut tots els serveis públics, aquí no podem dir que hem tingut mai altra cosa que la que hem fet amb les pròpies mans ...

No podem dir escoles aqueixos llocs vergonyosos on la infància aprèn amb cantarella inútil, explicada amb llenguatge que no entén, el que la bona voluntat del mestre vol

00246

ensenyar. No podem dir Universitat els llocs on es recita per repetidors la ciència que s'elabora lluny, ben lluny! on es migren qualques savis solitaris abandonats sense mitjans d'estudi i sense estris de treball " (2)

Calia trobar una alternativa que satisfés l'estat d'opinió favorable a la modernització i a la catalanització del sistema cultural i alhora que fos factible dins la constitució política de l'Estat espanyol, que, com sabem, organitzava els seus serveis públics de forma molt centralitzada. Les circumstàncies polítiques del moment ajudaren a crear un ambient que demanava la popularització de la cultura i el lligam d'aquesta amb la terra, la llengua i la tradició. La resposta a aquestes exigències hauria estat un sistema educatiu nacional, autònom, públic i dependent d'institucions pròpies. Però aquesta resposta no fou possible de donar-la en molts anys, ja que Catalunya era una nació no reconeguda, sense institucions i que difícilment podia fer altra cosa que acomodar les seves necessitats a les estretes oportunitats de cooperació que li oferia l'Estat espanyol.

00247

EL CONCEPTE D'AUTONOMIA CULTURAL

El sistema educatiu deriva de la constitució política de l'Estat. En el nostre cas, la identificació entre Espanya-Nació i Estat-espanyol (argument bàsic de tota tesi "espanyolista" o centralista) xocava de ple amb el sentiment del poble català, que no s'identificava fàcilment amb els trets "nacionals" caracteritzadors de l'Espanya monàrquica tradicional. Des del resorgiment col·lectiu de la nacionalitat catalana a començaments de segle, estraçtarà de trobar mitjans d'identificació comunitària que es tradueixin en institucions polítiques i cultural pròpies. El caràcter regional o nacional d'aquestes, dependrà de les circumstàncies de la lluita política i anirà evolucionant a mesura que s'agreujarà la crisi política del sistema de la Restauració.

Fins arribar als anys 20, Catalunya no es plantejà la necessitat d'un estat propi. Els arguments dels polítics foren en tot moment marcadament "regionalistes", així, doncs la majoria de reivindicacions que podem estudiar es referi

00248

ran o bé a l'autonomia administrativa en el gestió cultu
ral, o bé, a l'autonomia política en la gestió d'organismes
depenents de l'Estat central, que engloben com a exigència
l'organització d'un sistema cultural propi.

Cal diferenciar entre propostes d'autonomia administrati
va - que bàsicament coincideixen amb propostes de descentr
tralizació de serveis -; de propostes d'autonomia políti
ca regional - que comportarien la creació de nous organismes
polítics responsables i representatius de la regió -;
i de propostes d'autonomia política nacional - que derivari
rien en la creació d'un Estat propi que organitzaria sobira
ranament els seus serveis - .

00249

ELS PARTITS POLITICS I LA LLUITA AUTONÒMICA

La diferència que acabem d'establir entre descentralització administrativa, autogestió regional i autonomia política, ens serà útil quan comencem a analitzar les posicions que varen anar produint-se al país, entorn a la reivindicació nacionalista. Aquestes actituds, totes elles anomenades autonomistes, són en realitat opinions diferents que oscil·len entre els matisos que hem establert, i que depenen fonamentalment de la tàctica seguida pels diferents grups polítics en cada circumstància.

L'hegemonia de la Lliga en la lluita nacionalista, almenys fins als anys 20, es tradueix en el fet que siguin les elaboracions teòriques dels seus prohoms les que marquin la tendència a seguir i que siguin aquestes directrius les que impregnin els programes unitaris - des de la Solidaritat fins l'Estatut de 1919 - . La figura de Prat de la Riba planeja sobre quasi bé un quart de segle de lluita nacionalista. El que ens interessa remarcar ara és que l'hegemonia lliguera marcà uns programes estrictament re-

00250

gionalistes per a la lluita nacional, i que aquesta tàctica li valgué la confiança d'alguns reformistes espanyols, fins el punt d'aconseguir petites concessions en qüestions d'autonomia administrativa (per exemple la Mancomunitat).

Respecte al PR , el que ens cal recordar és que tots els grups republicans, tant els lerrouxistes com els nacionalistes, subordinaven qualsevol programa de reforma interior a la lluita contra l'Estat monàrquic, amb l'esperança que un futur règim republicà adoptaria les solucions als problemes de gestió de serveis (tant educatius com d'altres).

Aquestes solucions eren enteses pels catalans nacionalistes com a derivació de la futura estructura federal de l'Estat espanyol, mentre que pels radicals es tractaria només d'una reforma administrativa, conseqüència de la modernització del sistema polític. La malgunyada activitat dels nacionalistes republicans només la veurem concretada en l'alternativa a l'Estatut de la Mancomunitat (alternativa pel que fa a la forma tàctica d'aconseguir-lo) presentada sense cap èxit al Parlament, l'estiu del 1919.

36

el fracàs de les campanyes autonomistes a la fi de la guerra mundial, l'agudització de les tensions socials i el gir manifestament dretà de la Lliga, l'esfondrament dels partits republicans d'herència federal i el tancament davant la qüestió catalana per part dels governs centrals, provoquen una crisi en el moviment nacionalista, que es manifesta en la necessitat de donar alternatives al regionalisme teòric pràctic.

Acció Catalana, malgrat els seus desigs, seguirà en la mateixa línia d'actuació regionalista, i acceptarà la feina de lluitar contra l'Estat central des dels seus propis organismes polítics - Ajuntaments, Diputacions, Mancomunitat -. L'única divergència serà l'abandó de la col·laboració en els seus organismes directes de poder - Govern i Parlament - (almenys en el programa teòric).

Aquest trencament serà propugnat també per F. Macià i els separatistes catalans, els quals divulgaran el concepte de Catalunya-Nació sobirana, amb necessitat ineludible d'organitzar-se en Estat propi.

00252

Aquesta segona onada de lluita nacionalista caracteritzada per un major radicalisme, la crisi de les solucions unitàries i la fi de l'hegemonia de la ~~EL~~liga en la direcció, va fer perdre una possible alternativa, més d'acord amb la conjuntura internacional, d'unificació de la lluita obrera amb la lluita nacional. Era la malmesa alternativa que encapçalaven líders com Seguí, Bayret i Companys, assassinats o durament represaliats.

00253

PROJECTES POLÍTICS I ADMINISTRATius PER A LA CONSECUCIÓ
DE L'AUTONOMIA CULTURAL

La Solidaritat Catalana

El Programa del Tívoli - llegit en aquest teatre el 14 d'abril del 1907, a l'acte de presentació dels candidats electorals de Solidaritat Catalana - és el text que ens pot resumir l'actitud d'empenta inicial de la lluita nacionalista emmarcada per les tàctiques merament regionalistes de la Lliga.

Redactat per Prat de la Riba, el text insisteix en la necessitat de dignificar la vida política depurant el sufragi de totes les seves irregularitats i intensificant la participació de la societat en la maquinària de l'Estat. Ara bé, aquesta reforma, aquesta tasca regeneradora, no pot ser duta a terme sense la possibilitat d'actuació regionalista en el sí de la pròpia terra :

"Cal que abans de tot, per assolir aqueixa finalitat de regeneració nacional, portar aquesta energia social sol

00254

vadora a les funcions que només per invasió del poder o per atonía de la iniciativa social han vingut a ésser funcions administratives directes o delegades de l'Estat, com l'ensenyança, la beneficència, les obres públiques, que en realitat formen la línia de saturació i confluència de l'acció del cos social i l'acció de la política de l'Estat.

- " Moltes de les funcions de l'ensenyança, beneficència i obres públiques, han d'ésser confiades a organismes regionals representatius de la personalitat de les regions, amb possessió de mitjans propis per exercitar-les.
- " Els municipis han de ser restituits a llur veritable condició de societats natural amb esfera d'acció pròpia seva i diferent i independent de l'Estat, encara que coordinada com les de totes les persones individuals o col·lectives intranacionals.
- " Uns i altres organismes regionals i organismes municipals en l'exercici de les seves funcions pròpies, han de fruir de la plenitud de la llibertat, enlairada al respecte de la personalitat dels altres i de la suprema ordenació legislativa en que ve a consistir l'autonomia.
- " Condició obligada de l'autonomia de les regions i els muni

00255

cipis és l'atribució a aquest organismes de recursos econòmics propis, determinant clarament que ha d'ésser hisenda de l'Estat, de la Regió i del Municipi". (3)

Ens seria fàcil veure en aquest principis el que seran més tard les línies d'actuació de la Lliga en la seva lluita per fer-se amb un poder regional, i llençar-se, alhora, a la conquesta de l'Estat.

També seria remarcable l'abast social dels serveis que es reivindicuen per a gestionar de forma autònoma (beneficiència, ensenyament i obres públiques), que ens assenyalarien els límits que la burgesia catalana marcava la seva lluita nacional.

En aquest sentit entenem el programa de Prat com un intent d'adequació del país als interessos d'una societat d'economia agrària i comercial que ^{es}desvetlla al capitalisme industrial i que necessita modernitzar les seves

adequant-les a la rígida constitució d'un Estat monàrquic heradat de segles enrera.

00256

La reivindicació de la gestió cultural s'enten amb aquesta doble finalitat : el paper conscienciador que té la cultura en tota lluita nacional podrà ser realitzat des d'organismes regionals creant un sistema educatiu propi, que a més contribuirà de forma decisiva a la modernització del país de la mateixa manera que pot contribuir-hi la instal·lació d'una xarxa de comunicacions adequada.

El "Proyecto de Administración Local"

La resposta a les propostes catalanes fou el projecte de "Administración local", elaborat per A. Maura el 1907, seguint un esquema anterior (1903), i que integrava part del reformisme del programa regionalista.

En els seus articles 406 i 407 establí la possibilitat que l'Estat delegués en organismes regionals (les mancomunitats), serveis d'ensenyament, és a dir, que podrien ser encarregades de :

"... la creación, la ampliación o el sostenimiento de

00257

establecimientos e institutos para la enseñanza o fomento de la cultura, salvas siempre las facultades del Estado, según el artículo 12 de la Constitución y las leyes especiales a que se refiere" (4)

No es tractava amb el projecte de reconèixer cap dret a les nacionalitats, sinó d'una proposta descentralitzadora que permetia la gestió d'institucions culturals pròpies per a les regions o comarques (recordem que també els municipis podien mancomunar-se en l'esmentat projecte), però sempre "Salvas las facultades del Estado".

El projecte Maura escindí l'opinió dels polítics catalans. L'esquerra s'hi enfrontà per l'establiment del vot corporatiu als organismes regionals, mentre que la Lliga veié com poc a poc, al llarg de la seva discussió, anaven minvant les possibilitats d'autonomia i fins i tot de descentralització.

La caiguda de Maura del govern (octubre 1908) arraconà els projectes. Els fets de la Setmana Tràgica (estiu 1909) acabaren d'esfondrar la unitat dels polítics catalans del temps

00258

de la Solidaritat. La col.laboració de la Lliga amb els governs monàrquics, afavorint la repressió, li valgué alhora la desconfiança del poble català i dels partits d'esquerra, mentre li assegurava un possible treball comú amb els grups monàrquics conservadors.

El "premi" que va obtenir el regionalisme de tot aquest tripijoc fou la concessió del decret de Mancomunitats.

La Mancomunitat

Els projectes de reforma administrativa d'en Llaurea el 1903 havien rebut la crítica dels regionalistes per l'oblit en què es deixaven els organismes regionals. Aquesta crítica fou ben entesa i el projecte del 1907 ja explicitava el dret de les províncies a mancomunar-se.

Els representants polítics de Catalunya, des de les seves corporacions guanyades per la força dels vots, intentaren adaptar aquesta possibilitat legal als interessos del país

00259

de cara a crear institucions representatives de la col·lectivitat catalana.

El tema se suscità primer a la Diputació de Barcelona, i després de discutit, es plantejà a la resta de les diputacions. Prat fou l'encarregat de redactar les Bases per a la Mancomunitat catalana, document que va ésser aprovat pels diputats l'octubre del 1911, amb l'única oposició del PR .

Prat presentà a Madrid les Bases com una obra solidària de tots els polítics catalans, que respectaven en tot moment la sobirania de l'Estat espanyol. El cap de govern, Canalejas, el rebé amb força afabilitat però es mostrà partidari d'una llei general per a tot Espanya, sense matisos específics per a Catalunya.

S'elaborà un projecte de Llei que començà a discutir-se a les Corts el maig de 1912. El mes d'octubre, s'aprova va al Congrés (amb l'abstenció del PR i el vot en contra del monàrquics conservadors). El 12 de novembre moria assassinat Canalejas i durant el govern Romanones el projecte

00260

restà oblidat, fins que el desembre del 1913 el ministre de governació del nou govern conservador de E. Dato, el presentà a la signatura reial.

El 6-4-1914 hom constituïa la Mancomunitat, que elegia president a E. Prat de la Riba. L'estatut pel qual s'havia de regir s'aprovà el 26-3-1915.

Les bases del 1911 aportaven als projectes administratius de Maure el fet que no fos no més la proximitat geogràfica la motivació per a mancomunar-se, sinó que fos el reconeixement de Catalunya com a entitat, el que aglutinés a les diputacions de les artificials províncies administratives.

Per donar cos a la nova institució de govern s'estructuraven una Assemblea i un Consell permanent, formats o triats pels diputats provincials, i regits per un President i tres Vicepresidents. El caràcter electiu dels càrrecs en garantia la representativitat.

Les atribucions en matèria educativa que s'atorgava la Mancomunitat quedaven fixades a la Base 5ª :

00261

"Base 5ª. La Mancomunidad podrá cuidar de las funciones siguientes : ... 9) enseñanza de las artes y oficios, agrícola, industrial y técnica, i ampliación de los estudios y enseñanzas establecidos por el Estado. 10) Conservación y restauración de los monumentos históricos catalanes. 11) Creación y fomento de las instituciones de cultura superior. 12) Las demás que el Estado o las Diputaciones catalanas le concedan y sean por la Mancomunidad aceptadas. 13) Todas las demás funciones que interesen a Cataluña y no sean de competencia exclusiva de otros organismos públicos". (5)

Els serveis que reclamava per autogestionar, s'establien a la Base 7ª :

"Base 7ª. El Estado delega a la Mancomunidad los servicios siguientes ... 8) Conservación y restauración de los monumentos nacionales situados en Cataluña. 9) Organización y sostenimiento de la enseñanza técnica, industrial, agrícola y de comercio. 10) Construcción de edificios escolares. 11) Instauration de los doctorados en la Universidad de Barcelona ... " (6)

00252

La resta d'atribucions pertanyien a l'àmbit de les obres públiques (carreters, ferrocarrils, ports, comunicacions, obres hidràuliques i explotació forestal). El finançament de tots els serveis es preveia com un ajut de l'Estat a la Mancomunitat, mentre no s'establís la recaptació directe d'una o més contribucions per l'organisme regional.

El projecte governamental, finalment aprovat, retallava les Bases, ja que, per qualsevol traspàs de serveis de la Mancomunitat, calia una llei aprovada per les Corts, i en l'aspecte econòmic deixava a la nova corporació sense recursos, car només podia comptar amb els que li cedissin les diputacions mancomunades i les subvencions i donatius voluntaris.

En qüestions educatives la retallada augmentava, en fer dependre la universitat dels cursos de doctorat que calia fer obligatòriament a Madrid.

L'Estatut de la Mancomunitat catalana elaborat pels diputats i aprovat pel govern respectà les limitacions legals del decret de 1913, però intentà estructurar de forma efi-

00253

caç el funcionament organitzatiu. Malgrat que el decret especificava la "conveniència de autorizar la asociación o mancomunidad de ayuntamientos y diputaciones provinciales con fines exclusivamente administrativos " (RD. 18-12-13), Prat no s'enganyava quant a la competència política del nou organisme, com ho manifestà en alguna ocasió :

"No hem fet la Mancomunitat per tenir una Diputació més gran, ni per a donar a l'ànima catalana un petit cos d'administració subordinada, secundària : una província (...), tots volem per a Catalunya un cos d'Estat, tots sentim que la dignitat de la voluntat popular catalana exigeix imperiosament, més o menys accentuades o atenuades, formes d'Estat". (7)

L'Assemblea de Parlamentaris

Seguint el procés de lluita autonòmica a Catalunya, ens hem d'enfrontar amb l'Assemblea de Parlamentaris del 1917.

Com a manifestació d'un moment polític molt tens, la reunió

00264

insistí de nou en les necessitats d'autonomia per a Catalunya, per poder emprendre la regeneració del país :

"Els representants en Corts de Catalunya davant la gravetat i transcendència dels moments actuals ... coincideixen a afirmar : Que es voluntat general de Catalunya l'obtenció d'un règim d'àmplia autonomia ..." (8)

I després de demanar al govern l'apertura d'unes Corts constituents, convocà als parlamentaris espanyols a reunir-se de forma extraoficial. Encara que el govern disfressà la iniciativa catalana qualificant-la de separatista, la crisi en què es trobava el país afavorí la crida i ajudà a cohesionar un moviment d'oposició governamental que es traduí en l'elaboració per diferents comissions d'uns projectes de reforma constitucional.

Les conclusions en relació amb l'autonomia són molt més generoses que qualsevol dels projectes anteriors, realitzats en cooperació entre catalans i no catalans. L'Assemblea declarà la regió com a organisme natural i li reconeixia "com a atribucions pròpies emanades de la seva consti-

00265

tució, les de governar-se i regir-se lliurement en tots els ordres que afectin al ple desenvolupament de la seva vida interna, sense perjudici de la plena autonomia municipal que serà objecte d'un altre acord ". (9)

Després d'establir les matèries en les quals l'Estat espanyol tenia plena sobirania (entre les quals no s'inclouia l'organització del sistema educatiu), es reconeixia explícitament la personalitat autònoma del País Basc i Catalunya (punt quart), als quals es garantia una organització autònoma amb recursos hisendístics propis.

Malgrat que l'Assemblea aprovà aquests principis, no els compartien pas totes les forces de l'oposició a la monarquia. Com a mostra, podem observar la ponència que H. Giner de los Rios redactà, per encàrrec de l'Assemblea, sobre els problemes educatius i les seves possibles alternatives, on s'oblida el principi de reconeixement de les nacionalitats catalana i basca, i s'insisteix altra vegada en la necessitat de la descentralització administrativa.

El projecte de Giner tenia més aviat un caràcter tècnic,

00265

ja que, com ho explicitava el text s'havien defugit de tractar les qüestions que poguessin plantejar divergències o desvetllar partidismes.

Quant el poder que es dóna a les reformes administratives, Giner considera fonamental la unificació de l'ensenyament públic sota la tutela de l'Estat, representat pel Ministeri, deixant una amplíssima autonomia al Municipi, província o regió. Aquesta necessitat ineludible d'autonomia docent la fa també extensiva a la Universitat. (10)

Amb aquesta divergència a l'hora de donar sortides a la situació educativa del país, poc podia arribar a fer-se. De tota manera, més fortes eren les divergències pròpiament polítiques i a la força d'oposició monàrquica dels polítics, deslligada de la lluita popular, acabà per esmortuir-se.

002.67

L'ESTATUT D'AUTONOMIA DEL 1919

Les divergències que marcaren el trencament del possible front unitari de l'Assemblea de Parlamentaris, es manifestaren de nou en el procés de lluita autonòmica dels anys 1918-19, enardida per l'ambient europeu de fi de la guerra mundial.

Mentre els republicans se sentien encara vinculats a l'esperit de l'Assemblea i presentaren una proposta de llei on s'establia com a punt primer "la concessió a la regió catalana de l'autonomia integral" (15-11-18), els regionalistes fent-se ressò de l'èxit assolit per la campanya autonòmica empressa des de l'Escola de Funcionaris d'Administració Local (depenent de la Mancomunitat) i de l'ambient del carrer, col.laboraren activament en la presentació d'unes Bases autonòmiques, que en nom de la Mancomunitat es presentaren al Congrés.

La proposta de l'Escola de Funcionaris insistia en el seu qüestionari :

00266

"Primer: Catalunya actualment necessita l'autonomia per a desenrotllar integrament totes les seves energies ...

Segon: Els ajuntaments no poden subsistir per més temps en llur actual situació. Cal canviar la Llei a base de l'autonomia ...

Tercer: Cal crear veritables hisendas locals ..."

(11)

A la convocatòria de l'Escola de Funcionaris s'hi adheriren quasi un 98% dels ajuntaments catalans. Amb aquest suport es creà una comissió parlamentària que elaborà les Bases per presentar a Madrid. En elles s'establí l'organització d'un govern regional que tindria plena sobirania per regir els assumptes interns de Catalunya, fora d'una sèrie d'atribucions que continuava detenant l'Estat Central i que bàsicament coincidien amb les establertes en el document de l'Assemblea de Parlamentaris (1917), com també coincidís en l'anterior proposta la creació d'hisendes independents.

L'Ajuntament de Barcelona s'hi adherí i oferí la seva col.laboració en la celebració d'un plebiscit municipal.

00269

L'acord s'aprovà a la sessió 8-1-1919, amb dues esmenes.
Una presentada pel regidor Iglesias :

"Que habiéndose cambiado los términos del problema que dió lugar al plebiscito municipal de Cataluña, toda vez que, según es público y notorio, la Comisión extraparlamentaria entiende no sólo en cuanto a la extensión de la soberanía municipal y regional, sino que principalmente al origen o fuente de esa soberanía, procede que, como cuestión previa a toda obra, se afirme la intangibilidad de la soberanía popular mediante el sufragio universal sin restricción ni adulteración de otros sistemas que repugnan la democracia, especialmente el del voto corporativo" (12)

L'altra subscrita per Balañá, Iglesias, Durán, Vila Maríes, Soler, Company i Giralt :

"Que el Ayuntamiento, ratificando el plebiscito municipal de la autonomía integral de Cataluña, haga constar su adhesión a las bases de autonomía presentadas al gobierno por el Consejo Permanente de la Mancomunidad de Cataluña, y que se acepte la invitación del mismo consejo y se acuerde asistir a la reunión general de municipios de Ca-

00270

talada, que tindrà lloc en la data que s'haurà fixat, per deliberar sobre el concurs que han de prestar los ayuntamientos catalanes para la efectividad de los acuerdos que tome la Asamblea de la Comunidad de Cataluña para asegurar la más inmediata implantación de la autonomía".

(13)

El mes de novembre del 1918, el Consell de la Comunitat entregava al cap de govern les Bases esmentades. La fre-
dor amb que varen ser rebuts els catalans amb la seva rei-
vindicació no era més que l'anunci de la violenta campanya
que es desenvoluparia en el si del Parlament espanyol arri-
bada l'hora de discutir la sobirania de la regió catala-
na per regir els seus destins.

Els republicans nacionalistes foren en aquesta ocasió més
realistes que els regionalistes. Tot just presentat el
projecte a Madrid, M. Domingo afirmava :

"Quien crea que la monarquia concederá la autonomía
a Cataluña o se engaña o quiere engañar a Cataluña. Por-
que la monarquia no sólo no concederá la autonomía, sino
que levantará España contra Cataluña" (14)

00271

Com a grup parlamentari, presentaren immediatament un acord on s'establí :

"... Considera que el dictamen de la dita ponència, com a resultat de distintes opinions, no representa integrament els ideals lliberals del nacionalisme i l'aspiració integral de Catalunya ...

... la impossibilitat d'aconseguir amb la monarquia l'autonomia de la regió catalana, com ho prova, entre altres fets, el "no hay dialogo" del comte de Romanones ...

... la necessitat de proclamar la república per a donar satisfacció als problemes de reorganització nacional, social i econòmica i cultural, que, de quedar ajornada o de g atesa, pot produir com a resultat la desintegració d'Espanya, i fins i tot la rebel·lia justificada dels elements que troben en l'Estat i en la seva forma actual el pitjor enemic de la nació" (15)

Als pocs dies el govern donava com a resposta, el nomenament d'una Comissió extraparlamentària que prepararia una ponència per a discutir a les Corts.

00272

El Consell de la Mancomunitat responia amb agressivitat a la contraofensiva governamental i aprovava una proposta dels republicans on s'establí :

"L'Assemblea de la Mancomunitat acorda declarar-se Assemblea Constituent, amb el primer mandat de redactar l'Estatut d'autonomia de Catalunya." (16)

L'adhesió de l'Ajuntament de Barcelona al projecte d'Estatut d'autonomia pot veure's en la proposta dels regidors Jordà, Maynés, Mir Miró, Gambús, Matons, Giralt, Garro, Marial, Carrasco, Nonell, Massot, Puig Esteve i Companys, aprovada a la sessió de 14-6-1920 :

"Que se telegrafie al Presidente del Consejo de Ministros expresándole que delante de la obra realizada por la Mancomunidad que ha merecido la aprobación de todos los partidos políticos catalanes y la confianza pública, estima el Ayuntamiento de Barcelona indispensable el robustecimiento de aquel organismo, sólo asequible con el legítimo traspaso de servicios y haciendas que le han otorgado las cuatro diputaciones y con la concesión de aquellas funciones previstas en el Estatuto de Autonomía al cual

00213

nuestra corporación reiteradamente se ha adherido". (17)

L'Estatut preparat pel Consell de la Mancomunitat i aprovat per l'Assemblea el 25-1-1919, partia naturalment dels principis de sobirania regional establerts a les Bases i organitzava un govern català que no estava limitat en el seu poder legislatiu i executiu fora del cas "que invaïexi els límits de les atribucions del poder central" (títol tercer. art. 56).

El govern regional comptava amb un ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts, ja que com quedava explicitat en el títol 4art. l'ensenyament no era matèria reservada per al poder central, i encara que no s'aclarís amb detall, quedava implícit que l'ensenyament seria en català. El parlament regional tenia poder legislatiu i executiu sobre :

"art.66. A. L'ensenyança en tots els seus graus i els altres serveis d'instrucció pública i belles arts, exceptuant el règim de la propietat intel.lectual ... subjectant-se a les següents condicions :

1a.- El nombre d'escoles primàries i de mestres que avui sosté l'Estat a Catalunya i la dotació d'aquest podran éss-

00224

er augmentats però no disminuïts.

2a.- La primera ensenyança serà gratuïta i obligatòria per a tota la població escolar de Catalunya.

3a.- Serà obligatòria l'ensenyança de l'idioma castellà en totes les escoles de primera ensenyança.

4a.- Es fixarà el mínim de coneixements que han d'acreditar els que obtinguin un títol de capacitat per a l'exercici de determinades professions." (18)

Poca cosa tenia a veure aquest estatut amb les Bases d'autonomia, que presentà la Comissió Extraparlamentària, anomenada i triada pel govern central, i aprovades pel Consell de Ministres el 20 de gener del 1919. Aquestes partien d'un avantprojecte redactat per Maura, que constava de 22 bases, 21 de les quals feien referència a la reforma descentralitzadora del règim municipal. Només la darrera es referia a la regulació d'organismes de govern regional que podien crear-se per afavorir la descentralització, però sempre sense poder legislatiu ni executiu que quedava en mans de l'Estat.

A l'article quart es reconeixia el dret de les quatre pro-

00215

víncies a constituir la regió de Catalunya, i en l'article 10, s'insistia en la responsabilitat estatal en el control de l'ensenyança, proposant-se com a alternativa una possible dualitat del sistema educatiu :

"Art. 10. La Diputació y la Generalidad podran instituir, reformar, mantener, auxiliar o promover, optando por las organizaciones, por las remuneraciones y por los métodos pedagógicos que prefieran cualquier instituto, la laboratorio, biblioteca, museos, escuelas, cursos, obras y fundaciones de índole cultural o docente, sean para la investigación científica, para producción artística o literaria, para experimentación y ensayos de aplicación técnica o industrial, para extensión y divulgación de los conocimientos o bien para dar sistemáticas enseñanzas superiores o secundarias, así de ciencias como de artes, tanto técnica profesional cuanto de industrias u oficios. También podrán encargarse de la conservación de los monumentos nacionales que se designen al efecto dentro de la región.

Con respecto a la instrucción primaria, el Estado y los municipios, seguirán en Cataluña el mismo regimen, sistema y condiciones que el resto de España. Por su parte, podrá

00226

la región establecer y sostener a sus expensas cuantas es
cuelas estime convenientes, en las cuales. ... será obli-
gatoria la enseñanza de la lengua castellana, se habrá de
observar en materia religiosa el regimen mismo de las es-
cuelas sostenidas por el Estado, y la educación cívica de-
berá dirigirse a formar hombres amantes de su patria, tan
to en la comunidad vecinal, como en la regional y en la
nacional. El Estado, además de sostener cuantas escuelas
y establecimientos estime convenientes para la enseñanza
y la cultura, ejercerá sobre las escuelas primarias de la
región, como sobre las de los municipios, las facultades
suficientes para comprobar en cualquier tiempo la obser-
vancia de dichos requisitos.

Fuera de lo preceptuado en las escuelas primarias regio-
nales, en los establecimientos de enseñanza que sostenga
la región, podrán los profesores y los alumnos, siendo de-
recho de aquellos y de estos, dar la enseñanza y contestar
respectivamente en castellano o en catalán.

Será objeto de una ley especial, ... regulando, con
reserva siempre para el Estado, la expedición de títu
los, las pruebas de aptitud, las garantías a quienes las
juzguen y la eficacia que mediante aquellas, tendran los

00237

certificados de estudio, seguidos en establecimientos regionales o municipales." (19)

Ruig i Cadafalch en fé. aquest comentari :

"No es la llibertat d'ensenyament el que demanem: aquesta llibertat està més o menys consignada a les lleis i en la pràctica arriba fins a fer possibles els ensenyaments de la famosa Escuela Moderna, sinó el règim de l'ensenyament per l'autoritat regional. D'altra manera haurem de patir l'actual ensenyament de colonització que l'Estat dóna i en el qual els deixebles parlen una llengua diferent de la dels mestres" (20)

Si la proposta governamental en qüestions educatives era inacceptable pels catalans, menys ho era en qüestions organitzatives i de principis, ja que el projecte era bàsicament una proposta de descentralització administrativa per tot l'Estat espanyol.

Les discussions al parlament varen evidenciar actituds obertament contràries a trobar solucions al problema català (com és el cas d'Alcalá Zamora). Com ja sabem les tensions

00273

que entorbolien la vida social catalana foren un bon pretext pel govern ^{per} a clausurar les Corts (27-2-1920) i així acabà aquest episodi de la lluita nacionalista.

La Constitució de la República Catalana de La Havana

Poc s'havia aconseguit en els debats parlamentaris per l'autonomia, l'únic que quedava ben demostrat era que no es podia demanar més el reconeixement d'una sobirania catalana a mentalitats centralistes que exhibien un nacionalisme espanyolista exacerbant (fossin de dretes o d'esquerreres). Calia radicalitzar el moviment, i així l'abandonament del regionalisme pràctic per postures obertament nacionalistes definirà les postures més radicals dels anys següents.

Com a mostra tenim el projecte de Constitució de la República catalana, redactat per Macià a La Havana, l'any 1928.

Després de proclamar "la unitat indestructible de Catalunya" i la voluntat d'independitzar-se de l'estat es-

00279

panyol, la constitució atorgava un Estat independent i sobirà, amb govern propi regit pel President de la República.

Els títols 26 i 27 d'aquest document estableixen el futur sistema cultural català. En aquest paràgraf és notable remarcar que si exceptuem el principi de gratuïtat, obligatorietat i responsabilitat estatal de l'ensenyament primari - matissats pel principi de la no unitarietat (l'ensenyament podrà ser organitzat lliurement) - la resta d'articles s'orienta seguint les directrius elaborades pels regionalistes i portades a terme en la seva actuació anterior. Així es manifesta explícitament en els articles 195 i 196, que diuen :

"Art. 195. La Llei orgànica d'Instrucció Pública i Belles Arts deurà establir i regular els següents serveis, partint del mínim que en aquest sentit havia establert la C.C. de l'Ajuntament popular de Barcelona.

* Jardi-gardens, Excursions i Colònies Escolars, edificis ben airejats, ensenyança primària obligatòria en català dels 6 als 12 anys, ensenyança secundària en català, dels

00280

idiomes castellà (obligatori), francès, anglès i alemany, o testatius dos d'aquests, obligatori un d'ells. Escola Nacional de Belles Oficis, amb pensions i centres tècnics estrangers, ampliació i especialització d'arts i oficis, dels 12 als 17 anys, escoles d'aprenentatge i Escola de Funcionaris, cursos especials per anormals, sords-muts, orbs, etc. Institut d'Orientació Professional, laboratoris complementaris de psicologia i d'altres ciències auxiliars de la pedagogia a les escoles, escola professional per a la dona, Escoles d'infermeres, parcs infantils, biblioteques circulants, i altres institucions complementàries d'esport, art i cultura."

" Art. 196. A la capital de la República i sota els auspicis del MIP i Belles Arts s'hi establiran les següents institucions oficials d'alta cultura, a més de les altres que es fixin per distints capítols d'aquesta constitució, pertint del mínim que en aquest sentit havia establert la Mancomunitat de Catalunya.

a) Acadèmia de la llengua catalana.

b) Institut d'estudis catalans

00281

- c) Biblioteca de Catalunya
- d) Arxiu Nacional (n'irit per l'històric de la Corona d'Aragó i per les aportacions successives que s'hi van acumular-se)
- e) Universitat nacional, amb laboratoris, seminaris d'especialització i cursos extensius de totes les facultats i de totes les rames científiques
- f) Acadèmia de Ciències
- g) Acadèmia de la Història
- h) Museu històric nacional
- i) Museu de Belles Arts
- j) Museu d'indústries catalanes
- k) Museu d'història natural
- l) Consell de pedagogia
- m) escola nacional de música, dansa, teatre i cinema".

(21)

00232

CAPITULO V

EL MUNICIPIO DE LA POBLACION.

00283

INTRODUCCIÓ

Un obligat punt de referència per emmarcar l'actuació de la Comissió de Cultura, és l'anàlisi de la situació escolar de la ciutat.

La manca d'estudis actuals sobre aquest aspecte és total, i obliga a considerar les fonts diverses i disperses de l'època. Xocarem també amb una llarga sèrie de limitacions a l'hora d'oferir dades exactes: diferent interpretació de l'edat escolar (uns autors l'establien dels 6 als 12 anys i d'altres dels 4 als 14), manca d'informació sobre l'escola privada, manca d'informació sobre l'abast de les variants que fan trontollar una evolució lògica de la població infantil (onades immigratòries ...), etc ...

Davant aquestes limitacions, ens hem fixat només en aquelles dades que ens semblen coherents, menyspreant aquelles que no coincideixen amb l'evolució general o tenen un caràcter merament puntual. Els resultats obtinguts han de valorar-se solament com una aproximació indicativa a la situació escolar de Barcelona. (1)

00284

CENS GENERAL

<u>Anys</u>	<u>Habitants</u>
1900	535.000
1910	587.000
1920	710.000
1930	1.006.000

Barcelona augmentà de població progressivament, però des de la primera dècada de segle, aquest increment s'intensificà. Les causes són diverses, però la principal és - l'arribada de fortes onades immigratòries de la resta de la Península, atretes per les possibilitats de treball que ofereix la indústria catalana i l'auge constructiu (Exemple, Reforma Interior, ferrocarril metropolità, futura Exposició, ...) de Barcelona.

CENS ESCOLAR (2)

No hi ha un creixement paral·lel del cens general amb el de la població Infantil. Es probable que aquesta no augmenti

00285

fins anys després quan ja els immigrants s'han mínimament establert.

<u>Anys</u>	<u>14% Cens General</u>	<u>Cens Escolar</u>	<u>Font</u>
1900	74.900		
1903		74.353	(1)
1910	82.180	83.920	(1)
1917		82.000	(3)
1920	99.400		
1922		100.000	(4)
1930	140.840		
1936		129.212	(5)

DISTRIBUCIÓ DEL CENS ESCOLAR

<u>Any</u>	<u>Alumnat E. Pública</u>	<u>A. E. Privada</u>	<u>Nens sense E.</u>
1900	13.337 (1)		
1906	11.620 (2)	25.312 (2)	13.981 (2)
1908	15.172 (1)	41.204 (1)	

00286

1910	14.735 (1)	48.085 (1)	20.215 (2)
1917	16.326 (1)		
	14.600 (3)	48.000 (3)	20.000 (3)
1922	16.000 (4)		
1936			46.900 (5)

Aquí torna a imposar-se la necessitat d'establir un criteri que unifiqui el material obtingut en fonts diferents, però ens és del tot impossible matisar què volien dir els estudis de l'època quan es refereixen a escola privada.

¿ Consideren en aquest apartat els misèrrims centres de barri on bastant de canalla aprenia a llegir i escriure, o només inclouen les escoles reconegudes oficialment per la Delegació Règia, els grans centres religiosos i les particulars prestigioses ? No ho podem saber.

Segons A. Gali, el cens escolar era molt més elevat que els que ens diuen els estudis publicats, i per tant també era molt més alt el nombre de nens sense escola. Tot i això no s'estaven al carrer. Segons els seus càlculs els nens que oficialment consten sense escolaritzar anaven a escoles privades, que no declaraven, per excessiu, l'alumnat

00287

real.

Com podem veure no hi ha cap concordància entre aquestes xifres i les establertes per a l'evolució dels cens escolars. L'únic que és clar és l'estancament de l'alumnat oficial enfront el progressiu augment de l'alumnat de les privades i dels nens sense escola.

Ara bé, aquest increment quantitatiu, ¿a quines motivacions podem atribuir-lo ? ¿realment hi havia una manca de places a l'escola pública, o bé, les deficiències - d'aquesta eren tan grosses que els pares preferien matricular llurs fills a l'escola privada ?

L'ESCOLA PRIVADA

Poc ens poden dir el nombre d'escoles privades, doncs mentre unes son gegantines (pensem en els grans edificis religiosos que encara subsisteixen), altres son petitíssims centres de barri.

00288

<u>Any</u>	<u>Nombre d'escoles Privades</u>	<u>Font</u>
1903	489	(1)
1908	505	(1)
1910	647	(1)
1921	563	(3)
1922	més de 600	(4)

D'aquestes escoles, les úniques que tenien edificis com cal eren les escoles religioses. La manca de renovació pedagògica era comuna a l'escola congregacionista i a la privada en general.

Les úniques que oferien una alternativa ideològica al sistema oficial - escoles catalanes, lerrouxistes, laiques - eren relativament nombroses, però molt deficientes quant a condicions materials (edificis i mestres), precarietat que compartien amb les tradicionals escoles parroquials. (aquesta situació és ben manifesta en l'estudi que acompanyava al Pressupost de Cultura de 1908).

A. Galí, en el seu estudi sobre les institucions culturals

00289

considera que l'any 1917, l'escola privada i la congregacionista cobrien per igual una quarta part de les necessitats escolars de la ciutat : un 27,8 % dels infants anien a escola congregacionista, i un 25,6 % a la privada no religiosa. (3)

Aquesta proporció no concorda amb la que podem establir mitjançant la llista que publicà la C.C. l'any 1918, on pel nom dels centres podem classificar-los en els tipus següents :

Religioses.	325	(parroquials i congregacions)
Centres.	74	
Privades.	164	

(4)

El predomini de l'escola religiosa no difereix massa del que podrien trobar a qualsevol ciutat d'Espanya i és fruit, sobretot, de la política seguida des dels anys de la Restauració borbònica per l'Estat espanyol.

Poc podia fer-se des d'un Ajuntament contra aquesta situa-

00290

ció de privilegi, defensada per tota la legislació ministerial.

L'ESCOLA PÚBLICA

El nombre d'escoles públiques amb què comptava Barcelona - incloent-hi les municipals i "nacionals" - a començaments de segle era d'unes 90 (Segons els Anuaris Estadístics).

L'any 1908, i per iniciativa de Giner de los Rios, es desdoblen totes les unitàries, i es duplica teòricament el nombre de mestres i el del possible alumnat. No se'n crearen més fins a les primeres realitzacions de la C.C., és a dir, des de 1908 fins 1917, no hi ha cap canvi quantitatiu a l'escola pública barcelonina, que es manté en 190 escoles oficials.

Aquest nombre tampoc ens pot ser massa significatiu, perquè hi han diferències entre les unitàries - encara que desdoblares - al càrrec d'un sol mestre, i les graduades,

00292

on cadascun dels graus pot allotjar tan alumnat com una unitària. En aquest sentit podem veure com de les 190 escoles, 10 eren graduades de tres graus, per tant el conjunt equivaldria a unes 250 escoles. (5)

La capacitat global es calculava en unes 17.874 places, que mai no arribaren a saturar-se, com pot veure's en el quadre següent :

<u>Any</u>	<u>Nombre d'Alumnes Escola Pública</u>
1907	14.500
1908	15.172
1909	15.551
1910	15.235
1911	14.380
1912	14.512
1913	14.597
1914	15.080
1915	15.124
1916	15.940
1917	16.326.

(6)

00282

L'AMBIENT I EL FUNCIONAMENT DE L'ESCOLA PÚBLICA

Per acabar de perfilar la situació de l'escola barcelonina, sobretot de la depenent d'institucions oficials, ens ha semblat oportú reproduir la descripció que se'n fa a la memòria del Pressupost de Cultura del 1908. (7)

00293

formar por completo sus condiciones higiénicas y de vitalidad, obra ya no iniciada, sino en camino de realización. Era, pues, necesario buscar otra inversión; y cuál más acertada que atender a la cultura del pueblo en todos sus grados y manifestaciones, desde la enseñanza gratuita del niño, hasta proporcionar elementos de estudio al sabio y al erudito?

Una ciudad no es grande sólo con tener grandes y bien urbanizadas vías; es imprescindible que el pueblo que la habita sea fuerte y robusto al propio tiempo que instruido y culto: así lo han entendido todas las naciones cuyos progresos hoy admiramos, y así debe hacerlo este pueblo si quiere consolidar la grandeza de su urbe.

El proceso seguido por el Ayuntamiento de Barcelona en los grandes problemas es bien definido y creemos que todos han de reconocerlo lógico: primero, regularizar su hacienda, después atender a que sea sana y cómoda la vida, procurar luego elevar el nivel intelectual. Quizá pueda tachársele de mezquino en esta última parte, si se compara la cuantía de lo invertido en el segundo concepto y lo que se destina hoy al último; pero téngase en cuenta que es el primer paso en este camino y que mucho ha de hacer el Municipio de Barcelona mientras no le falte la confianza de sus administrados, a pesar de la medrada esfera de acción en que le encierra la legalidad vigente.

b) ESTUDIO PEDAGÓGICO DE LA INSTITUCIÓN DE CULTURA POPULAR

No hay que esforzarse mucho en buscar argumentos que justifiquen la necesidad de una reforma escolar en Barcelona. La realidad los da hechos. Pueden divergir algo las opiniones respecto a los caracteres y a los trámites de esta reforma; pero todo el mundo coincide en apreciar la importancia, la necesidad y la urgencia de la reforma de nuestra primera enseñanza.

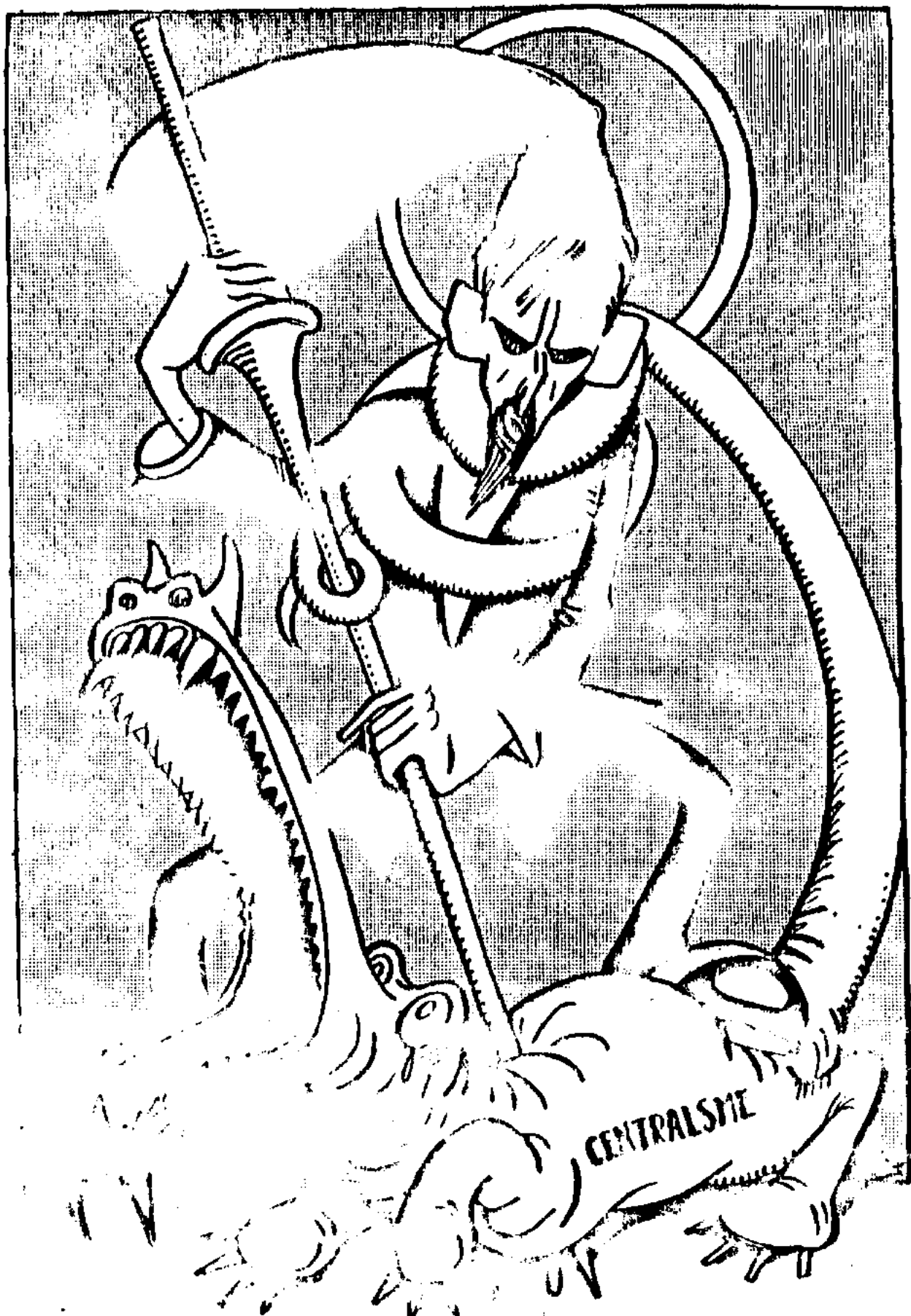
Las Escuelas públicas municipales están instaladas en locales cuyas deficiencias saltan a la vista. Ni uno solo ha sido construido adecuadamente para el fin a que hoy se le destina. Los más están instalados en pisos de casas particulares cuyas condiciones higiénicas y pedagógicas son a veces vergonzosas, a veces menos intolerables, nunca del todo buenas. Los extranjeros que nos visitan suelen preguntar dónde están nuestras Escuelas públicas, extrañados de no haber visto ninguna construcción escolar como las que hay por todo el mundo, en una capital, por otra parte, en plena fiebre arquitectónica.

A los tristes locales de nuestras Escuelas acuden los niños, a veces en número tal respecto al de los maestros, que en muchos casos sería milagro que aquéllos obtuvieran una enseñanza intensa y metódica y una atenta dirección personal.

Y no es todavía lo peor el número de alumnos que agobia con frecuencia a un solo profesor. Si aquéllos fueran todos próximamente de una misma edad y de un mismo grado de instrucción, aun podría tratar el maestro de ejercer sobre ellos un influjo directo y sistemático, a costa de un esfuerzo continuo, malgastado principalmente, no en la enseñanza, sino en el mero mantenimiento del orden y disciplina exterior, condiciones indispensables para ella.

Pero es lo peor del caso que en una misma clase, en la única clase de la inmensa mayoría de nuestras Escuelas públicas, se reúnen niños de muy varias edades y muy distinto desarrollo intelectual. Al lado de los pequeñitos que empiezan a deletrear hay adolescentes casi a punto de entrar en la vida social, para la que necesitan prepararse y adquirir un regular bagaje de conocimientos imprescindibles.

La clase así formada es una masa heterogénea a la que la mejor voluntad de un maestro, aun recurriendo al concurso de auxiliares, sólo puede dar un rudimento insuficiente de organización. Cada grupo va por su lado. No hay modo de interesarse por unos sin desatender a los otros. Y es preciso recurrir, como a un mal menor, al librito manual y al texto de memoria, viéndose el profesor obligado preferentemente a señalar y tomar lecciones y a encargar trabajos por escrito para que los alumnos empleen su tiempo en la escuela o en casa.

ENDEI REGIONALISTA

—Una de dues: o jo mataré el drac, o el drac me matarà a mi.

INTRODUCCIÓ

Com hem vist en els apartats on descrivim la situació política de la ciutat, els anys que es crea i desenrotlla l'activitat de la C.C., són especialment rics en esdeveniments que insinuen noves conjuntures històriques.

No sols són les circumstàncies que viu Espanya, sinó també els fets que sotraguen Europa, els que permeten replan^{te}jar unes noves perspectives per a l'escola pública.

En aquest sentit recollim aquí uns quants dels corrents ideològics que, obertament manifestos en l'ambient cultural, creiem que ajudaren a configurar allò que serà l'ideari de la Comissió de Cultura.

00295

UNA ESCOLA PÚBLICA PER A L'ALLIBERAMENT DEL POBLE

En aquests anys es barregen una sèrie de fets conjunturals que fan posar en primer pla el problema de l'educació popular : La 1ª Guerra Mundial i les grans reformes escolars arreu d'Europa, la virulència dels conflictes socials i la pèrdua de confiança en la reforma de l'Estat i la necessitat de guanyar l'aprovació del públic de cara a les realitzacions dels organismes locals en qüestions educatives.

La guerra determina també a Catalunya tota una revisió del sistema de valors i entre ells es destaca el fet de posar l'educació com a primer valor social. Com dirà R. Campalans :

"Aquella guerra que havia desencadenat uns afanys egoistes - de conquesta de mercats, de dominis dels mars .. aquella guerra materialista, per dir la crua paraula, ha tingut més que tot, i per damunt de tot, i potser exclusivament, una transcendència moral i renovadora ...

I així: volien fer una guerra per a esclavitzar als pobles i haurà estat una revolta per alliberar-los ... Volien fer

00296

una guerra que revifés els odis ancestrals d'uns homes contra els altres i marcarà en l'evolució humana la més monjoia ferma de germanor universal ...

"Ningú, absolutament ningú, pot romandre, dignament, amb els braços creuats. Cap excusa fora passadora.

"En aquesta hora, amics meus, el pecat d'omissió, és el més damnable dels mancaments possibles.

"I jo us dic ara, estudiants de l'Escola Elemental del Treball, que la tasca més revolucionària, més fecundament revolucionària, que pot fer-se avui en el món, és la - d'instruir el poble. I aquesta és la nostra ..." (1)

Les relacions entre escola i treball, l'harmonització - d'ambdós esdeven el problema primordial. Les institucions docents no han de deslligar-se del context social, han d'adoptar un caire científic que faci rentable la seva funció i ajudar a formar ciutadans lliures i patriotes.

En plena guerra ja s'escometeren projectes d'envergadura

00297

dirigits a les reformes escolars de països com França i Anglaterra. Cal remarcar la incidència que tingueren en l'ambient més progressiu del món de l'ensenyament. Des de la "Institució Libre de Enseñanza " fins els mestres nacionals, és generalitzada la consciència d'un esdevenidor escolar lligat a la transformació social del país i en el qual han de jugar-hi un paper molt important tots els estaments relacionats amb les qüestions educatives.

En l'època de la mitificació de l'ensenyament, que creuen ha d'ultrapassar els anys de l'escola primària obligatòria i s'ha de continuar en tota una obra post i circumescolar; l'escola ha de deixar d'ésser, doncs, una illa en la societat, per a esdevenir un mitjà canalitzador d'idees. Catalunya, avantguarda, receptora dels nous corrents, proclama la necessitat d'una consciència col·lectiva orientada a perseguir objectius de renovació i canvi.

" ... perquè la civilització actual pugui situar-se en el lloc que li pertoca i donar el màxim de resultats pràctics, cal que l'home tingui una major elevació de l'esperit, un major bagatge de coneixements i de resistències físiques i una major intensitat i acurament en el

00200

treball. Aquest es l'únic camí de reïxida i l'escola l'únic instrument ,..." (2)

Els catalans assistents al III Congrés d'Educació Moral a Ginebra, celebrat al juliol del 1922, combreguen amb els cants sentimentals de la pau i les afirmacions que la pau del món és únicament i fonamentalment un problema d'educació, però al mateix temps consideren les limitacions de les paraules utòpiques, sino es tenen en compte els mitjans de govern i administració de què disposen els diferents països. Els Estats, com a responsables de la pau, han d'adoptar una política precisa davant el problema educatiu, que no defugi la realitat.

Una altra característica de la mentalitat circulant en aquests anys és l'exaltació del progrés, considerat com obra col·lectiva a fer, que els poders públics han d'afavorir amb la seva intervenció programada. Si els Estats que han participat en la guerra estan preparant una nova democràcia, Catalunya vol també aconseguir un tó europeu, que no entrebanqui el seu progrés i tota l'obra cultural dirigida al poble ha d'estar-hi orientada.

00238

Si la consecució del progrés i la democràcia depèn, en gran part, de l'educació del poble, - i en aquesta afirmació combreguen quasi tots els partits - cal aconseguir tots els mitjans per a fer-la efectiva. I és en aquest punt on començaran les divergències.

La somniada convivència ciutadana, l'alleugeriment de les tensions, el deslliurament de les classes més oblidades i la seva integració activa en la societat ..., poden aconseguir-se també amb una adequada educació. En la majoria dels casos, eslogans com "escola del poble", "escola popular"... prenen un sentit mesiànic.

En les següents paraules de Pere Llobera es planteja l'acció reformadora de l'escola, pressuposant-ne la convivència interclassista. L'origen social dels educands fa gairebé impossible la tasca conciliadora del mestre, que ha d'enfrontar-se amb un problema eminentment social. La seva tasca, però, és ineludible :

"... La condició social dels pares quasi sempre porta adherida una norma de conducta i una manera especial de veure el món que, en primer lloc, modelen l'esperit del

00302

noi d'una certa forma, i després el porten a defensar les seves prerrogatives o a menysprear els de millor posició... El nen ric, davant la paraula del professor i els costums, privilegis i comoditats que li proporcionen els pares, es decanta per aquella vida i aquelles comoditats. El de la família necessitada, entre els bons consells de l'educador i les privacions que ha de suportar mentre els altres na-den en l'abundància, resta amb una amargor dissimulada, amb un llevat social que demà en direm odi de classes ...

" A aquell que el guanyar-se la vida no li permet estudiar no li interessa gaire que s'inauguri un nou laboratori a la Universitat; com també el pare que no pot fer anar els fills a una escola Montessori, el deixa com qui sent plou-re el que se'n creïn tres o quatre ...

" És més necessari que progressi la pedagogia, aplicada so-lament a uns quants privilegiats, o és més interessant per a la raça que tothom estigui en situació social de gaudir els progressos d'ara ? Heus aquí el gran dilema.
... Amb el temps no hi haurà altra solució que el segon terme del dilema, sense deixar que les investigacions pe-

0030

dagògiques no puguin efectuar-se. La gent s'anirà convencent, a còpia de propagandes i de fets indubitable, que moltes qüestions d'indole social s'originen ja en l'escola primària i que, per tant, cal obrar en conseqüència des de la nostra infància ... " (3)

No podem oblidar tampoc les reconsideracions que moltes formacions polítiques hagueren de fer-se, dençà de la crisi del 17, entorn a la tasca de reconstrucció nacional duta a terme per la generació del Nou-cents més estricte.

Evidentment, les pretensions de recuperar uns signes d'identitat amb unes premisses sovint elitistes trontollaren estrepitosament, quan els conflictes socials exterioritzaren una violència continguda i quan les reivindicacions per aconseguir uns drets per part de la burgesia sols s'havien sabut defensar de forma teòrica i de vegades poètica. Calia cercar nous camins :

"El nacionalisme català ha de tendir a una constant vibració normal, defugint els rampells patriòtics que només són senyals febrils d'impotència.

00302

"Per assolir aquesta sensibilitat, creiem nosaltres que hem de desviar-nos del que signifiquen els temps d'en Carner i d'en Xènius, cercant les forces essencials que ens falten per altres indrets : en l'escola i en el proletariat ... Si volem fer de l'escola catalana senyera santa per l'altíssima multiplicitat de la qual tots havem de lluitar, i si sabem atreure'ns lentament a l'enorme massa obrera (que és la que té menys per perdre) amb estimulants que no siguin els dels polítics d'ofici, tindrem començats els dos camins més llargs i espinosos, els únics, però que indefectiblement ens han d'aconduir a la resurrecció nacional i estatal de la nostra terra." (4)

La paraula cultura va adquirint cada vegada més una major aproximació a la perfecció social. Rafael Campalans en el discurs pronunciat a l'acte d'inauguració de curs de l'Ateneu Enciclopèdic Popular (5), afirma que no n'hi ha prou amb emprendre una lluita contra l'analfabetisme amb caràcter quasi benèfic. "El problema social és essencialment un problema de dignitat humana, és a dir, un problema de cultura ".

00300

"... La nostra societat dormia en un oblit vituperable del respecte que es deu a la personalitat humana, a la dignitat dels treballadors. Avui tots en sofrim les conseqüències. Els barbres són dins de Roma.

I la civilització trontolla perquè la majoria dels capitalistes no s'han captingut de la responsabilitat moral de la seva missió, ni han sentit l'imperatiu categòric del seu inajornable "deure social".

Aquí, com a Itàlia, s'ha de repetir el crit d'angoixa de Giovanni Pioli : Educiamo i nostri padroni !. Educuem als nostres patrons ...

Un altre llenguatge s'imposa als qui aspirin, honestament, netament, a dirigir els altres. El 17 del mes passat, amb paraules plenes de seny, repetia en Salvador Seguí a Palma de Mallorca que la qüestió obrera és essencialment un problema d'educació, devent desenganyar-se els treballadors de la possibilitat d'assolir llur emancipació socials sen se haver conseguit abans la preparació tècnica i el millorament espiritual deguts ..."

El mateix Campalans, en el discurs d'inauguració de curs de l'Escola Elemental del Treball, (6) constata els moments

33304

de crisi i canvi que pateix l'ensenyament. El fracàs de la vella pedagogia i concepció escolar és evident, però seria absurd i temerari caure en remodelacions copiades de les experiències de l'estranger o bé deslligar-les de les necessitats d'autonomia. Invita a la lluita per aconseguir un règim d'ampla llibertat que doni als catalans el dret de dirigir totes les escoles en tots els seus graus. Si no es tenen els ressorts del poder difícilment podran emprendre's aires renovadors "per la sotmissió de Catalunya a un poble que ha eixit tot just de l'època pastorívola". (7)

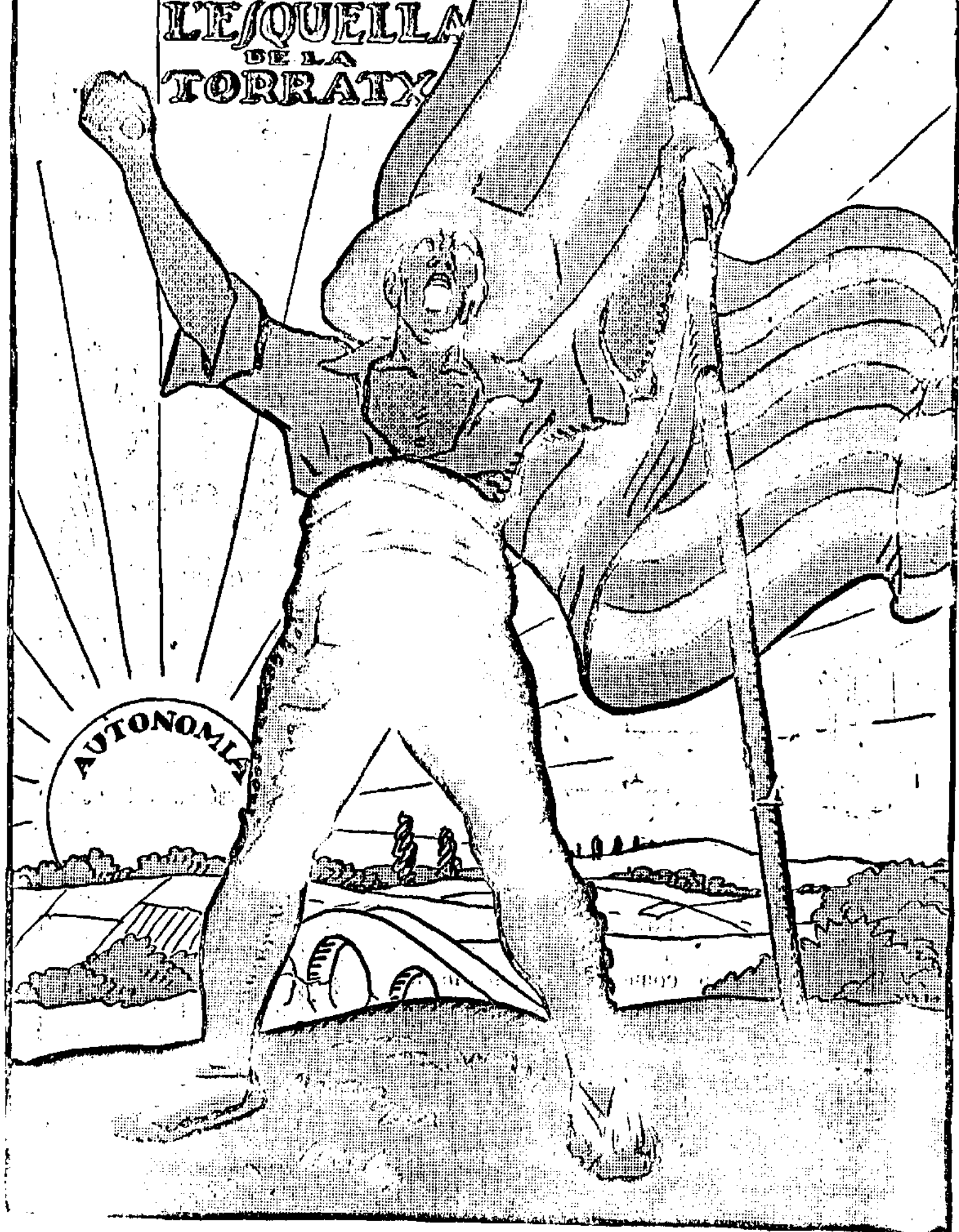
L'Estat espanyol no és capaç, ni mostra indicis de ser-ho, d'atendre les mínimes demandes socials i culturals de la població, que ja no suporten més demores. Han d'apel·lar-se tots els mitjans per a aconseguir la resolució del problema, sense esperes burocràtiques o frens ideològics. A Catalunya es promouen una sèrie d'institucions culturals que, ultra complir la funció de suplència, volen arribar a ésser modèliques, però sempre la seva capacitat d'acció es veu condicionada a unes limitacions econòmiques o gestionàries.

00500

I quan, des dels organismes públics s'aborda el problema de la generalització de l'ensenyament, aquestes limitacions fan molt dificultosa la tasca de definir i orientar la nova escola pública. A part del dèficit abrumador de places, s'ha de superar la prevenció de gran part de la població per l'escola pública, a causa de l'espectacle desolador que ofereixen els centres sostinguts per l'Estat; el refugi en l'escola privada oberta als progressistes pedagògics d'una minoria culturalitzada i a la profusió de les ordres religioses ensenyants, que absorben part important de la població escolar amb caràcter benèfic o selectiu.

00306

LE/QUELLA DE LA TORRATX

REPERCUSSIONS EN L'ÀMBIT ESCOLAR DEL MOVIMENT AUTONOMISTA

A mesura que avança la lluita política per l'autonomia, es manifesta una major necessitat de garantir l'eficàcia del procés amb l'obtenció d'uns mitjans que el consolidin. Tots els grups que assumeixen les reivindicacions autonomistes, des de l'òptica conservadora de la Lliga fins a les postures més atrevides dels nacionalistes d'esquerra, consideren l'escola com un graó indispensable per a l'expandiment del sentiment català al país.

Qualsevol poble conscient de la seva responsabilitat de futur ha de tendir a la construcció d'un moviment cultural expansiu i obert, del qual l'escola en serà el principal motor, harmonitzador amb el cultiu de les manifestacions més íntimes i pròpies.

Del punt de vista polític, els moviments autonomistes aspiren a reconquistar no sols el vot del poble, sinó també a aconseguir el seu suport incondicional i la seva comprensió. Cal crear unes bases culturals per al poble, que donin sentit al seu vot.

00307

"... les campanyes polítiques portaran al poble a les urnes, però si no van acompanyades d'una acció cultural, l'ànima del poble romandrà dormida. Els homes es formen a l'escola i no als comicis. Si tenim molts diputats i molts regidors i no tenim escoles, els homes que ens segueixen ho faran portats per l'amor instintiu que senten per Catalunya, però el seu patriotisme no serà conscient i qualsevol contratemps el farà trontollar". (8)

Els grups catalans afirmen que l'alliberament de Catalunya i la seva grandesa depenen, en gran part, de l'establiment d'escoles catalanes per tota la seva geografia, i tant en els medis rurals com urbans ningú no pot arribar a assumir les reivindicacions nacionalistes si no es coneix el passat i es contempla el present amb una òptica deslligada de la influència castellana. Els infants han d'aprendre la història del seu poble en lloc de conèixer i enaltir sols les gestes d'unes regions que han monopolitzat la representació dels diversos pobles d'Espanya.

Quina rebuda tenien semblants afirmacions en l'ambient de l'època ?

00308

D'una banda el Partit Radical reaccionava violentament contra la política cultural de la Lliga, capdavantera del moviment regionalista, per considerar-la elitista, mediatitzadora dels seus interessos polítics i atentadora contra l'escola pública oficial, i ofereix sempre com exemples nefastos la tasca cultural empresa per la Diputació i la Mancomunitat.

Certament, la Lliga necessitava l'extensió de la seva política, necessitava guanyar-se un públic pertanyent a la mitja i petita burgesia catalana, i la lluita per la creació d'una escola primària catalana podia ésser el seu coronament.

Però, d'altra banda, deixant a part els atacs partidistes, la petició d'una escola catalana, pel que fa a la llengua i als continguts, ja no podia mereixer en aquests moments, en aquest any, una resposta semblant a la que promogué el Pressupost Extraordinari de Cultura de 1908. A l'home del carrer ja no li podia sorprendre que els mateixos regidors o diputats que demanaven, amb l'autoritat que els hi donava el càrrec, l'autonomia política i administrativa, en-

00308

cetessin apassionades defenses per l'ús del català a l'escola o per a l'adequació dels continguts a la realitat catalana. L'eufòria i extensió d'altres entitats, com la Protectora o Nostra Parla, ajudaven també a la creació d'un ambient favorable. (aquestes altres entitats actuaven de suport a les reivindicacions autonomistes). Aquesta constatació no pressuposa, però, que hi hagués una compenetració entre el poble i els polítics catalanistes més tradicionals, la majoria dels quals s'havien preocupat ben poc per l'escola primària i la seva lamentable situació. Es tractava més aviat d'un ambient conjuntural adient, per la sortida del moviment catalanista al carrer, per la discussió de la qüestió nacional al Parlament, per la profusió d'articles sobre el tema a la premsa i també per la reacció sempre adversa dels governs, en sentit repressiu, despectiu o minimitzador dels problemes.

L'enduriment dels conflictes socials obligà a la reflexió als partits compromesos en la lluita nacional. L'avversió i perjudicis del moviment obrer en general vers el moviment catalanista provenia de la propaganda anticatalana que els radicals havien utilitzat per a combatre a la Lli-

20310

ga des de començaments de segle i per la identificació, bastant justificada, del moviment catalanista amb una ideologia reaccionària burgesa. Les escissions que sofrí la Lliga en aquests anys i la proliferació de partits catalanistes d'esquerra denoten la recerca d'un camí conciliador entre la resolució dels greus problemes socials i la lluita en el plet nacional.

Comença a a tribuir-se aquesta manca d'esperit nacional de la classe obrera a la inexistència d'una escola catalana. Les solucions que s'apunten són : - separar el catalanisme, com a força política i social de la lluita de classes, - realitzar prop dels obrers catalans una perseverant obra d'il·lustració respecte a l'actitud que els obrers d'altres països adopten davant moviments anàlegs i l'actitud favorabilíssima al principi de las nacionalitats que tot-hora ha sostingut la Internacional.

"... Quant a la qüestió de l'idioma, l'establiment de l'ensenyament català és d'una primordial necessitat per a la renacionalització dels nostres obrers. El lleig vernís del castellà escrit amb què apareixen avui les organitzacions obreres de Catalunya, és un dels grans defectes de

00317

l'escola primària castellana. La catalanització de l'ensenyament desplegaria els gèrmens de catalanitat que hi ha a l'ànima dels fills dels treballadors. En cap classe com l'obraera serà més fecunda i ampla la influència de l'ensenyament en el matern llenguatge. I mentre el problema de l'ensenyament no estigui resolt, convé multiplicar les escoles populars catalanes als barris obrers de Barcelona i a les ciutats industrials de Catalunya.

"El camp pedagògic és tan fèrtil des del punt de mira patriòtic, que la grana que hom tira al solc dona mil per u."
(9)

Els estaments docents

Els sectors socials preocupats directament per l'ensenyament, en general, manifestaren el seu suport al moviment autonomista, però a l'hora de concretar els aspectes referents a qüestions de gestió i organització pròpies, hi han postures divergents.

00312

Hi han postures extremistes, però en són la minoria, que alhora que sol·liciten que siguin catalans els mestres de Catalunya, critiquen als mestres castellans que prenen posició en propietat d'una escola, sense saber parlar català. (10)

Però l'actitud més freqüent és de recel, per no existir de fet una aproximació entre el magisteri i els corrents nacionalistes imperants en els organismes de poder. Constaten la irrealitat de la demanda de l'autonomia catalana i escolar si no es respecta l'opinió dels mestres i segueix tancant-se entorn d'ells un cercle d'incomprensió i tracte d'inferioritat. La majoria de mestres catalans sentien vers el nacionalisme una aversió estranya, motivada per voler-los incorporar a una lluita activa després d'haver-los sotmès durant molts anys en la ignorància . (recordem l'afer dels pagaments deguts per la Mancomunitat als mestres).

"... Un dels mals pitjors que es poden fer a Catalunya és que la gent que es diu catalanista i exerceix càrrecs públics, tractin malament als directors de consciències, els mestres. Mentre hi hagin secretaris d'ajun-

00313

taments eminentment autonomistes que amb consentiment d'alcaldes i re idors amenacin els mestres de fer-los ressuscitar els vergonyosos dies anteriors a 1900; mentre hi hagi Diputacions que deguin l'augment gradual de sou; mentre hi hagi municipis que estiguin en descobert per atencions de primera ensenyança, no pot haver-hi intel.ligència entre el Magisteri Català i el nacionalisme ..." (11)

Gran part d'aquest recel dels mestres davant la possibilitat d'aconseguir l'autogestió educativa era degut a la por de perdre els avantatges que la pertinença a un cos estatal els havia atorgat. No s'ha d'entendre com un rebutg dels projectes autonòmics, sinó com una reacció d'un cos social que tem veure's perjudicat en les seves condicions laborals.

Accentuen l'abisme entre els mestres nacionals i el nacionalisme, les dures crítiques que rep l'escola primària oficial en totes les manifestacions públiques del catalanisme. A ella se la considera culpable del retard intel.lectual de Catalunya. Era just carregar les culpes sobre uns mestres que disposaven d'uns mitjans irrisoris per a rea-

00314

litzar una tasca pedagògica valuosa ? La deplorable situació dels locals escolars i la ineficaç actuació pública per a millorar-los, abans de la creació de la C.C., podien permetre als polítics criticar l'escola oficial ? El Magisteri oficial es fa totes aquestes preguntes requisitòries, que poden veure's exposades de forma bastant - apassionada en l'article de Ramón Porqueres Crivillé, "El catalanisme i l'escola pública" :

"... S'acusa a l'escola pública de no ensenyar el català. I quins són, preguntem nosaltres, els homes públics que s'han cuidat de que el nostre idioma s'ensenyés a les Escoles Normals ? No ha tingut d'ésser encara una entitat particular com la Protectora la que... ha posat per son compte aquesta ensenyança a les Normals de Barcelona ? ... si anem a parlar de la missió dels mestres castellans, que en ús perfecte de son dret professional vénen per concurs o per oposició a les nostres terres, amb quina raó, no ha vent-hi hagut un previ ensenyament o barrera legislativa que preceptués les condicions dels concursos, pot acusar-se'ls d'un pecat que ells no han comès ? ...

" Voldriem que els detractors de les escoles nacionals fessin

003

el favor de contestar-nos amb el cor a la mà ... és cert que els homes que dirigeixens els destins de la pàtria catalana es preocupen seriosament del problema de l'Escola Primària ...

"A on son els edificis escolars i els centenars de mestres que es necessiten per arreplegar el sens nombre de criatures que no poden tindra cabuda en les nostres pèssimes escoles i vaguen esmaperdudes pels carrers i places de Barcelona ? A on els metges desinteressats que visiten nostres escoles i mediquen les criatures i alleugeren la feina dels mestres i aconsellen als pares i es posen en comunicació amb les autoritats i commouen l'opinió pública per a criadar en nom de la ciència i la humanitat contra la malefida indiferència d'aquesta societat aburgesada, que permet que les races dels treballadors s'ofeguïn en els inadequats lolcals de la majoria d'escoles públiques i moltes de particulars, mentre els fills de la fortuna llueixen les gràcies de tots els sportsenpúblics certàmens ... ?

... Per això quan sentia en el discurs final de la festa (Diada LLengua Catalana) a l'eloqüent regidor catalanista Sr. Bofill i Matas aquella crida als obrers que amb molta

00316

raó trobava a faltar l'orador entre la concurrència, jo pensava en els centenars de pares que em venen a demanar tanda a l'Escola i haig de dir-los que en tot l'any no podran pas entrar perquè l'Ajuntament no vol engrandir el local ... i pensava també en el grup d'alumnes treballadors, completament analfabets, que aquest any havíem organitzat en el primer grau de l'escola ... al cuidado d'uns mestres de secció ... que cobren mil pessetes anyals de sou oficial, a quins ara fa un any vàrem conseguir que l'Ajuntament els consignés 250 ptes. en el pressupost per ajudar-nos a donar la classe de nit i que ara hauran de plegar, perquè l'Ajuntament ha suprimit aquesta partida ... un ajuntament com el de Barcelona que haurà de pagar prop de quatre milions d'augment de sou a altres empleats i que suprimeix aquesta petita almoïna en favor de l'educació del obrer català, i encara diran si després hi ha a Barcelona elements de perturbació social ! I ens queixerem dels enemics del catalanisme ! ". (12)

La qüestió de la dependència del Magisteri de l'Estat o d'unes entitats descentralitzades s'arrosejava des de feia temps. L'Assemblea de Parlamentaris havia desvetllat l'as-

00317

sumpte en existir un clima de conscienciació respecte als resultats negatius que l'Estat oferia al voler assumir totes les funcions de la vida nacional. Quan el ministre Felip Rodès, del gabinet de concentració, pressionat per les diputacions provincials basques, semblava que s'inclinaria a fer dependre els mestres públics dels municipis, les reaccions contràries del magisteri basc foren unànims i estigueren propugnades pels radicals :

" ... pero entregar la escuela a los municipios, a nuestros municipios de hoy, que no son gran cosa menos malos que los de ayer, es algo que no recordamos lo haya defendido maestro alguno, de ello, todos somos igualmente enemigos ... " (13)

L'opinió del magisteri oficial català podria ser la exposada en aquest text :

"Nosotros, por sistema, no debiéramos oponernos a las innovaciones descentralizadoras, si estas venian a tiempo y bien, sin menoscabo de los fines de nuestra profesión. Hoy, clarísimo es el criterio : en líneas generales, ninguna dependencia de la Mancomunidad, que ahí tiene, como

16370

borron descatalanizante, la deuda de las diputaciones mencomunadas, excepto la de Barcelona, por el aumento gradual de sueldo de los maestros. Pero ni fuera prudente cerrar los ojos a la realidad política, de francas orientaciones regionalistas, ni fuera justo menospreciar, cuando se presenten, los hechos que exteriorizen que algun municipio, alguna diputación o la Mancomunidad se disponen a servir acertadamente la causa de los maestros ". (14)

La transcendència que aquesta postura podia suposar en el marc de la lluita autonòmica general, impulsà a la convocatòria, per la Federació de Mestres Nacionals Catalans, d'una Assemblea al 1918, per a estudiar tots els aspectes que "la qüestió de l'autonomia planteja en relació amb l'ensenyament primari". La Protectora, tement uns resultats negatius de l'assemblea, s'adreça ràpidament al president de la FNMC esperant, " que de les deliberacions de l'Assemblea ... han de néixer unes conclusions que, amb tota força i autoritat ... han de tenir, afirmin : en l'ordre tècnic, la necessitat primordial i l'unànime voluntat del magisteri que l'ensenyament primari a Catalunya tingui per instrument natural la nostra llengua, i en l'ordre adminis-

00319

tratiu, la necessitat d'una ampla autonomia entesa en el sentit que l'ensenyança a Catalunya sia regida per la Mancomunitat en ús de sobirania i en funció de veritable Estat amb hisenda pròpia." (15)

També s'adreça al president de la Mancomunitat tornant a insistir en els seus deures envers el magisteri :

"Per això ens permetem cridar l'atenció a la Exma. Mancomunitat ... envers aquesta Assemblea que es prepara, perquè creiem arribada l'hora en què l'organisme cabdal de la Nació catalana posi en joc tots els recursos legítims de que disposi al fi d'inspirar confiança i persuadir els mestres de Catalunya perquè a la pròxima Assemblea les conclusions que surtin triomfants siguin aquelles que afirmen el sentit autonòmic del magisteri català..." (16)

No coneixem les conclusions d'aquesta Assemblea de Mestres. El Butlletí de la Protectora potser no les publicà perquè no eren favorables a les seves reivindicacions. Cal no oblidar que les relacions entre la Protectora i la Federació de Mestres Nacionals no eren del tot excel·lents, no per manca d'adhesió a les propostes catalanitzadores

00320

de l'escola, sinó pel recel inherent del magisteri nacional a tota manifestació de caire nacionalista. Fins l'any 1922, no s'establirà un corrent de simpatia i col.laboració, plasmada en la participació que els mestres nacionals tingueren en l'Escola d'Estiu d'aquest any. El aleshores president de la Federació, Sr. Barceló, manifestà :

"S'ha d'anar resoltament a que l'escola nacional catalana sigui sostinguda per l'Estat, la regió o el municipi, úniques entitats que poden disposar de recursos econòmics que la realització exigeix ". (17)

Segurament les conclusions de l'Assemblea anaren en el mateix sentit apuntat en les declaracions fetes arrel del plesbicit de 1918 que se celebrà a tots els municipis sobre l'autonomia de Catalunya, i al qual s'hi adheriren la majoria de corporacions professionals.

El Magisteri oficial, conscient que, per la seva funció social, no podia sostreure's als esdeveniments polítics que afectaven al país, declarà que la seva adhesió no podia ésser efectiva si no anava unida a una lluita per a la consecució del respecte als seus drets. Elevar la dignitat

60300

professional del mestre, oferir-li una situació econòmica que garantís la seva eficàcia, són elements insubstituïbles i primordials, sense els quals la adhesió dels mestres catalans a la lluita per l'autonomia i la seva participació en el procés de catalanització esdevenia gairebé impossible i condemnada al fracàs.

00322

UNA NOVA UNIVERSITAT PER A CATALUNYA ?

La vinculació del procés de catalanització de l'ensenyament amb el desig d'autonomia és encara més fort en els estaments de cultura superior on conflueixen els homes que han forjat ideològicament el renàixement cultural català.

La desconfiança d'aquests en la resposta de l'Estat Central, unida a la tàctica possibilista del regionalisme fan que, des de ben aviat, s'iniciïn experiències autonòmiques en forma d'institucions lliures deslligades de les de l'Estat, com ara els Estudis Universitaris Catalans, fruit dels treballs del primer Congrés Universitari Català (1903). També s'intentà l'adequació dels organismes ja existents a les necessitats de la política cultural regionalista.

Els èxits obtinguts en les realitzacions d'aquests organismes (IEC, BC, CIP, primeres escoles municipals) i - l'ambient d'eufòria autonomista a les acaballes de la guerra mundial es manifestà també en un augment de les pres-

003

sions per una autogestió cultural. Ja no es tractava de muntar un sistema paral·lel d'estudis superiors que donés categoria universitària a la cultura catalana, fins aleshores reduïda al marc de les institucions provincials i provincianes, sinó que calia bastir tot un sistema per assegurar-se'n la continuïtat.

J. Mª Lopez Pico, amb el crit de "Volem la Universitat", exposava :

"Així ens trobem avui, d'una banda, amb la mateixa ineptitud de l'Estat que vint anys enrera colpia les fines i rectes consciències, i d'altra banda amb un renaixement cultural català amenaçat de llanguir dins l'esfera de les iniciatives privades per manca de contacte i de coordinació amb els organismes de l'ensenyament oficial superior...

" No ens val crear centres d'ensenyament supletoris i enviar pensionats a l'estranger i dur els homes eminents a les nostres aules particulars. No ens val perquè nosaltres caminem de pressa i perdem de vista la Universitat espanyola a la qual ens adhereix la fatalitat, perquè els

00300

nostres homes comencen a trobar-se sols al costat d'homes improvisats pel favor d'un polític o els compromisos d'un tribunal d'oposicions. No ens val perquè, fins suposant que al davant d'aquell edifici que en diem universitat creem la Universitat Catalana vivent, toparan sempre amb la resistència de l'Estat i amb el desarticulament de tots els serveis docents de l'Estat...

" Per això avui obrim una informació que ... ens digui de quina manera podríem crear un ensenyament que respongui a la nostra cultura i ens deixi coordinar-la amb la dels homes coratjosos de l'Espanya gran ., amb tots aquells que veuen clar que els desmorbs de l'Estat poden esdevenir fronteres i que les fronteres culturals ofereixen la vitalitat dels pobles". (18)

Aquesta necessitat es manifestà de nou a les sessions del segon Congrés Universitari Català -1910- on, a través d'una sèrie de ponències, es declarava la unitat de la cultura catalana i la necessitat que cessés el divorci entre les institucions d'aquesta. Al final del Congrés es lliurà un missatge a la Mancomunitat - com a repre-

00320

representació suprema aleshores de Catalunya - on es demanava el seu ajut. En el missatge es llegia :

"Dues afirmacions categòriques ... ha establert el Congrés amb correnedora unanimitat: la unitat espiritual de la Cultura Catalana i el principi de l'autonomia especialment aplicats a la Universitat " (19)

Aquesta reivindicació d'autonomia universitària pretenia, bàsicament, aconseguir la coordinació dels esforços dispersos realitzats des d'organismes no oficials com ara els EUC, i el sistema educatiu oficial, per arribar a la conquesta de la Universitat, ja que era impossible de crear-ne una de nova, enfront de la ja existent.

Però aquesta tàctica de penetració poc podia aplicar-se en el redós burocràtic de la Universitat. Calia una adequació dels mecanismes de funcionament per donar vida a les institucions d'ensenyament superior. En aquest sentit és com cal entendre el document elaborat pels catedràtics barcelonins (2-12-18) on s'afirmava :

"La Universitat ha d'ésser absolutament autònoma en

00325

l'ordre científic i docent. Ella ha d'acordar sos plans d'ensenyament i elegir sos mètodes de treball, nomenar les seves autoritats i atendre a sa pròpia administració amb la col.laboració d'aquelles entitats que subvinguin les seves despeses". (20)

No eren només els catedràtics barcelonins els qui es manifestaven en aquest sentit. L'angoilosament de la vida intel.lectual a la universitat, totalment ofegada pels maneigs de l'administració burocràtica i la política, portaven a demanar autonomia, fins i tot a homes tan poc - suspects d'autonomisme com M. de Unamuno. (21)

Com sempre havia passat, els governs de la monarquia oferien a canvi de l'autonomia una promesa de descentralització. En aquest cas és el decret de C. Silió (RD. 17-4-19) que concedí l'autonomia universitària, pocs mesos després de debatre's al parlament els estatuts de Catalunya. Malgrat la seva limitada vigència, Barcelona no aconseguí ni tan sols fer-se amb un estatut universitari que acontentés els catalans, ja que l'article 21 del decret establia com idioma oficial el castellà, i només hi havia pos-

00327

sibilitat de redactar i publicar treballs en català si es tractava de matèries de cultura catalana.

Comprovat el fracàs de les pressions autonòmiques per la desproporció entre les campanyes encetades a Catalunya i la fredor amb què el parlament tractà la qüestió nacional, els plantejaments culturals autonòmics abandonaren llur esperança conciliadora amb les universitats de l'Estat i esdevingueren formes de resistència i d'imposició.

"Cal anar a la creació d'universitats lliures anarades de catalanitat. És cosa certa, de cop i volta, el que sembla un impossible el donar noves universitats, la creació de les quals exigeix un esforç superior al d'injectar catalanitat a la universitat de l'Estat. Admès el fracàs d'aquest procediment no en queda altre per a redimir la vida intel·lectual de Catalunya que la creació de noves universitats. " (22)

A. Rovira i Virgili a l'any 1923, mesos abans de la insauració de la Dictadura, és conscient de la impossibilitat del pacte :

20328

"Haurà d'esperar Catalunya la seva plena llibertat per tenir una Universitat Lliure ? Crec que sí. Hi ha pobles que arriben a certes transaccions amb els dominants, demostrant així un cert respecte a les seves característiques nacionals. Però en el curs de la història d'Espanya i les característiques del poble espanyol fan creure que cap concessió no ens serà feta en tant no siguem lliures ... Qui sap si el millor favor que ens poden fer es tallar nos el camí de les transaccions.

...

"Ens creiem que tot vindrà pel camí polític, que la llibertat ens vindria votant de bon matí i que qualsevol dia la Gasetta ens sorprendria amb la concessió de l'autonomia a Catalunya.

"S'ha perdut molt de temps, ha plogut molt d'ençà que un prohom assegurava que l'autonomia era qüestió d'una setmana i preparava bengales i coets per celebrar l'esdeveniment. Ha plogut molt i les bengales es deuen haver mullat"
... (23)

00329

VERS LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

El procés de normalització cultural és sempre paral·lel a un renaixement i revitalització de la llengua i literatura pròpies. Les reivindicacions d'autonomia van acompanyades per les de respecte, acceptació oficial i difusió de la llengua catalana. La llengua, manifestació essencialíssima de tota nacionalitat, si només és coneguda per un reduït cercle d'intel·lectuals o reclosa a la llar domèstica, decau i mor. Ha d'ésser un vehicle d'expressió que sobrepassi el marc familiar, amb reals possibilitats d'evolucionar i esdevenir un instrument eficaç de la vida col·lectiva catalana. Segons Prat de la Riba :

" ... Crear una llengua literària és l'obra cabdal d'un poble. La possessió d'una llengua literària és la consagració d'una nacionalitat. Quan del conjunt de dialectes d'una llengua en sobresurt un i s'enlaira sobre els altres i dona forma a les creacions literàries, filosòfiques i jurídiques de la raça, aquella llengua en estat natural de què parlàvem, aquella incoherent munió de parlars dialectals, que no articulada, és convertida en

00330

una unitat viva, en un centre de coordinació i relligament i depuració de totes les forces lingüístiques de la raça ... Allevors l'activitat dialectal deixa d'ésser un perill, ja no pot portar a la trituració de la llengua La nostra llengua està desarmada ... sense escoles, sen se univers, sense dinastia i aristocràcia pròpies, sense Estat i tenint enfront vèhic les de l'acció destructora d'una altra llengua, l'escola i la Universitat i la promesa i l'Estat amb tota la complexa xarxa de canalització per a influir i penetrar un poble ... " (24)

En qualsevol acte públic, conferència, miting electoral, d'aquests anys, protagonitzat pels regionalistes o altres grups nacionalistes, polítics i intel·lectuals uneixen la seva crida en defensa dels drets de la llengua catalana, símbol de la vida d'un poble. El mateix caràcter d'exaltació trobem en paraules de Puig i Cadafalch :

" ... defensarem la nostra llengua arribant fins allí on sigui necessari; més val morir que viure deshonorat ... avui, entre els drets plantejats el segle passat, cal assignar-li el dret de la llengua pròpia, el dret a un art

000000

propí, el dret a tenir llibertat i personalitat. No, no
conseguien mutilar-nos, convertint-nos en un noble "pro-
vinciano", abans l'hauran d'arrasar i sembrar de sal tota
la terra catalana". (25)

Com en el brindis que Lluís Companys féu :

"Per la nostra aimada, aqueixa dama invisible que ens
presideix, la gloriosa llengua catalana". (26)

I en la conferència que Bofill i Matas donà a Sabadell,
al local de la Lliga, sobre la llengua catalana i el na-
cionalisme :

"... Es precis portar el català a la vida industrial
i comercial, prenent per model el gran arquitecte Gaudí
que sembla haver fer vot de parlar sempre en català ...
Fem via cap a la terra de promissió. Des dels cims de
la nostra nacionalitat fem una crida per si els altres vo-
len venir a seguir junts la ruta, si no responen, nosal-
tres seguirem endavant, acompanyats de la divina Beatriu,
que ens porti al seté cel coronat d'estrelles ... " (27)

30332

La reivindicació del català transcendí també a les discussions parlamentàries o del Senat, on el 23 de novembre de 1915 hi hagué una tumultuosa discussió sobre la llengua catalana.

El regionalista Junoy defensà els seus drets i fou rebut pel Sr. Royo Villanova (Director General de l'Ensenyança) i distingit per la seva catalanofòbia. A "La Veu de Catalunya" surtiren diversos articles per a comentar-ho. Josep Carner diu :

"... Nosaltres, únics que dintre de l'Estat d'Espanya vivim intensament la vida col·lectiva, l'hem consagrada en un ideal polític. En el que sou diferents de nosaltres dintre l'Estat, aquesta diferència no ha creat efectes intel·lectuals i col·lectius. Viu en ells colgada sota l'automatisme i la vida instintiva. Nosaltres tenim un ideal i ells tenen una rancúnia ..." (28)

Poi considera que tot el Senat, arrel de les paraules de Royo, s'ha encès contra Catalunya, advertint-se odi en les actituds, més que en les paraules, "ja que se senten inferiors perquè els catalans tenen dues llengües" (29)

00335

Reproquím l'article de Puig i Cadafalch, "la qüestió de la llengua. Al Sr. Royo Villanova, nostre aliat i amic", per trobar en ell una de les primeres manifestacions d'esperança, i connexió amb els esdeveniments que fan trontollar Europa i un intent de síntesi entre els factors sentimentals i científics a valorar a l'hora de defensar els drets de la llengua catalana.

"... Quasi no hi ha governament novell que no doni en aquesta qüestió la seva primera entrebancada ferint-nos en alguna cosa ... El rètol en català és allò que sobta l'anable explorador polític que ve aquí a descobrir-nos o a "estrechar lazos" en visitar el nostre Institut, el nostre Museu i la nostra Universitat i d'això no se'n -lliuren ni els polítics castellans més internacionals que saben parlar francès, que han estat a Anglaterra o s'han format a l'ònia. Hi ha en això un fenomen psicològic complicat: li costa al castellà comprendre la vida en comú amb qui parla diferent. Li costa sentir que el dret del llenguatge és un dels drets de l'home oblidats dels revolucionaris arcaics, però que figura en la trilogia del dret nou dels pobles que van formant-se entre les nebuloses de la guerra... Ara, al costat de la igualtat

00534

civil i la llibertat religiosa hi figura el lliure ús de la llengua ...

A mig desembre es reunirà a Berna un Congrés Internacional d'Estudis per a fixar les bases d'una pau durable... En la situació actual de la guerra és una cosa utòpica, però s'entrevéu un món de l'avenir i es defensa el dret dels pobles a no ser annexionats sense un plebiscit, els principis de la llibertat civil, la llibertat religiosa i el dret al lliure ús del llenguatge...

Aquest somni que proclamen societats polítiques importants de tot el món ... els diaris més lliberals d'Espanya n'increpen a mi per l'ús de la llengua pròpia i un catedràtic de dret administratiu increpa i conjura al ministre de la Governació perquè reprimeixi la llibertat de la llengua... Jo no pretenc més que demostrar els anys de retard en què viuen els nostres admirables progressius, confiats en la ideologia que suministra la publicació més pobre i més raquíctica del món, que es la bibliografia castellana ...

El nostre català, reclut de fronteres, ens esperona al coneixement del món. Estem situats amb nostre llenguatge a la frontera del francès i l'italià ... El català ens suministra la fàcil adaptació al migdia de França, on la

10335

gent parla o com nosaltres o semblant a nosaltres; ella fa dels catalans fàcils viatjadors i homes civils cosmopolites. I això ens basta per la nostra expansió comercial. I tampoc la llengua en aïlla en la nostra producció científica. L'obra de l'Institut d'Estudis Catalans ha circulat fàcilment ...

" La imposició d'altra llengua que no parlem en l'escola és causa del nostre endarreriment. En les escoles és causa d'analfabetisme i d'ineducació. Entre el mestre i el deixeble hi ha una muralla que impideix la cordial comunicació, és la muralla de la contínua ficció de disfressar l'idioma. Jo recordo els anys de col·legi: el mestre en castellà era per a nosaltres una cosa estranya, fora del còrcol de l'amistat, ben contrari al pare o a la mare. Ara que coneixem els mètodes moderns compremem com vexa als infants condemnar-los a una ensenyança de vent vençuda...

" Després és un problema sentimental. La nostra llengua és la millor, perquè és la nostra ... Ha passat o va passant ràpidament el temps que el català s'amagava per a no ofendre el foraster, com els negres no redimits de llur vil condició abandonen a Amèrica el lloc del teatre, del tram

00336

via per no ofendre als blancs ... La base d'una amistosa convivència ha d'ésser una mútua tolerància...

El nostre poble el mou més que una bandera i és ben segur que no governaria en pau el que s'atrevis a aquesta qüestió de la llengua catalana ". (30)

La incidència que tingueren a nivell de les institucions culturals catalanes aquestes reiterades crides en pro de la llengua pròpia fan entenedora la reacció que comporta el document elaborat per Antoni Maura, (26-1-1916) com a president de la Real Acadèmia de la Llengua, i dirigit al Ministeri d'Instrucció Pública. En ell es fa constar que es considerara una suplantació del castellà l'ús d'altres idiomes o dialectes nacionals en tot afer que no sigui d'ordre íntim o purament literari; que cal contenir l'ús del català a les corporacions oficials en els seus documents i a les seves escoles i que "tenint present la llei de 9-12-1857 i el RD. de 26-2-1875, ... ordeni el Ministeri a tots els encarregats de l'ensenyança de l'idioma que sense contemplacions facin complir els acords legals". (31)

00334

La Mancomunitat de Catalunya respongué de forma immediata adreçant un missatge al president del Consell de Ministres sobre el dret de la llengua catalana a la oficialitat.
(Anex 1) (32).

La Junta de Defensa de l'Idioma creada arrel de la Diada per la Llengua Catalana redactà un manifest a l'opinió i envià el següent telegrama al President del Consell de Ministres :

"Comité executiu de la Diada de la Llengua Catalana, que representa totes les Associacions econòmiques, culturals i polítiques i compta adhesió multitud Ajuntaments, i de totes les Diputacions de Catalunya, protesta enèrgicament absurd i imitant criteri Acadèmia Espanyola limitar ús gloriosa llengua catalana i anuncia irreductible oposició si, el que no creiem, tal criteri trobés apoi a les esferes governamentals". (33)

00338

Diades de la llengua catalana

Des de l'any 1916 se celebren anualment a Barcelona les Diades de la llengua catalana, organitzades per l'entitat "Nostra Parla". Totes elles tingueren un caràcter d'afirmació nacionalista i les activitats realitzades al seu entorn s'inclouen en l'intent de popularitzar les reivindicacions en defensa de l'idioma. L'Ajuntament hi contribuïa mitjançant subvencions i cessió de locals municipals.

El 2-12-1915 es reuní una Assemblée al CAOCI per a preparar l'acte de la primera Diada, celebrat en forma de miting el 2 de gener de 1916 i on foren aprovades les següents conclusions :

- 1ª Creació d'una comissió encarregada de la defensa i nacionalització de la llengua catalana.
- 2ª Interessar als parlamentaris catalans que pels mitjans que el seu patriotisme els aconselli procurin aconseguir a la major brevetat possible :

- Que en les escoles públiques de Catalunya sigui obligatori ensenyar als deixebles en l'idioma ca-

00318

talà.

- Que en les Universitats, Instituts i Escoles Normals de terra catalana s'estableixin càtedres, també obligatòries de llengua i cultura catalana.
- Que per exercir qualsevol càrrec públic a Catalunya sigui també obligat conèixer perfectament la llengua catalana parlada i escrita.
- Que sigui respectat i reconegut oficialment el dret dels catalans a usar son idioma propi en tots els actes de llur vida pública i privada.

39 L'Assemblea té d'acordar la seva adhesió a l'obra de la Diputació d'usar el nostre idioma, solidaritzant-se amb la seva conducta i expressar el seu desig que totes les corporacions públiques catalanes i especialment l'Ajuntament de Barcelona secundin i segueixin exemple. "

Es creà també una Junta de Defensa de l'Idioma, de la qual formaven part Pere Corominas, per la Unió Federal, A. Rovira i Virgili, per la Unió Catalanista, F. Layret, pel Bloc Republicà Autonomista, i representants de la Lliga i el Partit Federal. (34)

00340

Transcrivim un fragment del discurs que pronuncià Jaume Bofill i Mataja la Diada, com a mostra fidel d'una *intencio-*nalitat de paternal conciliació que volia anar més enllà d'una simple explosió culturalista :

"... Enriquir-la, depurar-la (la llengua), veus aquí el que s'imposa: saturem de paraules catalanes tots els oficis, tots els estaments, evitant l'imposició de mots estrangers i donant als nostres fills llibres en llengua catalana, perquè als fills, ans que tot, els devem sinceritat ...

És precis l'imperialisme cultural. Per això treballa "Nostra Parla" encenent aquestes fogueres patriòtiques a totes les terres de parla catalana i ha convidat els fills de les terres germanes a venir a Barcelona ...

Sabem que en els moments tràgics és l'idioma matern el - que puja a flor de llavis. Sabem que avui és l'epifania, que vol dir manifestació i en tal diada "Nostra Parla" convida la gent de Catalunya a fer manifestacions de sa fe patriòtica i a portar els seus dons a la nostra llengua estimada. Que els patricis i la burgesia li portin l'or i l'incens; que els obrers catalans hi portin la mirra hu mil. Les dames no cal que portin dons : ja hi ha aquí la

00341

forta, l'exélsa ofrena de la seva presència". (35)

La Llengua Catalana a l'escola

"MEDALLER COLONIAL. ANVERS.

Un rebedor de convent blanc, nítid, tranquil. El vestíbul d'un gran col·legi femení religiós, a la capital de Catalunya.

La mare de la nena: - I vostès ensenyen català, no és veritat ?

La monja, jove i pulcríssima: - Catalán ... catalán ... - amb l'aire de qui sent ensenyar un obscur i llunyà dialecte oceànic. - No. No se ensenja aquí.

- ... ?

- No. Tampoco se habla ... Para casos de extrema necesidad alguna de las hermanas lo chapurrea algo ...

Al pati del mateix convent :

Les nenes juguen. Però, unes, arrenglerades a la paret, compleixen punició. S'han vist privades de postres i oi més perill de ésser esborrades del quadre d'honor.

00344

Inquiriu la causa.

"por hablar en catalón"

Això passa a tanta institució educadora de dones catalanes l'any VI de la Mancomunitat." (36)

Contraposaren a aquesta trista panoràmica les campanyes fetes per a retornar a la llengua catalana el seu caràcter de manifestació essencialíssima d'una cultura i d'una realitat, fonamentalment en l'àmbit escolar. La mesura més efectiva per a aconseguir-ho és l'obtenció de l'ensenyament obligatori del català, conjuntament amb el castellà, a totes les escoles primàries.

"... Certament que el català té ara, en algunes escoles primàries oficials una millor acollida que abans no tenia, però s'imposa una solució definitiva que tregui als nostres fills de la situació d'humiliant inferioritat en què es troben i que reconegui a la llengua catalana la plena sobirania a que té dret en les escoles de Catalunya".
(37)

No és sols per consideracions patriòtiques que es reclama la implantació del català a l'escola, també s'argumenta

00343

seriosament amb consideracions pedagògiques. En el Congrés de Mestres de 1888 ja es deia que els nois fossin ensenyats en l'idioma matern. (38)

En l'època en què els capdavanters del nacionalisme català lluitaven per a cristal·litzar llur quixença en immediates realitzacions, es destacà la figura del pedagog Francesc Flos i Calcat que aportà les seves energies instituint la primera escola catalana, embrió del Col·legi Sant Jordi, fundat l'any 1898. A l'any 1892 donà la primera conferència en català a l'Escola Normal de Mestres, parlant de la necessitat d'usar el català dintre de les escoles primàries.

Una data important en aquest procés de normalització lingüística i lluita per a la introducció en el medi escolar fou 1906, any en que se celebrà el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Estava organitzat en 3 seccions, Filològica-històrica, Literària i Social-jurídica. És en aquesta última secció on s'aborda el tema de l'ús de la llengua materna a l'escola. Josep Bertran i Musitu presentà la ponència "La Llengua Catalana i els poders mí-

00334

blics. Protecció que aquests li deuen." i s'aprovaren les següents conclusions :

I. Essent l'Estat l'organisme directiu i propulsor de la vida nacional i essent la llengua l'element primordial constitutiu de la nacionalitat, a l'Estat correspon el foment i la protecció de la llengua catalana.

II. Aquest foment i protecció deu exercir-la de la següent forma:

a) servint-se en la seva vida administrativa general d'ell, en la de justícia, l'ensenyança, quant de Catalunya es tracti o a Catalunya es refereixi... "

Joan Bardina presentà la ponència "La Llengua catalana és l'única apta, tractant-se de catalans, per a la instrucció dels nois i dels grans", amb les següents conclusions :

II. La instrucció de la llengua natural, sense tenir la importància exclusiva que alguns li donen, és d'una transcendència cabdal segons la lògica i les estadístiques.

L'Escola Primària en son genuí caràcter d'institució popular i educadora, aparegué quan el llatí fou reemplaçat en l'ensenyament per les llengües vulgars, ja que la llengua

00343

és medi i no fi d'ensenyament. L'Estat espanyol, anteposant mal enteses raons polítiques a les prescripcions pedagògiques, ha desfigurat aquesta doctrina.

III ...

En les escoles oficials, tenint en compte que a les escoles de pàrvuls s'hi educa segons el mètode natural, s'emplegarà en elles exclusivament la llengua catalana, però després, quan els nois entren en altre cercle d'ensenyament, la llengua catalana ha d'aclarir els conceptes que, per manament oficial, s'expliquin en llengua castellana.

IV. El Congrés demanarà al govern que en les oposicions per a escoles de Catalunya, Mallorca i València hi figuri un exercici previ en què el opositor deguin provar que entenen i parlen el català. També dirigirà una circular als mestres de Catalunya recordant-los sos devers científics, pedagògics i patriòtics sobre l'educació en català ... i una altra als catedràtics, demanant-los que ensenyin els termes tècnics vulgars de llurs assignatures ..."

Francesc Maspons i Anglèsell parlà de "Necessitat que l'Estat concedeixi una ampla llibertat d'ensenyança, que permeti donar-la segons exigeixi la manera d'ésser, sentir i

00346

parlar dels habitants de Catalunya", en la qual s'aborda el delicat tema de la llibertat d'ensenyament, sota les bases que l'ensenyament és una funció social i no política i que no es pot admetre cap tendència monopolitzadora per part dels poder públics.

Fent

Un repàs a les publicacions i premsa de l'època ens adonem de la freqüència amb què es tractat el tema de la llengua catalana, com a símbol de la vida col·lectiva i com a vehicle escolar indispensable. Institucions privades i públiques es defineixen al respecte, ajudant a crear un clima d'opinió oberta.

A la sessió inaugural de curs de l'any 1916 de la Societat Barcelonina d'Amics de la Instrucció, Eduard Xalabarder, pronuncià una conferència titulada: "La llengua catalana com a instrument natural i indispensable de l'ensenyament a Catalunya". Comenta el decret de Romanones que prohibeix l'ús del català en l'ensenyament de la doctrina a les escoles, amb l'argumentació que el castellà era la llengua amb que s'havia ensenyat la fe arreu del món. Xalabarder rebut aquesta tesi, amb l'afirmació que Felip II i

20347

Felip III obriren càtedres de llengües índies a Amèrica :

"... Els idiomes moren quan un poble cau i un altre poble li porta una vida superior, però el cas de Catalunya no és aquest... Estem en conflicte entre la Ciència i l'Estat i entre aquest dubte jo voto per la Ciència". (39)

La Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat visità al bisbe el 6 d'abril de 1917 i li demanà que ordenés amb urgència la impressió del catecisme en català, fés pressió sobre els col·legis perquè la formació espiritual dels alumnes es fés en la llengua materna i perquè en el Seminari s'ensenyés la llengua i oratòria sagrada catalana i perquè s'utilitzés el català com a llengua de predicació. // En la realitat, l'ús de la llengua catalana a l'escola estava hipotecat a l'actitud i preparació dels mestres. Les declaracions públiques i les consideracions pedagògiques difícilment podien resoldre per sí soles el problema d'un cos d'ensenyants de procedència forastera en gran part i, en el millor dels casos, si es tractava de mestres catalans, aquests no tenien altres coneixements adquirits que els adquirits de forma autodidacta. La Protectora respongué a aquest buit amb la creació d'unes càtedres de ca-

00346

talà a les Normals i pressionà a l'Ajuntament perquè en la provisió de places de mestres en què s'exigia el coneixement del català, sols es considerés acreditatiu el títol expedit en dites cattedres. Aquesta proposta prengué caràcter prescriptiu per acord municipal el desembre de 1920.

Pau Romeva, des del Butlletí de la Protectora i com a mestre nacional apunta també els trets que havien de caracteritzar la catalanització de l'escola, conjugant-los sempre amb la superació dels obstacles que s'oposen crònicament a la dignitat professional del mestre :

"Primer. La solució del problema capital de la llengua vehicular de l'ensenyament, la qual cosa inclou la solució d'una quantitat de problemes interns de l'Escola.
Segon. La possibilitat de centrar dintre els termes precisos els problemes de l'Educació patriòtica dels infants, fins avui anul·lada pel conflicte plantejat en la consciència professional del mestre entre l'imperatiu de les realitats vives i els manaments de la llei escrita.
Tercer. La incorporació de l'obra cultural del mestre al patrimoni orgànic de la cultura nacional catalana.

30348

Quart. L'eixamplament de l'acció social de l'Escola per tal com tot l'abans dit l'acostaria i li donaria influència entre els elements determinats del fet social.

Quint. La creació i adaptació d'una pedagogia nacional adequada a la natura dels infants catalans atenta a les valors essencials de la raça i impulsadora de la seva grandesa." (40)

A la revista "El Clamor del Magisterio" s'exposa una polèmica entre els defensors de l'idioma nadiu com a mitjà de l'ensenyament primari i altres que, considerant el servei que l'idioma castellà farà al noi quan esdevingui home, defensen l'ús de la llengua oficial.

Un mestre oficial, en aquesta revista, dona unes orientacions per a les escoles graduades que pretenen conjugar la necessitat de l'ensenyament en català amb la realitat adversa que ofereixen les lleis, la manca de textos catalans i la deficient preparació dels mestres :

"1.- L'idioma vehicular en les classes de pàrvuls serà el català... Es procurarà, abans de tot, corregir vici de pronunciació i enriquir el vocabulari.

00350

2.- Cassent castellans els llibres de text, en el grau elemental la traducció haurà de jugar un paper importantíssim. Les lliçons seran explicades en català i resumides en castellà...

3.- En el grau mig, el mestre explicarà les lliçons en castellà, procurant dir en català els conceptes que cregui convenient ... Es faran traduccions de frases d'un a l'altre idioma ...

4.- Les explicacions de les diferents matèries del programa escolar es donaran també en castellà en el grau superior ... La gramàtica castellana es procurarà que sigui raonada i comparada amb el català.

5.- La lectura serà bilingüe en tots els graus i progressivament comentada ..." (41)

L'Ajuntament de Barcelona, col·labora també en aquest procés de normalització i així a proposta de la Comissió de Cultura s'aprovà un dictamen el 24-10-1916 que deienava :

1.- La utilització de la llengua catalana, per raons pedagògiques a totes les escoles primàries dependents de l'Ajuntament.

00331

2.- En les escoles de formació professional i artística, l'ensenyament es devia donar també en català, important com a matèries complementàries l'estudi de la llengua, història i literatura catalana.

3.- Pressionar a la Junta Local de 1ª Ensenyança perquè aquestes mateixes mides s'apliquin a totes les escoles públiques de Barcelona.

4.- La retirada de les subvencions a tots els centres privats que no incloguessin en els seus programes l'ensenyament de la llengua, història i literatura catalana" (42)

Aquest últim acord es retirà del dictamen per l'oposició dels radicals que sostenien una política de protecció als centres i ateneus de barri, on difícilment podia tenir èxit la implantació d'aquesta nova orientació. També fou introduït pels radicals un extrem en el qual s'establí obligatòriament l'ensenyament del castellà com a complement en els casos i graus estimats necessaris.

00352

L'APEC

"L'obra de l'ensenyança catalana és la més essencialment prèvia a la definitiva solució del nostre plet nacional."

sota aquesta crida s'aplega una de les principals tesis defensades per la Protectora, que li permetrà l'acolliment en el seu sí i col.laboració de persones afectes a ideologies no tan sols diverses sinó contràries. Per exemple, al costat d'homes de la Lliga hi treballà Andreu Nin, que fou secretari de la Protectora l'any 1916. (43)

És impossible reseguir aquí totes les realitzacions d'aquesta entitat, que marcà fites importants en la història de la cultura catalana anterior al 1939. La seva lluita per a la catalanització de l'escola estigué dirigida als fronts més variats, des de les peticions fetes als representants del govern central, organismes locals, fins a les campanyes públiques, com la tradicional festa anual dels infants i de les flors (mena d'aplec que se celebrava al Parc Güell amb l'objectiu de recaptar fons per a les escoles catalanes) i les festes de la Cultura Catalana, organitzades a

00353

partir del 1920.

La protectora, com a entitat representativa de part dels mestres, adoptava una postura activa per a catalanitzar el sistema escolar, i al marge de les concessions que trigaren a arribar, construïa una escola catalana, potenciada des dels organismes locals, que s'imposés de fet, de forma que existís l'autonomia encara que no fos legislada. A la precària cultura que oferís el poder central, devien desplegar-se institucions escolars competents.

Intentà, al menys de forma teòrica, escurçar el distanciament existent entre el magisteri i els moviments nacionalistes, establir uns mitjans de coordinació entre la Mancomunitat i els mestres que permetessin utilitzar les limitades eines amb una visió realista :

"La cosa essencial és oferir ocasió a tots els mestres i mestresses que desitgin entaular, a la llum del dia, llaços de contacte amb els organismes cultural de la Mancomunitat, que restaren sempre insuficients si no compten amb la col.laboració del magisteri primari, del que disposa dels infants. No cal esperar que tots els mestres respon-

1000

guessin a la crida, puix el mur d'inintel·ligència entre el magisteri i el nacionalisme és gros i costarà d'aplanar-lo, però probablement respondria l'estol de mestres que ara, tot i sentint els batecs del moviment català, es creuen desatesos i deseparats... eixos nuclis de mestres posat en relació amb la Mancomunitat, representarien una d'aquestes dues coses : o un preparament per l'autonomia en matèries d'ensenyança, si es el cas que tal règim arribi a ser realitat, o com una intervenció de Catalunya en l'ànima del mestre, si aquests per sempre més han de dependre del poder central. Realitzant-se el projecte sense cap mena de tenebror, amb el seny i mesura que els afers educatius reclamen, no creiem que de l'Estat espanyol en vinguessin ni dificultats ni coaccions negatives". (44)

Conscient de les dificultats amb què topava el magisteri per a dur a terme la catalanització, creà i sostingué les cattedres de català a les Normals i pressionà la Mancomunitat per a la creació d'una escola Normal Catalana que, a l'any 1920, el Consell de Pedagogia intentava tirar endavant.

00355

"... Andebades treballarem per l'Escola primària, per l'educació popular, si no posseïm el mestre. I ja sabem com se'n surt de les Normals de l'Estat, que ni sola proporcionen aquella dignitat, essencial en el nostre, que pot considerar-se independent de la seva suficiència tècnica. De l'esperit de la catalanitat, ni cal parlar-ne. És dolorós haver de dir que les actituds i expressions més barroeres i primitives d'anticatalanitat les trobem a Barcelona en moltes escoles de l'Estat mal anomenades municipals, servides en gran part per mestres castellonistes. I com ha de pujar la nostra gent, precisament la més humil, l'obrer de demò, essent educada per aquesta mena de personal, per un personal en general deficientment format ! Sense una disciplina, sense una bona formació, desprovist d'aquella fibra patriòtica que és daler i que és la cohesió social.

Per això és benaurada i urgent la iniciativa que es va dur a bon fi, i que, per a denotar que és ben madura i plena d'orientació, s'uneix amb l'acord de la Mancomunitat d'establir algunes escoles primàries fins alà on li permetin les seves migrades possibilitats econòmiques, mentre, per altra part, la ciutat construeix unes quantes

00358

grans escoles" (45)

Les escoles catalanes de l'APEC

Molts patricis del moviment nacionalista des de finals del segle XIX., s'erigien en propagandistes de la catalanització de l'ensenyament a través de la creació d'escoles primàries catalanes, aportant la seva contribució econòmica i comptant amb la Protectora. Molts d'aquests centres, Col·legi Sant Jordi, Escoles del Districte VI, ..., esdevingueren models i serviren de base per a les orientacions que prengué la C.C. Quan Manuel Ainaud exalta la qualitat de moltes escoles privades es refereix segurament a les escoles catalanes.

Moltes d'elles nasqueren a l'empar de centres i casinos dependents de partits polítics, com la UFNK o els federals. Eren uns moments que el catalanisme necessitava realitzacions immediates per a cristal·litzar llur pujança, servint els ideals de l'educació del poble.

00357

La incidència que aquestes escoles pogueren tenir en una ciutat d'una elevada població escolar fou solament simbòlica. Malgrat que pugui semblar elevat el número d'escoles catalanes en funcionament aquestes no aplegaven una quantita considerable d'alumnes, però en la majoria del casos foren dirigides per mestres de considerable vàlua professional i esdevingueren avantguardistes tant en l'aspecte pedagògic com en el de l'expansió cultural català.

00358

CAPITOL VII

OPORTUNITAT A LA POLÍCIA MUNICIPAL
RELACIONADA AMB LA DEFENSA DEL PATRIMONI .

60339

INTRODUCCIÓ

Intentem ara establir quines eren exactament les finalitats que en matèria cultural i educativa es proposaven els diferents partits amb força a Catalunya en aquests anys.

Tan els de dretes (Lliga) com el més inclinat cap a l'esquerre (nacionalistes republicans) es manifesten unànimament en contra del sistema escolar vigent, caduc i centralista. De tota manera., i malgrat que els seus homes parlin sovint de qüestions culturals i educatives, com ara el dret del poble a la cultura, a la igualtat d'oportunitats, la regeneració del país mitjançant l'augment del nivell de vida cultural, ... no trobem en cap d'ells un programa explícit que abordi la problemàtica cultural catalana. Manca un cos teòric que justifiqui les diferents accions, i aquesta absència contrasta amb l'abundor de formulacions generals. Formulacions que - no ens n'estrenyem -, es manifesten sobretot en vigílies de les jornades electorals.

El P.R. i la LL.R. són els dos grups amb més influència a la ciutat de Barcelona. Els radicals dominaven en el sí del consistori quasi dos de començaments de segle, mentre els regionalistes s'havien fet forts a les corporacions provincials i a la Mancomunitat. Pot i la manca de teoria, ens podem apropar a l'aspecte cultural d'aquests grups mitjançant l'observació de les seves realitzacions en aquestes entitats, i també, analitzant les acusacions i crítiques que fan a les realitzacions de l'adversari.

Els nacionalistes republicans mai aconseguiren constituir un partit fort com per poder tenir alguna tasca de govern en les corporacions. Els diversos partits que els acullen (UFNR, BRA, ERC,...) actuaran en la política local necessàriament com a aliats d'una o altra força política. Potser és aquesta manca de possibilitats d'actuació que fa molt abundoses les seves formulacions teòriques. (1)

00367

ANÀLISI CULTURAL DE LA LLINGUA REGIONALISTA

La lluita per l'obtenció d'uns mitjans institucionals propis.

"... Un poble que no ho sap que ho sigui, que té una llengua i una cultura però que no se n'adona, és un poble a mitges. Un poble que es coneix a sí mateix, que té consciència, però passiva, de la seva unitat espiritual i sobent que la té, vol viure i actuar com a poble, solament llavors, és un poble. Així, per la formació, per la creixença, per l'enfortiment d'aquesta voluntat, va devenint poble la Nació Catalana." (?)

Prat de la Riba, en aquestes paraules, formula aquells trets diferenciats que han anat definint i forjant el nacionalisme català. Són paraules que expressen una ferma voluntat de retrobar aquells signes d'identitat que facin possible la contemplació de Catalunya com un poble digne del seu passat i preparat per al seu futur.

00562

La comprensió i valoració del passat no contradueix les aspiracions d'un futur i d'un progrés engatjats als models europeus, sinó que les nodreix d'un sentit més autèntic i referencial.

La creació i foment d'institucions culturals cal veure'l lligat al procés gradual de ressorgiment per a transformar les formes d'expressió imposades en instruments per a la vida catalana.

"... Som clients bàrbers de les altres races; elles cerquen nous aparells, elles cerquen aclarir, cada dia més, els misteris del desconegut i nosaltres, tard i malament, les copiem i d'aquesta tasca o labor secundària en diem fer cultura i civilització ...

És que som homes inferiors als altres homes ? No; comparats individualment, d'un a un, amb els homes dels grans pobles no som nativament inferiors. El que en fa falta totalment són els grans instruments col·lectius de treball ... Hem de voler, doncs, aconseguir la plenitud del valor humà que ens pertoca i per això cal que no ens hi trobem bé en la situació d'ara. " (3)

00367

En aquest procés de retrobament de formes d'expressió col·lectiva hi juga un paper essencial la difusió de la llengua i la conscienciació popular de la pròpia trajectòria històrica. El medi idoni per aquesta transmissió és l'ensenyament - element que cap lluita nacionalista ha deixat de banda - i que Catalunya ha d'aconseguir fer seu:

"... La catalanització de l'ensenyament primari és una de les reivindicacions essencials del nacionalisme català... Aspiram a que l'ensenyament es doni en català a totes les escoles de Catalunya, que els infants catalans siguin ensenyats en la llengua catalana, tan bella com qualsevol altra, tan gloriosa com la que més ho sigui, i que, per damunt de tot, és la pròpia, la que ja duen en els llavis, en el cor, en la mateixa sang dels seus cossos tendres ...

Que les escoles de Catalunya siguin catalanes és cosa normal, la cosa que no és normal ni natural és que siguin castellanes ... Portar el sentiment de catalanitat a l'ensenyament no és fer política, és fer pàtria ...

Es vol evitar que les generacions infantils catalanes a-

00364

preguin gramàticalment la seva llengua, que sàpiguen la història de Catalunya, que coneguin la seva vera pàtria i l'estimin amb plenitud d'amor. No es pot fer política a l'escola - criden -. Però ... a les escoles es donen uns llibrets de geografia i història que no parlen ni de geografia ni d'història de Catalunya, ens llegeixen uns llibres de lectura amb prosistes i poetes que no són els nostres i es canta en himnes de ritme estrany un patrio- tisme postís i exòtic ...

Volem convertir l'escola, no pas en un instrument de la política catalanista , però sí en un instrument de la cul- tura catalana ". (4)

Malgrat la significació i el pes que per l'avenç dels i- deals nacionalistes podia tenir el funcionament d'una es- cola catalana, la LL.R. no es proposà mai d'arribar a re- soldre les necessitats culturals a nivell primari, sinó - que es limità a proposar iniciatives de caire experimental o bé crear institucions de cultura superior, des de la or- ganismes públics que dominava. Abandonà en mans de l'estat l'ensenyament oficial, criticant-lo pel seu centralis- me i no veié amb bons ulls ni la difusió de l'ensenyament

00385

celebracions, ni les propostes renovadores fetes des de l'escola privada.

Fels regionalistes la problemàtica escolar està emmarcada dins els problemes de poder i d'autonomia no resolta encara.

Per a realitzar la tasca constructiva que es proposaven calia que l'Estat els hi delegués diversos serveis, entre els quals l'ensenyament era un del més importants. Davant el desnivell existent entre les necessitats i les possibilitats i les atribucions legals, posaren en marxa un sistema d'institucions públiques que suplien el que no existia o funcionaren paral·lelament a les de l'Estat. Així, s'evidenciava la imperiosa necessitat d'autonomia, des del punt de vista de la simplificació i economia en les despeses.

La creació d'una xarxa d'institucions, més aviat minoritàries, que, o bé cobrien l'àmbit de l'altra cultura o bé tenien caràcter experimental, no fou una tasca extremadament

00365

difícil en comparació amb l'esforç que hauria suposat resoldre el problema a nivell primari.

Si observem, doncs, la tasca propulsora de nous organismes culturals realitzada per la Lliga, dins el marc de la lluita enfront de l'Estat, per obtenir una participació en el poder, ens adonarem que les seves institucions no anaven a resoldre un problema majoritari. Més aviat s'adreçaven vers la formació d'una classe obrera especialitzada que pogués col·laborar en el redreçament econòmic del país. L'objectiu fonamentalment era obtenir professionals ben formats i constituir un nucli intel·lectual, reactor de la futura renovació espiritual de Catalunya, a través d'institucions culturals superiors.

Aquesta actuació no era pas casual. Obeeïa a una visió política concreta, com ho explicita Puig i Cadafalch, en fer balanç de l'obra de la Mancomunitat :

"... Cal estendre la instrucció al major número, com cosa preferent, o cal crear, com cosa primera, institucions que formin homes d'intens saber ? ...

00367

" Cal estendre primerament una capa lleugera, un vernís de cultura per tot el país o cal primerament intentar formar homes que siguin com el cim del saber nacional ?. El primer és el sistema americà... Fer escoles, moltes escoles, ben posades, procurar que tothom sàpiga llegir i escriure. La cultura científica de la majoria de països d'Amèrica, salvant excepcions, té aquest valor mitjà.

" L'altre sistema comença per fer institucions que formin homes superiors en les ciències i fer que d'ells es derivin gradualment les ensenyances i es vagin escampant fins arribar a tots, però partint de dalt. Aquest és el sistema que han seguit alguns pobles d'Europa ...

" A Espanya, qui es proposés resoldre el problema, indubtablement hauria d'anar per aquest camí. Les tendències governamentals que no sentaren els fonaments de cap imperi van pel primer camí". (5)

Prat de la Riba fou el principal artífex d'aquesta visió política. (6)

"... fou l'artista de la vida nacional, qui elevà la nostra realitat col·lectiva a l'harmonia d'un gran ideal

00368

comú ... ara com una esponja xopa d'humanitat i ens rega-
va l'ànima a tots i ens sentíem créixer les brotades de
la fe i de les energies a dintre ..." (7)

La figura d'en Prat, enaltida i sublimada per uns, criti-
cada i ridiculitzada per altres, exercí un liderat inques-
tionable. Fou elegit sis vegades consecutives President
de la Diputació de Barcelona. Ocupà aquest càrrec des del
24-4-1907 fins a la seva mort (1-8-1917) i el compartí
des de 1914 amb la presidència de la mancomunitat.

Els dos objectius que bàsicament es proposà foren el re-
coneixement de la personalitat política de Catalunya i
la creació d'una entitat que fos representativa i la do-
tés d'uns organismes administratius propis d'un Estat mo-
dern (8). Per aconseguir-ho, llenguà el partit a una posi-
ció de transigència i cooperació amb l'Estat central que
li valgueren les fortes crítiques, però que li varen ser-
vir per a obtenir la concessió de la mancomunitat.

Prat era conscient del gir fonamental que podia donar-se
a la vida catalana en disposar d'un mecanisme de poder pro-

000003

pi :

A l'assemblea constitutiva de la Mancomunitat, el 6-4-1914, Prat de la Riba digué en el discurs de possecció de la Presidència :

"...Volem donar a la nostra llengua la plenitud d'impèri sobre tota la vida nostra ... Volem que no hi hagi ni un sol Ajuntament de Catalunya que deixi de tenir a part dels serveis de policia, les seves escoles, la seva biblioteca, el seu telefon i la seva carretera ... Més per això, calen grans institucions culturals i educacionals ..." (9)

El significat d'aquesta obra cultural i d'ensenyament que es vol emprendre pot veure's en el Report del Consell Permanent a l'Assemblea de la Mancomunitat sobre Cultura i Instrucció :

"... Volem la irradiació dinàmica del català en totes les manifestacions de la vida catalana... Veta l'efinació dels drets públics del català, hem cercat les vies d'aquesta plenitud : l'escola i l'educació popular ... Al costat de l'escola, la biblioteca. Que les generacions

00370

d'avui no es vegin endarrerides en la preparació que farà ultrapassar les noves generacions...

Per a l'edificació de l'escola i la biblioteca és necessària la competència del mestre i la formació nostrada dels elements tècnics i directores de les biblioteques, la participació de la Mancomunitat al Curs Montessori i l'organització del Pla d'estudis de l'Escola de Bibliotecàries respon a aquesta doble finalitat ... El Consell atent a la sollicitació conjunta de la vida catalana, ha volgut que les seves iniciatives culturals no defugissin cap intervenció, que la catalanitat sigui igual a les capitals que al camp, entre els homes de professió liberal i els de professió - industrial o agrícola, un hàbit de ciutadania i selecció ... " (10)

La principal característica de tota l'obra cultural de la Mancomunitat fou la preparació d'uns nuclis que assegurassin la futura organització de Catalunya. Es procuraren iniciar els serveis en totes les branques que permetien els estatuts, a fi d'obtenir una visió de conjunt del govern d'un poble i alhora formar un personal apte per a regir-lo plenament en l'esdevenidor. (11)

00212

Els instruments fonamentals dels que disposa la Comunitat per a la seva obra cultural en l'àmbit de la primària foren el Consell d'investigació pedagògica - que organitzà les escoles d'estiu i publicà la revista "Quaderns d'estudi". Fou creat l'any 1913 depenent de la Diputació de Barcelona i tingué com a president a E. D'Ors i més tard a J. Rofill i Matas. Foren secretaris, Eladi Noya i A. Galí des de 1917 fins 1923.

La íntima relació entre la totalitat de l'obra cultural i el Consell de Pedagogia pot veure's en l'editorial de presentació apareguda a Quaderns d'Estudi :

"La cultura catalana ja és entrada en la seva força juvenívola i en la seva definitiva orientació. Ja no és una aspiració d'uns quants elets ; es un noble que avança en bloc cap a una fi mateixa ; les nobles vigories individuals se fonen totes en una liberalíssima disciplina i una consciència única presideix i dóna sentit a aquest esforç harmònic i vivent, anònim com el d'un host en batalla. La nostra victòria serà un esdevenidor nacional; la nostra amor i la nostra angúnia van dret a les gèneres figures, la nostra arma adequada, doncs, ha de ser una "Re-

00312

pedagogia". Arreplegar el treball tan dispers dels mestres de la nostra terra, fer una suma d'entusiasme, avalorar dins l'obra comuna el petit gest, tan esperançador del pedagog, però que es malmerceria en isolament; mantenir viu vent davant les voluntats l'ideal per assolir. Vet aquí una de les tasques encomanades al Consell d'Investigació Pedagògica ... A ella responen institucions com l'Escola d'Estiu ... A ella mateixa respon la fundació d'aquests quaderns d'Estiu.

Així el mestre, si molt convé allunyat dels focus de cultura, aquesta visitadors li portaran la bona nova de darre es adquisicions científiques, de novelles orientacions pedagògiques, de novelles inquietuds, àdhuc de reformes concernents a la seva carrera; els quaderns li foren de guia en la seva labor, proporcionant-li estratègies de treball que altrament li foren per ventura de dur cercar, per fi, voluríem ser el foment d'una amistat puríssima entre els mestres, aplegant-los en una classe organitzada, no tant sobre una comunitat d'interessos com sobre una comunitat d'amor i d'energies. " (12)

El triomf relatiu de la consecució de la comunitat es

00372

degué sobretot a l'èxit de la política menada pels regio-
nalistes vers Madrid i a l'obra de cooperació de totes
les forces polítiques catalanes. Aquesta unitat es man-
tingué, malgrat les divergències, almenys fins a la mort
de Prat. (13)

Els regionalistes aconseguiren marcar les seves direc-
trius en la nova institució no pel predomini numèric a
l'assemblea, sinó pel reconeixement absolut que els al-
tres partits feren de la figura rectora de Prat. Aquest
sabia que calia anar de dret cap els fets, deixant de ben-
de els antagonismes de paraula. "Els homes de la comu-
nitat són homes de fets i no de paraules" esdevé una
frase molt utilitzada, quasi com a consigna, cara a su-
perar divergències ideològiques, sota l'ègida comuna
de la catalanitat.

Prat, en discurs pronunciat en la seva reelecció com a
President de la Diputació, (3-5-1911) diu :
:

"... Sem de procurar que la nostra terra es posi al
nivell dels pobles més avançats, però integralment, sense
exclusivismes i donant la mateixa importància a tots

00374

els serveis ... Totshaurem d' coincidir en una cosa, o sigui a considerar que aquest a casa no és un Parlament on hagi de discutir-s'hi la lluita política del dia, sinó una corporació d'ordre administratiu". (14)

Els diputats radicals o federals nacionalistes no adoptaren mai una tàctica d'obstrucció ni una categòrica negativa de col.laboració. En la renovació provincial del 1911, Centiago Valentí i Camp, en nom dels radicals contestà a Prat que "les persones que componen la corporació provincial li mereixen tota la cordialitat i simpatia, però no les idees o creences que puguis tenir, de manera que es veurà obligat a combatre-les. Tanmateix, el President podrà comptar amb la seva cooperació i amb la dels restants diputats radicals en la tasca abans al·ludida de procurar l'aveng integral del poble de Catalunya " (15)

Ramón Roig i Armengol, en nom de la minoria de la UFNR, parlà en termes semblants; reconreà les diferències que els separen de la Lliga, per considerar-la un conglomerat caciquista regionalista. La seva tasca serà fiscalitzadora, però sense negar la col.laboració.

0057

En principi, tots els partits polítics manifestaren la seu va voluntat de col.laborar, però a mesura que entraren en funcionament serveis i institucions s'exterioritzà una actitud crítica.

De tota manera es féu un treball en comú; Prat de la Riba el resoltzà també en altres camps que l'estrictament polític. Per exemple a les tasques culturals. En una primera etapa comptà amb l'assessorament de A. Rubió i Lluch i Josep Pi Joan, després obtingué el suport important d'Eugení d'Ors. Més tard el del poeta Lopez Ricò.

Amb la seva habilitat aconseguí aplegar a l'entorn de totes les noves institucions culturals a gran part de la intel.lectualitat activa catalana, desitjosa de desenvolupar una tasca cultural i creadora. Des que ocupà lloc de responsabilitat, sobretot entre els anys 1911 a 1917, adoptà una postura conciliadora, amb la qual superà la intransigència que l'havia caracteritzat durant els primers anys de segle.

El grup intel.lectual i literari de la Renaixença no va

00376

integrar-se mai en la seva política. Aprofità només els homes de l'anterior generació que manifestessin la seva energia i capacitat per a dirigir institucions noves, rebutjant per ineficaces la resurrecció o continuació de les velles.

Foren exclosos homes com P. Carreras Candi, Francesc Mathen Moliné i Grasés ... pel seu conservadurisme intel·lectual o per la seva incapacitat evolutiva.

Prat de la Riba oferí la possibilitat de col·laboració a elements significatius que professaven altres idearis polítics, sempre que proveysin la seva catalanitat. Aquest és el cas de P. Coromines, J. Carner, R. Carreras ...

Aquesta unanimitat, fruit de la conjuntura històrica alhora que de la visió de Prat, s'esfondrà amb el pas del temps, però fou decisiva ja que posà les bases d'una obra institucionalitzadora i que després del parèntesi dictatorial, pogué ser reemprada durant la II República :

"... Col·laborar en l'obra immensa de transformar,

00317

organitzar, enriquir Catalunya, era un país dels que emplenen la vida ... Aquest esperit era la millor creació de la Mancomunitat; la que féu possible amb una mitjana tan exigua, els resultats més alts ... " (16)

A la recerca d'una nova plataforma de poder :

La C.C. de l'Ajuntament de Barcelona. Balanc de l'anterior actuació dels radicals.

L'interés de la Lliga en la creació de la C.C. estigué motivat per la necessitat d'exercir una potestat autònoma cada vegada més ampla. Assumida la responsabilitat de la Mancomunitat i la Diputació, només quedava l'Ajuntament com un bastió per conquerir perquè la seva política possibilista d'utilització de totes les plataformes fos completa a la ciutat de Barcelona. De l'èxit electoral de 1915 en depenia la consecució d'una majoria que els assegurés l'èxit en les seves propostes. La campanya serví també per a desprestigiar tota la tasca educativa feta pels radicals en les seves anteriors actuacions.

00323

Pels regionalistes, les iniciatives culturals del P.R. no més s'orientaven cap a la dotació de subvencions als seus centres o casinos i a l'obstrucció de totes aquelles iniciatives de coire català; així mostraven la seva vinculació ideològica amb el centralisme estatal.

La Uliga intentà fiscalitzar la distribució de fons dels centres radicals, fons que rebien en concepte de subvencions d'ensenyança.

"el "Centre de Federació Republicana del districte II" al carrer Flassaders, rep 1250 ptes. destinades a escoles i el seu butlletí parla de comprar un piano, dècims de la rifa de Nadal, estores per al café, nomenar pianista, comprar copes i culleretes, celebrar balls de disfresses ... i de les escoles ni una paraula.

Deu pensar la directiva que el piano ja és prou element de cultura per ensenyar música als aficionats a carxoler un vals o tronxar un a americana. " (17)

Si en alguna cosa l'Ajuntament de Barcelona podia atribuir-se un sentit diferenciador de la majoria de consis-

00379

toris que mal solucionaven els problemes escolars limitant-se al manteniment d'uns locals, fou en l'obra paradescolar realitzada anteriorment a la creació de la C.C. la Uliga la subestimà, perquè necessitava més que preer l'anterior actuació del radicals, i mostrar-se com una força amb un -caire renovador total.

00383

La qüestió nacionalista

L'antagonisme entre radicals i regionalistes partia sobretot de l'oposició entre el catalanisme i l'espanyolisme defensat per ambdós grups.

El Partit Radical, com a partit republicà d'àmbit espanyol tenia una tradició federalista, que es manifestava en freqüents referències a Pi i Margall, invocades sobretot per a defensar-se dels atacs que la Lliga els fa d'anticatalanistes. Conseqüentment, aquestes afirmacions federalistes es donen amb més freqüència a les seves intervencions a Catalunya que a Madrid o a altres punts.

La seva postura a Madrid és obertament centralista. Les seves aspiracions s'orienten cap a la transformació de l'Estat espanyol en una república parlamentària, on les aspiracions catalanes serien defensades i representades per uns diputats.

00000

Aquest concepte unitari d'Espanya com a conglomerat de pobles - ignorant la trajectòria històrica d'alguns d'ells com a nacions -, regits per un Estat únic i identificats per una única llengua oficial, es relaciona amb l'ideari dels homes del 98, cimentat en part en La Institución Libre de la Enseñanza. Si Castella ha estat l'eix rector de la configuració d'Espanya com a Nació moderna, l'Estat espanyol ha de manifestar-se en castellà, perquè és aquesta l'única llengua que aglutina la "Nació". Totes les funcions d'aquest Estat, legislació, administració, serveis,... tindran, doncs, com a vehicle de comunicació la llengua castellana.

Els radicals es recolzen en elements propis del regeneracionisme finisecular. No trenquen radicalment amb el passat, valoren la "tradició" castellana i volen acostar Espanya a Europa.

Es considera a Giner com l'intel.lectual dels dirigents del P.R. a Barcelona. La seva formació a l'I.L.E. ens ajuda a entendre'l. Potser és incorrecte considerar com a il.lustració de l'ideari del seu grup les paraules que,

00382

fent rèplica a la Lliga, va dirigir al Congrés; però, de fet, quan varen ésser pronunciades, parlava en nom del Partit. en reproduïm una part :

"... perteneceis a esa orientación conservadora y reaccionaria y no os llamais nacionalistas porque estos representan una tendencia izquierda, liberal y republicana; por ésto, ellos pueden venir del brazo con nosotros, mientras que nosotros no podemos ir con vosotros; pero en el fondo, vosotros y ellos sois nacionalistas. Aspiráis ... a la restauración de la nacionalidad catalana y nosotros, republicanos radicales, no vamos por ese camino .. Yo creo que no hay más que una nación, que se llama lengua de ... que no hay más bandera que una, que ha de ser la bandera nacional ...

El idioma es el vehículo del espíritu, es la expresión de la personalidad, la lengua es la encargada del progreso, de la cultura, de la civilización; por ello, la lengua en una nación ha de ser una sóla, porque la enseñanza ha de ser lo más alto que en un país existe y para la enseñanza es la lengua oficial nacional la que debe enseñarse, mientras vosotros queréis una escuela profesional catalana, la escuela de Artes e Industrias Catalanas, la

00383

Universidad, catalana también ...

no queremos que España se distribuya en latrados particulares, sino que formen federación en donde el ejército sea uno, donde sea una la enseñanza, entregada en tutela y como función social la más alta del Estado Nacional ... Esta que se plantea es una cuestión de moda en lo externo, y en el fondo, una cuestión de política trascendental ... Es cuestión de moda, porque si bien me dice que dentro de poco tiempo, a pesar de querer la mayoría que se use catalán en las corporaciones oficiales, dentro de algún tiempo vuelva a estar de moda en los colegios el enseñar a los niños a no hablar sino en catalán, cosa que estaba prohibido en otros tiempos... hasta en los colegios de jesuitas se castigaba con la privación del juego a los que no hablaban castellano ...

Nosotros cuando el gobierno central pensó daros por decreto la lancomunidad nos opusimos a ello ... ellos torpemente prohibieron que se enseñará el catecismo en catalán en las escuelas, pero después ya no toleran sólo el catecismo, sino todas las enseñanzas en catalán ...

Vosotros aspiráis a que se os escuche, a la hora de la voz. Este instante pensáis que está próximo y que es preciso

00364

que se oiga Cataluña como una nueva unidad, como una nueva personalidad en el porvenir y de igual manera que se va a hacer la nueva Polonia ... ¿ por qué no ha de resurgir Cataluña ? ...

A la hora de la paz, los aliados lo que quieren es suprimir el peligro de las grandes nacionalidades, porque son las grandes amenazas para el futuro. El interés de los aliados ... es la creación o el resurgimiento o la invención de nuevas nacionalidades, de nuevas potencias, pero pequeñas, que no inspiren cuidado...

Yo quiero que los españoles tengan una sola lengua porque soy más demócrata que liberal; su Señoría es más liberal que demócrata, buen provecho le haga ! (19)

En aquest aspecte és remarcable la diferència dels radicals - fins i tot en homes de la categoria intel·lectual de Tigner - amb altres grups progressius espanyols, com ara els socialistes.

El Congrés socialista de Farregona, celebrat el juny de 1916, va decidir :

00385

"Condemnar amb totes les forces el règim d'oligarquia i caciquisme que domina Espanya ... Proclamar la necessitat de concedir la més àmplia autonomia a totes les regions d'Espanya i de procedir immediatament a la descentralització progressiva de tots els serveis administratius, excepció feta dels que depenguin dels departaments de l'Estat, Guerra i Marina, els serveis dels quals haurien de ser objecte d'una profunda reforma, inspirada en principis democràtics. Reclamar el lliure ús de la llengua catalana en tots els actes de la vida pública i que s'imposi a totes les autoritats, funcionaris i agents de l'Estat de la província i del municipi, sense excepció, el deure de parlar correctament la llengua o dialecte que s'usi en les localitats, províncies o regions on presten el seus serveis ... Demandar que en les escoles elementals de Catalunya es comenci per ensenyar el castellà valencià del català, amb el fi d'evitar l'absurd que es faci pronunciar i llegir als nens escolars el significat de les quals ignoren la majoria de verbes ". (20)

Febra i Ribes, en la conferència donada al Centre socialista de Gràcia sobre "Socialisme i progrés contra racio-

00386

nacionalisme i reacció" diu al respecte :

"No rebutjem la descentralització, ni l'autonomia, però sí el nacionalisme ... quant a la llengua ... que s'ensenyi el català i el castellà a les escoles universitàries en compliment d'un principi pedagògic elemental ..." (21)

L'escola com a foment de la democràcia

Pela radical és l'Estat qui ha de responsabilitzar-se de l'ensenyament del poble i ha d'alliberar l'infant allunyant-lo de partidismes religiosos i polítics. - L'Estat com expressió de la sobirania de la nació, garantirà aquesta neutralitat -.

Admeten que rascuen d'una teoria escolar clibberda que podrien oposar a la dels regionalistes i donen la creació d'un grup de treball o Directori especialitzat en pedagogia dins el partit. (22) Malgrat aquesta manera de programa, la seva postura davant el problema escolar es relaciona amb el manifest redactat pel Directori de la Fed

00387

ració Republicana Espanyola, del qual n'extreiem aquelles parts que fan referència a la cultura :

"...La República, atribuint la meitat de la culpa de les desgràcies nacionals a l'analfabetisme i incultura, s'ocuparà immediatament de remeiar tal estat de coses, decretant la creació d'un organisme superior autònom que disposi el desdoblament de totes les escoles de primers lletres, l'edificació del locals adequats per a les noves i les antigues mal instal·lades, la fundació de centres de caràcter auxiliar i complementari, la improvisació d'un magisteri donant nomenaments provisionals mitjançant la demostració d'aptitud elemental a tothom que tingui un títol acadèmic i a totes les senyores que adhuc cesse tenir-ho, acreditin instrucció i educació suficients, interinament l'Escola especial de Pedagogia creï amb aquest o un altre personal els mestres que manquin a Espanya per a satisfer la fam intel·lectual; es reorganitzarà l'ensenyament universitari, donant-se autonomia a les universitats que subsisteixin; es fomentarà ardorosament les escoles especials professionals i d'aprenentatge, singularment les d'ensenyament tècnic agrícola, amb aquesta orientació, -

30388

que a Espanya manquen legió de tècnics, enginyers, químics, mecànics, capatassos i ensenyar un cultiu racional, atenint-se a la multiplicació de l'arbrat, la restauració del prat, la reedificació de la cabana i elevant o facultat la ciència veterinària i el setge veterinari a element principal de riquesa pública ". (23)

Els radicals oposen als centres dependents d'organismes provincials, o locals, el seu concepte d'escola única, sota responsabilitat estatal.

"... Hay la razón contundente de que los títulos que en España han de servir sea el Estado y no una provincia quien los garantice." (24)

L'escola és essencialment una font de ciutadania. L'escola pública es una garantia de la democràcia :

"Crear niños educados es hacer hombres republicanos y es dar salvadores a la Patria, sólo la República salvará a España." (25)

El fet que molts dels prohoms del P.R. a Barcelona esti-

00363

quin professionalment lligats amb l'ensenyament, ens permet conèixer - a través de les seves manifestacions - la caracterització que donen a l'escola :

a) Laica.- "Las escuelas han de ser laicas como las francesas para crear ciudadanos, que emancipados y conscientes tengan el sentimiento de Patria" (26)

No es pot oblidar que deuen molta part del seu èxit electoral de les zones urbanes al sentiment anticlerical de les classes mitges i populars.

Critiquen fortament la intrusió del clergat a l'escola nacional :

"La escuela se apellida nacional, el maestro lleve el mismo adjetivo. Escuela y maestro estan secularizados, aunque no en absoluto, pero lo bastante para que nadie con autoridad eclesiástica pueda usurpar derechos y funciones que pertenecen a la representación jurídica nacional, esto es, al Estado ... Cada día más, radicales, republicanos todos, el clericalismo es el enemigo, cada día más, es el capital peligro que tienen la libertad y el

00393

a) Neutra en España." (27)

b) Neutra.- "El cerebro del niño es sagrado y nadie debe poner en él la mano para profanarlo, como si fuera de cera moldeándolo a su antojo, al de su pasión vesánica...

No es posible la escuela partidista y como nosotros, los radicales, tenemos nuestra escuela perfectamente neutral nos consideramos con todo derecho a decir que la escuela, en todos los lados, ha de ser completamente neutral." (28)

c) Única i nacional.- L'escola és l'únic que pot garantir la independència entre ensenyament i política. L'escola ha d'ajudar al nen a entendre la vida pública del seu país, per tant, ha de desenvolupar les seves activitats en la llengua que unifica a tots els pobles en una sola nació. L'escola ha de tenir com a vehicle docent el castellà.

00398

L'acció cultural del P.R. des de l'Ajuntament de Barcelona

els regidors radicals assumeixen la crítica de la ineficiència de l'acció estatal, però no hi oposen una alternativa de centre autonomista, cosa feta posteriorment la Lliga. La seva creença és que hi ha una impossibilitat de resoldre els problemes fora del marc d'una república parlamentària i democràtica. L'Ajuntament és una plataforma on aboquen la seva peculiar tàctica reformista i concentren les pressions per a aconseguir que el municipi compleixi correctament les seves responsabilitats legals (edificis, - sous dels mestres, ...)

Un exemple d'això serien les aferrissades discussions amb la Lliga a les sessions municipals del mes de gener de 1915 per a aconseguir que prosperés la seva proposta d'augmentar la quantitat pagada als mestres nacionals en concepte de casa-habitació.

Una altra vessant de la seva actuació la constitueixen els seus esforços - molt lligats a la posició personal de

00381

Giner de los Rios - per a potenciar els recursos municipals destinats a afers de cultura, de cara a la creació d'institucions pedagògiques noves. (cantines, colònies, escoles del Bosc ...)

Tota aquesta política cultural arrelada en el reformisme social dels radicals honestos, com Giner, ha de conjuntar-se amb la seva campanya per aconseguir les subvencions econòmiques municipals per a les entitats que depenen del partit; campanya que servirà d'escut de les acusacions que els hi fan els homes de la MÀ per malversar en activitats recreatives els fons municipals de la ciutat.

L'any 1915, 26 centres dependents del partit mantenien escoles pròpies. L'associació de mestres del P.R., presidida per Durany i Bellera, posava a disposició de les entitats, els mestres laics. (29) ... La "Juventud de la Casa del Pueblo" creà l'obra de "Proteccionado cultural" que cuidava de proporcionar el material escolar... Els representants polítics del partit assistien a les lectures de fi de curs i els examens dels alumnes eren públics.

00333

El funcionament d'aquest centres era bastant precari. Molts dels ensenyants no eren titolats i les matèries eren arbitràries. Només alguns d'ells, preparaven als alumnes per a examens oficials.

En la Casa del Pueblo, es donaven també classes "diurnas para niños, niñas y párvulos. Por las tardes, Contabilidad, Teneduría de Libros, francés, italiano, Ingreso en el Instituto y preparación para el magisterio. También funcionaba una academia de Corte". (30)

Les acusacions

La tasca cultural descomesa sota l'impuls d'en Prat, és inacceptable pels radicals :

"La Mancomunidad cuyo principio autonómico somos los primeros en reconocer y respetar, pero cuyo funcionamiento caciquista nunca nos cansaremos de combatir, será la losa de plomo que sepultará a los partidos republicanos. Y la Mancomunidad, por lo que a su planteamiento y desarrollo

00354

hace referencia es obra de Prat d la Riba.

... Ese es el hombre que ejercerá con la Hencomunidad como instrumento y gracias a la pasividad de los republicanos una dictadura en Cataluña". (31)

Davant l'impuls creixent de l'obra normalitzadora i creadora, sustentada per la Lliga i que va envellint per tota Catalunya, adopten una actitud de crítica total. Els homes del P.R. denuncien la Lliga per ocupar una lloc de govern local i fer d'ella, la seva base política.

"Los señores de la Lliga han creído necesario formar una juventud intelectual que no tenga más vida en sus estudios que la de buscar justificaciones para las doctrinas que pregonan ... para el cuento tórtaro de la nacionalidad catalana.

Los unos se dedican a inventar un idioma...

Los otros se encargan de fundar una filosofía catalana...

Los muchachos de la Lliga encuentran resuelto su problema de la vida por la Diputación provincial, ya returada de propagandistas, ya actuando de sabios bajo el dedo de Prat de la Riba, indicador de las verdades que deben justificar ..." (32)

00395

"... les hemos visto crear un idioma que no existía, que nadie hablaba, que era letra muerta en los documentos de otros siglos : sacudieron el polvo de los archivos para recoger palabras olvidadas; los pueblos hundidos en las montañas ... recorrieron vocablos de ignorada justificación " (33)

"... fomentan el habla, la literatura, el arte, las costumbres ... catalanas, para crear "signos de nacionalidad" que a los ojos extranjeros esclifiquen a Cataluña de Nación. Para lograr esta finalidad han creado instituciones ... como el Instituto de Estudios Catalanes que les permita comunicarse con el exclusivo carácter de catalanes con muchas instituciones extranjeras ... " (34)

"... ¿ Acaso la Mancomunidad pone ese hermenento de cultura al servicio de un ideal estrictamente pedagógico ? ... Pero cuantos conocemos a fondo los problemas de la cultura que renuevan el movimiento nacionalista catalán se notoria una de estas dos cosas : o que la cultura para la Mancomunidad es un útil de la política o que la política le señala la ruta a esa cultura ... " (35)

00336

Aquesta postura dels radicals té concommitències amb l'oportunisme i ferotge antiestatisme dels representants més retrograds dintre la política centralista. Royo Villanova en el discurs que pronuncià a l'Assemblea Nacional del Magisteri digué :

"La escuela de Ferrer no era pedagógica porque era una escuela en la que se trataba de formar anarquistas .. Yo no digo a la escuela haga anarquistas, ni haga ultramontanos, yo le digo: hazme hombres . Esto fue lo que nos movió a combatir el presupuesto de cultura de la mancomunidad. Ni la escuela Ferrerista ni la catalanista pueden encarnar un puro ideal pedagógico... los catalanes de izquierda defienden con nosotros su amor a la libertad y a la cultura y funden sus reivindicaciones autonomistas en un amplio ideal humano, universal...

Los llamados regionalistas ... son los que han convertido la escuela en un centro de propaganda política ..." (36)

Els intel·lectuals catalanistes, segons el P.R. estan al servei d'un partit, no d'una causa, i pel seu treball

0039

"normalitzador" s'apropien del fons d'unes institucions públiques, que són del poble.

"... Nos duelen el ultraje y la tacha y la insidia de traición, preferidos por quienes quieren suplantar con una cultura partidista el sentido que para que germine fecundo,... hay que entregar el alma del pueblo...

Aquí teneis vuestro error ...: el convertir en sustancia cultural lo que debeis entregar sin odios ni prejuicios al amor del pueblo, para que el lo convierta ... en obra catalana, pero al mismo tiempo en sentido de libertad y justicia...

... Frente a esa realidad, ¿ con qué sentido se abre un movimiento nacionalista en Cataluña, que se cierre con doble tranca a la acción del pueblo ?

... La Asamblea que Prat de la Riba define como "la representació immediata i integral de la nostra terra"... está organizada sobre un principio despótico con el ligero disfraz de regimen de mayorías ". (37)

Afirmen també que les institucions existents han estat creades no per a complir una funció cultural, sinó com a crea

00398

propagandística, cimentadora del futur Estat Català.

"... Toda la obra cultural y pedagógica de la Unio
nidad es fundamentalmente de propaganda y con adheren-
cias a un nuevo imperialismo catalán, al que pone el se-
llo la personalidad silenciosa, pero actuante, del Sr.
Prat de la Riba ." (38)

L'argument més fàcil utilitzat pels radicals és el de la
disproporció dels mitjans econòmics amb l'obra cultural
que es pretén esmenar i l'aprofitament econòmic personal
que a la càrrecs fan els regionalistes i els seus disci-
pulars. L'Associació Nacional del Magisteri Primari cri-
ticava també a la Lliga en el mateix sentit: "... la la-
bor admirable de la Diputación tiene un poco de torbellino
... se crean las plazas pensando en las personas que han
de ocuparlas" (39) (40)

L'acaparament que els homes triats per Prat fan a la càr-
recs burocràtics de les institucions culturals de la Unio
nació i Unio nunitat es combatut com a fonament d'un nou

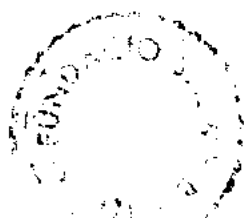
00308

escolasticisme. Aquest escolasticisme estradueix també en el nomenament del professorat que, segons els radicals, perjudica als mestres nacionals, apartats de l'obra cultural pel seu origen geogràfic, i compromet seriosament la llibertat dels ensenyants.

"Los de la Lliga siempre han sido enemigos de la escuela nacional. Su odio contra todo lo que significase acción del Estado lo han extendido a las escuelas públicas ... Su exclusivismo... les impide comprender la significación de la escuela nacional, símbolo de la unidad de la patria, en la que palpita el amor español y regional fundidos... Pero se acercan las elecciones ...

Si su desinterés por la escuela nacional es tal ¿cómo no han partido ninguna iniciativa en favor de la misma de la Diputación de Barcelona, donde ellos son los más ?...

La Lliga defensora de la escuela nacional ? Ay del día que las instituciones oficiales de enseñanza en Cataluña cayeran en poder de la mancomunidad. Forzarán a los profesores y maestros renunciar a la libertad, centrándose en el dilema de convertirse en sacerdotes del culto a la patria, a sus honores, a su religión, o ser combatidos, acosa-

00400

dos, anulats, exclusos ..." (41)

Al funcionament de la tria de professors basant-se en concurs, els radicals oposen la fórmula de les oposicions, com a garantia de solvència del elegit i independència de les qüestions culturals i polítiques. Tracten també compensar la manca de qualificació, ^{no}garantida per un títol estatal, dels homes que Prat col·loca en càrrecs culturals.

L'afar de les escoles especials

En vigílies de la creació de la C.C. estan al son ple les discussions en les Assemblies de la Diputació de Barcelonina entre radicals i regionalistes per l'afar de les escoles especials.

La Lliga pretén dotar a les Escoles Tècniques d'una certa autonomia envers el ministeri, posant-les directament sota control provincial. Aquesta menlobra hauria de servir la

00407

modernització d'aquestes ensenyances tècniques superiors, en ésser dotades les escoles de nitjans i professorat ajudants per la Diputació.

En negar-se el govern a acceptar la proposta dels diputats regionalistes, aprovada per majories en assemblea, s'arribà a votar un acord on s'estableix que les Escoles Especials continuaran depenent del Ministeri, però la Diputació no contribuirà en res a les seves despeses. Aquest acord no arribà a portar-se a la pràctica.

L'intent d'adequar aquestes institucions a les necessitats econòmiques de Catalunya i d'apropar-les a la realitat cultural fou el mòbil de mesures per a reformar el seu funcionament (com la creació d'inspectors provincials per a cada escola i l'ús del català com a llengua docent). Aquests intents no foren gaire ben rebuts per catòlics i vitel·lins. El seu endarreriment intel·lectual i el seu origen geogràfic divers, els fan difícils col·laboradors en l'obra de renovació cultural catalana. Els claustres s'oposen a l'intent regionalista.

00432

els radicals prenen la defensa del professorat oficial, en part obligats per la seva creença en la necessitat de l'escola estatal a tots nivells i en part, i tottes aquestes és la causa primordial, perquè és una ocasió inenlla-
rable per a llançar les més aferrissades crítiques contra els adversaris regionalistes.

La Comissió de Propaganda del Partit Radical es reuneix per a tractar de les escoles de la diputació. Els Srs. Vega i Lasarte informen sobre el funcionament d'aquestes escoles i evidencien la conducta partidista dels diputats de la Lliga. Es crea una comissió formada per Giner, Mir i Ladró, Vega i Lasarte, encarregada de denunciar públicament "el caciquismo que en materia de enseñanza viene ejerciendo la Lliga". (42)

Giner de los Rios fa un discurs al Congrés denunciant - l'obra regionalista - extenent la campanya de críti-
ca a l'àmbit parlamentari.

Entre es produeixen aquestes tensions en el si de l'ajunt-

00403

tant s'havia creat la C.E. també per iniciativa regionalista. No és d'estranyar, doncs, que l'oposició entre la Lliga i el P.R. a la Diputació enverinés la qüestió i que els radicals volguessin fer-se forts en les seves consciències de no cooperar en el Concistori, on encara ambdós havien presenciat.

Els republicans nacionalistes (43)

Malgrat que la Lliga i el Partit Radical citen els seus polítics que mantenen una postura més el·lèctrica i oposada respecte a les qüestions culturals, l'exposició de la programàtica general seria incompleta si s'exclouessin els altres grups.

La UMR

El nacionalisme català en aquests anys està encara molt influït per la política regionalista, i els intents de donar una alternativa política d'esquerra a la qüestió na-

00404

cionals són febles i minoritaris.

Aquesta feblesa és probablement l'origen de la seva durada en els intents que feren de desmarcar-se clarament de l'actuació de la Lliga. Malgrat que aquesta sigui la seva intenció no sempre els serà factible de realitzar-la perquè la coincidència en molts aspectes del seu idèari cultural, que en fan aliats naturals. Una eufestió on hi haurà total coincidència és en el paper preponderant que cal donar a la llengua en el sistema cultural :

"La llengua catalana ha d'ésser no sols una llengua literària, sinó el vehicle de l'obra magna de constitució de la nació catalana i en aquest esfera, lliure i franca de tota coacció legal s'hi troben mancomunats tots els catalans". (44):

El dret a l'ús de l'idioma català, exponent d'una necessitat vivament sentida per tots aquells que forçosament han esdevingut analfabets de la seva pròpia llengua, és un problema de llibertat i és compatible amb la unitat de

10000

l'Estat espanyol.

"... l'home només té una llengua pròpia ... Quan seràs gran apèndràs d'altres llengües i les parlaràs, però no hi pensaràs. Perquè de llengua nostra, fill meu, només n'hi ha una : la llengua catalana.

... Ella és el verb de la nostra ànima, l'espill de les nostres virtuts, el vehicle de les nostres llibertats ...

... Quan siguis gran pensa que ni nosaltres ni la nostra pàtria serem lliures, mentre no poguem ordenar en llengua catalana totes les funcions públiques i privades de la nostra vida ..." (45)

"... Si es vol treure per força de les corporacions públiques i oficials l'idioma català, s'haurà d'accentuar fins a l'últim extrem el seu ús i la seva propagació en tots els ordres de la vida que no caiguin dintre de la ... jurisdicció d'aquells i així ràpidament, al contacte en contra de l'oficial, s'anirà aixecant una altra ... entrellaçat d'interessos i d'institucions que si no compta amb la sanció oficial s'enorgullirà de comptar amb l'adhesió cordial de l'opinió. A l'escola de l'Estat s'oposarà la particular ..." (46)

00006

Malgrat que la Lliga sigui " una agrupació de senyors de fàbriques i d'hisendes, amb uns quants advocats i intel·lectuals, que busquen plet i col·locació a canvi d'encarregar a mis sa ..." (47), es possible fer camí junts per aconseguir les demandes més elementals :

"hem de crear les nostres escoles contribuint-hi tota amb el nostre esforç. Si hem d'esperar que l'Estat ens les doni ja podem esperar-nos "sentats". " (48)

"... la llar, l'escola i el temple són els forns on se forja l'esperit de les generacions futures, l'ànima d'una nació ... El problema de la falta de patriotisme, de digna ciutadania, d'educació cívica, es causa i efecte de la degradació patriòtica que sofreix l'escola ...

L'escola de Catalunya ha d'ésser catalana. Catalana quant ... a la llengua ... als llibres de text ... quant a la història i la geografia de Catalunya ...

Sols així podran bastir aquest jove país que serà tant més gran com més grans siguin els nuclis nacionals que la formin ...

... si possem a l'aspecte pedagògic, quin veig de llum

00400

avivaríem, aplicant el principi propugnat de la catalanització de l'escola ...

Jane que el noi no hagi après els principis de la gramàtica general i les regles especials de la catalana, tot en català, no tenim dret ... a fer-li aprendre la gramàtica i la llengua castellana ..." (49)

Per la UEM, l'escola no és sols un mitjà fonamental per a la forja d'una consciència nacional catalana, sinó també un instrument de redempció per a les classes humils.

La necessària transformació del r-egim ha de venir de l'ascensió cultural del poble i el partit ha d'emprendre una tasca proselitista que sobrepassi les lluites polítiques i mantingui una ferma i constant labor.

"... S'ha de fer la igualtat econòmica després de la igualtat política i en els diversos aspectes que aquella inclou hi ha la del dret a la cultura ...

Nosaltres ens atreviríem a dir que aquest dret ha d'ésser satisfet entre nosaltres amb tanta pressa com el de la igualtat econòmica ...

00402

res pot comptar avui amb una adhesió del públic, res pot
atreure ... l'adhesió ciutadana, com aquesta obra de cul-
tura popular, que de tant descitjada ha arribat ja a ésser
una aspiració sentimental del nostre poble ..

Un deure de patriotisme, si no un digne respecte dels nos-
tres ideals, ens obliga el partit d'esquerra a empen-
nos a aquest corrent, per a salvar a les democràcies de
Catalunya" (50)

Com el partit d'esquerra, la Unió Federal ha d'acollir les
aspiracions culturals del poble com una necessitat prio-
ritària, subssanant els lamentables endarreriments i la di-
xedesa en què els governs de Madrid han deixat a l'enconyen-
ça prioritària : "Les necessitats cultural i prioritàries del po-
ble no tenen ni un moment més d'espera i en l'ordre de la
relació de tota mena és necessàriament anterior a la de
les especialitats i dels complements professionals" (51)

La base V del programa de la UFNR (1-4-1910) diu :

"... en l'ordre de la cultura declara objectiu prèvi-
la d'acabar amb l'analfabetisme, creu que l'Estat ha d'as-

00409

segurar un mínim de cultura, que la nacionalitat i el muni
cipi han d'organitzar i sostenir els centres d'Instrucció
Primària i Universitària i que els ideals de l'escola ci-
vica, sota la sobirania del poder civil, han de respondre
al principi de la llibertat i d'igualtat per a totes les
creences ... (52)

S'apel·la a la responsabilitat estatal, a la neutralitat
ideològica i a la reivindicació d'unes prerrogatives per
als organismes locals.

La ciutat de Barcelona pot ser la capdaventura en aquest
procés de lluita contra l'ignorància :

"... S'ha d'estrenyar el cercle a l'incultura amb una
corrent de Cultura i Bellesa que es faci irresistible ...

Artistes, escriptors, poetes, homes d'Ateneu, corporacions
científiques, Ajuntament, Diputació : a estudiar-ho ! Una
creuada per la Cultura i la Bellesa es una seductora tasca
... A fer dolça, bella i honesta la vida dels humils ...
A dignificar la Ciutat, a ennoblir-la. Poetes : Parlem més

00470

per la bellesa pensant pel poble que no pas cizellant margarides i flors delicades. Polítics, escriptors, sociòlegs : farem més patria llançant al poble en el mateix carrer, en els parcs i palaus de la ciutat, que no pas en la solitud dels vostres despatxos...

Quina glòria per a vosaltres si fessiu anar i venir i bella i culta la nostra Barcelona !

... Quina glòria per a vosaltres si assolissiu modelar i cizellar ànimes ! ". (53)

"... Es tracta d'aquesta cultura espiritual, que no és ... instrucció o ensenyança, que ha de permetre, pel mitjà d'institucions ... creades i sostingudes pel municipi, una elevació espiritual, un refinament del gust i dels sentits en les classes populars que vingui a fer la gloriosa realitat del somni del nostre temps, de fer de Barcelona una ciutat de treballadors i d'artistes ... i sigui a la vegada, una satisfactòria resposta a la invocació d'en Pere Coromines per a embellir la vida dels humils". (54)

00411

Després de les eleccions legislatives de 1916, la UENR veu minvades les seves files per l'abandó del partit d'en Pere Coromines i en Carner. S'inicia un procés de desintegració, que afavorirà el prestigi de la Lliga. Els nacionalistes republicans desapareixen paulatinament de la vida política catalana i la seva labor pública en pro de la cultura popular serà escomesa ara per entitats culturals, com l'Ateneu Enciclopèdic Popular, que influirà de forma molt directa l'ideari i les realitzacions de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament. Alguns membres de l'Assessoria tècnica d'aquella, i en especial Manuel Ainaud n'assumiran l'ideal de cultura popular: alliberament dels humils per la cultura, i bellesa per al poble.

"...Les circumstàncies ... després dels resultats electorals últims, el que d'ixen al descobert és l'orfeneja de l'acció cultural popular, que correspon per la seva naturalesa a les forces d'esquerra, ara profundament debilitades.

... Estem obocats al perill d'una anulació del que tendeixi a la vulgarització de la cultura ...

Retornem a la política de realitats i com en l'aspecte org

000000

nòmic ens feia insistir en les serenes actituds que podien facilitar la consecució del Port Franc, en el cultural aportem de nou les nostres fervoroses adhesions a la campanya en pro del teatre català, a la iniciativa d'una institució de propaganda cultural, a la de les biblioteques populars i a la tasca per al millorament dels locals destinats a escoles ...

L'AEF ha recollit la bandera que als partits d'esquerra han abandonat en les seves breques ..." (55)

BRA

Així com la EMR pogué mantenir una actitud cooperativa amb l'obra cultural de la Lliga a la comunitat, davant els anys que els regionalistes adoptaren una actitud més combativa i sobretot creadora, no s'esdevingué la mateixa cosa amb el BRA.

Quan aquest grup entrà a l'escena política catalana, la Lliga tenia ja una posició hegemònica i el conflicte euro-

UO 213

peu l'obra veia lluitar prioritàriament per les concessions econòmiques. D'altra banda, les institucions culturals de la Llengua eren ja dotades d'una infraestructura burocràtica que atemperava la crida cooperadora del seu primer any de funcionament.

En el manifest fundacional del BRA s'afirma :

"... (la Lliga) no representa avui altra cosa que l'ambició de menar, sigui com sigui. No és una comunió d'homes que volen governar per a realitzar una obra patriòtica, sinó una coalició de gent que senten l'efany d'ocupar llocs ..." (56)

La crisi en que es troben els grups republicans i el predomini de la Lliga pressionen el BRA per a intentar una reconstrucció del republicanisme en sentit més radical.

S'evidencia la impossibilitat d'harmoniar els interessos de les diverses classes socials, principi predicat pels conservadors. Així, el significat de les darreres paraules

00411

les del ciutat manifest - " ... consagrar-nos a una tasca d'apostolat i de lluita per aixecar la consciència ciutadana en pro dels nostres ideals de llibertat, de justícia, de cultura i de progrés." - adopta una significació especial per raó del seu ideal de justícia social i de crida a la transformació democràtica de la societat.

Difícilment podia donar-se un actitud cooperadora en un grup que, des de la seva naixença, considerava a la Lliga com un perillósíssim enemic per a les idees liberals.

"...Es la creadora de la burocracia de la Mancomunidad y la Diputación, que está en manos de Prat de la Riba y que sirve para colmar a todos los que le son propicios de sueldos, sobresueldos, primas... Si el poder de la Diputación fuera tan extenso como el poder de un Presidente del Consejo de Ministros, Prat de la Riba lesionaría los intereses de Cataluña con más daño que lesionó Montero Ríos los intereses de España...

Cuando sólo tuvo su programa su doctrina fue una esperanza; cuando ya no es su programa, sino su obra lo que se

004

analiza, es un asco ..." (57)

Notmeten a una crítica total les institucions culturals controlades per la Lliga, perquè no reflecteixin en absolut les autèntiques necessitats del poble i serveixin per a una política favoritista.

"... intel·lectuals de paraula només que sota l'aparença de treballar per la cultura i la llengua, sols s'han preocupat de buscar una base de sustentació, resolvent així el problema de la lluita per l'existència uns, i altres d'acontentar una forma de satisfer els seus desitjos d'una vanitat pueril, exhibint pretesos i discutibles merxements ..." (58)

"La intelectualidad catalana, la verdadera... no forma parte del famoso Instituto. Ni Diego Ruiz, ni Anglada, ni Marquina, ni Montaner, ni Alomar pertenecen a esta especie de zánganos literarios y artísticos ...
Los intelectuales catalanes, los que no son amigos de Prat, piensan que lo primero que hay que hacer es dar pan a los necesitados, cultivar la tierra para que ésta dé abundan-

00476

tes cosechas, los intelectuales que no son amigos del
"Pantarra Octavio de Rouen" hablan menos de matemáti-
ca y filosofía y piden que construyan edificios saluda-
bles donde puedan albergarse los obreros ... piden ante
todo que se resuelva el problema de las subsistencias y
que en la Diputación no se gaste el dinero haciendo
gastos superfluos, decorando las paredes del Salón de
Ant Jordí con pinturas al fresco, que sólo sirven para
demostrar la frescura del presidente de la comunidad
y el mal gusto, la carencia de sentido artístico de un
desgraciado a quien los genios de la Liga han hecho
creer que es una eminencia..." (59)

Als republicans nacionalistes pel seu poc car específic
com a grup i per la manca d'incidència que tenen els or-
ganismes locals, no estan en condicions de presentar pro-
postes i alternatives concretes a les qüestions cultu-
rals i d'ensenyament. La seva tasca es reduirà a una
lluita parlamentària, sostinguda sobretot per Marcel·lí
Mingu on s'afrontaran els problemes generals que afecten
a l'Estat espanyol, irresolubles, d'altra banda, sense

00510

la consecució d'una república democràtica. És una prova evident l'immediat nomenament de M. Domingo com a primer ministre d'Instrucció Pública de la II República.

00413

SECCION VIII

LA UNICA DELA COMISAO DE
CULTURA.

004-3

INTRODUCCIÓ

Les activitats culturals del municipi de Barcelona, abans de la creació de la C.C., no depenien d'un organisme únic, sinó de diversos. Alguns d'ells havien estat creats en paral·lel amb altres entitats, d'altres tenien caire municipal i atribucions específiques (com la Comissió de Colònies i Escoles del Bosc) i , finalment, d'altres que posseïen atribucions delegades com és el cas de les Comissions de Foment i Governació, encomanades per la Llei, dels afers escolars de la ciutat. Si exceptuem aquests grups de treball més o menys concrets, l'obra cultural del municipi es realitzava mitjançant el complicat i poc eficaç mecanisme, d'una proposta feta pels regidors d'un partit o d'una coalició de partits, que es defensava davant el consistori. Si quedava aprovada, es tirava endavant; si la polèmica s'aguditzava, l'assumpte quedava oblidat. Així no és gens d'estranyar, per exemple, que la proposta de subvencionar amb mitjans municipals els centres culturals i les escoles del barri, feta pels regidors radicals, fos rebutjada d'any en any, cada cop que es presentava, i que trigués potser mig any en aprovar-se del tot.

00473

La intenció de crear un organisme municipal que aglutinés tots els afers culturals xocava amb la ineffectuïa del funcionament municipal, amb la manca de recursos i amb les limitacions que la llei imposava als municipis en matèria cultural.

Dot i això, en el transcurs de la vida municipal anterior a la creació de la C.C., ens trobem que precisament regidors regionalistes tendeixen a preconitzar la necessitat de la municipalització d'alguns serveis culturals. A l'estiu i la tardor del 1915, que es debat l'afer de les subvencions, A. d'Abadal manifesta obertament que no s'han d' subvencionar colònies privades que les "les colònies han de ser organitzades pel propi Ajuntament" (1), mentre que Jaume Bofill opina que "no és l'Ajuntament qui ha de cuidar-se de l'ensenyança elemental dels partits, sino que ha de crear ell mateix les pròpies escoles" (2)

I seran, de fet, els regidors regionalistes, els qui proposaran la creació de la nova comissió.

En la diada de la seva creació s'estableixen les atribucions de la nova comissió municipal. Tenia al seu càrrec: les escoles nacionals, els grups escolars, i la seva cons

00437

trucció, les escoles municipals, les escoles d'arts i oficis, l'escola de música, les escoles de deficients, l'escola de labors i oficis per a la dona, les biblioteques, les cantines, les escoles del bosc, els jardins d'infants, l'arxiu històric i les seves publicacions, les exposicions d'art i el foment de les institucions culturals. Amb poques variacions, aquestes seràn les atribucions de la C.C. almenys fins l'any 23. Només constatem l'intent de centralitzar totes les obres paraescolars - colònies, escoles del bosc,... - l'any 1918, reorganització que només durarà uns mesos. En la reorganització de comissions de l'any 1920 hi veiem també com a responsabilitat seva la Banda municipal de la ciutat.

Les Junes autònomes, creades amb anterioritat - Junta de Museus, Junta de Ciències, Junta d'Exposicions - funcionen amb caràcter autònom, si bé, des de la creació de la C.C. s'hi relacionen estretament.

00422

LES ACTIVITATS DE LA NOVA COMISSIÓ DES DE LA SEVA CREACIÓ
FINA EL FUNCIONAMENT DE L'ASSESSORIA TÈCNICA

La C.C. un cop creada i constituïda, tenia la seva activitat restringida a l'elaboració de dictamens referents a les seves atribucions, que presentava al consistori per a la seva aprovació i execució.

Els regidors que la formaven eren homes polítics, i ens podem adonar de la importància que els partits hi concediren, pel fet que hi participessin Duran, per la Lliga, i Giner, pels radicals. Els dos homes forts de la política municipal, s'havien mostrat sempre màximament interessats - i enfrontats pels seus punts de vista divergents - per les qüestions culturals i ciutadanes.

D'entre els regidors regionalistes, en formaren part el poeta Bofill i Matas, esperit cultivat i enderriat durant tota la seva vida pels afers de la llengua i la cultura catalanes, i el metge Santiago Andreu i Barbe. Dels rangs republicans, hi constaven pels radicals, el Sr. Vega i March, arquitecte preocupat per l'urbanisme ciutadà, i l'enginyer Sr. Lasarte. El Sr. Vila Maríegues, del partit nacionalista republicà s'havia destacat abans per les

00425

seves declaracions a favor de la cultura popular.

Tots els membres de la Comissió eren, doncs, homes que professionalment i políticament podien aportar plantejaments renovadors a la cultura de la ciutat. Però estaven profundament enfrontats per divergències ideològiques.

En els primers mesos de funcionament de la comissió, s'arribà fins i tot a elaborar-se dictamens just en els dies que l'atzar feia que manqués un dels sectors oponents.

Aquesta tensió política privà de fer res de positiu. Aviat es palesa que cal cercar les bases efectives per a organitzar un nou funcionament que prescindeixi una mica dels afers externs, més polítics, i vagi a la seva, refiant-se més d'uns objectius propis a curt i a llarg termini que dels plantejaments generals. Aquesta nova organització i forma de funcionament partirà de les Oficines de l'Assessoria tècnica, i serà, fonamentalment, obra d'un pedagog (o d'un artista ?) i no d'un polític : M. Ainaud.

Si analitzem les realitzacions de la C.C. des de la seva creació fins a l'entrada oficial de l'Ainaud (11 gener del 1916 fins al 25 gener del 1917) veurem com, a part dels

00424

dictamen molt ipes que ha d'elaborar per atendre les seves atribucions, les iniciatives una mica serioses es relacionen amb la política cultural seguida per la Lliga i pels radicals, i que provoquen cada una d'elles l'oposició al contrari.

Així podem citar ^{com}propostes regionalistes aquelles que van dirigides a recolzar des del municipi la política cultural seguida a la Diputació i a la Mancomunitat, com ara els curs Montessori, les subvencions a l'Escola industrial, l'ajut econòmic a les Junes autònomes,...

Els radicals aniran matissant amb les seves intervencions les propostes regionalistes, i podem considerar com a iniciatives seves totes les encaminades a millorar la situació de l'ensenyament oficial a la ciutat (subvenció a l'Institut de segon ensenyament per a la dona, concurs per proveir de mestres agregats les escoles nacionals, ...)

00425

LA CREACIÓ DE L'ASSESSORIA TÈCNICA

Difícilment podien portar-se a terme les tasques encomanades a la Comissió de Cultura, si no es comptava amb la col·laboració regular de persones competents i experts en qüestions educatives. No era suficient ni l'impetu dels regidors de la Lliga ni l'experiència dels radicals que, malgrat haver intervingut directament en la política escolar municipal, mai disposaren d'un organisme que centralitzés l'amplitud de problemes a resoldre.

El primer pas per a dotar d'una estructura real a la nova Comissió fou un dictamen d'aquesta, aprovat a petició del Sr. Llopis, a la sessió del 25-1-1917, que proposava :

"... que siendo conveniente a la Comisión de Cultura para completar los estudios que viene realizando, poder asesorarse de persona competente en materia pedagógica, se designe para asesor pedagógico de esta Comisión a Don Manuel Ainaud, que disfruta de merecido renombre por sus conocimientos pedagógicos y que para retribuir los trabajos que se le encomienden durante el presente año se designe la cantidad de 3.000 ptas. anuales, que se le abonará por doceavas partes, cargándose al capítulo 42, arti

10428

culo 82, partida primera del presupuesto vigente " (3)

El nomenament de l'Ainaud passà practicament desapercebut en el seu moment.

La premsa regionalista i lerrouxista només n'informaren (4), i ni tan sols trobem referència del fet en revistes més especialitzades com Quaderns d'Estudi, o el Butlletí de l'APEC.

A la sessió de 21-6-1917, l'Ajuntament aprovà les bases organitzatives de la Comissió de Cultura, amb una infraestructura material per a la consecució d'un treball racional (5). Les reproduïm a l'Anex 1.

Les oficines depenents de la Comissió, es dividien en Assessoria Tècnica i Negociat Administratiu. L'Assessoria Tècnica fou dividida en tres seccions: Pedagògica, Arquitectura Escolar i Higiene Escolar, dirigida cada una per un especialista, proposat per la C. C. , previ concurs i amb incompatibilitat amb altres càrrecs municipals. El càrrec d'Assessor Pedagògic comportava la direcció global de l'Assessoria Tècnica.

00421

Aquestes bases contraven, en definitiva, tota l'activitat de la Comissió de Cultura al voltant d'un home: Manuel Ainaud.

A la mateixa sessió, després d'aprovar les bases esmentades, es dictaminà l'obertura de concurs per a la provisió de totes les places que foren cobertes amb caràcter definitiu el mes d'agost del mateix any.

Els càrrecs principals s'atorgaren a :

- Manuel Ainaud. Assessor Pedagògic.
- Pere Bohigas Farragó. Secretari.
- Bonaventura Massol Rovira. Col·laborador ensenyament elemental.
- Francesc Folguera. Col·laborador ensenyament tècnic.
- Josep Goday Casals. Assessor Arquitecte.
- Enric Llas Cardona. Assessor Higienista.

Amb aquest nomenament fineix el període d'interinitat obert al mes de juny.

A quins criteris responien els nomenaments ?

00428

Els designats pels càrrecs principals no eren homes de partit. Podien moure's dins l'òrbita de la Unió, com Goday, o dels republicans nacionalistes, com Ainaud, però cap d'ells es significà per una actuació política determinada. No corrobora també la seva continuïtat en el càrrec al llarg del temps, superant diverses conjuntures. Evidentment volia imprimir-se a l'Assessoria tècnica un caràcter més tècnic que polític. Essent la C.C. filla d'una iniciativa dels regionalistes, aquests mostraven una prudent i conciliadora actitud per a no ferir susceptibilitats en els radicals, ja que això els podia dur a una política obstructiva o de ferotge crítica rebent a la mantinguda contra els càrrecs de la Diputació i la Mancomunitat. No devem oblidar tampoc l'emergent que va quedar després del frustrat Pressupost de Cultura de l'any 1908, en el qual la politització del projecte va restar-ne l'eficàcia. Amb la inclusió de tècnics encarregats d'assessorar i executar, es pretenia despolititzar la Comissió.

Aquestes inquietuds trobaren ajut en l'home que havia d'ésser l'ànima i el motor de l'Assessoria tècnica, Manuel Ainaud Sánchez.

00429

ESBÓS BIOGRÀFIC DE M. AINAUD

Finsqu'el 1885 i morí el 1932. El seu pare era de procedència francesa i exercia la professió de fotògraf, art que introduí a Alacant i a Barcelona. Manuel Ainaud sense deixar d'estar vinculat amb els grups de francesos immigrants, s'integrà ràpidament a la vida cultural catalana. L'ambient artístic en què es mogué en els primers anys li deixà una forta empremta que es manifestà al llarg de la seva vida. El seu germà Enric fou violinista i se'l pot incloure dins de l'escola de Pau Casals. La seva dona era una filla de l'escriptora Carme Karr.

Realitzà estudis a l'Ateneu Obrer de Barcelona i inicià les seves primeres activitats com a dibuixant, vinculant-se al grup modernista "Els negres". D'aquesta primera etapa es palesa la seva inclinació vers les escenes urbanes i populars, obres en carbó de les quals se'n conserven alguns exemplars al Museu d'Art Modern i a col·leccions particulars. El 1905 creà amb un grup d'amics l'Agrupació Artística. Simultàniament s'interessava per la pedagogia i el 1909 ingressà com a professor de dibuix a l'Escola Horaciana. Més tard fou director del Col·legi Mont d'Or fins

00430

el 1917, que passà a ocupar el càrrec d'Assessor Pedagògic de la C. C.

Les activitats artístiques i pedagògiques es conjugaven amb un profund interès per les qüestions socials i culturals des de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, del qual també fou president fins el 1917. Des d'aquesta entitat es féu conèixer públicament per les seves campanyes, actes i conferències en pro de l'escola pública, l'escola bella i l'escola del poble. Sempre uní estretament art i pedagogia. La pedagogia era un art per a modelar infants, concepció molt arrelada també a la Institución Libre de Enseñanza, amb la qual hi estigué relacionat.

Es pot assegurar que entrà a l'Assessoria tècnica per la seva independència i prestigi, adquirit a les activitats públiques i culturals barcelonines. No militava en cap partit ni pertanyia als seguidors dels dos partits dominants a l'Ajuntament. Per la seva concepció de la cultura, indispensable per a la formació i l'alliberament dels pobles, per la seva apassionada defensa de l'escola pública i per les consideracions estètiques-morals entorn a l'escola, se'l pot vincular ideològicament amb els grups republicans nacionalistes.

00430

Incluem uns fragments del pedagog Alexandre Galí on s'emeten judicis i valoracions sobre l'actuació de Manuel Ainaud en aquesta primera etapa :

"...L'únic que hi entenia una mica era Manuel Ainaud i per això va ésser ell que va agafar la barra del timó comprenent amb tota clarividència que la podia agafar, que calia a tot que l'agafés i que s'hi podia aferrar prenent certes precaucions, com l'honradesa absoluta en matèria de diners, el desinterès quant als avantatges personals, l'activitat total sense regateig, l'energia, etc.. i altres de pura habilitat com l'aprofitament de les rebbioses dos homes que no creïen necessari esmentar en una obra com la present.

" L'Ainaud va satisfer de cop i volta la necessitat més elemental que havia de tenir un organisme com la Comissió de Cultura per a emprendre's una obra de tanta convergadura i tan plena de conseqüències, com l'edificació escolar de Barcelona. Aquesta necessitat era tant o més que posseir un pla, algunes idees pròpies, un concepte general, una perspectiva, una visió, un cert horitzó, en suma on poder-se bellugar. Per sort l'Ainaud era un home d'idees elementals, algunes, les més indispensables per a poder

00432

examinar, força precisa, puix si hagués estat un teoritzador pregon és possible que no hagués arribat a sancionitzar amb els senyors de la Comissió o hagués estat inhàbil per el que va fer.

Pedagògicament tenia com hem vist el concepte de l'escola bella i més pregonament, sense negligir les necessitats d'ordre utilitari, demanava amb consonància amb el concepte de l'escola bella, una educació plena de tots els incentius que donen valor moral a la vida de l'home d'una manera especial els culturals que s'adrecen a l'educació del sentiment...

... Del punt de vista polític i social es resignava a acceptar que de moment l'escola pública no tingués cap públic que les masses obreres, però amb molta raó i amb encert inegable ambicionava una escola on totes les classes socials es poguessin fondre i per això preveia per a la futura escola que l'ajuntament hagués d'estimular, tots els complementos de formació en material, professorat, classes especials, etc... que pogués tenir l'escola burgesa més exigent. De moment però li atribuïa una funció de molta transcendència: era la d'assimilar les enormes masses d'emigrants que ploviën damunt de Barcelona i l'estigmatitz-

00433

zaven amb un percentatge impropï d'analfabetisme i de criminalitat. I no oblida, com és natural, tota l'acció peri-escolar i postescolar d'ajut a les famílies necessitades preveient les cantines i tota l'acció de tipus higiènic i sanitari com la inspecció mèdica, els banys, les dutxes ... Complement aleshores ja obligat en aquest ram era l'obra d'orientació professional i de col.laboració amb la família en el tracte i educació dels infants.

En la qüestió religiosa no cau en les torpeses dels homes que van fer el Pressupost de Cultura. No en parla perquè no n'ha de parlar. No hi ha unes lleis que la regulen ? No havia de fer que atemperar-se al compliment de la llei i prou. Com a procediment tàctic hi afegeix el tracte una mica més que respectuós envers l'obra escolar de les congregacions religioses ..." (6)

Alexandre Galí judicà així la resta de components de l'Assessoria Tècnica :

"... És possible que després de solucionat l'aspecte polític de la creació de la Comissió de Cultura i de l'entrada de l'Ainaud a l'Ajuntament, l'home que va repuntar els detalls de l'organització de les oficines fos el segon del Sr. Duran o sigui el Sr. Bofill i Matas, que feia les

seves primeres armes com a regidor, i no devia costar-li massa al Sr. Ainaud d'engrescar a qui era més literat i poeta que pedagog i fins en coses administratives, salvats els altres principis, Bofill i Matas es complaia en raons d'estètica, així com és possible que home prudent i meticolós se sentís suggestionat per l'esperit de grandiositat i l'audàcia, que no mancaven a Manuel Ainaud.

" Creada l'Assessoria Tècnica foren nomenats al costat de l'Ainaud, el senyor Josep Goday, home poc ostentós i molt capacitat, a qui es deu bona part de l'èxit dels grups escolars, com a cap de l'Assessoria d'Arquitectura Escolar i el senyor Enric Mias, pediatre conscient dels seus deures i competent en la seva especialitat com a cap Assessor d'Higiene Escolar. Com a col·laborador tècnic segon de l'Ainaud, fou nomenat un poeta, Ventura Gassol, que havia fet el seu aprenentatge pedagògic en la Junta de Protecció a la Infància..." (7)

00435

LES REALITZACIONS DE LA COMISSIÓ DE CULTURA

De tot l'ample marge d'activitats, nosaltres ens limitarem a analitzar aquelles que tenen un lligam més o menys directe amb l'ensenyament, o amb la difusió cultural, deixant de banda totes aquelles atribucions més específicament relacionades amb sectors molt concrets (Arxiu, Escola de Música, Exposicions d'Art, Banda Municipal, Juntres Autònomes, etc.) no perquè menyspreem la seva importància, sinó perquè creiem que cal un tractament diferent en l'anàlisi, i perquè el lligam de l'activitat de les institucions escolars i paraescolars amb les necessitats populars és el que ens permet de matissar políticament la tasca de la CC. posant-la amb relació amb els anhels de difusió cultural que sentia el poble.

Exposarem aquestes realitzacions seguint dos criteris. Desenvoluparem una cronologia-resum dels dictamens de la C.C. que creiem que s'aparten de les atribucions més restringides que tenia encomanada (els recollim en el quadre adjunt, on es resumeixen per anys), i tot seguit passarem a analitzar, segons el mateix planteig de la comissió en ser creada, les seves realitzacions en cada una de les activitats on tenia responsabilitats.

107436

TAULA RESUM DELS TIPUS DE DICTAMENS ELABORATS PER LA C.C. (8)

	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Edificis, lloguers, material, mobiliari, reparacions	43	46	96	77	78	97	67
Mestres	29	20	21	34	23	34	40
Cessió de palaus	15	3	8	2	8	2	6
Subvencions, home- natges, monuments.	31	32	38	24	28	29	42
Juntes Autònomes	6	2	2	0	8	6	3
Llegats	1	3	4	3	0	1	1
Premis, beques, pensions estranger	6	12	10	10	10	23	25
Escoles Especials	6	11	38	46	3	11	15
Comptes i pagaments	5	6	13	18	29	10	31
Institucions paraesco- lars		2	7	7	10	7	4
Banda Municipal	0	0	0	0	9	20	23
Personal, Arxiu històric publicacions	1	22	18	17	37	46	46

: 00437

A) CRONOLOGIA

ANY 1916.

2-2-16.- Proposta de pagar 50 matrícules gratuïtes pel curs Montessori. S'aprova amb la modificació dels regidors radicals que demanaven que 15 d'elles fossin per mestres nacionals i que s'exologués del curs, l'ensenyament de la religió.

29-3-16.- Gustau Gili i M. Vega, són designats regidors delegats a la Junta Municipal de la ensenyança.

12-14-16 .- Es consignen 1000 ptas. per sostenir l'escuela Montessori, del c/ Tapineria, 33, dirigida per Mercè Climent.

10-5-16.- S'aprova l'estatut de la Junta de Cieències.

24-5-16.- Se subvenciona amb 7000 ptas. l'Institut de segon ensenyament per a la dona.

00438

26-6-16.- Subvenció de 50.000 ptas. per organitzar una exposició d'artistes francesos.

Ajut de 4.000 ptas. per contribuir a l'organització de la Setmana Municipal.

13-7-16.- Creació d'una escola Montessori, per pàrvuls, amb el mateix règim que la creada el 20-5-1916. La dirigirà Dolors Canals i s'instal·larà en un local llogat.

2-8-16.- Subvenció de 6.000 ptas. pels treballs de construcció de la Sagrada Família.

10-8-16.- Subvenció de 3.000 ptas. per la Biblioteca Arús.

12-10-16.- Es delega a M. Ainaud per^a visitar l'Exposició de Milà i assistir al Congrés de l'Escola Primària el 29-10-16, demanant-li un informe sobre institucions culturals municipals a Milà i a les ciutats del N. d'Itàlia.

27-10-16.- Es destinen 17.500 ptas. per habilitar el Restaurant del Parc per a Museu.

24-11-16.- Subvenció de 10.000 ptas. per a l'Escola Industrial.

00439

22-12-16.- L'ajuntament, aprovant un dictamen de la C.C., decideix assistir a l'homenatge a Clavé, cedint-hi la Banda Municipal i col.laborant-hi econòmicament.

29-12-16.- S'obre concurs per proveir places de 25 mestres i mestresses agregats, segons les bases que es publiquen a la G.M. (els agregats eren mestres amb títol pero sense oposicions que els donessin accés al magisteri oficial. Els nomenaments només valien per un any).

ANY 1917

21-2-17.- Com a resultat del concurs obert per a proveir de mestres agregats diverses escoles, es nomenen 25 mestres i 25 mestresses amb el seu de 720 ptas. uns, i 600 ptas. les altres. La diferència pot ser deguda als diferent drets de mestres i mestresses en el cobrament per casa-habitació. El nomenament té validesa fins el 31-6-18.

21-2-17.- La Junta de Ciències Naturals creada per l'Ajuntament passa a dependre d'un patronat constituït per membres de la C.C. i de la Diputació. El seu caràcter i fun

00440

cionament ve delimitat per unes bases, establertes per amb dós organismes, que serviran per a elaborar l'estatut de finitiu, aprovat per la Junta el 30-3-17.

21-3-17.- Per reorganitzar el funcionament de les escoles de deficients, s'organitza una inspecció extraordinària, a càrrec de Joan Alsina Melis, que investigarà el funcionament de l'escola i proposarà mesures per a un millor funcionament pedagògic de la Institució.

21-3-17.- Es consignen 15.000 ptas. per a instituir premis per als alumnes de les escoles nacionals, que en anys anteriors s'ho hagin merescut.

4-4-17.- La C.C. subvenciona amb 15.000 ptas. a la Federació de Societats Esportives de Barcelona, per tal de donar premis en els concursos i festivals que s'organitzin. Les bases per a la subvenció, modificades per una esmena del regidor Vega i March, estableixen :

- que el programa de festes esportives sigui idèntic o similar la realitzat l'any 1916.
- la Federació ha de fer un calendari esportiu per a distribuir a les entitats barcelonines amb concurs de la

1 004 14

Sociedad de Atracción de Forasteros.

- la Federació farà una llista de les entitats adherides, que rebran subvenció segons la proporció establerta.
- la Federació ha de fer balanç a l'Ajuntament de l'aplicació de la subvenció.
- la Federació distribuirà entrades gratuïtes a les escoles i centres culturals en la proporció que determini el Comitè Executiu.

30-5-17.- L'Ajuntament subvenciona amb 6.000 ptas. l'homenatge dels orfeons de Catalunya a l'Orfeó Català i assisteix a aquests actes d'homenatge.

31-5-17.- Aprovació del Pla General de Distribució d'edificis escolars.

13-6-17.- Publicació de l'estatut del Patronat de les escoles municipals a'eficis, aprovat en la sessió del 31-5-17.

27-6-17.- Creació de la Junta Municipal de primera ensenyança. Les bases s'havien aprovat en el consistori el 14-6-17.

27-6-17.- S'aprova la subvenció a les entitats que es re-

00442

lacionen en llista a part.

20-6-17.- Proposta per ampliar el camp d'acció municipal en la gestió de les escoles, en un dictamen presentat pels regidors S. Andreu, J. Bofill, i Vega i March. El dictamen és acompanyat per unes bases que estructuraven la proposta. S'aprova el dictamen amb una esmena dels regidors Colominas Maseras, i E. Gardo, i es gestiona la proposta prop del MIP.

20-6-17.- Publicació de les normes i reglament per a les escoles Montessori municipals, aprovades el 14-6-17. Les escoles estaràn sota la direcció d'una mestressa titulada segons el mètode Montessori, que serà l'encarregada de l'administració econòmica, del control sanitari de l'alumnat, d'impartir l'ensenyança, i del contacte directe amb els pares.

El nombre dels alumnes no passarà de 40 d'un o l'altre sexe; es reservaran 15 places gratuïtes.

L'ingrés es pot fer dels 3 als 5 anys i poden anar-hi els nens fins els 7 anys.

La llengua escolar serà el català.

00447

5-9-17.- S'organitza un viatge per diversos països europeus, a fi de visitar institucions d'ensenyament primari i secundari innovadores, per servir d'informació i orientació en les seves tasques a l'Assessoria Tècnica i oficina administrativa de la C.C. Per a les despeses del viatge s'hi destinen 9.000 ptas. Participen en el viatge: J. Goday, F.Folguera, Federic Culi, Eudald Duran i Reynals.

5-9-17.- S'aproven les bases per a la reorganització de l'escola de cecs, sord-muds i deficients.

10-10-17.- J.Goday es nomenat vocal arquitecte de la Junta Municipal de primera ensenyança, per mort de Pere Falques.

26-12-17.- S'aprova el pla de distribució de les escoles especials d'adults.

ANY 1918

2-1-18.- Es destinen 33.000 ptas. per a la creació d'un centre d'inspecció, estudi i formació del professorat de les escoles deficients. Es destinen 10.000 ptas. pel fun-

0 0 4 4 4

cionament del Patronat de les escoles d'oficis.

S'obre concurs per proveir la plça de col.laborador tècnic de la C.C. - secció de construccions escolars -

Es nomenen mestres per a l'escola de cecs.

9-1-18.- Els regidors Iglesias, Llopis, Guerra del Rio, Vila Marieges i Marti Ventosa fan una proposta que tendeix a suprimir totes les comissions municipals autònomes. La C.C. queda definida com comissió de caràcter permanent especial, i la integraran d'ara endavant 12 regidors. In corpora a les seves atribucions la responsabilitat de les antigues Comissions Escolars, i la de la Junta de Ciències

30-1-18.- S'acorda el nomenament de la Junta de Ciències Naturals integrada per 5 regidors designats pel municipi, 2 diputats provincials, 4 pèrits nomenats pel municipi, 2 pèrits nomenats per la Diputació. Es regeix per l'estatut aprovat el 30-3-17.

7-3-18.- Es restableix la Junta de Cantines escolars, que seguirà regint-se pel reglament aprovat el 30-10-1906. Formen la Junta, l'alcalde-president, 3 regidors de la C. C. designats pel consistori, les mestresses encarregades de les cantines.

00445

14-3-18.- Es restableix la Comissió de Colònies escolars i escoles del Bosc.

20-6-18.- La Diputació no està d'acord amb les modificacions de la Junta de Ciències, segons els canvis que en el seu estatut s'aprovaren el 28-1-18. Es proposa la creació d'una comissió de regidors i diputats per a estudiar millor les reformes a fer, que seran sotmeses a l'aprovació de les dues corporacions. Els regidors que hi col·laboren són els Srs. Montaner i Nicolau.

27-6-18.- S'accepta el llegat de José Pelfort Mancio.

18-7-18.- S'aprova l'assaig de cura marítima a l'estiu a favor dels alumnes pobres de les escoles. El pressupost es de 1.500 ptas. per l'organització, vigilància i vestuari i de 1.500 ptas. més per esmorzars.

Es constitueix el patronat de les escoles Domènech. L'Assessoria Tècnica de la C.C. s'encarregarà de les obres de transformació de l'edifici. L'Ajuntament contribuirà cada any amb 10.000 ptas. a la fundació. Es fa una comunicació a la Junta Local de l'Ensenyança perquè traslladi les escoles nacionals que funcionen a la casa, donada per

00446

la Sra Domènech, i instal·lar-hi les escoles de Patronat.

1-8-18.- La C.C. encarrega al museu social unes bases d'allò que hauria d'ésser la legislació estatal per donar garanties al ciutadà davant les empreses suministradores d'aigua, llum,..., tenint en compte l'estat de la qüestió en altres països. Un cop fet l'estudi, l'ajuntament el remetrà al govern demanant que esdevingui llei.

9-8-18.- Nomenament de R. Raventós Farrerons, com a col·laborador tècnic de la secció de construccions escolars de la C.C.

26-9-18.- Nomenament de 25 mestres i 25 mestresses agregats.

Elaboració d'unes disposicions provisionals per regular l'educació física dels alumnes de les escoles públiques, fins que no s'implanti un pla definitiu.

24-10-18.- S'acorda instal·lar llum elèctrica a totes les escoles nacionals i altres centres d'ensenyament on encara no n'hi hagi. S'hi destinen 5.000 ptas. i es demana al governador civil, que no calgui fer subhasta, davant la urgència amb què ha de fer-se la instal·lació.

Proposta perquè l'ensenyament es faci en català en totes

00447

les escoles. No se subvencionaran els centres que no segueixin aquesta indicació.

24-10-18.- Reorganització de l'escola municipal de labors i oficis. S'augmenta el presupost anual per l'escola en 28.900 ptas. per personal i en 17.200 per a material i manteniment.

31-10-18.- Publicació de les bases, aprovades el 11-9-18, formulades per la Diputació pel funcionament de l'institut d'orientació professional.

7-11-18.- La comissió mixta municipi-diputació presenta l'estatut de la Junta de Ciències a l'ajuntament i és aprovat el 6-11-18.

7-11-18.- S'aprova el pla d'organització de l'ensenyament tècnic elemental. Com a conseqüència, es creen noves institucions de caràcter general i es reorganitzen les actuals escoles d'arts i oficis. El professorat existent s'adaptarà al nou funcionament sense alterar cap nomenament.

12-12-18.- Reorganització del pla d'ensenyament per a adults.

00442

Les classes funcionaven a les escoles nacionals de nenes.

19-12-18.- Règim de semi-internat a l'escola de cecs.

26-12-18.- Es destinen 6.000 ptas. perquè professors de les escoles complementàries d'oficis visitin institucions similars. Es convocarà un concurs previ per procedir a la tria d'aquests professors.

ANY 1919

2-1-19.- Es designen els regidors que formaran part de la Junta Mixta de l'Institut d'Orientació Professional.

16-1-19.- Una moció es presentada pel Sr. Iglesias demanant un programa d'acció social per a les classes populars, que es concreta en :

- creació de la secció de política social dins l'oficina d'estadística municipal.
- creació d'una borsa de treball.
- creació d'una Universitat popular.
- institució d'un fons de reserva per als alumnes de les

00449

escoles municipals d'oficis a fi que en acabar els estudis, disposin de medis per a establir-se.

30-1-19.- La C.C. encarrega al Museu Social la confecció d'un cens obrer de la ciutat perquè serveixi d'antecedent en els estudis que la comissió realitza pel desenvolupament de l'ensenyament professional. S'hi destinen 7.000 ptas.

L'Assessoria Tècnica emprèn un estudi de l'organització escolar a Madrid i Bilbao.

12-2-19.- L'Ajuntament decideix enviar al govern les bases jurídiques que garanteixen els drets dels consumidors, elaborades pel Museu Social.

15-2-19.- La C.C. fa redactar i editar un llibre en català sobre l'educació de la població escolar, perquè serveixi de text a les escoles municipals i de premi als alumnes de totes les escoles. També podrà vendre's.

Es destinen 3.000 ptas. per a la seva realització i s'encarrega a J. Palau Vera. Els regidors Giralt, Duran, Gamburg supervisaran el llibre, del qual es farà un tiratge de 10.000 exemplars.

Per la totalitat de l'empresa s'obre un crèdit de 14.000

00450

ptas.

15-5-19.- S'aprova el projecte de jardins escolars i pla de distribució d'aquests. L'Assessoria Tècnica estudiarà el projecte definitiu d'habilitació de les places de la Virreina a Gràcia i d'Osca a Sants. La seva realització es farà amb la consignació de 70.000 ptas.

22-5-19.- S'acorda dirigir-se al MIP per demanar que s'inclougui en el presupost d'estat les despeses per a material escolar de les escoles nacionals creades arran del desdoblament de l'any 1906, ja que la RO del 12-11-1906 ho disposava.

5-6-19.- Es decideix prosseguir amb l'assaig de cura marítima de l'any anterior. Pressupost per a organització, vigilància i vestuari : 1.750 ptes, pels esmorzars : 1.800 ptes.

31-7-19.- Es paguen 4.000 ptes. a la Sociedad Baños i Sports marítims per les despeses que origina l'organització dels banys per a 500 escolars que fins el dia 30 d'agost aniran els seus establiments.

30454

29-1-19.- S'acorda destinar 2.000 ptes. per a publicar un fullotí divulgador de l'obra dels banys de mar.

9-10-19.- Atenció a una petició de l'AEP, el municipi inter vindrà arran de la Junta Local de Frisiones arran d'edifici el coler del carrer de Sant Pere, on hi havia estat situat l'edifici de la Galera, per habilitar-lo com a jardí recreatiu aprovat per l'Ajuntament.

20-11-19.- Atenció a la comunicació de la Junta de Regidors i Belles Arts es relleva a la C.C. d'organitzar les exposicions generals d'Art segons l'acord del dia 27-12-17. Es transcorreix aquesta funció a una Junta d'Exposicions d'Art que funcionarà segons les bases ja aprovades. La C.C. designarà a tres regidors, per formar part d'aquesta Junta. E. Ainsua i Joaquim Folch en formaran part com a funcionaris tècnics.

4-12-19.- Reorganització de les classes d'adults: l'Ajuntament i la C.C. farà una llista de les mestres que facin classes d'adults. Aquelles mestres que no tinguin gratificació de l'Estat, rebran 500 ptes. de gratificació de l'Ajuntament; qui ja cobri de l'Estat només en rebre la diferència. També es destinen 10.000 ptes. per a material.

ANY 1920

29-1-20.- Es subvenciona a Manel de Montoliu perquè remeti informació relacionada amb les ciències de l'educació i amb l'ensenyament professional durant la seva estada a Alemanya.

11-2-20.- S'aproven 52.192,50 ptes. per realitzar els jardins d'infants de les places d'Osca i de la Virreina, a càrrec del pressupost extraordinari de 1918. Es consignen també 2.000 ptes. per a publicar un fulletó sobre els projectes.

29-2-20.- La C.C. acorda erigir un monument a Angel Guimerà.

5-3-20.- Es destina un solar de 3995 mts². per a construir-hi el Teatre de la Ciutat, localitzat al solar que correspon a la Manzana 13, secció 2^a de la Gran Via-Laietana. Es destinen 66.000 ptes. pel premi del concurs d'avantprojectes del citat edifici i se n'aproven les bases del concurs.

25-3-20.- Francesc Folguera Grassi renuncia al càrrec de col.laborador en ensenyament tècnic de l'Assessoria Tècnica de la C.C.

00453

1-4-20.- Es concedeixen subvencions a entitats que sostenguin escoles de primer ensenyament (no hi ha cap llista a la GMA).

22-4-20.- Es destinen 2.400, 2.500 i 1.188 ptes. al mes per a les cantines de les escoles del Bosc, de Deficients, i la de Labors i oficis de la Dona.

13-5-20.- Es destinen 7.000 ptes. per a l'Institut d'Orientació Professional, a canvi que es faci càrrec d'elaborar el cens obrer de la ciutat, per poder reorganitzar els ensenyaments tècnics.

20-5-20.- Es destinen 200.000 ptes. per a comprar un immoble destinat a Escola complementària d'oficis del districte VIII.

S'esmercen les 6.000 ptes. que consten en pressupost per a organitzar els banys de mar a les platges de la Barceloneta.

24-6-20.- S'augmenta a 900 ptes. anuals la quantitat que rebien els mestres nacionals per casa-habitació, que han d'abonar els ajuntaments a tots aquells mestres a qui no proporcionen vivenda.

00454

... Pagament, seguint acords anteriors, de 400 ptes. anuals als mestres nacionals de secció, en concepte de residència i amb l'obligació d'ensenyar història de Catalunya a les seves graduades.

1-7-20.- Es destinen 2.000 ptes. per al Patronat de l'Escola de Forja de Sitges, del qual formarà part l'Ajuntament de Barcelona junt amb el sitgetà.

Els banyes de mar que s'organitzen seràn per als alumnes pobres.

Emili Mira i Rosend Carrasco van a París, al Congrés Internacional de Fisiologia, en representació de l'Institut d'Orientació Professional i de l'Escola de Deficients.

5-8-20.- Joan Llongueras, director de l'Institut Català de Gimnàsia Rítmica, és pensionat per l'Ajuntament per assistir a Ginebra al curs Dalcroze.

5-8-20.- Es compra l'edifici on hi ha instal·lada l'escola complementària d'oficis del D. VIII per 176.000 ptes.

19-8-20.- La C.C. proposa crear una residència d'estudiants a Barcelona. S'hi destinen 40.000 ptes. per habilitar el

00455

local.

Ramon Raventos Farrerons renuncia al càrrec de col·laborador tècnic de la secció de construccions escolars de l'Assessoria Tècnica de la C.C.

16-9-20.- Nomenament de mestres i mestresses agregats per a les escoles municipals, nacionals i grups escolars, segons mèrit del previ concurs. La C.C. distribuirà els mestres a les escoles municipals i la resta seràn destinats per la Junta Municipal de la 1ª ensenyança entre les escoles nacionals amb matrícula superior a 80 alumnes.

30-9-20.- Emili Mira, professor de psiquiatria de l'Institut d'Orientació Professionals, junt amb el director de l'entitat, Sr. Ruiz Castella, van a Ginebra, pensionats pel municipi, per donar unes xerrades a l'institut Rousseau.

14-10-20.- Es destinen 10.000 ptes. per crear les biblioteques circulants a les escoles nacionals de Barcelona.

21-10-20.- S'acorda un sistema de premis per estímul dels alumnes de les escoles municipals complementàries d'oficis. S'hi destinen 20.000 ptes.

00453

28-10-20.- Raimundo Vidal i Joan Alegre, són becats pel municipi per viatjar a Suïssa a estudiar institucions pedagògiques, com a guanyadors del Premi Pelfort.

11-11-20.- Es posa a disposició del municipi les 25.000 ptes. que consten en pressupost destinades a cantines escolars. Se n'aproven les bases de funcionament adjuntes (No consten a la GM)

17-11-20.- S'aproven els plànols, plecs de condicions i pressupost de 1.441.607,42 ptes. per a un nou grup escolar al Poble Nou (Carrer Castillejos, Wad Ras, Igualtat i Enna), i els d'un altre grup escolar a Gràcia (Carrer Travassera i Matadero), amb pressupost de 1.058.183,97 ptes.

27-11-20.- S'aproven les bases del Patronat d'Ensenyament del Dret Marítim.

2-12-20.- Els regidors de la C.C. proposen que es destini a impressió de mapes i a la construcció d'una escola del Mar, la quantitat de 141.686 ptes. que Pere G. Maristany, comte de Lavern ha tornat al municipi, com a tresor, que

00457

era de ja Junta promotora d'una escola naval de comerç, organitzada el gener de 1905.

Subvenció municipal al músic Felip Pedrell.

Acord que estableix que continuïn funcionant les escoles d'adults en les escoles nacionals de nenes, amb les bases d'actuació que acompanyen al dictamen (no consten a la GM) Les mestresses cobraran a l'any 500 ptes. de l'Ajuntament, i la diferència fins arribar a aquesta quantitat si ja cobren de l'estat.

Es consignen 10.000 ptes. per a material d'aquestes escoles.

ANY 1921.-

20-1-21.- Adolf Florensa i Ferrer es nomenat col.laborador tècnic de la secció de construccions escolars de l'Assessoria Tècnica de la C.C. amb un sou de 3.900 ptes. any.

27-1-21.- Publicació de les bases per a la distribució de les biblioteques escolars.

00453

Es destinen 25.000 ptes. per a organitzar l'ensenyament do
mèstic.

24-2-21.- Es destinen 2.000 ptes. per a imprimir un fulle
tó divulgador de l'obra pedagògica de les escoles del Bosc.

10-3-21.- Es destinen 4.000 ptes. per a premis dels alum-
nes d'ensenyaments artístics de les escoles complementà-
ries d'oficis.

M. Carvi substitueix al Sr. Guerra del Rio, com a membre
de la C.C.

17-3-21.- Es destinen 15.000 ptes per a concursos i festes
esportives tal com ja constava en el pressupost vigent.

24-4-21.- La gratificació de 1.000 ptes. anuals per als
mestres de secció de graduada, segons acords anteriors, es
renova per aquest any.

27-4-21.- Federic Culi Verdaguer és subvencionat amb una
pensió de 2500 ptes. per viatjar a Bèlgica a fi de conèi-
xer les organitzacions locals de cultura.

00444

16-6-21.- Es destinen 2.500 ptes per subvencionar l'Institut d'Orientació Professional en l'organització del Congrés Internacional de Psicotècnica, que es farà a Barcelona.

23-6-21.- Es destina la quantitat que consta en pressupost per a organitzar els banys de mar per a alumnes pobres. Aquest any hi participaran 3.000 nens.

7-7-21.- Es destinen 1.000 ptes. per a subvenció anual de l'Union Internationale des Villes (Brusel.les)

14-7-21.- Es destinen 15.000 ptes. per organitzar un viatge d'una comissió del professorat de les escoles de Barcelona al Congrés de Protecció a la infància a Brussel.les. S'obre un crèdit de 2.000 ptes. per adquirir llibres per a les institucions municipals de cultura.

28-7-21.- Es destinen 116.200 ptes. per subvencionar centres de barri.

25-8-21.- S'obre concurs per a proveir de 2 mestres i 3 mestresses a l'Escola del Mar.

Nomenament de professors d'ensenyament literari per a les

00480

escoles complementàries d'oficis (Oriol Martorell, Carles Riba, entre altres)

8-9-21.- S'acorda que només un nen de cada família podrà gaudir de matrícula gratuïta en les institucions municipals de cultura.

Es destinen 5.000 ptes. per organitzar les colònies d'aprenents.

Es destinen 2.000 ptes. per viatges d'estudis dels professors de les institucions municipals de cultura.

8-9-21.- Es destinen 5.000 ptes. per organitzar cursos intensius a l'Escola de Labors i Oficis per a la Dona.

S'obre un crèdit de 13.000 ptes. per a material i utilitatge de l'ensenyament tèxtil a les escoles complementàries d'oficis.

22-9-21.- Es destinen 6.000 ptes. per a l'Institut D'Orientació Professional a fi que organitzi la 2a Conferència Psicotècnica aplicada a l'orientació professional.

20-10-21.- Es destinen 25.000 ptes. per a completar l'ensenyament de mecànica i electricitat a les escoles complementàries d'oficis.

0046

27-10-21.- Per no existir consignació en el pressupost vigent es suspenen les classes nocturnes per a analfabets que es donaven a les escoles de nenes fins aleshores.

ANY 1922

2-2-22.- S'obre concurs per comprar un edifici per instal·lar-hi l'escola complementària d'oficis del districte VIII.

S'adjudiquen 2.000 ptes. per a publicar un llibre de divulgació dels llegats i donacions fets pels ciutadans. S'accepta i agraeix els donatius del Sr. Toda per al Museu Arqueològic i Arxiu Històric.

16-2-22.- Es decideix adquirir la fàbrica Juncadella al carrer de la Riereta, per a instal·lar-hi l'escola complementària d'oficis del D.V.

2-3-22.- En compensació del treball extraordinari que realitzen els mestres de Patronat i dels ensenyaments especials que imparteixen, se'ls gratifica amb 3.000 ptes.

00467

16-3-22.- Es concedeixen 10.000 ptes per a premis dels alumnes que més sobresurtin en els seus estudis a les escoles complementàries d'oficis.

Es destinen 40.000 ptes. per habilitar l'edifici de les escoles Domènech.

23-3-22.- Ignasi Iglesias i Pujades és nomenat col.laborador en la secció de publicacions pedagògiques i divulgació de l'obra cultural de l'Ajuntament de l'Assessoria Tècnica de la C.C., amb un sou de 3.000 ptes. anuals.

23-3-22.- Es transfereixen 15.000 ptes. que estaven destinades en el pressupost vigent a concursos i festes esportives, per a invertir-les en material escolar.

Es faculta a la C.C. per nomenar mestres per a les Escoles del Bosc de Montjuïc i del Guinardó, entre les que varen presentar-se a concurs pel Grup Escolar Baixeras. S'obre un crèdit de 2.000 ptes. per a publicar textos d'educació artística per a les escoles professionals.

30-3-22.- Es concedeix una indemnització anual de 6.000 ptes. a l'Assessor Tècnic de la C.C., per augment de les seves responsabilitats.

Es concedeixen 9.000 ptes. per a l'Institut d'Orientació

00463

Professional.

Es concedeixen 2.500 ptes. per a organitzar cursets de divulgació a les escoles professionals de l'Ajuntament.

Nomenament, previ concurs, de 7 professors i professores de pàrvuls per a les noves escoles municipals amb un sou de 3.000 ptes.

20-4-22.- Se subvenciona amb 4.000 ptes. l'Institut de Gimnàsia Rítmica, pel concurs Jacques Dalcroze.

S'acorda seguir concedint la gratificació de 1.000 ptes. anuals als mestres de secció d'escoles graduades.

28-4-22.- Es rep un ofici del Govern Civil informant i aprovant els projectes d'edificis per a grups escolars.

5-5-22.- Dictamen de la C.C. perquè es paguin les subvencions que figuren en el pressupost per a entitats.

15-8-22.- L'Ajuntament de Barcelona s'inscriu a la Federation Internationale de l'Enseignement Ménager.

Subvenció de 1.000 ptes a la revista francesa "Le Feu", per tal que publiqui un article de divulgació de l'obra cultural de l'Ajuntament de Barcelona.

Es destinen 2.000 ptes perquè puguin assistir al Congrés

00464

d'Higiene Mental a Paris, membres dels laboratoris de les escoles Vilajoana.

8-6-22.-Es destinen 4.000 ptes. per a divulgació de l'obra cultural del municipi.

15-6-22.- Es destinen 2.000 ptes. per a subvenció de la Union Internationale des Villes a Brusel·les.

22-6-22.- Dictamen de la C.C. subvencionant amb 4.000 ptes. la participació de l'Ajuntament al Congrés d'Educació Moral que tindrà lloc a Ginebra.

30-6-22.- Es destinen 293.200 ptes. del pressupost extraordinari per a obres de reforma i ampliació de l'escola complementària d'oficis del D.VIII.

Es destinen 2.500 ptes per assistir al Congrés de Sordomudística que se celebrarà a Paris.

6-7-22.- Es destinen 29.000 ptes. per organitzar els banys de mar per als alumnes pobres.

Es destinen 1.500 ptes. per delegar al Dr. Sayé a la reunió de l'Associació Internacional contra la Tuberculosi.

0045

13-7-22.- Es destinen 6.000 ptes. per organitzar una colònia escolar amb alumnes de les escoles professionals.

10-8-22.- Se subvenciona la publicació de les obres del músic Felip Pedrell.

26-10-22.- Nomenament de 12 mestres i 29 mestresses agregats, previ concurs.

28-12-22.- Es destinen 1.500 ptes. per la publicació del cens obrer de Barcelona.

Es destinen 2.000 ptes. per donar a conèixer l'obra de la colònia escolar de Vilamar.

ANY 1923

31-1-23.- Els regidors Maynés, Nadal i Junyent sol·liciten que s'augmenti el nombre de regidors que formen part de les diferents comissions. La de cultura queda formada per quatre nous membres: els Srs Tusquets, Batlle, Degollada i Bremon. La de colònies escolars queda augmentada amb la col.laboració del Sr. Joaquim Me de Nadal.

22-2-23.- Lluís Girona i Climent Maynés guanyen el concurs

00456

de projectes d'edificis per a Teatre de la ciutat. Formaven part del jurat com a vocals tècnics els Srs. Fco. Nebot Torrents, Eusebi Bona Puig, Josep Goday i Casals, Antoni Darde.

Nomenament de professors de labors per als nous grups escolars, previ concurs, amb el sou de 2.446 ptes. any.

22-3-23.- Seguint l'acord del 15-3-22, els mestres provinents del desdoblament d'escoles realitzat per l'Ajuntament, rebran directament del municipi el material escolar. Es destina la quantitat que consta en el pressupost vigent per a subvencionar centres de cultura que tinguin escoles primàries. (23.650 ptes.)

Es destinen 2.500 ptes. per a curssets de divulgació a les escoles tècniques i professionals de l'Ajuntament.

5-4-23.- L'Ajuntament s'adhereix a l'homenatge a Baldiri Reixac organitzat per les entitats pedagògiques catalanes.

10-5-23.- Es destinen 200 ptes. per ensenyament domèstic a les 17 escoles nocturnes d'adults.

17-5-23.- L'Ajuntament agraeix el llegat Casas Guarro.

00467

se decideix abonar les honor i premis que han d'atorgar-se als alumnes de les escoles complementàries d'oficis de confecció amb les bases aprovades el 18-10-20.

5-7-23.- S'aprova l'adaptació del personal adscrit a la C.C.

Se destinen 33.000 ptes. per ampliar el servei de bany de mar als alumnes de les escoles comercials d'adults i professionals de la Dona, organitzant-se la instal·lació a les platges de Badalona.

2-8-23.- Se destinen 10.000 ptes. per organitzar el pla d'ensenyament musical a les escoles primàries que dependran de l'Ajuntament.

Se destinen 77.500 ptes. per bany de mar per a escolars pobres i colònies de cura marítima.

30-8-23.- Pressupost de 83.124,50 ptes. per ampliar el desenvolupament de l'escola de nenes del carrer Gurgis. A proposta dels Srs. Nadal, Quirós, Olivella, i Torrey s'organitza una festa ciutadana en honor de les colònies escolars pel dia 6-9-23.

00468

B) CAMPS D'ACTIVITAT

Després d'exposar cronològicament els dictàmens que ens donen compte de les tasques de la C.C., exposem ara, agrupades per camps d'activitats, les principals realitzacions i després passarem a fer-ne un balanç.

B.1) ESCOLES NACIONALS

Eren escoles d'ensenyament primari públic oficial a tot Espanya. D'ençà de la Llei Moyano (1857) els Ajuntaments tenien la responsabilitat de fornir-ne tots els elements materials, des del solar on col·locar-les fins a la construcció de l'edifici, el suministre de material i el pagament als mestres (sou i casa habitació)

Des de la Llei Romanones (1901) de Presupostos de l'Estat, el pagament dels mestres passava a dependre del MIP, a canvi de recollir l'Estat, el 16 % de la contribució territorial dels municipis.

Nombroses disposicions legislatives des d'inicis de segle

00454

fins els anys de la Segona República varen disposar la possibilitat d'ajut estatal per aquesta responsabilitat municipal, però bé per desídia dels ajuntaments o per incapacitat del ministeris, poc va arribar-se a fer.

En el cas de Barcelona, l'Ajuntament es limità a llogar pisos on anar encabint l'alumnat que es matriculava a l'escola oficial, suministrar el material i pagar un suplement per casa-habitació als mestres, ja que no tenia on trobar-los vivenda.

Quan, l'any 1905, el consistori decideix demanar al MIP un ajut, només pot exposar com a realitzacions culturals pròpies : els augments graduals pels mestres, l'institució de les aies per a les escoles de nenes, les escoles de cecs, sord-muts, escola d'Arts, escola de música, les subvencions a entitats que tinguin escoles ... (10)

Més tard, des de l'any 1908, i per iniciativa, sobretot, del regidor radical Giner de los Rios, germà del pedagog, es produí el desdoblament de les escoles, la seva progressiva conversió en graduades, la creació d'institucions higièniques (cantines, escoles del Bosc)

00470

Des de 1916, les úniques millores que coneixem de l'escola nacional, són la dotació d'institucions complementàries de l'escola, (biblioteques, banys de mar), la continuïtat amb l'obra anterior (cantines, colònies, escoles a l'aire lliure), la inclusió de matèries complementàries en els programes escolars (ensenyament domèstic, educació musical, dibuix) i la gratificació que es concedeix als mestres, en concepte de residència i amb l'obligació d'ensenyar Història de Catalunya.

Per entendre millor l'abast de l'escola nacional a Barcelona, incluïm a l' Anex 2, la llista de les ⁹ funcionaren des de l'any 1917 fins al 1923.

B.2) ESCOLES MUNICIPALS

Aquest nom pot fer-nos pensar en l'existència d'una dualitat escolar a Barcelona ja des de començaments de segle, i no hi ha una altra cosa que s'allunyi més de la realitat. El qualificatiu d'escoles municipals s'aplica al llarg d'aquest dos anys a dos tipus d'institucions diferents :

a) les escoles especials - deficientes, professionals, d'arts,

0047

MONUMENTOS

FICHA DE BAS

ARCHIVO HISTORICO DE URBANISMO, ARQUITECTURA Y DISEÑO

COLEGIO OFICIAL DE ARQUITECTOS DE CATALUÑA Y SALEARES

DENOMINACION ESCUELA EN C/ CONGOST n.º 21

LOCALIZACION C/ CONGOST 21

MUNICIPIO BARCELONA

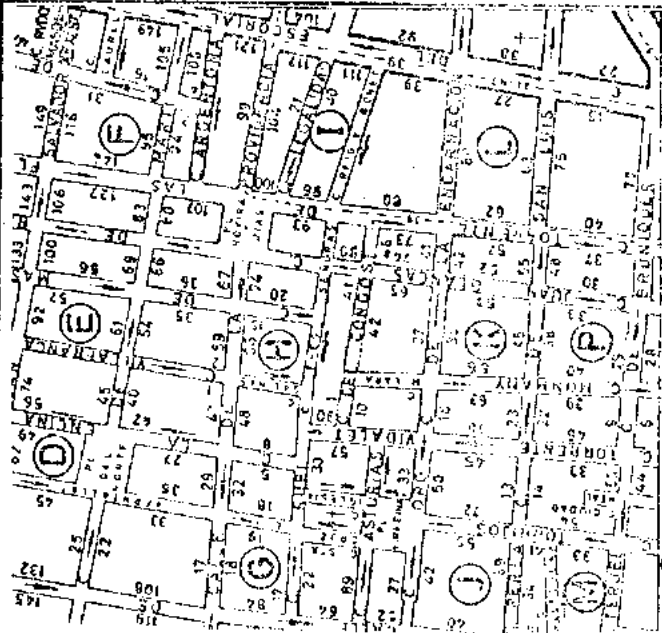
AUTOR

EPOCA 1906-1911 (?)

DESCRIPCION Desarrollo en altura. Secciones de porches y vitas en la planta baja. Sección de vitas en el primer piso. El resto del edificio se dedica a viviendas de los maestros. Distribución interior de cada sección: Una sala aula y servicios cueros subterráneos a ella.

CONTEXTO Centro de la Cornada de Gracia, caracterizado por su densidad de población. Calles estrechas y de traza irregular.

CROQUIS EMPLAZAMIENTO

ELEMENTOS DE IDENTIFICACION GRAFICA Y FOTOGRAFICA

- Fotografía de la fachada
- Fotografía detalle de la fachada.
- Vista del edificio y de la sala de clases de vitas (fotocopia "Memoria" presentado al Ministro de Instrucción Pública por el Delegado Regio de Barcelona. 1906-1911).

PROTECCION EXISTENTE

PROTECCION PROPUESTA

Autor

Fecha

Revisión

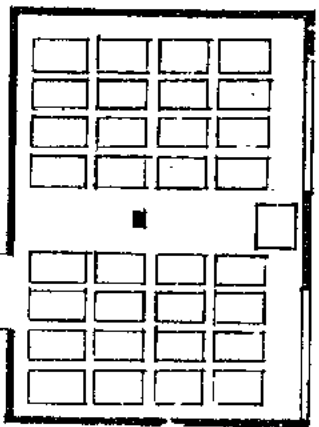
Fecha

Instalaciones: Agua y luz

Capacidad = 2 aulas y una sala de reuniones.

Financiación = privada (anexo n.º 1).

Características constructivas:

DATOS TIPOLOGICOS	DATOS CRONOLOGICOS	INFORMACION DOCUMENTAL	INFORMACION GRAFICA
Distribución interior del aula: 			
DATOS JURIDICOS	DATOS BIOGRAFICOS AUTOR	INFORMACION FOTOGRAFICA	BIBLIOGRAFIA DE BASE
			"Memoria presentada al Ministerio de Instrucción Pública por el Delegado Regional de Barcelona. 1906-1911"
NOTAS			
PROGRAMA PEDAGOGICO - División de sexos. - Enseñanza por la Unidad. - Preocupación por el espacio exterior destinado a niños de recreo.	(Unitaria, mixta, con períodos)		

00473

ARCHIVO HISTORICO DE URBANISMO, ARQUITECTURA Y DISEÑO

COLEGIO OFICIAL DE ARQUITECTOS DE CATALUÑA Y PAISES

DENOMINACION ESCUELA EN CALLE CALABRIA n.º 25

LOCALIZACION C/ CALABRIA n.º 25

MUNICIPIO BARCELONA

AUTOR

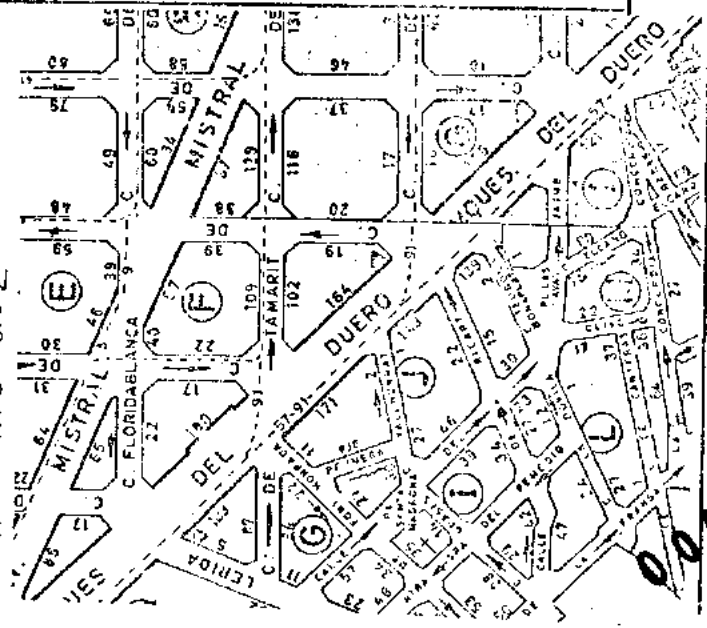
EPOCA Inauguración: 1907

DESCRIPCION Desarrollo en altura. Formas en la planta baja. En cada piso hay una sección (vivienda, oficina) y la vivienda del maestro respectivo. La última planta corresponde a los viviendas de los maestros de párvulos. Distribución interior de cada vivienda en una sola aula y servicios anexos subordinados a ella.

CONTEXTO En los límites del ensanche barcelonés, junto a la barriada del Pueblo Seco.

CROQUIS EMPLAZAMIENTO

Ver anexo n.º 2

ELEMENTOS DE IDENTIFICACION GRAFICA Y FOTOGRAFICA

- Fotografía de la fachada.
 - Fotografía detalle de la fachada.
 - Vista del edificio y de la sala de clases de vidrios (Fotografía).
- "Memoria presentada al Instituto de Instrucción Pública por el Dr. Leopoldo Rego de Barcelona, 1906-1911".

Capacidad: 2 aulas y para párvulos.

Financiación: privada (ver Anexo n.º 1)

Características constructivas:

Instalaciones: Agua, luz.

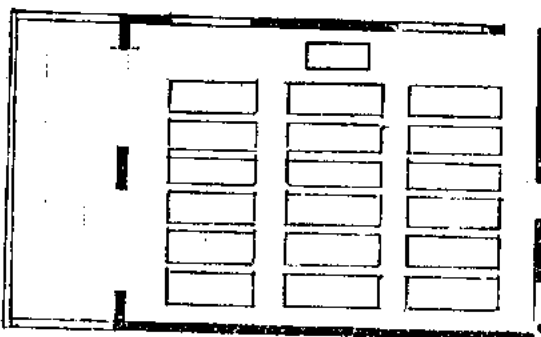
Autor

Fecha

PROYECCION PROPUESTA

Revisión

Fecha

DATOS TIPOLOGICOS	DATOS CRONOLOGICOS	INFORMACION DOCUMENTAL	INFORMACION GRAFICA
 Distribución interior del aula			
DATOS JURIDICOS	DATOS BIOGRAFICOS AUTOR	INFORMACION FOTOGRAFICA	BIBLIOGRAFIA DE BASE
			- "Memoria presentada al Sr. Prode de Instrucción Pública y al Delegado Rector de Base 1906-1911"

NOTAS

PROGRAMA PEDAGOGICO

(Unitaria, mixta, con períodos)

- División de sexos.
- Enseñanza paterna.
- Unitariedad.
- Preocupación por el aspecto del trabajo a parte de recreo

00475

parvularis que per manament de la llei eren de competència municipal voluntària.

b) les escoles primàries nacionals, situades en edificis bastits pel municipi, on orgullosament es col·loca el rètol ESCUELAS MUNICIPALES, sense que això impliqui cap dret de la ciutat en la seva gestió.

Proposem com a models d'aquestes escoles primàries, les del C/ Congost, 21, i Calabria, 25, que s'analitzen en les fitxes de l'AHUAD.

B.2) ESCOLES MONTESSORI

En l'ambient pedagògic europeu desvetllaven força interès i polèmica les innovacions realitzades per la Dra. Montessori a Itàlia. Així, no és d'estranyar que els qui des del CIP de la Diputació cuidaven de difondre les aportacions més noves en matèria educativa s'interessessin pel nou mètode.

L'any 1913, el CIP envià un pensionat a Roma, per prendre contacte directe amb la doctora i com a resultat del viatge, s'implantà el mètode a les escoles de la Casa de Ma-

00472

ternitat. L'any següent la Diputació envià dues mestresses a Roma (Celestina Vigneaux i Leonor Serrano) per assistir al segons curs Internacional, i poc després la Diputació creava escoles elementals Montessori.

El procés divulgador culmina amb la vinguda a Barcelona d'Anna Macheroni, col.laboradora directe de Maria Montessori, per dirigir una escola elemental depenent de la Diputació, i poc després, amb la celebració dels curs internacional Montessori de Barcelona, a la primavera de l'any 1916.

El curs, proposat per iniciativa del CIP de la Diputació, va ser subvencionat per les entitats ciutadanes - entre elles l'Ajuntament - El fet de ser una proposta d'un organisme dominat pel regionalistes motivà que abans de concedir-s'hi l'ajut municipal es polemitzés en el Consistori sobre els avantatges del mètode Montessorian. Els radicals, sobretot el Sr. Giner de los Rios, acusaven la Lliga d'oblidar les greus deficiències de l'escola pública, dedicant uns diners a un curs experimental que poc podia resoldre'ls. També els semblava malament l'ús exclusiu del català a les classes, i l'exclusió del Magisteri nacional en la distribució de les beques. Radicals i repu

00433

blicans estaven d'acord a criticar el CIP, l'intent d'incloure tendències religioses en el curs. L'acord s'aconseguí quan s'establí de dedicar algunes de les beques municipals als mestres públics.

L'Ajuntament l'any 1914 havia enviat quatre mestresses pensionades al curs de Roma i quan es convoca el curs barceloní hi contribueix amb la subvenció de 50 matrícules gratuïtes.

Des de 1914, funcionava com escola Montessori la que dirigia Celestina Vigneaux, que estava ubicada primerament al Carrer del Pi, després es traslladà al Carrer Llúria, i finalment al Passatge Mendez Vigo. Comptava amb l'autorització del Ministeri (ja que era una escola nacional) per a fer servir el mètode, i el material que l'Ajuntament li havia concedit. (11)

Quan començà a funcionar la C.C., i coincidint amb les diades de celebració del Curs Internacional, es crearen dues escoles Montessori més, municipals (20-5-16 i 13-7-16), que varen ser dirigides per Mercé Climent i Dolors Canals.

00478

El reglament que les regia va aprovar-se el 17-6-1917 (Anex 3), i en ell mereix destacar-se l'exigència de certificat d'haver seguit un curs oficial Montessori, per a dirigir una escola d'aquest tipus, la limitació del nom bre d'alumnes per mestre a 40, la coeducació i l'ús del català.

Vers 1921, encara funcionaven només dues escoles Montessori municipals : la del Carrer Tapineria, 33, i la del Carrer Aribau, 155 (com consta en la llista d'escoles depenents de la C.C. en el llibre " Les construccions es colars") Ignorem per què no se'n varen crear més, pero una possible explicació seria que el Municipi no tenia cap responsabilitat legal en educació pre- escolar, arca que cobrien els serveis de la Diputació.

El funcionament de les escoles Montessori municipals no deixà de ser bastant precari, doncs s'instal.laven en pi sos llogats o en baixos, i sovint havien de canviar de local, perquè finia el contracte de lloguer o per les de ficients condicions. En aquestes circumstàncies la feina del mestre resultava fonamental i la col.laboració muni- cipal es limità al suministre del material escolar adient.

00479

Altre greu limitació d'aquest assaig pedagògic era el seu caràcter restrictiu. No sols hi havien dues escoles a la ciutat únicament, sinó que aquestes cobrien una matrícula de només uns 80 o 120 nens, alumnes que pel funcionament organitzatiu de les escoles, havien de pagar unes quotes, malgrat assistir a una escola " nacional".

Tot i el caràcter enverinat de les crítiques que el diari "El Diluvio" dispensava a totes les realitzacions atribuïbles a la Lliga, ens semblen encertades les seves paraules :

"Honradamente, creemos que nuestras escuelas Montessori han llegado al estado de una vulgarísima escuela de párvulos. No son otra cosa que un centro aristocrático de enseñanza, en donde, para hacerla más viable al ciudadano rico, se recurre al anuncio de que la escuela dispone de profesorado especial para la religión, música y canto, dibujo, gimnasio, idiomas, labores, etc ..." (12)

B. 3 BIBLIOTECAS

La C.C. cuidà de dotar a les escoles pròpiament municipals de biblioteques adequades a les seves respectives funcions.

00437

També cuidà d'incloure una biblioteca escolar en la majoria de projectes per a nous grups escolars de la ciutat.

L'any 1921 (SM. 24-1-1921, GM. 27-1-1921), un dictamen de la C.C. estableix les bases de creació de les biblioteques escolars municipals destinades a les escoles públiques.

Se'n creen 20, que es repartiràn per tota la ciutat, previ concurs del mestres que així ho sol·licitin. Constaven d'un armariet, amb 100 llibres, en castellà i català. L'idea era que n'hi haguessin dues per districte, una a una escola de nois i l'altra a la de noies. Serien circulants, només estarien un any a cada escola.

La llista del títols que s'hi incloïen la reproduïm a l'Anex 4.

Aquesta iniciativa destinada a complementar l'obra de formació de l'escola fou ben rebuda. L'APEC, publicà en el seu butlletí, un article descrivint-ne les característiques i desenrotllant el catàleg, a més de valorar la seva futura eficàcia :

0043

"Les biblioteques escolars poden contribuir en gran manera a crear en el noi aquell sentit d'autoeducació tan útil a la seva edat, obrint als seus ulls nous horitzonts d'idees, de sentiments i de coses i despertant en la seva vida noves inquietuts de moltes altres més, de totes les quals coses depén que el noi tingui o no afició a l'estudi i estimi o no com a cosa útil l'Escola" (13)

Contrasta aquesta valoració pedagògica amb la crítica de contingut que trobem a les planes de La Revista :

"Voldríem completada amb escaient coordinació i amb essencial catalanitat la iniciativa de les Biblioteques circulants en el catàleg de les quals creiem que hi han omissions essencials ..." (14)

00432

B.4) LES INSTITUCIONS PARAESCOLARS

B.4.0) INTRODUCCIÓ

La implantació de tota una sèrie d'institucions complementàries a la tasca de l'escola duta a terme per la C.C. ha de situar-se en el marc d'iniciatives promogudes per organismes públics arreu d'Europa des de finals del s. XIX. Aquestes iniciatives són encaminades a millorar les condicions de vida de l'infant, ja que les condicions físiques i higièniques en què es desenvolupava la seva vida familiar i social eren migrades.

El moviment higienista, propulsat sobretot per metges i més tard per arquitectes, assumeix les primeres responsabilitats de denúncia i tasca constructiva. En nom de la higiene es remodelen ciutats, es sanegen les vivendes i es promou l'esport. L'escola apareix com un centre de convivència perllongada que, degut a les seves deficiències sanitàries, afavoreix la propagació de malalties i, a llarg termini, la debilitació del pobles.

Molts metges s'especialitzaran en higiene escolar i pau-

00493

latinament tots els països inclouran les seves propostes en la normativa legal que estableixi les condicions que deuen complir els edificis escolars referents a ventilació, il·luminació, mobiliari, etc...

Igualment els higienistes insisteixen els aspectes difusors de les normes d'higiene, jocs, gimnàstica, esports ... que aniran avançant paral·lelament a les renovacions proposades per pedagogs.

Aquesta renovació es portarà a terme mercès a la gestió dels municipis i d'entitats privades.

B.4.1) ELS SERVEIS DE COLÒNIES, SEMICOLÒNIES I BANYS DE MAR DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA

B.4.1.1) Les Colònies

Les colònies escolars són, en el seu origen, institucions profilàctiques que intenten millorar la salut dels nens debils, predisposats a l'enfermetat. Les primeres foren organitzades per un pastor protestant de Zurich, Bion, que envià 60 nens a la muntanya, sota la cura d'uns mestres.

00434

Els resultats varen entusiasmar als observadors i vint anys després eren ja 1.300 els nens que gaudien d'aquest servei a Suïssa. L'experiència va extendre's ràpidament per tot Europa i a l'Estat espanyol s'organitzà la primera al 1887 per patrocini del "Museo Pedagógico" de la I.L.E.

L'Ajuntament de Barcelona, per subsanar la manca de sol, aire i llum de la majoria de l'escoles públiques i per a complementar la tasca educativa dels futurs grups escolars, organitzà des de l'any 1906 un servei de colònies durant l'estiu.

La Comissió de Governació, a proposta del regidor radical H. Giner de los Rios, féu aprovar al consistori la seva organització, amb un pressupost de 15.000 ptes. (11-6-1906) Aquesta consignació permeté el funcionament de sis colònies, que atenien a 120 nens de 7 a 11 anys. L'estada tenia una durada d'un mes. Els llocs foren triats per una comissió, procurant que no coincidissin amb els indrets on hi havien ja instal·lades colònies de la SEBAP.

Els mestres que les dirigien eren seleccionats de les escoles nacionals.

Des del primer moment es remarca el caràcter assistencial i semibenèfic de les colònies, per la procedència dels nens seleccionats. Cadascun d'ells rebia : 2 vestits, 2 parelles d'espardenyes, un capell, raspall de dents, pinta, raspallet ungles, una llibreta i un llapis.

A l'any següent, 1907, es creà una comissió autònoma municipal, amb caràcter permanent; la Comissió de Colònies Escolars que, des de 1913 s'ocupà també de les Escoles del Bosc i passà a dir-se Comissió de Colònies Escolars i Escoles del Bosc. En crear-se la C.C. una de les seves primeres tasques fou l'elaboració d'un nou Reglament per a les Colònies Escolars, aprovat en la SM. 24-4-16 (Anex 5).

L'any 1918, com a resultat de la reorganització de les comissions que comportà la supressió de les denominades autònomes, els serveis de la Comissió de Colònies foren absorbits per la C.C. (9-1-1918). Aquest funcionament durà escassament tres mesos, ja que el 14-3-1918, es restablí segons el seu origen.

La composició de la Comissió era la següent :

00488

- 6 regidors designats per l'Ajuntament.
- 6 veïns de Barcelona.
- 1 periodista

La selecció d'aquests últims vocals corresponia a l'Ajuntament segons el criteri : " a los que se hayan distinguido por su amor a la enseñanza e instituciones de este género". Diverses esmenes modificaren el nombre de vocals que es veié augmentat a 8, dels quals un havia de ser obligatoriament mestre. El vocal periodista era elegit per - L'Associació de la Premsa Diària de Barcelona.

La financiació de les colònies corria a càrrec fonamentalment de l'Ajuntament, a través del seu pressupost ordinari, però era freqüent l'ajut de particulars que hi contribuïen amb material, aliment ... o bé becant l'assistència d'alguns nens. Personatges il·lustres de Catalunya s'erigien en protectors de les colònies. Així ho féu Eduard Toda, que oferí part de les seves hisendes al Priorat i a Tarragona (Daumera, la Barlia, Xurivia, Crous, Cambrils) , a canvi que els nens rebessin també ensenyament agrícola.

Els nens eren seleccionats entre els més dèbils físicament de les escoles públiques, però més tard va ampliar-se als

50487

alumnes de les escoles professionals (1922) i a les aprenents.(1921) La conveniència d'aquest servei era manifesta. Quan a l'any 1924, el Dr. Saye, director d'Assistència Social dels Tuberculosos del Servei de Sanitat de la Mancomunitat, féu un estudi sobre tuberculosi a la ciutat, els resultats demostràren que 40.000 nens vivien en pèsimes condicions higièniques i que un 72% donaven reacció positiva a la prova de tuberculosi.

Per augmentar la rentabilitat en la utilització dels edificis, i organitzant-hi diversos torns, s'acordà l'adquisició de les finques següents : "Bosch de Can Puig" (12-11-1919), "Sots d'en Cardona", "Font Groga", "Martorelles" i "Montornés" (25-2-1920). Aquelles finques serian habilitades com a colònies permanents i granges escolars amb la finalitat de retornar al camp els nois inadaptats a la vida de la ciutat.

La Junta de Vocals Associats a la Comissió de Colònies Escolars acordà en sessió 10-12-1920, la inclusió de la quantitat de 6.470.003 ptes. en pressupost extraordinari per a la seva adquisició

Una de aquestes cases "Can Puig" (Tibidabo) devia substi-

00480

tuir l'escola a la ciutat per una escola al camp, a benefici dels nens depauperats pertanyents a famílies d'escassos recursos econòmics. La selecció d'alumnes seria feta pels metges higienistes de l'Ajuntament i de l'Estat. L'Ajuntament de la Dictadura suprimí l'acord i no fou inaugurada fins l'any 1931.

A mesura que s'anava perfilant l'obra escolar de l'Ajuntament, fet al qual contribuí poderosament la creació de la C.C., les colònies anaven abandonant el seu tò paternalista dels primers anys, s'impulsava la seva multiplicació i esdevenien institucions complementàries de la tasca de renovació pedagògica de les escoles municipals.

Reconeguts pedagogs com Rosa Sensat i Antolí Morroy s'esforçaren a propagar la idea que el fi primordial de les colònies era higiènic i educatiu, i havien de promocionar activitats que anaven des de les excursions fins als treballs manuals i intel·lectuals.

En tot moment s'intentà que les colònies tinguessin un caràcter ciutadà, d'obra col·lectiva...

00489

"... no solament tenen avantatges els infants que en gaudeixen. A la llarga tothom en surt beneficiat. Tinguem present que la ciutat de Barcelona no podrà sentir-se satisfeta de la seva grandesa mentre ho hagi foragitat del seu radi els perills morbosos que avui venen a ser per ella, com a ciutat moderna que atreu les mirades de tot el món amb la seva gran Exposició, una màcula, si no una ignomínia.

I ultra l'avantatge d'haver deslliurat els seus fills d'una malaltia segura que amb el temps seria una càrrega per llurs institucions benèfiques, hi ha la d'obtenir un jovent saníto, optimista, treballador i lligat per raons d'agríment i compenetració ciutadana als destins de la ciutat que no cal dir que estan determinats per la col·laboració ordenada i la unitat dels sentiments de ciutadania de tots els estaments" (15)

La premsa de l'època es rica en reflexos d'actes massius amb motiu de l'anada o l'arribada de colònies, festivals escolars en honor de les colònies i dels quals destaquem el realitzat al Parc de la Ciutadella l'any 1920.

Quant a les institucions privades que sostenien colònies

20490

hem de citar a la SEBAP i a l'APEC. L'Ajuntament, encara que amb una quantitat reduïda, contribuïa al seu finançament.

La SEBAP organitzà les primeres a l'any 1893, i acollí a 82 nens. La finalitat primera que es proposà fou l'esbarjo. Després s'hi buscà l'eficàcia curativa i preventiva. Aquesta institució es proposà també la confecció d'un cens escolar, a fi de classificar a tots els alumnes per cèdules, que permetessin unes inspeccions mèdiques mensuals i la creació de les places estrictament necessàries a les colònies, les quals a mesura de les necessitats, s'haurien de transformar en colònies permanents. Aquesta ambiciosa iniciativa no tinguí prou ressó, però regularment muntaven les seves colònies estivals. A l'any 1915 les dues colònies que funcionaven a Vilassar de Mar feren amb èxit un modest assaig d'escola domèstica, sota la direcció de personal especialitzat.

L'APEC organitzà les seves primeres colònies a l'estiu de 1920 a Teià i a Pineda. Acollien a 50 nens i nenes de les escoles catalanes i foren sufragades per subscripció popular. A l'estiu següent, amb l'ajut de la Comissió de

0049

Foment i la Junta de Dames, se n'organitzaren a Pineda, Llavaneres i Cassà de la Selva.

L'obra de colònies fou ben vista pels barcelonins que sabien que contribuïen a la millora de les condicions de vida de part del nens més desvalguts de la ciutat. Aquestes simpaties populars es manifesten en l'ajut econòmic que rep l'obra de colònies municipal per part de donants altruistes, i d'altra banda, per l'acolliment que cada any fa Barcelona als nens, quan tornen de les colònies (tradicionalment se celebrava una festa al Parc).

Aquesta popularitat no retreu que l'obra fos realment limitada, encara que amb el pas dels anys anà ampliant la seva acció, augmentant les places i no limitant-se a les escoles primàries.

Malgrat aquest avenç, sempre restà només a disposició dels alumnes de les escoles oficials, essent-ne privats aquells nens que assistien a pobríssimes escoles de centres de barri.

En aquest sentit, encara que hem trobat una proposta d'ampliar l'acció de colònies a tots els nens desvalguts

00492

de Barcelona, (16) no sabem que mai s'hi arribés a treballar de ferm. I de fet, si l'assignació econòmica amb què comptava l'obra de colònies, aquest objectiu no podia ser altra cosa que una utopia.

B.4.1.2) Semicolònies

Les semicolònies s'organitzen a les anomenades escoles a l'aire lliure o escoles del bosc. Ofereixen un horari de semiinternat als nens i nenes de 7 a 14 anys d'organisme feble i necessitats d'un règim de vida a l'aire lliure per a contribuir al seu enrobustiment físic.

Les Escoles a l'aire lliure de l'Ajuntament de Barcelona

Les escoles a l'aire lliure eren institucions pedagògiques amb una finalitat higiènica i profilàctica - la lluita i la prevenció contra l'enfermetat dels nens predisposats - que s'estaven imposant arreu d'Europa. Baginski, l'any 1881, ve ser el primer que va parlar de la possibilitat de realitzar aquest tipus de cura, i l'any 1904, s'instal·lava a Charlotteburg (Alemanya) la primera escola a l'aire lliure coneguda a Europa. Abans ja en funcionaven

00493

als EE.UU. (Rhode Island i Providencia). L'any 1907 se'n creaven a Anglaterra (Bostall Wood) i a França (Lyon), més tard a Itàlia (a Padua, sota la promoció del Dr. Randi) i, aprofitant les excel·lents condicions de clima, s'estableixen per tot l'any i en règim d'internat.

Graucher, el metge francès especialitzat en la lluita - contra la tuberculosi, i promotor del moviment de les escoles a l'aire lliure, les defineix així : "els nens reconeguts com a malalts, són col·locats al camp en un sanatori - escola, on continuen els seus estudis, sota la vigilància d'un metge." (17)

Si, en començar, la funció d'aquestes escoles és exclusiva ment terapèutica, els bons resultats obtinguts arreu fan que aviat se les consideri adequades també per a nens normals, per les seves condicions higièniques i pedagògiques. I és que la concepció d'educar al nen en contacte amb la natura inspirada en Rousseau, Froebel i Pestalozzi, conformava l'ideari de la pedagogia renovadora. Així, les escoles a l'aire lliure esdevenen escoles amb camps de joc, gimnàsi, classes en plena natura, propícies a desenvolupar-hi una pedagogia més activa que la tradicional. Les seves construccions eren molt senzilles, generalment pa-

0042

vellons desmuntables, ja que les activitats es fan a la intempèrie. Si reben el nom "d'escoles del bosc", les situades en el camp, rebran el nom "d'escoles del mar" les situades a la platja, on els infants desenvoluparan activitats relacionades amb la mar.

A la sessió municipal del 5-3-1910, els regidors republicans, Coromines (UFNR), i E. Iglesias (PR), varen proposar al consistori una esmena al pressupost d'aquell any per a crear una escola del Bosc. La proposta va ser aprovada, amb una petita modificació en la quantitat destinada.

En la SM. del 7-9-1911, es proposà per part dels regidors Lluís Risech, Vallés i Pujals i Serraclara, que la gestió de les noves institucions fos feina d'una Comissió Municipal, composta per regidors, veïns de la ciutat i tècnics en qüestions escolars, d'higiene i pedagogia. Creada la Comissió d'Escoles del Bosc, aquesta queda al cap de poc incorporada a la de Colònies i s'anomena durant molt temps (1913) Comisión de Colonies Escolares i Escuelas del Bosque. Dins el procés regulador de serveis anteriors, la Comissió de cultura realitzà un nou Reglament, aprovat el

00498

COLEGIO OFICIAL DE ARQUITECTOS DE CATALUÑA Y BALEARES

LOCALIZACION	PARQUE	LARIBAL (MONTJOUICH)

AUTOR ADAPTACION DE PABELLONES : A DE FOLGUERA

EPOCA ADAPTACION: 1911. INAUGURACION: 1914. AMPLIACION: 1922.

DESCRIPCION	DESCRIPCION
conjunto de peñones aislados. Aulas y servicios localiza-	tes) en un peñon, otro destinado a comedor y cocina. La ampliacion
impuso un nuevo peñon de aulas. Solamente el peñon...	nuevo fue realizado expremente como escuela.

CONTEXTO Parque urbano en la montaña de Montjuich. Zona boscosa

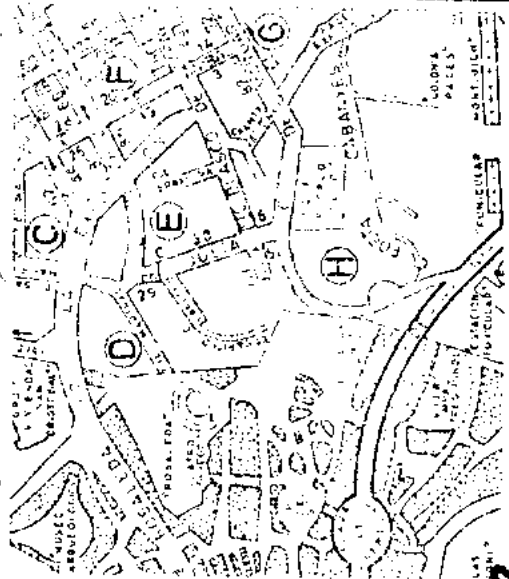
Instalaciones: Agro. Luz.

CROQUIS EMPLAZAMIENTO

ELEMENTOS DE IDENTIFICACION GRAFICA Y FOTOGRAFICA

factores de su equipamiento

(per Area 2)

PROTECCION EXISTENTE

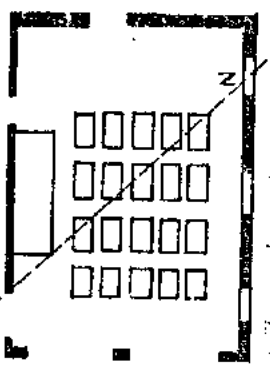
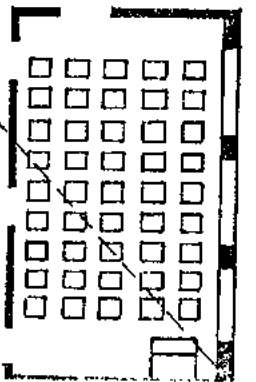
PROTECCIÓN PROPUESTA

Autism

4. 4. 4.

Appendix

உய்யுதல்

DATOS TIPOLOGICOS	DATOS CROMATICOS	INFORMACION DIAGRAMA	INFORMACION GRAFICA
grupación dispone de aulas pedagógicas. distribución interior del aula y pabellón adoptado: distribución interior del aula y pabellón nuevo: 	Por el carácter de escuela de escuela libre (gran superficie libre en torno a los edificios) y por haber realizado en ellos fajas, no creemos indicativo expresar la reunión de los pabellones a cada uno.		Los planos originales del proyecto del arquitecto A. Florença se hallan en la Oficina de Conservación de Edificios Culturales y Departamentos del Ayuntamiento de Barcelona.
DATOS TIPOLOGICOS	DATOS CROMATICOS	DATOS BIOGRAFICOS AUTOR(A.Florença)	INFORMACION FOTOGRAFICA
NOTAS PROGRAMA PEDAGOGICO enseñanza activa (ver Anexo nº3) escuela al aire libre (ver Edificio-Escolar) 89	(vistos, niños) Apéndice "Evolución del	Nace en 1889. Obtiene el título en 1914. Muere en 1968. Fue arquitecto municipal, entre - grado en la Sisenoria Técnica de la Comisión de Cultura.	BIBLIOGRAFIA DE BASE - "Les constructions sociales de Bin lora". Ayuntamiento de Barcelona. - "Escuelas al aire libre y servicios sociales". Ayuntamiento de Barcelona. 1949. - "Escuela del Bosque del Parc de Montjuich". Ayuntamiento de Barcelona. 1950.
MODIFICACIONES POSTERIORES			
Continuo funcionando como escuela al aire libre hasta 1970, en que fueron demolidos los pabellones adaptados. En su lugar se está construyendo un nuevo edificio sometido a las normas de la U.C.E. ref. tanto a enseñanza general básica.			

LIBRO HISTORICO DE URBANISMO, ARQUITECTURA Y DISEÑO
 BO OFICIAL DE ARQUITECTOS DE CATALUÑA Y BALEARES

DOMINACION ESCUELA AL AIRE LIBRE DEL PARQUE DEL GUINARDO
 ALIZACION PARQUE DEL GUINARDO
 NICIO BARCELONA

OR ADOLF FLORENSA

CA Fecha proyecto: 1921, Inicio obras: 1921, Inauguración: 1923.

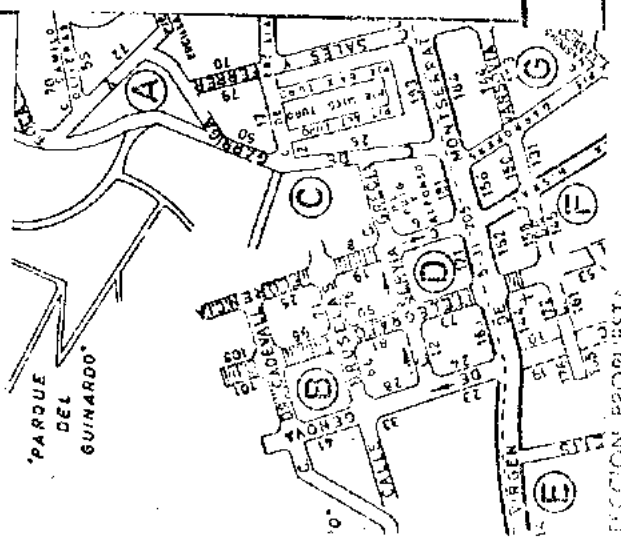
CRIPCION Tres pabellones independientes de dos plantas, dos
 ra aulas y el tercero para cocina y comedores.

TEXTO Parque urbano en zona de bosque y a 200 metros sobre
 nivel del mar. Entre los barrios del Guinardó y Horta, en la peni-
 ra de la ciudad.

QUIS EMPLAZAMIENTO

ELEMENTOS DE IDENTIFICACION GRAFICA Y FOTOGRAFICA

ba prevista en el Plan Gen-
 de Distribución de Edificios
 'ares de 1917.

Capacidad: 2 aulas para
 50 alumnos.

Financiación: Municipal.
 (Ver Anexo nº1)
 Características constructivas:
 Estructura a base de paredes de
 caga, apoyadas sobre pilotes en
 la parte anterior para salvar así
 el desnivel existente. Fachada re-
 vocada y estucada.

Instalaciones: Agua y luz.

- Pabellón comedores (fotografía "Les construccions escolars a Barcelona".
 Ajuntament de Barcelona, 1922).
- Vista general (fotografía Colección Municipal de Barcelona, 1932)
- Interior de un aula (fotografía "Escuelas al aire libre y
 servicios anejos". Ayuntamiento de Barcelona, 1949).

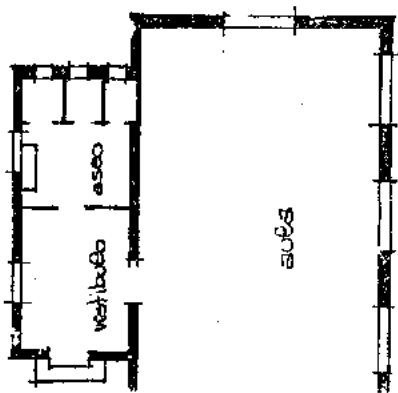
Autor

Ficha

RECCION PROPIETARIA

Revisión

Fecha

TIPOLOGICOS	DESCRIPCION	INFORMACION GENERAL	INFORMACION GRAFICA
proporcion dispersa = las unidades pedagógicas ubicadas distintos patios. distribución interior del ala: 	Acceso y circulación Aulas Servicios sanitarios Talleres Comedor y cocina	Porcentaje de superficie en relación al total: 32 % 22.8 % 11.1 % 10.7 % 23.2 %	
	DATOS BIOGRAFICOS AUTOR Nace en 1889 Obtiene el título en 1914 Muere en 1968.	INFORMACION FOTOGRAFICA	BIBLIOGRAFIA DE BASE - "Gaceta Municipal de Barredera" 1932. - "Les constructions scolaires de Barredera". Ayuntamiento de Barredera. 1922. - "Escuelas al aire libre y sus vicisitudes". Ayuntamiento de Barredera. 1949.
GRAMA PEDAGOGICO Escuela al aire libre y aprendizaje "Evolutivo" del edificio es -	Escuela graduada de niñas, con tres secciones y una de párvulos		

ARCHIVO HISTORICO DE URBANISMO, ARQUITECTURA Y DISEÑO
COLECCION OFICIAL DE ARQUITECTOS DE CATALUÑA Y BALEARES

DENOMINACION ESCOLA DEL MAR

LOCALIZACION PLATJA DELS PESCADORS (BARCELONETA)

MUNICIPIO BARCELONA

AUTOR JOSE GODAY I CASALS

EPOCA FECHA PROYECTO= 1920. INICIO OBRAS= 7-3-1921. INAUGURACION= 3-8-1921

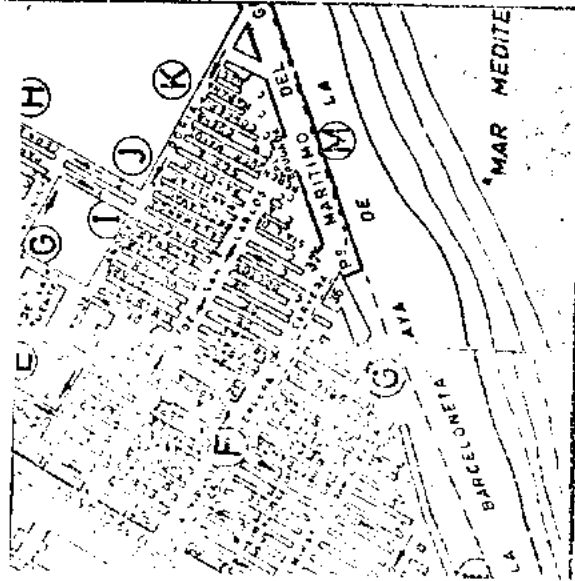
DESCRIPCION Desarrollo en superficie y en altura. Edificio de tres cuerpos, en forma de U abierta, sostenido por pilares. En la planta baja se localizan el comedor, los duchos y vestuarios y en el piso superior ascensores.

CONTEXTO Por su proximidad terapéutica se ubica al borde de la playa. No influye las necesidades sociales del barrio de la Barceloneta, sino que escapa a ellas y se adapta a la ciudad.

CROQUIS EMPLAZAMIENTO

ELEMENTOS DE IDENTIFICACION GRAFICA Y FOTOGRAFICA

Ver anexo nº 2

PROTECCION EXISTENTE

PROTECCION PROPUESTA

Autor

Fecha

Revisión

Fecha

Capacidad: 100 camas y 100 baños distribuidos en 7 aulas.

Financiación: Municipal (ver anexo nº 1)

Características constructivas:

Distribuciones: Luz y agua calientes. Servicio de lavadero y centrifugadora eléctrica.

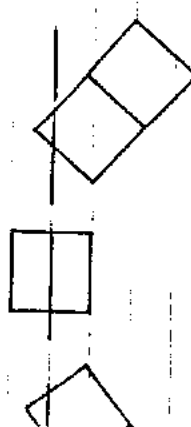
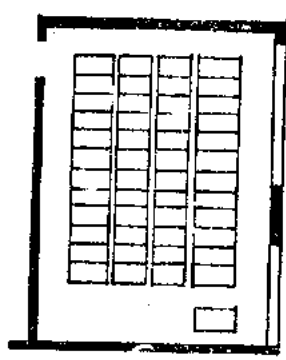
- Aspecto general de l'edifici. (urbanisme "los constructores sobre", 1922)

- Detalle de la escuela e interior de un aula (urbanisme "seu", 1922)

- Planta baja y planta principal

- Alzado de las fachadas

(fotografías "los constructores sobre a Barcelona", Ajuntament de Barcelona, 1922)

AFOS TIPOLOGICOS	DEZOS CROMATOGRAFICOS	INFORMACION ECONOMICA	INFORMACION GRAFICA
representación de unidades de significación: lineal no lineal 	Acero y circulación Aulas Servicios sanitarios Sala de baños Gabinete antropométrico Comedor y cocina Administración Salas de reunión	Porcentaje de superficie en relación al total 28% 23'5% 4% 14'8% 1'4% 18% 1'4% 8'6%	
distribución interior del aula: 	DATOS BIOGRAFICOS AUTOR Nace en Tatoro en 1882 Título en 1905. Muere en 1936. Aktor Técnico de la Comisión de Cultura. En el material pedagógico y decoración de las paredes coló bono Pire Conas.	INFORMACION FOTOGRAFICA	BIBLIOGRAFIA DE BASE - "Les construccions escolars de Barcelona" Ajuntament de Barcelona. 1922. - "Escuela del Mar". Ajuntament de Barcelona. 1921.
OTAS GRAMA PEDAGOGICA señala al aire libre en Apéndice Evolución el edificio (museo)	El edificio quedó destruido después de un bombardeo el 12 de enero de 1938.		

2501

20-6-1917. L'any 1918, aquesta Comissió resta durant tres mesos, incorporada a la de Cultura. Desde el 14-3-1918, continuà funcionant amb caràcter autònom.

Escola del Bosc del Parc de Montjuïc

Fou la primera escola del Bosc creada a Barcelona. Tenia capacitat per a 90 alumnes, i s'inaugurà el 8 de maig de 1914. Els seus directors eren dos mestres nacionals autoritzats pel ministeri per prestar-hi servei: Rosa Sensat, per la secció de nenes, i Antolí Monroy, per la de nens. L'any 1916, s'hi incorporen els mestres normals de Manresa, Dolors Palau i Antoni Perich també amb permís del MIP (RO. 20-10-1916). També hi ensenyà en aquests anys Paula Borràs.

Al començament només hi tenien accés els nens que creixien en ambients insans de la ciutat, i se'ls intentava educar en constant contacte amb la natura. S'hi va establir un control mèdic constant, i s'hi donava classes de matèries complementàries com ara ritme, dansa, dibuix i música.

00502

L'any 1921, la C.C. decidí ampliar-ne les instal·lacions, i construí un nou pavelló. Amb això la capacitat total augmentà a 200 alumnes.

Escola del Parc del Guinardó

Va proposar-se la seva creació en la SM. del 10-2-1916 (18). El 11-4-1923, s'obria el concurs per a la provisió de les places de mestres, el 22-4-1923 s'inagurava oficialment. (19) Tot i això, una proposta consistorial en la SM. del 5-11-1923 (ja estem en plena dictadura), demanava que es posés en funcionament. Segons el testimoni del seu constructor - el contractista d'obres Sr. Truño - va ser inaugurada tres vegades: la ja esmentada, un altre cop al temps de la Dictadura i finalment, l'any 1931, que començà a funcionar. Passa a dirigir-la la Sra. Dolors Palau.

Escola del Bosc de Bellesguard

Poc sabem del perquè no va arribar a realitzar-se. Ens consta (20) la cerimònia de col·locació oficial de la

00503

primera pedra, en els terreny que hi havien prop del palau de Bellesguard, al Tibidabo, cedits al municipi pels germans Figueres. També ens consta (21), la inclusió d'una quantitat en els pressupostos municipals per a la seva construcció.

Escola del Mar

La C.C. acordà l'any 1918 la construcció d'una escola del Mar, aprofitant les 40.000 ptes. que hi estaven destinades en el pressupost. El 1-7-1921 s'inauguraven els banys de mar en l'edifici nou, i l'1 d'agost del mateix any començava a funcionar com a semicolònia de platja, celebrant-se la inauguració oficial del conjunt de les institucions el 3-8-21.

El dia 24-8-1921 es convocà el concurs per proveir-la de mestres, i foren nomenats (22) Mercè Barba, Josefina Bayona, Teresa Cadanet. El seu director fou Pere Verges, que hi desenvolupà una interessant tasca pedagògica - i hi establí el mètode de les repúbliques escolars, que ja havia funcionat a les colònies -.

00504

L'eficàcia de l'escola del Mar va ser tan provada, que co
neixem un parell de propostes municipals demanant la crea
ció d'una nova escola similar. (23)

B.4.1.3) Banyes de Mar

Un dels esforços fets per l'Ajuntament per l'educació fí
sica de la població infantil fou l'assaig i experimentació
de semicolònies de mar per alumnes de les escoles de Bar
celona, que no es podien beneficiar de les Escoles del
Bosc o Colònies.

La inspecció mèdica escolar donà unes dades ben signifi
catives de classificació dels nois segons llur estat de
salut i es constatà que la major part de malalties podien
estalviar-se amb una cura de mar ben organitzada, amb
banys, exposició a la llum solar i l'acció de l'exerci
ci físic metòdic.

Ultra els efectes satisfactoris en l'ordre físic, els hi
gienistes valoraven l'acció educadora de les competicions,
l'augment dels estímuls i l'apropament del mar a la ciu-

00505

tat.

El servei dels banys de mar comença a funcionar a l'estiu de 1913. El mes de juliol, l'Ajuntament havia aprovat l'assaig de cura marítima a favor dels "alumnes pobres" de les escoles. S'hi destinaren 3.000 ptes. repartides a meitats entre esmorzar i despeses d'organització, vigilància i vestuari.

Se'n beneficiaren 600 nens repartits en tres torns de 9 dies de durada cadascú. El lloc d'estada era la platja dels banys "La Deliciosa".

A l'any següent s'utilitzaren també els banys Sant Sebastià i aplegaren a 1.000 nens. A partir de l'any 1921 s'organitzaren a la platja de l'Escola del Mar.

L'organització del banys era simple. Un mes abans d'iniciar-se la temporada, s'anunciava a tota la premsa i s'instal·laven unes oficines provisionals al Palau de Belles Arts, on podien inscriure-s'hi tots els escolars de 8 a 13 anys. La selecció es feia en funció dels resultats de la inspecció mèdica a què se'ls sotmetia.

00508

Els nois eren agrupats en nuclis de 50, sota la cura i con
trol d'un mestre, cap de secció. Banyistes professionals
del Club Natació Barceloneta i la Societat Banys i Sports
Marítims col.laboraven en els exercicis i en l'aprenentat
ge de la natació.

La Societat Tramvies de Barcelona facilitava el transport
gratuïts de tots els nens fins a la Barceloneta.

Paulatinament augmentà el pressupost i el número d'assis
tents. A l'estiu del 1923 en gaudien també els alumnes de
les escoles comercials d'adults i professionals de la Do
na , a la platja de Barcelona.

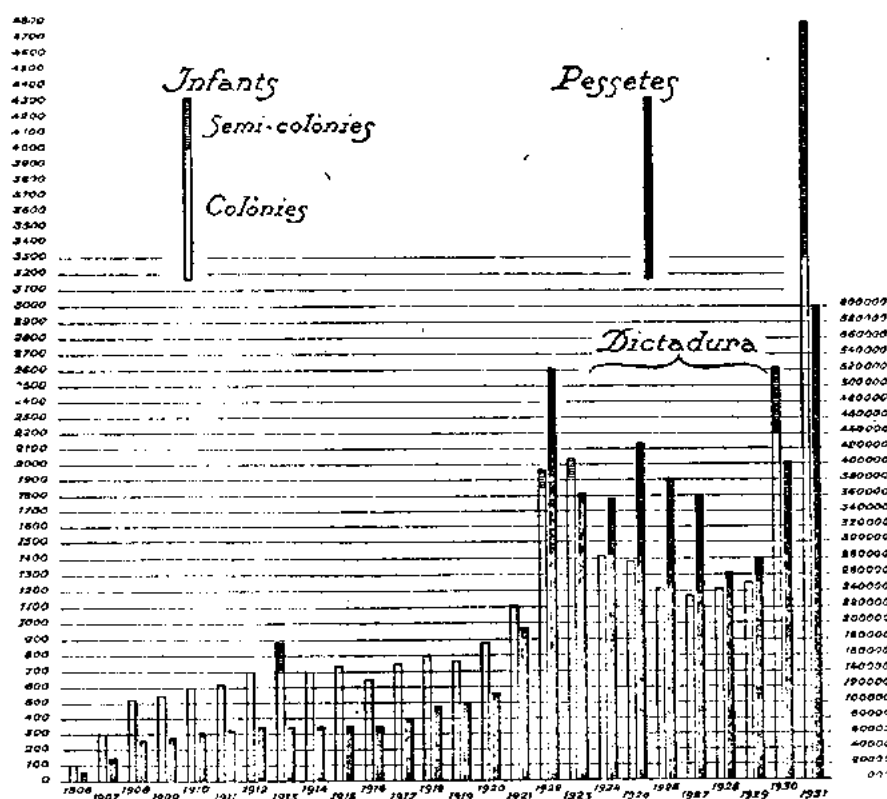
L'abast que tingué l'obra paraescolar de l'Ajuntament de
Barcelona pot veure's reflectida en els gràfics i estadis
tiques següents:

TAULA DEL DESENVOLUPAMENT DELS BANYS DE MAR

ANY	INFANTS	ANY	INFANTS
1918	646	1925	4.584
1919	998	1926	4.012
1920	2.015	1927	4.036
1921	2.987	1928	2.990
1922	4.130	1929	3.052
1923	5.628	1930	4.970
1924	5.017	1931	6.148

00307

GRÀFIC COMPARATIU DELS INFANTS QUE HAN ANAT ANUALMENT A COLÒNIES
I A SEMICOLÒNIES I DE LES DESPESES PER A AQUESTS SERVEIS

ESTADÍSTICA DEL NOMBRE D'ESCOLARS QUE HAN ANAT ANUALMENT A
COLÒNIES I SEMICOLÒNIES, I DE LES DESPESES PER AQUESTS SERVEIS

ANY	ALUMNES	PESETES	ANY	ALUMNES	PESETES
1906	120	15,000	1919	768	161,444
1907	300	30,000	1920	887	114,600
1908	525	52,000	1921	1,113	196,430
1909	550	55,000	1922	1,460	322,556
1910	600	62,500	1923	1,543	363,495
1911	609	65,000	1924	1,428	358,047
1912	698	65,000	1925	1,536	428,825
1913	694	65,000	1926	1,227	383,966
1914	700	65,000	1927	1,179	359,175
1915	584	65,000	1928	1,228	264,297
1916	647	65,000	1929	1,259	281,260
1917	747	80,643	1930	2,601	403,352
1918	808	92,765	1931	3,283	609,000

00508

B. 41.4) Cantines Escolars

Dintre la panoràmica d'institucions complementàries a l'obra de l'escola hem de parlar de les cantines escolars.

Quan es projecten els grups escolars de nova planta, a partir de l'any 1917, s'hi preveu un servei de menjador per als escolars, però abans d'això s'habilitaren alguns edificis, on estaven ubicades escoles públiques, perquè hi poguessin funcionar cantines.

L'ambient misèrrim de gran part de la població infantil impedia l'assistència regular a l'escola, i d'aquest fet se'n deduí què cabia satisfer alhora les necessitats fonamentals i les més primàries, com ara el vestir i el menjar :

"...¿ Qué incumbe pues al pedagogo ? Procurar sobrealimentar a los niños en la escuela para contrarrestar esta falta orgànica y sin lo cual será imposible pretender integral y paralelo desarrollo de las facultades psicológicas. Es más, sin esa sobrealimentación resulta contraproducente exigirle gasto de energías... Las cantinas escolares son una imprescindible necesidad para los niños

00511

pobres. Todos deben en ellas comer, gratuitamente los desheredados de la fortuna y abonando su importe los hijos de los ricos. El Sr. Giner de los Rios... se conformaba con aumentar algunas cantinas. Es más fácil conseguir la reforma poco a poco que de una sola vez..." (24)

Les cantines són concebudes a més com una obra social que ha de contribuir a pal·liar les desiguals condicions dels nens a les famílies " la cantina es una obra social verdaderamente democrática " i afavoreix també l'assistència a classe, molt irregular en els nens de famílies humils - " la cantina viene a establecer el medio internado gratuito para las clases populares y permite que la influencia de la escuela y del maestro sean mucho más intensas " (25)

El sosteniment de les cantines era a càrrec de l'Ajuntament però s'estimava que era bé que els alumnes paguessin alguna cosa i així ho feien els de les famílies menys necessitades que contribuïen amb 15 cèntims per ració.

El pressupost destinat a cada cantina, pels 10 mesos que funcionaven eren 5.000 ptes. del fons municipal i 14 bonos de la Reforma, que suposaven 74 ptes. trimestrals.

00512

Es comptava també amb donatius de particulars (parades dels mercats, carn de l'Escorxador, oli de fetge de bacallà de la Casa Municipal de Lactància ...)

Reproduïm el menú de la cantina d'Hostafrancs, perquè ens apropa a la realitat de l'època :

Dilluns	Escudella i carn d'olla
Dimarts	Carn amb mongetes
Dimecres	Escudella i carn d'olla
Dijous	Costella de porc amb fideus
Divendres	Bacallà amb patates
Dissabte	Escudella i carn d'olla

La Junta de Cantines era l'encarregada del seu funcionament. La composaven els tinents d'alcalde dels districtes on eren situades, un vocal de l'Ajuntament i les mestresses de les escoles respectives.

La primera cantina fou oberta a l'escola de pàrvuls d'Hostafrancs (C/ Sarrià 15) el 7-2-1907, després d'unes obres d'instal·lació pressupostades en 2.500 ptes. Funcionava sota el control d'un patronat erigit en Junta Directiva i format pel tinent d'alcalde Francesc Layret, el vocal

00513

Santiago Valentí Camp i Celestina Vigneaux (mestre-tresorera).

Quan a l'any 1911 s'inaugurà la segona cantina, aquest patronat es va refondre amb la Junta de Patronat de les Cantines Escolars de Barcelona, composta a l'any 1915 pels tres tinents d'alcalde dels respectius districtes, el vocal Josep Juncal i les mestresses Rosa Vidaurre, Dolors Gonzalo Morón i Celestina Vigneaux (directora-tresorera).

La Comissió esmentada també fou afectada per la restructuració de què foren objecte totes les comissions autònomes l'any 1918 i el subsegüent restabliment, després del qual quedà formada per : Manuel Morales Pareja (president), Casimir Giralt, Xavier Gambús, Josep Puig Esteve i les mestres Celestina Vigneaux, Dolors Gonzalo Morón, Rosa Vidaurre, Dorotea Lecumberri i Maria Baldó.

L'anima de les cantines fou la mestre Celestina Vigneaux, titulada Montessori, i muller de l'escriptor i polític Pere Coromines. Intentà: propassar l'àmbit purament assistencial i establí una sèrie d'activitats paraescolars

00514

(llicons de cant i gimnàstica rítmica que donaven col.laboradors del mestre Joan Llongueras, seguint el mètode Dalcroze).

El servei de les cantines havia d'arribar a incidir en la vida dels barris i es feren diverses campanyes encaminades a aconseguir la col.laboració del veïnat en el seu manteniment i en l'ampliació d'activitats (excursions, adquisició d'una casa-refugi a Gualba...)

Varen plantejar-se problemes higiènics perquè els nens no tenien roba per a mudar-se i s'arbitrà la solució d'instal.lar a les escoles un cosidor per a les mares, on se'ls suministrava roba i fil i un sou de 2 rals a canvi de confeccionar roba per als nens.

La informació desigual recollida en els fullets de l'època ens ha permès solament oferir aquesta cronologia aproximada:

Cronologia de les cantines en funcionament. 1907-1922.

1907	C/. Sarrià 15	90 racions
1911	C/. Sant Jeroni	100 "
	(Traslladada a c/ Unió 28 al 1915)	

00515

1912	C/. Pi 1 (Traslladada a LLúria 112 al 1916)	70	racions
1917	C/. Catalunya 18	60	"
1917	C/. Mallorca 408		
1917	Passatge Méndez Vigo 6		

Aquestes dues últimes foren creades amb una subvenció de 5.000 ptes. concedida per l'Estat.

En el pressupost extraordinari de 1917 es consignà un crèdit per a fundar-ne 20 més, però una reducció posterior deixà el projecte en una sola consignació de 5.000 ptes.

L'Ajuntament anterior a la Dictadura incluí en el pressupost la quantitat de 85.000 ptes. per al sosteniment de les cantines existents i per la creació de noves.

B.4.1.5) Jardins dels Infants

Deia un fullet de l'Ajuntament publicat el 1920 :

"... l'home amb la producció industrial i comercial

00516

ha estat allunyat de la natura. Els governs han de vetllar pel bé dels ciutadans i han de disminuir els efectes nocius de l'actual vida urbana amb la instal·lació d'espais lliures, parcs i jardins ..." (26)

La construcció de la Catalunya ideal proposada i impulsada pels noucentistes, la conversió de Barcelona en un centre acollidor i digne dels seus habitants, imposa un seguit d'accions dignificadores que sorgeixen paral·lelament al procés de recuperació nacional, des del desig d'un àmbit ^{urbà} europeu ... fins a la redempció cultural del poble.

En aquest context, els jardins d'infants van lligats a tota política urbanística-jardinera de l'Ajuntament de Barcelona, de la qual hem de destacar la labor de l'arquitecte-jardiner Nicolau Me Rubió i Tudurí, cap de servei d'aquesta secció municipal i autor de la majoria de jardins que configuren l'actual Barcelona.

La C.C. fa una anàlisi dels dèficits de la ciutat en espais lliures i jardins i cita com a característiques d'una gran ciutat la forta immigració, la densificació de la població i uns elevats índexs de mortandat i criminalitat. Amb referències a documents antics dipositats a l'Arxiu Histò

00517

ric Municipal, es veu la manca de parcs a Barcelona com un mal endèmic des del segle XV. Malgrat que la creació d'un sistema de parcs sigui atribuïble a Parcs i Jardins, la C.C. es veu obligada a vetllar per la instal·lació de jardins d'infants i camps de joc. Les despeses pressupostàries que comportaria una adequada política en aquesta qüestió serien rentables a llarg termini perquè:

"...(augmentarà) la moralitat, goig i salut dels ciutadans... a l'augment de benestar espiritual i salut corpòria de l'individu ha de respondre-li un augment de capacitat productiva..." (27)

Els jardins per infants ultrapassen l'habilitació d'un espai. Comporten una tasca educativa i pels seus orígens provenien de les antigues costures de petits minyons que anaven morint a mesura que es creaven les escoles de pàrvuls :

"... D'aquestes costures a totes les barriades obreres n'hi havia i no tenien altra finalitat que guardar els nens les hores que les mares havien de ocupar-se en el treball... Estaven sota la cura d'una senyora que sense posseir cap mena de títol, ni autorització oficial, es dedicava a aquesta professió. Ordinàriament estaven instal·la

00518

des a les entrades, sense cap altre habilitació que uns banquetes baixos que hi havia a tot el voltant i una tanca baixa que hi havia a la porta del carrer. No es donava cap mena d'instrucció, només es guardaven als nois que jugaven lliurament..." (28)

A l'estranger el procés fou : Costura, sala-bressol. sala-assil i per fi s'arribà als jardins. A Barcelona només hi hagué alguna sala-bressol o assil. A l'any 1913 la Junta de Protecció a la Infancia creà els primers jardins d'infants de Barcelona, sota el nom de Parcs Infantils. La cantina escolar d'Hostafrancs funcionava alhora com a Parc i complia una tasca educacional amb cultiu de plantes, cria d'animals, treballs manuals... Per raons econòmiques la Junta no pogué instal·lar-ne una a cada barri com tenia previst.

S'iniciaren diverses campanyes públiques de la Junta que amb la col·laboració de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, pressionaren a l'Ajuntament.

- 23-10-1913. Petició a l'Ajuntament que es destinin a camps de joc les places de Barcelona que ho permetin per la seva capacitat.

00519

- 29-11-1913. Petició que la Plaça Tetuán no esdevingui una via transitable.
- 28-4-1913. Protesta per la transferència de 500.000 ptes, (pressupost extraordinari de 1913) per a l'adquisició de solars i espais lliures per a jocs d'infants (la transferència es féu per atendre despeses de l'epidemia de tifus).
- 30-12-1915. Felicitació a l'Ajuntament per haver destinat jardí la finca adquirida davant del Clínic. (Plaça Ferrer i Cajigal).
- 8-5-1916. Felicitació al regidor Martí i Ventosa per haver demanat que el Ram de Guerra cedís a l'Ajuntament terrenys per a esbarjo del nens.
- 27-9-1916. Petició de solar a l'Ajuntament per a construir-hi jardins d'infants.
- 26-8-1918. Els regidors Duran i Ventosa, De Rull, Puig i Esteve, Calderó i Giralt presentaren a l'Ajuntament la proposta que la C.C., per mitjà de les seves oficines tècniques, formulés un projecte d'habilitació de places i altres espais lliures per a transformar-los en lloc d'esbarjo infantil, destinant per aquest objecte la quantitat de 70.000 ptes.

La justificació de la proposta es basa en :

00520

"... De totes les ciutats del món, Barcelona és de les que disposa de menys jardins i espais lliures, on entre altres dels beneficis que en poden treure hi ha el que els infants de tota la ciutat, tot esbargint-se, puguin trobar-se degudament arrecerats dels perills del carrer que constantment els volten en una població com la nostra. Solament en el que va de l'any han mort en aquesta ciutat 12 infants i n'han rebut ferides 145, desgràcies que gairebé haurien sigut evitables si els nens de Barcelona tinguessin llocs avinents per als seus jocs i esplai.

" Benemèrites institucions de Barcelona amb col.laboració d'higienistes i pedagogs, han iniciat la tasca d'anar divulgant i mostrant a les multituds els beneficis morals i materials que poden rebre els infants de Barcelona, tenint llocs adequats on recollidament poden jugar i esbargir-se. La manera cordial i entusiasta com tots els estaments han escoltat la crida, ens ha indicat poderosament que ha arribat l'hora de la creació de jardins per a infants, car aquesta col.laboració del poble que ara s'inicia donarà tota la virtualitat a una obra d'interès ciutadà tan remarcable com ho es aquesta, que si neixia solament per iniciativa de les corporacions oficials, però amb l'indiferència de la gent, perdria una gran part de

00521

la seva eficàcia." (29)

La C.C., per a complimentar l'acord de l'Ajuntament, encarregà a l'Assessoria Tècnica un pla general de jardins per a infants, que s'anomenà : " Pla de conjunt dels jardins d'infants i camps de joc de Barcelona".

Per a l'elaboració del Pla es feren unes consideracions prèvies sobre la necessitat del joc de l'infant i la manca d'espai a les vivendes i a les escoles; els perills dels accidents a la llar, quan els pares deixen als nens sols per a treballar, i la procedència dels nois dels reformatoris.

En el Pla s'especifica que cada noi no ha de fer més de 800 m. a 1 Km. per a trobar el seu jardí i de 1 a 2 Km. pel camp de joc, i aquests han d'estar prop de les escoles.

Els tipus d'espais lliures són tres :

- Camps de joc.- Gran extensió de terreny, amb frontó, aparells gimnàstica, vestuari, farmaciola, font, WC... i amb certe vegetació.

00522

-Jardí d'infants perfecte.- A part del jardí deu haver-hi un edifici amb biblioteque i un altre per sala de festes i audicions.

-Jardí d'infants imperfecte.- Habilitació de qualsevol plaça per a jocs, isolada del tràfic i amb font i una caseta per guardar els jocs.

La distribució és la següent :

- 15 camps de joc prop dels grups escolars.
- 15 jardins d'infants de tipus perfecte, junt als grups escolars
- 30 jardins d'infants de tipus imperfecte, distribuïts per tota la ciutat.

Per a la seva realització era indispensable una política de l'Ajuntament de compra de solars. Es proposava que dintre del casc antic es comprassin casals antics per enderrocar-los i destinar-los a jardins, que a l'eixampla s'aprofitessin els patis de mançana, i a les zones per urbanitzar, en comptes de demanar compensacions en metàl·lic als propietaris per la millora de les seves propietats, se'ls demanés cessió de part dels seus solars.

00523

la quantitat de 70.000 ptes. disponible devia utilitzar-se per a la construcció de 2 jardins de tipus imperfecte, un a Grècia (Plaça de Sant Joan) i l'altre a Santa (Pl. Gaudí).

L'execució dels dos jardins s'acabà a la data 11-2-1913, destinant-se 52.192,50 ptes. Per al manteniment de les dues places es consignaren 3.000 ptes. anuals.

Es reglitzà també un projecte per a la Placa d'Atene per a un jardí de tipus perfecte, amb un cost de 200.000 ptes.

Les característiques del jardins projectats eren : Gran pati central, petites pistes laterals per a jocs de soca equivalents i recans per a reposar, àcolats per mitja de vegetació. Petits monuments i busts dels grans homes de la història devien ser un medi d'educació i ornamentació. Tambien també una excel·lent instal·lació de llum.

00524

El Pla de distribució de jardins i camps de joc de Barcelona en el següent: (30)

Camps de joc	Jardins d'Infants Tipus perfecte	Jardins d'Infants Tipus imperfecte
1 Casa Antunis.	I Solar de la Galera.	a Plaça de Victor Balaguer.
2 Escola de Bosch (Montjuic).	II Plaça Letamendi.	b » de Màlaga.
3 Montjuic sobre d'Hostafranchs.	III » Tetuan.	c » d'Osca.
4 Coll-Blanch.	IV » de Joanic.	d » del Centre.
5 Voltants de la Presó Model.	V » Josepets.	e » d'Erenni.
6 Turó.	VI Parc de la Ciutat della.	f » d'Espanya.
7 Voltants de la Casa Gomis.	VII Wad-Rascantonada Igualtat.	g » de Medinaceli.
8 Guinardó.		h » Reial.
9 Voltants del manicomi de Santa Creu.		i » de Catalunya.
10 Extrems dels carrers Còrcega, Indústria, Rosselló. (Sta. Coloma)		j » de Molina.
11 Extrems dels carrers Puja- des, Lull, Pallars, (S. Adrià)		k » de la Bonanova.
		l » de Sant Joan.
		m » del Nord.
		n Davant la Sagrada Família.
		o Plaça de l'Església Nova.
		p » Valentí Almirall.
		q » de Prim.
		r » de Bacardí.
		s » Nacional.
		t » Nadal.
		u » de S. Francesc.
		v » d'Orfila.

Barcelona, agost de 1920.

Aquesta planificació de l'Assessoria Tècnica no es va correspondre amb una acció executiva per part de l'ajuntament

00525

i els projectes no es feren realitat.

B.5.) ESCOLES ESPECIALS

B.5 .0) Introducció

Entenem per escoles especials totes aquelles que ofereixen uns ensenyaments complementaris a l'escola primària, atenen a l'ensenyament professional o a la rehabilitació dels nens deficients.

Podem dividir-les en tres grups :

- Escoles per a cecs, sord-muts i anòmals.
- Escoles de Labors i Oficis de la Dona.
- Escoles complementàries d'oficis.

L'Ajuntament de Barcelona no tenia una responsabilitat legal per atendre aquests aspectes educatius. L'ensenyament professional quedà, en gran part, reservat dintre els estrets límits que imposava la insuficiència pressupostaria a la Diputació i és obvi remarcar la importància de la política cultural d'en Prat de la Riba, destinada a promoure escoles i institucions per a la formació de quadres

00526

i obrers qualificats, cara a la regeneració de la indústria i el camp català.

L'Ajuntament, des de començaments de segle, considerà que, davant la ineficàcia estatal, calia contraposar-hi la iniciativa municipal, en tots els aspectes referits a l'ensenyament i cultura en general. Moltes de les institucions creades per la Diputació o la Mancomunitat estigueren estretament lligades a l'Ajuntament, o bé pel suport econòmic que aquest prestà o per la seva intervenció en la gestió a través de patronats mixtes.

Avançem la hipòtesi de valorar i interpretar de forma distinta les motivacions que impulsaren a l'Ajuntament i a la Diputació en les seves realitzacions.

Aquesta corporació, dirigida sens dubte per un grup polític representant de la burgesia catalana no integrada a l'Estat Central (Lliga Regionalista), donà a l'ensenyament professional i tècnic un èmfasi impulsor de futur, necessari per a la consecució de la revitalització econòmica que el país demanava i alhora el considerà com un mitja neutralitzador de la lluita de classes.

00527

A l'Ajuntament és més difícil de trobar una coherència semblant. Els radicals i republicans en general, grups hegemònics a l'Ajuntament des de començaments de segle, proposen una política cultural coberta d'un cert paternalisme alliberador. La redempció de les classes humils per la cultura i la millora de les seves condicions de vida acompanyen tota l'obra de les cantines, colònies, escoles d'oficis...

La creció de la C.C. repercutí en la seva organització, de forma semblant a altres sectors educatius. Dins el procés de planificació cultural ciutadana portada a terme, la formació professional i tècnica entrava a donar una continuïtat a l'escola primària, enllaçant-la amb la formació tècnica mitja que es donava a l'Escola Industrial.

Des dels anys 20, veiem potser una més gran preocupació municipal per l'ensenyament tècnic, i uns plantejaments molt més amplis per a la seva acció. Aquest canvi pot atribuir-se a la influència dels homes de la generació més jove i inquieta de la Lliga (Nicolau d'Oliver, Pi Sunyer) que conscients de la gravetat dels problemes so-

00528

cials, veuen en la formació de l'obrer un mitjà de "redempció social" i d'alliberament :

"... Resoldre íntegrament el problema de la cultura obrera és, doncs, una obra inajornable i de trascendència decisiva per a la nostra ciutat. Tots tenim el deure d'esser-hi; obrers i patrons, intel·lectuals i polítics. Ella, en son conjunt, elevaria democràticament el nivell espiritual del poble, ensenyant-li el camí més segur d'alliberació, contribuint al major benestar material, suavitzant l'aspror de les lluites socials inevitables i salvant la producció nacional..." (31)

B.5. 1) Escoles de Vilajona de Sord-Muts, Cecs i Deficients. (32)

Escola de Sord-Muts .-

L'origen de l'ensenyament de sord-muts a Barcelona començà a la primèria del segle XIX. S'emplacà a diferents llocs i els seus estatges més recents foren el Passeig de Sant Joan 81 (1912-1915) i el xalet del carrer Provença 279, fins el seu trasllat a Vilajoana el desembre de 1920.

00529

Escola de Cecs .-

Barcelona fou la primera de les ciutats espanyoles que instaurà aquest ensenyament. L'Ajuntament se'n féu càrrec des de 1820. Els seus locals, al segle XX., foren comuns amb l'Escola de Sord-Muts.

Escola de Deficients .-

L'Ajuntament en el consistori del 18- 8-1910 creà, adjuntant-la a les altres escoles, una secció per a l'educació d'anormals, convertint-se llavors en la institució " Escola de Cecs, Sord-Muts i Anormals ".

Reorganització de les Escoles .-

Una de les primeres tasques que s'imposà la C.C. fou la reorganització de les tres escoles. En la sessió 21-3-1917, s'instituí una inspecció extraordinària per a investigat el seu funcionament i proposar mesures per a un millorament pedagògic de la institució. Fou designat per a aquesta tasca Juan Alsina Melis.

00530

Les bases de reorganització foren aprovades el 5-9-1917.
(Anex 6). Amb elles es pretenia donar coherència de cri
teris sobre la finalitat de les escoles i establir una
col.laboració eficaç entre pedagogs i metges, rebutjant el
caràcter d'asil o d'obra benèfica i actualitzant els mètodes
pedagògics :

"... s'imposarà un canvi d'orientació en donar ins-
trucció a aquells nois, oblidant les metodologies tradicio-
nalistes i passives... I si aquest defecte fa tan mal en
els nois normals, molt més greu seria en el nostre cas
tractant-se de nois deficient, alguns del quals ... ja -
semblen màquines desperfectes que només parlen d'una ma-
nera rara quan se'ls toca un ressort.

" Si a tots els nois avui se'ls ha d'instruir i educar amb
mitjans no pas passius... sinó fent-los trobar per ells ma-
teixos i donant-los habituds de recerca i d'investigació,
amb molta més raó cal fer-ho amb els nostres nois, la ma-
joria dels quals ja són de mena apàtics i passius i senten
damunt seu el pes greu d'una inèrcia fatal que els opri-
meix..." (33)

Una entitat superior, " El Laboratori d'Estudis i Investi-

00531

gacions " vinculava la tasca de les tres escoles. Fou director general d'aquestes i del Laboratori, Jesus Maria Bellido Golferichs.

Les escoles acollien als nens des dels 3-4 anys, que eren formats al jardí d'infants fins als 7 anys. A partir d'aquesta edat començava l'educació general, dividida en dues etapes. Paral·lelament es feien classes de formació professional.

El 19-12-1918 s'inicià el règim de semiinternat; amb el tren de Sarrià sortien professors i alumnes fins a Vallvidrera. L'horari de classes era de 9 a 5 de la tarda. A l'any 1922 es féu una secció d'internat per poder acollir a nens de tot Catalunya.

El cost de l'escola oscil·lava entre 2 i 35 ptes. al mes, segons la categoria de la cèdula familiar.

A la sessió municipal de 2-1-1918 es destinaren 33.000 ptes. per a la creació d'un centre d'inspecció, estudi i formació de professorat d'aquestes escoles.

A l'any 1922 Lluís Nicolau d'Olwer féu un balanç de la Comiss

00532

sió de Cultura i apuntà algunes novetats respecte a l'Escola de Vilajoana, entre les quals la més destacable és l'ampliació de pavellons el 30-5-1922, amb la qual es dobla la capacitat, l'extensió de l'Escola de Cecs amb tallers de treball per a guanyar-s'hi la vida els interessats i el projecte de fer classes especials als mateixos grups escolars de Barcelona per als nens amb deficiències lleugeres a fi que Vilajoana fos reservat per als deficients més greus. Aquest últim projecte no s'arribà a realitzar. Tampoc no tenim constància que es dugués a terme el projecte de fer classes nocturnes a Vilajoana.

Eren responsables dels tres organismes :

- Laboratori General d'Estudis i Investigacions : Dr. Bellido i el pedagog Torres Ullastres.
- Laboratori d'Antropologia : Dr. Carrasco.
 - " de Psiquiatria : Dr. Alzina.
 - " de Psicologia : Dr. Córdoba.
 - " de Fonologia : Dr. Barnils.
 - " d'Optica : Dr Arruga.
 - " d'Otorrinolaringologia : Dr. Torras.

El professorat de l'Escola de Sord-Muts, l'any 1920, el

00533

composaven :

- Director Tècnic de l'Escola de Sord-muts : Pere Barnils.
- Col.laborador pedagog : Lluís Torres Ullastres.
- Inspector Higienista : Francesc Torras.
- Professor Jardí d'infants : Maria Piñol.
- " 2º grau de nois : Jaume Pastor.
- " 1er. " " : Emili Tortosa.
- " 2º " noies : Maria Noguer.
- " dibuix : Antoni Gelabert.
- " treballs manuals : Ramón Jori.
- " modelat : Rafaela S. Aroca.
- " auxiliar de dibuix : Tiberi Sabater.
- " " " : Dolors Valls.
- " arts de la fusta : Enric Tarragó.

B.5.2) Escola de Labors i Oficis de la Dona.

Dins el pensament dominant de l'època la dona tenia per ocupació la seva dedicació a la llar, i la seva incorporació al treball es produïa només en casos d'extrema necessitat. Per això, l'ensenyament femení s'orientava en primer lloc vers les feines domèstiques i en darrer terme a l'a-

00534

presentatge d'oficis típicament femenins per a aquelles da
mes que, a causa de la seva extracció social, es veien a-
bocades a l'activitat laboral.

La formació professional femenina era atesa a les escoles
municipals de Tall i Confecció. A l'any 1913, es creà l'Es
cola Municipal de Labors i Oficis de la Dona i s'instal·là
al primer pis de la casa nº 19 de la Ronda Sant Anton, pro-
pietat de l'Ajuntament des de la concessió provinent del
llegat Martorell.

La C.C. acordà proposar al Consistori la inclusió en pres-
supost extraordinari la quantitat de 40.000 ptes. calcu-
lades com a les necessàries per a l'habilització del lo-
cal. Fou aprovada la reorganització en la sessió de 24-10-
1918, augmentant en 28.900 ptes. anuals el pressupost per
a personal i en 17.200 ptes. per a material i manteniment.
La inauguració oficial d'aquesta segona època de l'Escola
tingué lloc el 4-10-1920.

Amb la reorganització, l'Escola queda dividida en tres sec
cions :

- I : Escola Taller per aprenentes de les indústries

00533

del vestir.

Acol·lia a noies de 9 a 14 anys, amb un horari de 9 a 6 de la tarda.

"... En aquesta escola-taller les filles dels elements obrers de la ciutat, quan hagin de començar a iniciar-se en l'aprenentatge d'algun ofici propi de la dona, hi trobaran tots els elements necessaris per aprendre els oficis de les indústries del vestir, sense cap dels inconvenients a que estan exposades les aprenentes en tallers i obradors, sortint d'aquesta escola completament ensinistrades en l'ofici que hagin escollit i poden ingressar tot seguit en un taller a guanyar jornal com oficiala, o per a treballar tot seguit pel seu compte a casa seva ... " (34)

- II. Escola de Perfeccionament de les obreres empleades en les indústries del vestir.

"... els ensenyaments tenen per objecte contribuir al perfeccionament professional de les noies obreres que durant la jornada treballen... el qual els hi donarà un major coneixement de la seva professió, permetent-li - així obtenir un més gran rendiment econòmic del treball

00536

que realitzin ..." (35)

- III. Escola de coneixements domèstics per a noies obreres.

"... Una multitud de noies obreres que molt jovenetes han tingut que abandonar els quefers de la pròpia casa per un treball en fàbriques o tallers, desconeixen gairebé en absolut tot el que deu saber una mestressa de casa per regir amb profit i encert una llar obrera..." (36)

L'ensenyament de cada ofici durava tres cursos, donant-se també uns coneixements de cultura general : Cultura General, Dibuix, Cuina i economia domèstica, Planxa, Gimnàstica sueca.

El cost de l'Escola era proporcionat a les cèlules familiars.

La gestió d'aquestes escoles corresponia al mateix patronat institut per a les escoles complementàries d'oficis. L'any 1921 s'organitzaren uns concursos d'ensenyament domèstic per a mestresses de les escoles oficials a fi d'impartir aquest ensenyament a les seves alumnes, destinant-

00537

se a tal fi la quantitat de 25.000 ptes. Es limitaren les places al número de 12 i foren cobertes per concurs, amb la condició de saber parlar i escriure català. Les assignatures del curs eren : Ciències Naturals aplicades als quefers de la llar, Puericultura i higiene dels infants, Economia domèstica i Higiene i cura dels malalts. També s'inclouen pràctiques de cuinar, rentar, planxar, i de tall i confecció.

En el text següent podem veure reflectida la intencionalitat de l'Ajuntament respecte a la formació domèstica:

"...el govern i l'organització d'una casa han estat sempre una tasca complicada, però en les actuals condicions de la vida es va fent tan difícil que sols un aprenentatge seriós i racional, un saber fer tot basat en la ciència i en la pràctica, podrà donar a la dona els mitjans de reeixir en les dificultats que l'economia humana presenta arreu del món... L'Ajuntament de Barcelona amatent, doncs, a satisfer les necessitats que la realitat li planteja, captintut de la labor social de l'educa*ció* femenina, pensa crear unes institucions d'ensenyament domèstic popular, destinades a les noies de les escoles primàries ..." (37)

00538

B.5. 3) Ensenyament d'Adultes.

A les escoles nacionals de nenes funcionaven classes nocturnes per a adults, impartides per les mateixes mestres. El 26-12-1917 s'aprovà el Pla de Distribució de les escoles especials d'adults, i es reorganitzà un any després (11-12-1918) el Pla d'ensenyament. Anex 7

El 4-12-1919 s'acordà que l'Assessoria Tècnica formulés un estudi sobre aquestes classes i especificués el nom de totes les mestres nacionals que s'hi dediquessin per gratificar-les amb 500 ptes. anuals si no rebien sou de l'Estat per aquest concepte. En cas de rebre'l de l'Estat, sols devien cobrar la diferència si la paga era inferior.

Les pretensions inicials de la C.C. d'atendre tota l'amplia gama de necessitats no es va correspondre amb la real implantació de totes les institucions previstes. L'ensenyament d'adults quedà molt limitat pels dèficits presupostaris.

00539

B.5. 4) Escoles Complementàries d'oficis

Des dels primers anys de la Mancomunitat, polítics i pedagogs són conscients que l'Estat no pot formular plans unitaris en el camp de l'ensenyament professional, ja que el diferent procés d'industrialització de les regions ho impossibilita.

A Catalunya foren les corporacions locals que crearen i sostingueren l'Escola del Treball de la Diputació, l'Escola Tècnica d'oficis de la Mancomunitat i les Escoles Complementàries d'Oficis de l'Ajuntament.

A l'any 1912 el Municipi en creà 2: una a Sants (C/. Galileo 9) l'altra al districte V, que des de 1922 fou ubicada al carrer Riereta, a l'antiga fàbrica Juncadella, adquirida per l'Ajuntament el 15-2-1922. A l'any 1923 ja en funcionaven 4. les altres dues són les antigues escoles d'Arts i Oficis de Gràcia i Sant Martí de Provençals (C/. Bogatell 65), abans de la seva agregació a Barcelona. A les quatre escoles hi assistien uns 100 alumnes per curs.

00540

A la sessió 31-5-1917 es creà un Patronat amb plena personalitat jurídica per a regir les Escoles d'Oficis. (Anex 8). La composició del Patronat era la següent :

- 3 regidors en cada renovació consistorial.
- 3 vocals designats per l'Ajuntament.
- 6 " " " les següents entitats :
Patronat Universitari Industrial, Escola d'arquitectura, Escola d'enginyers Industrials, Escola d'Arts i Belles Arts, Escola de Belles Oficis i Institut de Cultura i Biblioteca Popular per a la Dona.

Aquest Patronat devia cuidar del règim pedagògic i administratiu de les Escoles d'Arts i Oficis, Les Escoles de Labors i Oficis de la Dona i Les Escoles de Tall i Confecció.

L'Ajuntament és responsabilitzava econòmicament dels locals, personal, despeses Patronat, material... El Patronat disposava també de l'import de les matrícules, donacions, etc...

La primera tasca que s'encomanà a aquest organisme fou la

00541

presentació d'un pla de reorganització de les escoles, perquè entrés en funcionament el curs vinent.

Després de les votacions quedaren designats els regidors J. Bofill, M. Vega i LL. Cállen i com a vocals R. Campalans, J. Puig i Cadafalch i Josep Triadó, per a formar part del Patronat.

El 2-1-1918 es destinaren 10.000 ptes. per a la instal·lació i funcionament d'aquest Patronat.

Amb l'Estatut de les Escoles Complementàries d'Oficis, aprovat el 6-11-1918 (Anex 9) quedaven reglamentats tots els aspectes referents a aquestes escoles i derogades totes les disposicions anteriors, quant al seu funcionament intern.

Comentem els aspectes més innovadors de l'Estatut :

"La Direcció General d'aquestes escoles correspon a la C.C., la qual l'exercirà per mitjà de la seva Assessoria Tècnica, sent-ne especialment encarregat el col·laborador de les ensenyances tècniques, auxiliats pels professors degans de cada escola". Apartat IV.

00542

Eren admesos tots els nois majors de 12 anys que presentes sin certificats d'aptitud d'un mestre primari o bé havien de sotmetre's a una prova d'admissió senzilla, sobre temes d'aritmètica i llengua catalana o castellana. El professorat i plantilla existent s'adaptà al nou funcionament sense alterar cap nomenament.

A la sessió 26-12-1918 es destinaren 6.000 ptes. per als professors d'aquestes escoles que, després d'un curs, devien encarregar-se de visitar centres pedagògics similars. El 13-10-1920 s'acordà crear una biblioteca a cada escola, destinant-hi 1.000 ptes. per a cada una.

El 16-1-1919 el regidor Iglesias presentà una moció per a discutir en el Consistori i exposà un programa d'acció social per a les classes populars concretat en :

- Creació de la "Sección de Política Social" dins l'Oficina d'Estadística Municipal.
- Creació d'una borsa de treball.
- Creació d'una Universitat Popular.
- Institució d'un fons de reserva per als alumnes de les escoles municipals d'Oficis a fi que, en acabar els estudis, disposin de mitjans per establir-se.

00543

La limitació quantitativa d'aquestes escoles era prou evident perquè els mateixos membres de la Comissió de Cultura ho plantegessin públicament. Segons dades de Lluís Nicolau d'Olwer el número d'aprenents que estava en condicions d'assistir a escoles tècniques de primer grau era de 12.000 i d'aquest rebien ensenyament a l'any 1922 uns 3.000 escassos. Un 67 % es matriculava en oficis industrials i un 11 % en els artístics.

A part de l'ensenyament d'oficis era necessària la formació comercial dels dependents. L'Ajuntament inicià aquest ensenyament als vespres als mateixos grups escolars, destinant-hi el minso pressupost de 1.500 ptes. pel curs 1923-1924.

Per a noies es crearen 12 escoles complementàries comercials per a la preparació de feines d'oficines.

Altres dèficits importants eren la manca de personal especialitzat per aquestes escoles i, per tant, no donaven cap títol de validesa oficial.

Paral·lelament a les ensenyances especialitzades hi havia unes assignatures que abastaven els aspectes de cultura

00544

general. Carles Riba i Artur Martorell eren professors d'ensenyament literari.

B.5 .5) L'Institut D'Orientació Professional.

Una notable manca de relació entre l'Ajuntament i la Diputació per organitzar l'ensenyament tècnic dificultava una planificació rendable i racional. S'alçaren moltes veus abordant aquest problema, entre elles la de Carles Pi - Sunyer que, a l'any 1923, llançava la idea que les escoles d'oficis del barri cobrissin els graus més elementals i s'encomanessin exclusivament a l'Escola del Treball -" que aspira a ser la Universitat del poble"- els graus més elevats.

Les confessions públiques del problema, en aquest període, no arribaren a tenir una incidència real en els aspectes de planificació, però sí en la gestió d'alguns centres (que ja hem vist que estaven regits per patronats mixtes) i en l'Institut d'Orientació Professional de la Diputació.

El 11- 9-1918 l'Ajuntament aprovà les bases formulades per

00545

la Diputació respecte a l'Institut. La finalitat d'aquesta institució era l'estudi dels oficis, arts i indústries de la ciutat per a donar orientació col·lectiva a la població escolar. (Anex 10). Quedaren integrats en aquesta institució tots els aparells, material d'estudi i pertencències en general del Secretariat d'Aprenentatge de la Diputació. La direcció de l'Institut quedava sota la gestió d'una Comissió o Junta Mixta entre personal d'ambdues corporacions. El 2-1-1919, com a representants del regidors de l'Ajuntament, foren nomenats Casimir Giralt i Josep Puig i Esteve. L'aportació econòmica de l'Ajuntament es fixà en 101.000 ptes. anuals.

Els objectius que pretengué cobrir la nova institució, en certa manera continuadora del Secretariat d'aprenentatge de la Diputació, eren molt més amplis que els estrictament educatius.

El seu director, en un article (38) manifesta com la finalitat promordial és la d'incloure l'ensenyament professional com un element més dins la planificació productiva:

"Es precís utilitzar, dins la nostra idiosincràsia i

00548

topografia industrial els mateixos o semblants procediments de què s'han valgut els grans centres estrangers de producció, per a assegurar l'estabilitat dels operaris i augmentar i millorar els seus productes."

Aquests procediments, destinats a adequar la mà d'obra a les necessitats industrials, consisteixen a orientar el treballador vers els sectors econòmics que interessin en cada moment al capital; a fer-ne una tria mitjançant tècniques psicològiques que assegurin la disponibilitat personal per cada ofici, i a donar al treballador " L'afició i el goig que ha de proporcionar tota tasca a qui l'executa", fent-li acceptar resignadament el seu lloc dins l'estritificació social.

B.6) LLEGATS I DONACIONS

Les deficientes condicions en què es trobava l'escola pública a Barcelona i les dificultats econòmiques de l'Ajuntament per a fer realitat la responsabilitat que li conferia la Llei Moyano, quant a la instal·lació i conservació de locals, varen motivar la intervenció de ciutadans que, a través de llurs deixas, i moguts per afanys cultu-

00547

ralistes o paternalistes, volien contribuir a pal·liar els dèficits existents i rebien a canvi el reconeixement col·lectiu de la seva aportació cívica.

Els llegats i donacions denoten de forma molt simptomàtica les contradiccions entre uns municipis responsabilitzats legalment de gran part del pressupost escolar i la seva impossibilitat econòmica per a dur-ho a terme. Fou palès també, l'esperit de cooperació en l'obra de ressorgiment cultural del país. Es ben característic de l'època l'aportació d'aquest homes i dones, alguns d'origen humil, que volgueren contribuir i accelerar el procés que havia de transformar el seu poble en un "poble de cultura". La intervenció de la "generositat privada" ajudà a imprimir caràcter d'urgència a la construcció de grups escolars que deslliuressin al consistori d'uns pagaments poc rendables en concepte de lloguers i oferissin alternatives - dignes als vells i inacceptablement locals escolars. La manca d'ajut de l'Estat i l'esperit patriòtic amb que foren fetes les deixes, contribuï a animar l'impuls d'autonomia amb que s'estava portant a terme la tasca de la C.U.

Un cop construïts alguns d'aquests grups o iniciades les obres de molts altres, es va accentuar també aquesta ne-

00548

cessitat d'aconseguir un règim especial i autònom de gestió per a tots ells, ja que era nul·la la intervenció de l'Estat en el seu finançament. El resultat d'això fou la concessió del Patronat Escolar, l'any 1922.

Exposarem en ordre cronològic tots els llegats i donacions que rebé l'Ajuntament fins l'any 1923.

Llegat Francesc Grau i Torras

Donà 3 cases de la Barceloneta per escoles primàries i estatge del mestres (C/. Sant Ramón 26,28,30 i Sta. Madrona 25,27,29), a canvi que l'Ajuntament li concedís una pensió vitalícia de 200 ptes. mensuals.

Fou acceptat el 27-12-1859, i es formalitzà la cessió davant notari el 3-2-1860. El donant morí el 17-3-1864 i tot seguit s'hi establiren escoles que continuaren funcionant fins el 1922.

Llegat Francesca Maria de Vilarasau

Llegà a l'Escola de Cecs i Sord-muts 2.500 ptes., la mei-

00549

tat per a material i l'altra part per a premis. El 26-3-1872, l'Ajuntament féu constar en acte el seu agraïment i acordà posar-li una làpida a les escoles. Quan aquestes es traslladaren a Vilajoana es posà el seu nom a un del pavellons.

Llegat Jaume Drument

En els seu testament destinà 200 ptes. per a l'Escola de Cecs i Sord-muts. Fou comunicat a l'Ajuntament el 28-3-1876. Aquesta quantitat es destinà a la compra d'un piano.

Llegat Francesc Martorell Peña

Pel seu testament de 27-11-1876, deixà a la ciutat les seves col.leccions d'Arqueologia i Història Natural, els seus llibres i 125.000 ptes. per a la seva conservació, creació d'un Museu i Biblioteca i fundació d'un premi de 20.000 ptes. cada 5 anys, el dia de Sant Jordi, a la millor obra d'arqueologia espanyola. El sobrant de la renda, un cop otorgat el premi, devia destinar-se a l'ampliació de la col.lecció llegada.

El donant morí el 27-11-1876.

00550